

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HISTORIE

**VÝVOJ ŠKOLSTVÍ V KRALOVICÍCH V POLITICKÉM
A KULTURNÍM KONTEXTU (1869–1989)**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Klára Buňková

Učitelství pro SŠ, obor Dějepis – Český jazyk

Vedoucí práce: doc. PhDr. Petr Hlaváček, Ph.D.

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 15. července 2022

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé diplomové práce doc. PhDr. Petru Hlaváčkovi, Ph.D. za vstřícný přístup a odborné vedení. Dále bych také ráda poděkovala celému Státnímu okresnímu archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích pod vedením Mgr. Martiny Matuškové za poskytnuté materiály a za jejich profesionální přístup. Mé díky rovněž patří knihovnici Martině Pohankové z Městské knihovny v Kralovicích a Haně Tupé z knihovny Muzea a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici. V neposlední řadě také děkuji mé rodině, kvůli které jsem se rozhodla tuto práci napsat.

Abstrakt: Tato diplomová práce se zaměřuje na vývoj školních institucí poskytujících základní vzdělání v Kralovicích od roku 1869, kdy byl vydán tzv. velký říšský zákon, do roku 1989, který je výrazným milníkem v novodobé historii Československa. Těžištěm této práce jsou všechny typy škol v Kralovicích, které umožňovaly získat elementární vzdělání, a to obecná a měšťanská škola, od roku 1948 národní a střední škola, od roku 1953 pak osmiletá střední škola. Ta se v roce 1960 přeměnila na základní devítiletou školu, ale novelou školského zákona v roce 1978 opět vznikla osmiletá škola, tentokrát však základní. Devět ročníků získala základní škola zpět až v roce 1990. Cílem této práce je popsat a zhodnotit vývoj těchto škol v Kralovicích v kontextu obecného vývoje školství rakousko-uherského, československého a protektorátního během vymezeného období a v kontextu regionální historie města Kralovice. Výstupem této práce prostřednictvím nashromážděného materiálu je výstava *Historie Základní školy Kralovice*, která bude od září 2022 umístěna na zdejší škole.

Klíčová slova: Kralovice, školský zákon, obecná a měšťanská škola, národní a střední škola, osmiletá střední škola, základní devítiletá škola, osmiletá střední škola, základní škola, výstava

Abstract: This diploma thesis focuses on the development of educational institutions providing basic education in Kralovice from the year 1869, when the so-called Great Reich law was published, until 1989, which is one of the most important moments in the modern history of Czechoslovakia. The center of information for this thesis are all types of schools in Kralovice, which made it possible to gain an elementary education, namely the general and burgher schools, from the year 1948 national and secondary school and then from the year 1953 the eight-year secondary schools. This changed in 1960 into basic nine-year primary school, but with an amendment to the Education Act in 1978, an eight-year school was established again, this time as primary school. The primary school did not regain nine grades until 1990. The aim of this thesis is describe and valorize the development of the schools in Kralovice in context of general development of Austria-Hungarian, Czechoslovakian and Protectorate education during defined period and in context of regional history of the town Kralovice. The output of this thesis due to collected material is an exhibition *The History of Elementary school in Kralovice*, which will be located at the local school from September 2022.

Key words: Kralovice, education law, general and municipal school, national and secondary school, eight-year secondary school, nine-year primary school, primary school, exhibition

Obsah

ÚVOD.....	3
1. Proměny povinné školní docházky na našem území	8
1.1. Od Marie Terezie ke vzniku Rakouska-Uhersko	8
1.2. Od velkého říšského zákona po 1. světovou válku.....	10
1.3. Československo mezi léty 1918–1945	14
1.4. Poválečné Československo.....	19
2. Kapitoly z historie Kralovic	28
2.1. Počátky osídlení.....	28
2.2. Vznik městečka a jeho další vývoj	29
2.3. Kralovice za Floriána Gryspeka a jeho potomků	32
2.4. Třicetiletá válka a její důsledky v Kralovicích.....	33
2.5. Kralovice v 18. a v první polovině 19. století	36
2.6. Kralovice před 1. světovou válkou	39
2.7. Kralovice za 1. světové války.....	42
2.8. Meziválečné Kralovice	43
2.9. Druhá světová válka v Kralovicích	45
2.10. Poválečné Kralovice.....	47
2.11. Změny po roce 1989 a současné Kralovice	49
3. Elementární školství v Kralovicích	51
3.1. Počátky školy.....	51
3.2. Obecná a měšťanská škola (1869/70–1947/48).....	52
3.2.1. Založení obecné školy a její vývoj do roku 1892/93.....	52
3.2.2. Otevření měšťanské školy chlapecké a otevření nové školní budovy.....	57
3.2.3. Vývoj obecné a měšťanské školy do vypuknutí 1. světové války.....	59
3.2.4. Obecná a měšťanská škola za 1. světové války.....	64
3.2.5. Meziválečné období na kralovické škole	67

3.2.6. Osudy obecné a měšťanské školy za 2. světové války	73
3.2.7. Poslední léta obecné a měšťanské školy v Kralovicích.....	80
3.3. Národní a střední škola (1948/49–1952/53)	84
3.4. Osmiletá střední škola (1953/54–1959/60)	89
3.5. Základní devítiletá škola (1960/61–1977/78).....	93
3.6. Osmiletá základní škola a nová školní budova (1978/79–1989/90).....	100
3.7. Krátký pohled na vývoj základní školy po roce 1989	105
4. Rozhovory doplňující obraz historie základní školy za socialismu	108
4.1. Rozhovor s bývalou ředitelkou paní Zdeňkou Pohankovou.....	108
4.2. Rozhovor s bývalou učitelkou paní Alicí Buňkovou	111
4.3. Rozhovor se současnou ředitelkou paní Miroslavou Kronďákovou	115
5. Výstava <i>Historie Základní školy Kralovice</i>	118
ZÁVĚR.....	119
SUMMARY	133
SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ	134
SEZNAM PŘÍLOH	I
PŘÍLOHY	II

ÚVOD

Základní škola představuje pro město Kralovice velmi významnou institucí, která dětem z města a blízkého okolí poskytuje základní vzdělání. Tato škola má svou velmi bohatou historii, a to i v rámci předcházejících typů škol, které rovněž umožňovaly dětem splnit povinnou školní docházku.

Cílem diplomové práce je zmapovat a zhodnotit vývoj všech typů škol v Kralovicích poskytujících elementární vzdělání v kontextu obecného vývoje školství a dějin města. Práce je orientována na období od roku 1869, kdy byl vydán tzv. velký říšský zákon, do roku 1989, kdy v Československu padl komunistický režim. Ve vymezeném období v Kralovicích existovaly všechny typy škol, které vždy ustanovil aktuálně platný školský zákon, a to obecná a měšťanská škola, národní a střední škola, osmiletá střední škola, základní devítiletá škola a osmiletá základní škola. Téma diplomové práce *Vývoj školství v Kralovicích v politickém a kulturním kontextu 1869–1989* jsem si vybrala, protože pocházím z Kralovic a místní základní školu jsem navštěvovala a za 9 let jsem si k ní vybudovala vřelý vztah. Navíc mě vždy zajímaly dějiny města, ve kterých spatřuji dvě specifika. Jedním z nich je období Floriána Gryspeka, které jsem zpracovala již ve své bakalářské práci¹, a druhým je právě školství, které má v Kralovicích dlouholetou tradici. Mimoto ve městě nebyly jen tyto zmíněné školy, ale i školy umožňující získat další stupeň vzdělání. Tato práce je navíc úplně první, která se pokouší o komplexní pohled na historii Základní školy Kralovice, proto je také napsána zejména pro potřeby učitelů dějepisu na místní škole a pro příznivce této školy. V neposlední řadě byly důvodem mého výběru i dějiny mé vlastní rodiny, které jsou úzce spjaty právě se základní školou i městem.

V předkládané diplomové práci je hlavním cílem zpracovat dějiny elementárního školství v Kralovicích, jeho vývoj systematizovat a pokusit se ho zhodnotit. To vše v souvislosti s osobitou historií města a na pozadí obecného vývoje školství v Rakousku-Uhersku, Československu a Protektorátu Čechy a Morava. S tímto záměrem jsou však spojeny i další dílčí cíle. Tím prvním je nejdříve zmapovat proměny povinné školní docházky ve vymezeném časovém úseku na našem území, které bylo součástí několika státních útvarů. Za druhý dílčí cíl považuji v této práci prezentovat dějiny města Kralovic právě kvůli zmíněným specifikům. Posledním mým dílčím cílem je ve škole připravit

¹ BUŇKOVÁ, Klára. *Grypskové a Kralovice: kulturně-historická reflexe*. Plzeň, 2020. Bakalářská práce. ZČU, Pedagogická fakulta.

výstavu s názvem *Historie Základní školy Kralovice*, aby žáci získali povědomí o tom, jak dlouhá je tradice školy, kterou navštěvují.

K naplnění výše popsaných cílů jsem využila několik zdrojů a metod práce. Mezi zdroje patřila především odborná literatura, archivní prameny, periodika, internetové články a zákony. Nejsnáze se psala druhá kapitola, protože dějiny Kralovic jsem již měla částečně probádané z minulých let a odborná literatura týkající se tohoto tématu se od té doby nerozrostla. U první kapitoly bylo zapotřebí provést pečlivou heuristiku, protože o dějinách pedagogiky a školství existuje mnoho odborné literatury, některá je někdy značně tendenční. Největší úsilí pak bylo zapotřebí vyvinout u třetí kapitoly mapující vývoj škol v Kralovicích, v rámci této kapitoly jsem prostudovala velké množství archivních pramenů z několika fondů ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích a všechna vydání periodika *Kralovický obzor*.

V první kapitole, která se zabývá vývojem povinné školní docházky a typy škol, jsem vycházela především z odborné literatury, z níž vyčnívaly především publikace od Františka Morkese, a to *Devětkrát o českém školství: (přehledný průvodce)*², *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích: (období let 1848-2001)*³ a *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946)*⁴. Počátky povinné školní docházky se pak také zabírala Růžena Váňová ve skriptech *Vývoj počátečního školství v českých zemích*⁵. K novodobému školství se pak ve své knize *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*⁶ vyjadřoval Karel Rýdl. Některé získané informace jsem si pak vždy ověřovala přímo ve školských zákonech zpřístupněných na internetových stránkách Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

Základní odbornou literaturu k dějinám města Kralovic, o kterých pojednává druhá kapitola, vytvořili Jitka Vlčková a Pavel Vlček, jedná se o nejaktuálnější a komplexní dílo

² MORKES, František. *Devětkrát o českém školství: (přehledný průvodce)*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2004. ISBN 80-901461-6-3.

³ MORKES, František. *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích: (období let 1848-2001)*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-901461-9-8.

⁴ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946)*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1999. ISBN 80-7020-051-0.

⁵ VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

⁶ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5.

s názvem *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*⁷, které je dosud nepřekonané. O dějinách města však v minulosti psali i další autoři, jejichž práce jsem v kapitole rovněž využila, mezi ty nejzásadnější patří publikace od Ireny Bukačové *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*⁸ a od Václava Kočky *Dějiny politického okresu kralovického*⁹. V této kapitole bylo také možné využít městské kroniky, tuto možnost jsem ale vzhledem k povaze diplomové práce nevyužila, protože tématem není historie Kralovic, ale vývoj školství ve městě.

Informace k nejrozsáhlejší třetí kapitole jsem získala studiem archiválií ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích, jednalo se především o školní kroniky, konferenční knihy a spisový materiál. Tento archivní materiál je v archivu uložen ve čtyřech fondech, kterými jsou fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, fond Národní škola Kralovice, fond Střední škola Kralovice a fond Základní škola Kralovice. Rovněž jsem v této kapitole využila i zmíněné městské kroniky z fondu Archiv města Kralovice, v nichž jsem se zaměřila především na zprávy týkající se škol základního vzdělávání. Právě v archivu jsem narazila na jisté nesrovnalosti. Zjistila jsem, že některé školní kroniky, ať jsou zařazeny v jistém fondu, se týkají svým obsahem i jiného typu školy v Kralovicích, který má ale vytvořen již svůj vlastní fond. Aby vzniklý přehled o vývoji všech škol, o které se tato práce zajímá, byl úplný, prostudovala jsem i všechna vydání místního zpravodaje, která jsou uložena v knihovně Muzea a galerie severního Plzeňska v Mariánské Týnici.

Ve čtvrté kapitole jsem uplatnila další metodu práce, a to oral history. Rozhovorů jsem v průběhu tvorby práce vedla hned několik, všechny považuji za velmi obohacující. Do práce jsem se rozhodla zařadit tři rozhovory, které vhodně doplňují obraz školních let za socialismu v 70. a 80. letech a přinášejí do této práce zprostředkovanou realitu tohoto období vnímanou jak očima učitelů, tak i očima žáků. Respondentkami se staly bývalá ředitelka Zdeňka Pohanková, bývalá učitelka Alice Buňková a absolventka školy a současná ředitelka Miroslava Krondáková.

⁷ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. Plzeň: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8.

⁸ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983.

⁹ KOČKA, Václav. *Dějiny politického okresu kralovického*. 2. vyd. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeem T.G.M. Rakovník, 2010. ISBN 978-80-85081-32-9.

Poslední metodou, kterou jsem využila, byl terénní výzkum. Ten jsem realizovala především při vyhledávání budov, ve kterých kralovické školy sídlily či dnes sídlí. V rámci tohoto výzkumu jsem se pohybovala po celých Kralovicích a pořizovala obrazový materiál k této práci.

Takto vytvořená faktografická základna o vývoji škol poskytujících elementární vzdělávání v Kralovicích se stala základem pro vytvoření výstavy *Historie Základní školy Kralovice*, která má nejen žákům této školy zprostředkovat její dějiny, a to vůbec poprvé za dobu její existence. Pro uspořádání výstavy, která se otevře v září 2022, jsem se rozhodla, protože na tuto školu ve stejném roce nastupuji jako učitelka dějepisu a chci při hodinách tohoto předmětu žáky blíže seznamovat s historií města a školy.

Diplomová práce je členěna do pěti základních kapitol, z nichž první tři lze považovat za teoretickou část a zbylé dvě za praktickou. V první kapitole *Proměny povinné školní docházky na našem území* ve čtyřech podkapitolách zprostředkovávám pohled na vývoj povinné školní docházky, která se řídila platnými školskými zákony dané doby. Důraz kladu především na proměňující se typy škol vytvořené právě v důsledku několika školských zákonů, které ve sledovaném období byly vydány. Každá taková změna měla své důvody, ale i následky, o kterých je v této kapitole rovněž pojednáno.

Ve druhé kapitole s názvem *Kapitoly z historie Kralovic* se věnuji dějinám města od pravěku až po současnost, a to v jedenácti podkapitolách. I přestože tématem práce není historie města, považuji tuto kapitolu za podstatnou právě kvůli specifickým, která jsem uvedla již výše, a také kvůli tomu, že spatřuji v kralovickém školství velkou provázanost s vývojem města.

Jádro práce začíná ve třetí, nejdelší kapitole *Elementární školství v Kralovicích*. Tato kapitola je strukturována chronologicky podle škol, které existovaly od roku 1869 až do roku 1989 a poskytovaly základní vzdělání v Kralovicích. Jedná se tedy o sedm podkapitol, které potenciálního čtenáře zasvěťí do problematiky počátků školy, do vývoje obecné a měšťanské školy, národní a střední školy, osmileté střední školy, základní devítileté školy a osmileté základní školy. Také čtenáři krátce umožní nahlédnout do období po roce 1989 na škole. Každá kapitola začíná úvodem, ve kterém hodnotím archivní prameny k danému typu školy a uvádím obecné informace, které jsou ale postupně dávány do kontextu právě s vývojem místní školy, který je na konci nějakým způsobem shrnut a zhodnocen.

Ve čtvrté a páté kapitole se stále nacházíme v jádru práce, poněkud však v jiném smyslu. Tyto kapitoly jsem již výše označila za praktickou část, která se ale stále zaobírá kralovickými školami. Čtvrtá kapitola *Rozhovory doplňující obraz historie základní školy za socialismu* by nikdy nemohla vzniknout bez teoretické části této práce. Díky těmto rozhovorům práce nabyla eventuality srovnat několik předchozích podkapitol s výpověďmi dotazovaných na 70. a 80. léta v kralovické škole. Zároveň jsem také zjistila, kam základní škola nyní směřuje a jaké jsou její cíle.

Pátá kapitola prezentuje výstup z celé této diplomové práce. Jedná se o výstavu *Historie Základní školy Kralovice*, která je v této práci pouze představena, protože se otevře až v září 2022, přesto je od samého začátku jedním z dílčích cílů této práce. K tomuto kroku jsem se rozhodla, protože jsem toho názoru, že kralovická škola má dlouholetou tradici, o které se ale doposud nemluvilo jak ve škole, tak ani ve městě, přitom vyjádření hrdosti v této záležitosti by bylo více než vhodné. Mým cílem nad rámec této práce je to změnit, k tomu má právě posloužit tato diplomová práce a výstava.

1. Proměny povinné školní docházky na našem území

Dnes je povinná školní docházka považována za zcela automatickou. Stejně tak je to i s její délkou, která činí 9 let. Ne vždy tomu tak bylo, a právě o tom pojednává i následující kapitola. Prostor je věnován i vzdělávání učitelů, kteří učili na školách poskytujících základní vzdělání.

1.1. Od Marie Terezie ke vzniku Rakouska-Uhersko

K uzákonění všeobecného vzdělávání došlo 6. prosince 1774, když císařovna Marie Terezie vydala *Všeobecný školní řád*.¹⁰ Autorem byl zaháňský opat Jan Ignác Felbiger¹¹. Vznikly tak tři **typy škol**: triviální na vesnicích a menších městech, hlavní ve velkých městech a školy normální v centrech zemí (Praha a Brno).¹² **Triviální školy** vyučovaly triviu – čtení, psaní, počítání – a základům hospodářství. Tyto školy byly dvoutřídní, vyučovacím jazykem byl mateřský jazyk. Na **školách hlavních** byla výuka rozšířena o latinu, kreslení nebo geometrii. V tomto trojtřídním typu školy se v 1. třídě používal český jazyk a německý jazyk v německojazyčných oblastech Čech, Moravy a Slezska. Od 2. ročníku se zčásti přidala němčina, která pak v následujících ročnících převážila. **Školy normální**, které byly čtyřtřídní, připravovaly žáky na výuku na gymnáziu.¹³ Školní docházka byla stanovena šestiletá pro děti ve věku od 6 do 12 let. Němčina a čeština byly uznány jako rovnocenné až v roce 1866, ve školách se tak vyučovalo jen jedním z těchto jazyků.¹⁴

I přestože se letopočet 1774 prezentuje jako počátek povinné školní docházky, tato povinnost nebyla v zákoně explicitně uvedena. A tak na konci 80. let školu navštěvovalo jen 60 % dětí školou povinných. **Problémy s docházkou** a nekvalifikovaností učitelů byly důvodem k tomu, že tato instituce nepřinášela předpokládané výsledky. Proto byla například v roce 1816 zavedena povinná opakovací nedělní škola pro děti do 15 let. Věková hranice pak byla v roce 1838 zvýšena na 18 let, protože docházka stále nebyla dost vysoká.¹⁵

¹⁰ VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 32.

¹¹ Jan Ignác Felbiger (1724–1788) pedagog a opat augustiniánského kláštera v Zaháni, do Vídně ho pozvala Marie Terezie, protože uskutečnil reformu školství již ve Slezsku a Prusku. Je autorem tzv. normální metody.

¹² MORKES, František. *Devětkrát o českém školství: (přehledný průvodce)*. V Praze: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2004. ISBN 80-901461-6-3, s. 6.

¹³ VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 33.

¹⁴ VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 59.

¹⁵ MORKES, František. *Devětkrát o českém školství: (přehledný průvodce)*. V Praze: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2004. ISBN 80-901461-6-3, s. 6.

Jelikož bylo zapotřebí učitelů do nově zřízených škol, začaly být v roce 1775 zakládány tzv. **preparandy**.¹⁶ Studium bylo buď tříměsíční, pokud chtěl uchazeč učit na triviální škole, nebo šestiměsíční, pokud na škole hlavní. Absolvent této školy dostal vysvědčení s dodatkem, že „*může být ustanoven učitelem*“.¹⁷ I tak na školách ale učilo stále mnoho nekvalifikovaných učitelů. Ke zlepšení školství přispěla i *Methodní kniha*, kterou vydal Felbiger jako pomoc pro učitele v roce 1775.¹⁸ Jednalo se o metodickou příručku pro učitele triviálních a hlavních škol. **Délka studia** na preparandech se změnila roku 1832, z třech měsíců byla prodloužena na šest měsíců a ze šesti měsíců na rok. Nakonec došlo ke sjednocení délky studia na jeden rok v roce 1841. Ani tento krok však nevedl ke zlepšení kvality přípravy učitelů, proto se délka studia v roce 1849 zdvojnásobila.¹⁹ Zajímavostí je, že na začátku vývoje školství nebylo možné, aby se ženy staly učitelkami.

V roce 1805 Rakouské císařství vydalo *Politické zřízení školské*, ve kterém stojí, že „*Rakousko nepotřebuje lidí učených, nýbrž dobrých poddaných*“.²⁰ Tato koncepce je důkazem toho, že rakouský systém školství, který měl velmi slibný začátek, začal stagnovat.

Dohled nad školstvím měla od počátků církev prostřednictvím tzv. superintendentů²¹. Svou činností na ně navázali tzv. studijní direktori v roce 1752. Prameny se však dále rozcházejí v roce, ve kterém tyto direktory nahradila studijní dvorská komise z příkazu Marie Terezie. Některé zdroje uvádějí 1759, jiné 1760.²² **Správu nad školstvím** plně převzal stát až roku 1848, kdy ve Vídni vzniklo Ministerstvo kultu a vyučování, prvním ministrem²³ se stal Leopold Lev Thun-Hohenstein.²⁴ Vznikly zemské školní rady a úřady, což znamenalo, že o školství rozhodoval každý zemský úřad sám. Je tedy zřejmé, že školství se v Habsburské monarchii nevyvíjelo stejně rychle a stejně

¹⁶ KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*. Díl I. Praha: Sfinx Bohumil Janda, 1929, s. 63.

¹⁷ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946)*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1999. ISBN 80-7020-051-0, s. 8.

¹⁸ VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 34.

¹⁹ MORKES, František. *Devětkrát o českém školství: (přehledný průvodce)*. V Praze: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2004. ISBN 80-901461-6-3, s. 31–32.

²⁰ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946)*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1999. ISBN 80-7020-051-0, s. 11.

²¹ Speciálně pověřeni vyslanci, nejčastěji církevní, v jednotlivých zemích habsburské monarchie.

²² KLOČKOVÁ, Lenka. MŠMT od roku 1848 do současnosti [online]. MŠMT, 2004. [cit. 04.04.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/165-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>

²³ Původně byl navrhován František Palacký, ten však post ministra odmítl.

²⁴ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946)*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1999. ISBN 80-7020-051-0, s. 20.

kvalitně. Během Jara národů se čím dál tím více stávala aktuální otázka ohledně **vyučování českého jazyka**. Velkým úspěchem bylo otevření hlavní školy v Praze²⁵, kde se vyučovalo česky. Zakladatelem a ředitelem byl MUDr. Karel Slavoj Amerling²⁶.

Po porážce revoluce v roce 1848 pochopitelně nebyly podmínky k tomu, aby pokračovala školská reforma z hlediska národního jazyka. Zachována zůstala pouze Budečská škola. Za Bachova absolutismu byla činnost Ministerstva kultu a vyučování ukončena roku 1855 v souvislosti s tzv. *konkordátem*, jímž bylo v podstatě předáno školství do rukou katolické církve, která měla za cíl navrátit situaci ve školství před revoluční rok. Ministerstvo kultu a vyučování bylo zrušeno a přesunulo se pod Ministerstvo vnitra.²⁷ V souvislosti se vznikem Rakouska-Uherska bylo ale ministerstvo obnoveno. Definitivní **oddělení školství od církve** nastalo roku 1868, kdy nový zákon stanovil, že veškerá jurisdikce ohledně školství spadá do rukou státu. Církvi byla ponechána pouze výuka náboženství.²⁸

Povinnost školní docházky byla uzákoněna na základě hospodářských potřeb Habsburské monarchie. Tyto potřeby byly mnohem intenzivnější než požadavek šířit vzdělání německým jazykem. Tato školská reforma měla totiž centralizující a germanizující charakter. Je tedy paradoxní, že takto pojatá reforma byla příčinou vzniku české národní školy a formování českých vlasteneckých učitelů. **Český učitel** na venkově totiž neuměl německy, a tak se začaly překládat metodické příručky do češtiny.

1.2. Od velkého říšského zákona po 1. světovou válku

Po rakousko-uherském vyrovnání (1867) a vydání nové liberální ústavy se výrazně proměnilo chápání obecné školy, která do té doby byla vnímána jako škola pro chudé. Říšským zákonem²⁹ ze 14. května 1869, který upravoval **elementární školství v Předlitavsku**, byla de iure i de facto zavedena povinná školní docházka. Její délka však

²⁵ Též označovaná jako Budečská škola.

²⁶ MUDr. Karel Slavoj Amerling (1807–1884) lékař, přírodovědec, pedagog a filozof. V roce 1839 založil v Praze lidovýchovný vzdělávací ústav Budeč. Vedl také tzv. učitelské porady v Praze. Nakonec v roce 1848 vypracoval *Návrh pro národní školy*. Vytvořil také svou vlastní filozofii s názvem *diasofie*.

²⁷ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5, s. 8.

²⁸ KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*. Díl I. Praha: Sfinx Bohumil Janda, 1929, s. 111–112.

²⁹ Též označován jako velký říšský zákon, květnový zákon nebo Hasnerův zákon podle tehdejšího ministra kultu a vyučování Leopolda Hasnera.

byla prodloužena na 8 let (6–14 let).³⁰ Tím se zvýšila úroveň obecného školství. Zákon dále hovořil o zřízení obecných škol, učitelských ústavech, dalším vzdělávání učitelů, právním postavení učitelů, zakládání škol a jejich správě.³¹

Zákon zavedl **obecné školy**, které se rozlišovaly na obyčejné obecné školy a měšťanské školy.³² Je důležité si uvědomit, že zákon pojímal měšťanskou školu jako verzi obecné školy. Často je v literatuře uváděno, že se jednalo o dva typy škol, což není pravda. K tomu došlo až díky novele roku 1883. Dále se také můžeme v souvislosti s obecnými a měšťanskými školami setkat s termínem **národní školství**, jak uvádí O. Kádner. Jedná se o souhrnný název pro obecné a měšťanské školy.³³ Ačkoliv nebyl tento pojem právně kodifikován, populace jej hojně užívala. Obecné školy rozvíjely poznání dětí pomocí náboženství, jazyka, počítání, reálií, psaní, zpěvu a tělocviku. Děvčata se navíc vzdělávala v ručních a domácích pracích. **Měšťanské školy** byly určeny žákům, kteří nechodili na střední školu. Získali tak alespoň vyšší vzdělání, než kterého dosáhli na obecné škole. Z výše uvedeného vyplývá, že **koncepce obecného vzdělávání** nebyla vcelku ujasněná. Důkazem proto je organizovanost školy měšťanské, která mohla být celá osmiletá, samostatná tříletá, nebo tříletá spojená s pětiletou obyčejnou obecnou školou.³⁴ Často se u měšťanských škol vyskytoval i čtvrtý ročník, který však nebyl povinný. Cílem obecné školy bylo vychovávat „zbožného, mravného a poslušného občana ochotného splnit stanovený úkol“.³⁵ Můžeme tedy tvrdit, že cíl obecné školy korespondoval s požadavky vyšších vrstev obyvatelstva na pracující lid. I přestože byl ve své době tento zákon považován za liberální a pokrokový a pro české školství zcela zásadní, lze konstatovat, že v jeho důsledku vzniklo dualistické školství. Takto nastavený školský systém s jistými změnami platil až do roku 1948, kdy byl přijat zákon o jednotné škole.

Třetí část zmíněného zákona z roku 1869 ustanovila **učitelské ústavy**, ve kterých se měli vzdělávat budoucí učitelé obecných škol, proto také vedle ústavu byly otevřeny

³⁰ MORKES, František. *Devětkrát o českém školství: (přehledný průvodce)*. V Praze: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2004. ISBN 80-901461-6-3, s. 6.

³¹ MORKES, František. *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích: (období let 1848-2001)*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-901461-9-8, s. 12.

³² VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 60.

³³ KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*. Díl I. Praha: Sfinx Bohumil Janda, 1929, s. 180.

³⁴ VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 65.

³⁵ VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 64.

tzv. cvičné školy. Délka studia na ústavech byla stanovena na 4 roky. Aby se jedinec mohl stát učitelem, musel složit zkoušku dospělosti, což ho ale neučinilo plnohodnotným učitelem. Tím se stal až poté, co vykonal zkoušku učitelské způsobilosti, která se mohla uskutečnit až po 2 letech praxe.³⁶ Po zavedení osmileté školní docházky byl velký nedostatek učitelů, proto bylo čtyřleté studium na učitelských ústavech zkráceno na tříleté. Toto provizorní řešení trvalo od roku 1870 do roku 1874.³⁷ U učitelů obecných škol se však postupem času začalo řešit, jestli by neměli mít vysokoškolské vzdělání, proto byly otevřeny tzv. **univerzitní extenze**.³⁸ Za pozitivní období v oblasti učitelství lze v jistém smyslu slova označit i rok 1875, kdy byly zrovnoprávněny platy učitelek s učiteli. Do té doby učitelky dostávaly pouze 80 % výše mužského učitelského platu. V souvislosti s tím byl ale zaveden **celibát pro literní učitelky**.³⁹ Důvodem k tomuto nařízení byla snaha udržet tyto učitelky, mající stejně vysoký plat jako učitelé, co nejdéle ve škole a zamezit jim v jiné výdělečné činnosti.⁴⁰ Toto opatření bylo zrušeno až za Československa v roce 1919.⁴¹

V roce 1870 byl ve spojitosti se školským zákonem vydán školní a vyučovací řád, který mimo jiné **zakazoval tělesné tresty** ve škole. Od tohoto roku školy musely žákům vystavovat vysvědčení a také vést školní kroniky.⁴²

Nový říšský zákon **nebyl v Čechách pozitivně přijat**, jelikož jeho schválení proběhlo během pasivní rezistence staročechů (1863–1879). Obce si stěžovaly na vyšší výdaje ohledně zřizování a správy škol. Na jejich stranu se přidala i církev, která stále těžce nesla svou oslabenou pozici ve školství. Zákon byl v českém prostředí považován za germanizující a stojící proti českému národu. Zdůrazněme však, že germanizace byla důsledkem nepochopení zákonu Čechy a pasivity českých politiků. **Dualistické pojetí nového vzdělávacího systému** se u lidí neseťkalo s pochopením, hlavně co se týče cíle měšťanských škol, proto tam rodiče své děti příliš neposílali. Problémem také bylo, že

³⁶ VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 62.

³⁷ MORKES, František. *Devětkrát o českém školství: (přehledný průvodce)*. V Praze: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2004. ISBN 80-901461-6-3, s. 33.

³⁸ VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 83.

³⁹ Literní učitelka vyučuje všem předmětům kromě ženských ručních prací. Taková učitelka je pak industriální.

⁴⁰ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946)*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1999. ISBN 80-7020-051-0, s. 30.

⁴¹ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946)*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1999. ISBN 80-7020-051-0, s. 50.

⁴² KOPÁČ, Jaroslav. *Dějiny české školy a pedagogiky v letech 1867–1914*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1968, s. 22.

mnoho měšťanských škol bylo ovládáno Němci, kteří se dostali do školních rad i v českých okresech, protože se v některých městech nekonaly volby do školních rad.⁴³ Výsledkem tak byl zvyšující se počet německých měšťanských škol ve městech, kde již byly české obecné školy.

Protireformní snahy vyvrcholily novelou školského zákona dne 2. května 1883.⁴⁴ Novela dle dostupných zdrojů však znamenala krok zpět. Osmiletá docházka sice zrušena nebyla, ale byla schválena možnost úlev, ta dovozovala žákům opustit školu již po 6 letech. Tato eventualita se týkala venkovských a dělnických dětí. Zastánci této novely argumentovali tím, že by se dále nemusely stavět nové školy, žáků by tedy nepřibývalo. Dále zmiňovali, že rodinám chybí práce dětí na jejich hospodářstvích. Novela našla své pozitivum i u církve, ve školách se zvýšila hodinová dotace výuky náboženství a na učitelských ústavech byla znovu zavedena hra na varhany. Celkově došlo ale k úpadku kvality výuky na učitelských ústavech, navíc učitelé začali být kontrolováni i mimo školu. Kladem novely byla **reorganizace měšťanské školy**. Nyní se z ní stala škola vyšší, jejíž cílem bylo připravit žáky pro průmysl a zemědělství a také pro studium na učitelských ústavech a odborných školách.⁴⁵

Mohlo by se zdát, že národnostní požadavky v oblasti školství zákonem z roku 1869 skončily, to se však nestalo. **Národnostní tendence** se šířily zejména na obecných a městských školách prostřednictvím učitelů na těchto školách.⁴⁶ Obecné školy byly nyní vnímány jako školy celého národa, a tak se staly centrem národnostních snah. Dochované prameny dokládají, že učitelé si uvědomili, jak velký vliv najednou mají. Jak je z historie všeobecně známo, Češi se stále chtěli oprostít od Rakouska-Uherska, a to i ve školství, avšak poněkud jiným způsobem než v minulých letech. Cílem vzdělávání bylo „*vychovat aktivní, všestranně vzdělané jedince, kteří budou s to národ povznést a dovést ho k rozkvětu*“.⁴⁷ V souvislosti s tím stojí také za zmínku uvést, že školství bylo od 70. let 19. století ovlivněno

⁴³ KOPÁČ, Jaroslav. *Dějiny české školy a pedagogiky v letech 1867–1914*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1968, s. 24.

⁴⁴ MORKES, František. *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích: (období let 1848-2001)*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-901461-9-8, s. 19.

⁴⁵ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946)*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1999. ISBN 80-7020-051-0, s. 32.

⁴⁶ VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 69.

⁴⁷ VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 69–70.

herbartismem, který se v českých školách příliš neuchytil, protože se jednalo o oficiální směr z Vídně.⁴⁸ Český učitel raději hledal **podněty v tvorbě Jana Amose Komenského** nebo u Lva Nikolajeviče Tolstého. Herbartismus byl v krátkém časovém sledu vystřídán pozitivismem, jenž se šířil díky rostoucí aktivitě pedagogů. Ti se zaměřili na vnitřní školskou práci, protože nevěřili, že nastanou nějaké výrazné změny ve školství.⁴⁹

Vypuknutí **první světové války** znamenalo pro školství velkou ránu, zvláště pro to elementární. Pro konzervativce a církevní představitele, již i před vypuknutím války zvyšovali svůj tlak, byla možná výhra ve válce východiskem k tomu, aby obecné školy byly plně podřízeny rakouské myšlence a výuka v nich by byla zcela praktická.⁵⁰ Pravidelné **vyučování** bylo během války **velmi omezeno**, protože ve školních budovách byly v mnohých případech zřizovány nemocnice, ubytovny, skladiště atd. Největším problémem bylo docházející uhlí, ve školách se nemohlo topit, a tak se značně během zimních měsíců snížila docházka žáků. Postupem času byly odstraňovány i knihy s českými národními barvami, učebnice a zpěvníky, v nichž se dle Ministerstva kultu a vyučování nacházely a nepatřičné informace. Zavřeny byly i knihovny, takže žáci neměli často přístup k potřebným informacím.⁵¹

První světová válka také změnila **národnostní složení** v obecných a měšťanských školách. Děti z německých škol přestupovaly ve vlnách do českých škol. Německé školy v některých městech zůstaly dokonce prázdné. Během první světové války je možno vidět ve školství jev, který lze označit jako **feminizace škol**.⁵² Muži totiž odcházeli na frontu, a tak bylo zapotřebí, aby volné pozice učitelů byly co nejdříve obsazeny. Avšak vystudovaných učitelek nebylo tolik, a proto se tedy do škol dostávaly nekvalifikované ženy, v čemž můžeme spatřovat problém zmíněného jevu.

1.3. Československo mezi léty 1918–1945

Po porážce ústředních mocností v první světové válce vzniklo v Evropě několik nástupnických států: Rakousko; Maďarsko; Polsko; Království Srbů, Chorvatů a Slovinců

⁴⁸ VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 72.

⁴⁹ KOPÁČ, Jaroslav. *Dějiny české školy a pedagogiky v letech 1867–1914*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1968, s. 87.

⁵⁰ KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*. Díl I. Praha: Sfinx Bohumil Janda, 1929, s. 133.

⁵¹ KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*. Díl I. Praha: Sfinx Bohumil Janda, 1929, s. 135–136.

⁵² MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946)*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1999. ISBN 80-7020-051-0, s. 41.

a Československo. K vyhlášení samostatného Československa došlo 28. října 1918. Ještě týž den Národní výbor vydal zákon o zřízení samostatného státu československého. Jednalo se o recepční zákon, který umožňoval převzít prozatímně zákony Rakouska-Uherska, což znamenalo, že v Čechách, na Moravě a ve Slezsku platily původní zákony Předlitavska, na Slovensku a Podkarpatské Rusi zase zákony Zalitavska.⁵³ Pro **školství nového státu** to bylo z právního hlediska velmi důležité, neboť vláda získala čas na vytvoření kvalitní školské soustavy a nemusela podléhat tlaku, v němž by byla nucena přijímat nepromyšlené zákony.

Ministerstvo kultu a vyučování bylo zákonem č. 2/1918 Sb. nahrazeno Úřadem pro správu vyučování a národní osvěty, brzy se však nejvyšším správním úřadům začalo říkat ministerstvo, v tomto případě Ministerstvo školství a národní osvěty (MŠANO).⁵⁴ Prvním podstatným úkolem tohoto ministerstva bylo vyřešit **menšinové národnostní školství**. Nově vydanými zákony bylo umožněno vzdělávání a výchova všech dětí školou povinných v jejich mateřském jazyce. Obecné menšinové školy měly být otevřeny všude tam, kde žilo nejméně 40 dětí jakékoliv menšiny. Měšťanské menšinové školy měly limit pro zřízení 400 žáků.⁵⁵ Národnostní otázka byla v novém státu sama o sobě složitá, což ve školství dokazuje i to, že československé školy měly 7 vyučovacích jazyků.⁵⁶ Ministerstvo se zároveň staralo o vydávání a **schvalování učebnic a pomůcek** pro obecné a měšťanské školy. Učebnice musely projít recenzním řízením, při němž byly vypracovány dva posudky, které se vyjadřovaly ke kvalitě učebnice a navrhovaly případné vylepšení. Většina učebnic tímto schvalovacím procesem neprošla. Autory učebnic, ale i posudků byli sami aktivní učitelé nebo učitelé již v důchodu. Důvodů k odmítnutí učebnic bylo více, od didaktických a odborných nedostatků až po ty výchovné a národní. Významnou učebnicí se v roce 1920 staly *České obrazy historické*, které začalo vydávat Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého ve spolupráci s Josefem Vítězslavem Šimákem.⁵⁷

⁵³ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5, s. 14.

⁵⁴ KLOČKOVÁ, Lenka. MŠMT od roku 1848 do současnosti [online]. MŠMT, 2004. [cit. 08.04.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/165-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>

⁵⁵ KOPÁČ, Jaroslav. *Dějiny školství a pedagogiky v Československu*. Díl I. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1971, s. 19–20.

⁵⁶ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946)*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1999. ISBN 80-7020-051-0, s. 45.

⁵⁷ STÁTŇÍK, Dalibor. Boj o duši dítěte podle Ministerstva školství a národní osvěty. Několik úvah o schvalování učebních pomůcek, učebnic a školních obrazů v meziválečném Československu a za Protektorátu Čechy a Morava. In: *Názorné vyučování a škola: historický vývoj a současné trendy používání didaktických pomůcek*. Praha: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, 2013. ISBN 978-80-86935-22-5, s. 106–111.

I přestože si vláda Československa připravila půdu pro vytvoření nové kvalitní školské soustavy, do německé okupace realizovala jen minimum reforem a zákonů, které upravovaly zákon z roku 1869. Nad tímto postupem se můžeme pozastavit, protože hlavním cílem československého ministerstva bylo **odstranit rakouský vliv ze školství**. R. Váňová uvádí jako rozhodující to, že Československo se ustanovilo jako buržoazně demokratická republika, ve které mezi sebou soupeřila právě buržoazie a progresivní část společnosti.⁵⁸ Jedním z mála vydaných zákonů v tomto období, byl zákon č. 226/1922 Sb., nazývaný též jako **malý školský zákon**.⁵⁹ Upravovaly se jím obecné a měšťanské školy, byla zavedena jednotná povinná osmiletá školní docházka v celém Československu. Na Slovensku a Podkarpatské Rusi do té doby byla totiž šestiletá. Dále byly zrušeny úlevy ve školní docházce, přistoupilo se také ke smíšenému vyučování a přidaly se nové předměty, občanská nauka a výchova; ruční práce pro chlapce a nauka o domácím hospodářství pro dívky.⁶⁰ O obsahu vyučování na obecných a měšťanských školách detailně pojednává J. Kopáč.⁶¹

V tomto období byla na vzestupu měšťanská škola, česká společnost už ji přijala a pochopila její cíl. Počet těchto škol se během první republiky zdvojnásobil a navštěvovala je asi jedna čtvrtina žáků. **Množství měšťanských škol** se ještě více zvýšilo poté, co byl v roce 1935 vydán zákon o újezdních měšťanských školách.⁶² Velmi často se ve školním prostředí řešila **otázka sjednocení měšťanských škol s nižším stupněm střední škol**, což by vedlo k vytvoření jednotné školy. K částečné realizaci tohoto požadavku pomohl rozvoj vědy a techniky, protože bylo zapotřebí více vysokoškolsky vzdělaných učitelů. Pokud jste však studovali na měšťanské škole, na vysokou školu jste jít dle nastaveného školského systému nemohli, a tak se podařilo v roce 1933 prosadit zákon umožňující přestup z měšťanské školy na střední školu.⁶³ Diskutovalo se také o tom, jestli se má zachovat název měšťanská škola. Ministerstvo se rozhodlo ji přejmenovat na **školu občanskou**.⁶⁴ Důvodem

⁵⁸ VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 87.

⁵⁹ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946)*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1999. ISBN 80-7020-051-0, s. 49.

⁶⁰ MORKES, František. *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích: (období let 1848-2001)*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-901461-9-8, s. 35.

⁶¹ KOPÁČ, Jaroslav. *Dějiny školství a pedagogiky v Československu*. Díl I. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1971, s. 116–129.

⁶² VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 89

⁶³ VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 90

⁶⁴ KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*. Díl II. Praha: Sfinx Bohumil Janda, 1931, s. 45.

byla patrně politika, protože název měšťanská škola odkazoval na buržoazii. Logičtější je však důvod, že měšťanské školy byly už i na vesnicích. Nový název se ale neuchytil, protože občanská škola bylo pojmenování příliš široké.

Dále se připravovaly i reformy týkající se hlavně středních škol, vysokých škol a vzdělávání učitelů, nikdy však nebyly realizovány, i přestože je ministerstvo označilo za potřebné. Lze tedy konstatovat, že školství Československa se po stránce kvantity rozrostlo, ale vnitřní systém přenesený z dob Rakouska-Uherska zůstal skoro nedotčen.

Ve 20. letech se objevují **první reformní pokusy** týkající se školské správy. Diskutovalo se o jejím sjednocení napříč celým Československem, o odvětvovém řízení, o její liberalizaci a o decentralizaci i centralizaci.⁶⁵ Reformní snahy vyvíjeli i učitelé, především učitelé národních škol. Většinou se však jednalo o dílčí pokusy, které neměly zásadní vliv na vývoj školství, i když se je podařilo realizovat. Je ovšem pravdou, že pomohly **demokratizovat školství**. Takovým příkladem mohou být tzv. české pokusné školy nebo jednotná škola.⁶⁶ Rozepře o konečné podobě správy školství přestaly být aktuální v okamžiku, kdy Československo začalo být ohrožováno Třetí říší. Podepsáním mnichovské dohody přišly Čechy o značné území, narušena byla infrastruktura státu. Do vnitrozemí proudily davy lidí ze Sudet a bylo zapotřebí je někde ubytovat. Svá útočiště našli tito lidé právě ve školách, v nichž tedy musela být přerušena výuka.⁶⁷

Po obsazení českého území nacistickým Německem a vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava, začali Němci s **likvidací našeho školství**. Považovali ho za rizikovou státní instituci, která rozšiřuje národnostní myšlenky, tradici a kulturu. S příchodem německých vojáků bylo hned několik českých škol obsazeno, aby v nich mohli zřídit sklady, nemocnice a ubytování. V souvislosti se 17. listopadem 1939, kdy došlo k uzavření vysokých škol, byly následně rušeny a uzavírány některé střední školy a gymnázia. V roce 1940 došlo k úpravě výukových plánů všech škol. Němčina se stala hlavním a nejdůležitějším předmětem. Naopak výuka dějepisu byla zcela zrušena. Také bylo dětem židovského původu a vyznání

⁶⁵ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5, s. 19.

⁶⁶ VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 96–107.

⁶⁷ MORKES, František. *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích: (období let 1848-2001)*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-901461-9-8, s. 48.

zakázáno docházení do škol.⁶⁸ Už od 1. září 1941 vykonával dozor nad obecnými a měšťanskými školami zemský školní inspektor.⁶⁹ V tomto školní roce se měšťanská škola přejmenovala na školu hlavní v souladu s německým systémem a nově byla čtyřletá. Tím se zkrátila i obecná škola o jeden rok, když z ní žák chtěl přejít na školu hlavní.⁷⁰ Zároveň se z ní stala škola selektivní, mohlo na ní být totiž přijato jen 35 % žáků z obecné školy. **Snižování kapacity škol** bylo prostředkem k omezení docházení českých dětí do škol poskytujících základní vzdělání. Definitivní kontrolu nad národním školstvím převzala okupační vláda roku 1942, když zrušila zemské školní rady a ministrem školství a osvěty stal Emanuel Moravec.⁷¹ Další nezvyklá změna přišla roku 1943, kdy se klasifikace rozšířila o jeden stupeň.⁷² Poslední léta války **neprobíhala výuka** skoro vůbec, a když už, tak velmi zmatečně. Jasnou příčinou toho bylo intenzivní zatýkání učitelů a nasazování učitelů i žáků na válečné práce.

Pro československé školství je příznačný boj za vysokoškolské vzdělání učitelů⁷³ obecných a měšťanských škol. Jejich příprava totiž nadále pokračovala jako za Rakouska-Uherska na učitelských ústavech. Požadavek byl vznesen už na prvním sjezdu československého učitelstva a přátel školství v roce 1920.⁷⁴ **Reforma vzdělávání učitelů** nebyla v tomto období realizována. Tento neúspěch vedl však k tomu, že bylo otevřeno několik **nových institucí umožňující učitelům** se více vzdělávat. Jednalo se o *Školy vyšších studií pedagogických* (1921), *Československou soukromou pedagogickou fakultu* (1929), *pedagogické akademie* (1931).⁷⁵ Během Protektorátu Čechy a Morava bylo schváleno prodloužení studia učitelských ústavů na 5 let, k samotné realizaci však nedošlo.⁷⁶ Od roku

⁶⁸ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946)*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1999. ISBN 80-7020-051-0, s. 52–53.

⁶⁹ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I: (1774-1989)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5, s. 25.

⁷⁰ MORKES, František. *Devětkrát o českém školství: (přehledný průvodce)*. V Praze: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2004. ISBN 80-901461-6-3, s. 6.

⁷¹ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946)*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1999. ISBN 80-7020-051-0, s. 54.

⁷² MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946)*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1999. ISBN 80-7020-051-0, s. 55.

⁷³ Středoškolstí a gymnaziální učitelé se již na vysokých školách vzdělávali.

⁷⁴ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946)*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1999. ISBN 80-7020-051-0, s. 48.

⁷⁵ VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 123–125.

⁷⁶ MORKES, František. *Devětkrát o českém školství: (přehledný průvodce)*. V Praze: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2004. ISBN 80-901461-6-3, s. 34.

1942 při výběrovém řízení rozhodoval uchazečův původ, v tomto případě tedy árijský. Postupem času se k tomuto požadavku přidružovaly další – výběrové tábory, rentgenový snímek hlavy atd.⁷⁷

1.4. Poválečné Československo

Druhá světová válka a její samotný výsledek velmi ovlivnily poválečný vývoj, v obnoveném Československu získala rozhodující vliv komunistická strana, jejíž moc se během následujících let zvětšovala. Její zájmy se promítly již do Košického vládního programu, s čímž souvisí i vznik Národní fronty. Pro oblast školství byl vypracován požadavek tzv. **demokratizace školského systému**, což mělo zajistit přístupnost vzdělání všem vrstvám obyvatelstva bez rozdílů. Tento požadavek byl prosazován skrze Kulturně propagační oddělení ÚV KSČ.⁷⁸ Dekretem prezidenta Beneše č. 1/1945 Sb. byla obnovena činnost nejvyšší instance školské správy, tedy Ministerstva školství a osvěty (MŠO).⁷⁹ Na Slovensku takovým orgánem bylo Povereníctvo pre školstvo a osvetu.⁸⁰ Samotné MŠO pak v říjnu 1945 zřídilo při místních národních výborech místní školní rady, při okresních národních výborech okresní školní výbory a při zemských národních výborech zemské školní rady.⁸¹ Národní výbory se na správě školství v tomto období nepodílely, to se ovšem za nedlouho změnilo.

Délka povinné školní docházky po druhé světové válce se nesla ve znamení prodlužování a zkracování. Ihned po válce však k radikální změně nedošlo. Děti nadále docházely do obecných a měšťanských škol v rámci plnění povinné školní docházky. Délka studia se vrátila do dob před Protektorátem Čechy a Moravy, tedy na 5 let (obecná škola) a 3 roky (měšťanská škola).⁸²

⁷⁷ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946)*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1999. ISBN 80-7020-051-0, s. 55.

⁷⁸ DEVÁTÁ, Markéta a OLŠÁKOVÁ, Doubravka. Ideologizace vědy a školství. Formy a vlivy kulturní politiky KSČ, 1945–1953. In: *1948: únor 1948 v Československu: nástup komunistické totality a proměny společnosti*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2011. ISBN 978-80-7285-108-9, s. 323.

⁷⁹ KLOČKOVÁ, Lenka. MŠMT od roku 1848 do současnosti [online]. MŠMT, 2004. [cit. 12.04.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/165-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>

⁸⁰ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5, s. 30.

⁸¹ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5, s. 29.

⁸² VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 129.

V souvislosti s převzetím moci komunistickou stranou nastala i změna školského systému. Byl vydán nový školský zákon 21. dubna 1948, známý také jako **zákon o jednotné škole** (zákon č. 95/1948 Sb.).⁸³ Myšlenku jednotné školy do Československa však nepřinesli komunisté, případně ani samotný ministr školství Zdeněk Nejedlý, jak bývá někdy mylně uváděno. Tento nový zákon nebyl prostým důsledkem února 1948, kdy komunisté převzali moc v Československu. Výraz jednotná škola se používal již za Rakouska-Uherska, termín pak za první republiky popularizoval Václav Příhoda, který byl v roce 1948 poradcem Zdeňka Nejedlého. Z výše uvedeného vyplývá, že bylo zcela logické, že se po válce myšlenka jednotné školy dále rozvíjela. Koncepce jednotné školy proto nebyla považována za program KSČ. Rozuměla se tím spíše jednotnost dosud roztržité organizace nižších stupňů školní výchovy.⁸⁴

Zákon znamenal **zestátnění školství** a odstranění jeho dualismu, vznikla tak jednotná výchovně vzdělávací soustava s třemi stupni. Byla vytvořena jednotná státní všeobecně vzdělávací škola s délkou studia 9 let (6–15 let). Tato škola měla dva stupně – **národní škola** (1.–5. ročník, dříve obecná škola) a **střední škola** (6.–9. ročník, dříve měšťanská škola). Na tyto dva povinné stupně navazovaly **vyšší výběrové školy** (čtyřletá gymnázia, vyšší odborné školy a dvou až tříleté odborné školy).⁸⁵ Cílem bylo, aby žáci, kteří dříve studovali pouze na měšťanské škole, získali stejně kvalitní vzdělání jako ti, kteří se vzdělávali na reálkách a nižších gymnáziích. Smyslem zákona nebylo snížit kvalitu vzdělávání, jak bývá často předkládáno současné populaci, spíše naopak. Zákon měl poskytnout mnohem rozsáhlejší, ale i kvalitnější vzdělání. V návaznosti na nový zákon byl roku 1951 vydán **nový školní řád**, díky němuž se začaly nově využívat žákovské knížky.⁸⁶ Ve své době se však zákon stal brzy terčem nevole, Zdeněk Nejedlý se tak ocitl v menšině, což ho v budoucnu donutilo přijmout i některé další dílčí předpisy, které byly už nad rámec zákona z roku 1948.⁸⁷

⁸³ MORKES, František. *Devětkrát o českém školství: (přehledný průvodce)*. V Praze: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2004. ISBN 80-901461-6-3, s. 6–7.

⁸⁴ MORKES, František. *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích: (období let 1848-2001)*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-901461-9-8, s. 53

⁸⁵ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5, s. 32.

⁸⁶ MORKES, František. *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích: (období let 1848-2001)*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-901461-9-8, s. 56.

⁸⁷ KŘEŠŤAN, Jiří. Zdeněk Nejedlý: politik a vědec v osamění. Praha: Paseka, 2012. ISBN 978-80-7432-253-2, s. 337–338.

Tři měsíce po vydání tohoto zákona bylo **MŠO přejmenováno** na Ministerstvo školství, věd a umění (MSVU). Osvěta od této doby patřila pod nově zřízené Ministerstvo informací a osvěty.⁸⁸ Správa nad školstvím byla ale roztržena, například tělesnou výchovu a sport měl v kompetenci Úřad pro tělesnou výchovu a sport, kultovní a církevní věci Státní úřad pro věci církevní.⁸⁹ Tím se ze školství úplně vytratil přímý vliv církve a začalo období laicizace. **Správu nad školstvím** fakticky převzaly národní výbory. Tímto krokem se správa školství ocitla v područí politiky, ztratila tak svou relativní nezávislost.

Cíle školské politiky po vydání zákona o jednotné škole byly následující: rozšířit vzdělání mezi všechny vrstvy obyvatelstva, odstranit rozdíl mezi městem a venkovem, sjednotit školní výchovu v socialistickém duchu na základě marxismu-leninismu a vychovat vlastní dělnickou inteligenci.⁹⁰ V praxi to však znamenalo cílené usměrňování počtu žáků na vyšší střední a vysoké školy na základě třídního principu. Od roku 1951 se také na školních lavicích objevují **nové učebnice**, které více vyhovovaly ideám KSČ.⁹¹

Prosazením tohoto školského zákona byl dovršen politický boj za **socialistický charakter československého školství**. Školství se stalo velmi významnou oblastí, proto o něj politické strany svedly „boj“. Všichni si uvědomovali, jaké možnosti ovlivňování obyvatelstva školství nabízí. Prvotní nadšení učitelů vystřídal zklamání, protože KSČ začala porušovat principy jednotné školy a nahrazovala je principy politickými a ideologickými. Resort školství se tak na 40 let ocitl v rukou KSČ.

Zákon z roku 1948 nahradil jiný zákon z 24. dubna 1953 (zákon č. 31/1953 Sb.), který zřetelně čerpal ze sovětského vzoru.⁹² Povinná základní školní docházka byla zkrácena, opět na 8 let. Vznikly tak **dva nové typy školy** – osmiletá střední škola a jedenáctiletá střední škola, obě poskytovaly základní vzdělání.⁹³ Poslední tři roky „jedenáctiletky“ však byly výběrové. Takový krok komunisté učinili kvůli ekonomice, aby

⁸⁸ KLOČKOVÁ, Lenka. MŠMT od roku 1848 do současnosti [online]. MŠMT, 2004. [cit. 12.04.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/165-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>

⁸⁹ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5, s. 33

⁹⁰ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5, s. 25.

⁹¹ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5, s. 36.

⁹² MOROKES, František. *Devětkrát o českém školství: (přehledný průvodce)*. V Praze: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2004. ISBN 80-901461-6-3, s. 6–7.

⁹³ VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 137.

byl dostatek pracovníků v těžkém průmyslu. „Školskou soustavu upravujeme podle nového zákona tak, aby nám dávala co nejlépe připravenou mládež na pracoviště, do učilišť státních pracovních záloh a do odborných výběrových škol o rok dříve, tedy již ve 14 letech, po absolvování osmileté střední školy... Po absolvování jedenáctileté střední školy bude moci naše mládež přecházeti do zaměstnání nebo na vysoké školy již o dva roky dříve, tedy v 17 letech.“⁹⁴ Takto zavedený zákon „shora“ bez předešlé diskuze znamenal v praxi mnoho problémů, a navíc jím byla přerušena veškerá tradice československého školství. Tento zákon měl mnohem větší **negativní důsledky** než ten z roku 1948, což bývá v dnešní době často opomíjeno. Například druhý stupeň byl zkrácen ze 4 let na 3 roky, a tak byly zvýšeny nároky na žáky. Délka prvního stupně zůstala zachována. V tomto období zažívalo československé školství nejsilnější nátlak ze strany komunistické strany, zmíněný nátlak vhodně ilustruje transformace hesla z „Rovnost, volno, bratrství“ (Beneš, 1948) na „Republika potřebuje lidi, kteří něco umějí“ (Nejedlý, 1951), později dokonce na „Učit se, učit se, učit se!“⁹⁵

Druhá polovina 50. let byla ve znamení silného formalismu, což odstartovalo **nové pedagogické postupy**, formy a polytechnizaci vzdělání, které se dávalo do souvislosti s praktickým životem. Po smrti Stalina a kritice jeho kultu osobnosti na XX. sjezdu KSSS se objevila kritika i samotného školství. Ministerstvo školství⁹⁶ bylo v roce 1956 pak přejmenováno na Ministerstvo školství a kultury (MKS).⁹⁷ Od roku 1958 však začínaly zaznívat názory, že by měla být **prodloužena povinná školní docházka** o jeden rok. Na tomto základě byla přijata směrnice, která prodlužovala „jedenáctiletku“ na „dvanáctiletku“.⁹⁸ Toto rozhodnutí však čelilo velké kritice, a tak se KSČ v roce 1959 vydala směrem nové školské politiky a reorganizace školské soustavy. Nový přístup byl

⁹⁴ DEVÁTÁ, Markéta a OLŠÁKOVÁ, Doubravka. Ideologizace vědy a školství. Formy a vlivy kulturní politiky KSČ, 1945–1953. In: *1948: únor 1948 v Československu: nástup komunistické totality a proměny společnosti*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2011. ISBN 978-80-7285-108-9, s. 329.

⁹⁵ DEVÁTÁ, Markéta a OLŠÁKOVÁ, Doubravka. Ideologizace vědy a školství. Formy a vlivy kulturní politiky KSČ, 1945–1953. In: *1948: únor 1948 v Československu: nástup komunistické totality a proměny společnosti*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2011. ISBN 978-80-7285-108-9, s. 330.

⁹⁶ Tento název pochází z roku 1953. Kdy nejdříve místo Ministerstva školství, věd a umění byla ustanovena dvě nová ministerstva – Ministerstvo školství a osvěty a Ministerstvo vysokých škol. Několik měsíců poté ale byla obě ministerstva sloučena v Ministerstvo školství a nově přibýlo Ministerstvo kultury, které se k Ministerstvu školství přidalo právě v roce 1956.

⁹⁷ KLOČKOVÁ, Lenka. MŠMT od roku 1848 do současnosti [online]. MŠMT, 2004. [cit. 12.04.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/165-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>

⁹⁸ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5, s. 40.

popsán v dokumentu *O těsném spojení školy se životem a o dalším rozvoji výchovy a vzdělávání v Československu* a realizován pomocí nového školského zákon z 15. prosince 1960 (zákon č. 186/1960 Sb.).⁹⁹

Nový školský zákon znovu zavedl **povinnou devítiletou školní docházku**, která se nově plnila na základní devítileté škole, na niž navazovala samostatná tříletá střední všeobecně vzdělávací škola (SVVŠ), odborné učiliště, učňovská škola, odborná škola nebo střední škola pro pracující.¹⁰⁰ Tyto samostatné školy vlastně nahrazovaly poslední 3 roky jedenáctileté střední školy. Díky tomuto zákonu byla vytvořena **jednotná školská soustava** stávající se ze tří cyklů – předškolní a základní vzdělávání, střední vzdělávání a vysokoškolské vzdělávání.¹⁰¹

Ideu, kterou měl zákon naplnit, se však nepodařilo uskutečnit. **Polytechnizace vyučování** byla kritizována, protože studenti středních a vysokých škol nebyli dosazováni do adekvátních pracovních pozic. Školství se v 60. letech řídilo řadou stranických dokumentů, které však byly mnohdy nelogické a absurdně rozvíjely principy řízení výchovně vzdělávací práce škol. Zároveň vědečtí pedagogičtí pracovníci připravovali plány pro rozvoj výchovy mládeže a modernizaci obsahu a metod výchovně vzdělávací práce. Celá druhá polovina 60. let se tak nesla ve znamení diskuzí, experimentů, rozborů atd. Jediným cílem však bylo zkvalitnění podmínek, které umožňují **realizovat principy socialistické školy a komunistické výchovy**. Naproti tomu se však objevoval požadavek volající po obnově poměrů ve školství z dob první republiky.¹⁰²

Čím více sílila kritika KSČ, tím více si vedení strany uvědomovalo, že je zapotřebí přijmout několik opatření, která v jistém smyslu měla vyhovovat aktuálním požadavkům na **decentralizaci a liberalizaci řízení školství**. Současně KSČ také začala pracovat na nové koncepci školské politiky, což ale bylo přerušeno politickou krizí na podzim 1967. KSČ se oficiálně odklonila od poúnorové školské politiky a nastalo krátké období demokratizace i ve školství. Zakládala se osmiletá gymnázia, ustupovala polytechnická výchova, zkrátil se

⁹⁹ MORKEŠ, František. *Devětkrát o českém školství: (přehledný průvodce)*. V Praze: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2004. ISBN 80-901461-6-3, s. 6–7.

¹⁰⁰ VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 141.

¹⁰¹ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5, s. 41.

¹⁰² RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5, s. 44.

školní týden na 5 dní a omezovala se výuka ruštiny jako cizího jazyka.¹⁰³ Období pražského jara bylo ukončeno vpádem vojsk Varšavské smlouvy 21. srpna 1968. Vstup vojsk znamenal problém i pro začátek školního roku 1968/69, protože vojáci obsazovali školní budovy. Velký zlomem ve školství byl však až říjen 1968, kdy došlo k **federalizaci Československa**. Tím obě země získali svou samostatnou školní politiku.¹⁰⁴

V období normalizace bylo ve školství shledáno několik problémů, které bylo potřeba urychleně vyřešit. Jednalo se o následující problémy: znovu prosazení komunistické výchovy mládeže a dospělých; utvoření dlouhodobé koncepce dalšího rozvoje školské soustavy; zdokonalení materiální základny výchovně vzdělávací sféry; vytvoření teorie osobnosti učitele a přebudování řízení a správy školství s vedoucí úlohou KSČ.¹⁰⁵ Škola se tak znovu stala oporou komunistického režimu. Navržená **reorganizace školství** byla především závislá na efektivním řízení školství. Z tohoto důvodu bylo usnesením KSČ zadáno školství několik úkolů, například posilovat polytechnický charakter; prosazovat ve výuce nové metody a technické prostředky; modernizovat školní budovy a zařízení...¹⁰⁶ Realizace těchto úkolů byla popsána v programovém dokumentu *Návrh rozvoje Československé výchovně vzdělávací soustavy*, na což pak navázal samotný školský zákon z 21. června 1978 (zákon č. 63/1978 Sb.), jímž se znovu změnila délka povinné školní docházky. Ve skutečnosti se však jednalo pouze o **novelu školského zákona** z roku 1960.¹⁰⁷ Tentokrát se však délka stanovila na 10 let. Základní škola ale byla ustavena jako osmiletá, žáci tak museli zbývat dva roky splnit na jednom z typu středních škol.¹⁰⁸ Zákon se však stále zmiňuje i o základní devítileté škole, a tak se v Československé socialistické republice vyskytovaly oba typy základní školy. Tato **nová koncepce škol** s sebou opět přinášela řadu dalších problémů. Nové osnovy nezahrnovaly čas na fixaci nového učiva, a tak bylo mnoho dětí přeraženo do škol pro mládež vyžadující zvláštní péči, protože nestíhaly nepřiměřenému

¹⁰³ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5, s. 45.

¹⁰⁴ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5, s. 45.

¹⁰⁵ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5, s. 46.

¹⁰⁶ RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5, s. 48–49.

¹⁰⁷ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Předpis 63/1978 Sb.* [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2021. [cit. 17.05.2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=63&r=1978>

¹⁰⁸ MORKES, František. *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích: (období let 1848-2001)*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-901461-9-8, s. 84.

tempu výuky. Navíc se plnily 1. a 2. ročníky středních škol žáky, kteří neměli o daný obor zájem, ale do školy museli chodit ještě 2 roky.¹⁰⁹ V průběhu 70. let KSČ stabilizovala svou pozici ve všech stupních státní správy a samosprávy, a to za pomoci různých opatření a přeměny řídicích a správních orgánů.

Další školský zákon byl schválen 22. března 1984 (zákon č. 29/1984 Sb.), v podstatě šlo ale pouze o potvrzení stavu, který byl dán předešlou novelou z roku 1978.¹¹⁰ Ve znění tohoto zákona již není uvedena základní devítiletá škola.¹¹¹ Po 17. listopadu 1989 a pádu komunistického režimu si československé a následně pak i české školství prošlo **dlouhou cestou transformace**. Takto nastavené školství z roku 1984 fungovalo de facto až do roku 2004.¹¹² Zákon z roku 1984 byl přitom několikrát novelizován. Nejdůležitější byla novela z roku 1990 (zákon č. 171/1990 Sb.), již byla základní škola prodloužena o jeden rok, tedy na 9 let. Stejnou délku získala i povinná školní docházka.¹¹³ Tato novela však stále umožňovala žákům odejít na střední školy z osmého ročníku základní školy. Devátý ročník se tak stal v jistém smyslu nepovinným, docházeli do něj pouze žáci, kteří se nepřihlásili nebo nebyli přijati ke studiu na střední školy. Poslední ročník základní školy se tak dle zákona zaváděl postupně podle potřeby od 1. září 1990. Novela z roku 1995 (zákon č. 138/1995 Sb.) pak vymezila na základní škole první a druhý stupeň tak, jak je nám známo dodnes, a devátý ročník se tak stal povinným.¹¹⁴ V roce 2000, kdy proběhla reforma veřejné správy, byla **zrušena povinnost jednotné ideové orientace výchovy a vzdělávání** nebo byl zaveden výběrový systém v rámci povinné školní docházky. Především však školy získaly **právní subjektivitu**, která byla základem autonomie, a působnost se přenesla na územně

¹⁰⁹ MORKES, František. *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích: (období let 1848-2001)*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-901461-9-8, s. 87.

¹¹⁰ MORKES, František. *Devětkrát o českém školství: (přehledný průvodce)*. V Praze: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2004. ISBN 80-901461-6-3, s. 6–7.

¹¹¹ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Předpis 29/1984 Sb.* [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2021. [cit. 17.05.2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=29&r=1984>

¹¹² KOCOURKOVÁ, Iva. *Vývoj školství v českých zemích a výkon samosprávy v oblasti školství na území hl. m. Prahy v období od josefínských reforem do roku 1939 a od roku 2004 po současnost*. Brno, 2013. Disertační práce. Masarykova univerzita, Fakulta právnická, s. 18.

¹¹³ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Předpis 171/1990 Sb.* [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2021. [cit. 17.05.2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=171&r=1990>

¹¹⁴ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Předpis 138/1995 Sb.* [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2021. [cit. 17.05.2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=138&r=1995>

samosprávní celky.¹¹⁵ Nyní se školství České republiky řídí zákonem č. 561/2004 Sb., *Národním programem rozvoje vzdělávání ve školství* (tzv. Bílá kniha) a *Strategií vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*.¹¹⁶

Poslední změna názvu ministerstva proběhla ještě před listopadovou revolucí, a to v roce 1988, kdy bylo přejmenováno na Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT).¹¹⁷ Tento název nese ministerstvo dodnes.

Stejně jako se v tomto období proměňovala délka povinné školní docházky, měnila se i **podoba vzdělávání učitelů**. Už za války schválil prezident Beneš svým dekretem z 27. října 1945 požadavek vysokoškolského vzdělání učitelů na všech typech škol. Na dekret pak navázal zákon č. 100/1946 Sb., který určil pro přípravu učitelů **zřídit pedagogické fakulty** při univerzitách nebo i mimo ně. Od roku 1947 si své vzdělání na pedagogické fakultě mohli doplnit i učitelé, kteří již učili.¹¹⁸ Pedagogické fakulty postupem času realizovaly i doplňkové a dálkové studium. Československo se tak díky tomuto zákonu stalo prvním státem v Evropě, jehož učitelé všech stupňů školské soustavy se vzdělávali na vysoké škole.¹¹⁹

Zřízení pedagogických fakult znamenalo velký krok vpřed, který pochopitelně ocenili nejvíce sami učitelé. Jejich nadšení však nebylo dlouhé, protože už od roku 1950 začala vznikat **pedagogická gymnázia** určená pro učitelky mateřských škol, ale také pro učitele a učitelky národních škol.¹²⁰ Tato skupina pedagogů tak přišla o možnost připravit se na budoucí povolání na pedagogických fakultách. Na pedagogických fakultách už se tak vzdělávali učitelé druhého stupně, tedy středních škol. Vláda své usnesení zdůvodnila **potřebou více učitelů**, které pedagogické fakulty nestíhaly produkovat. Školství totiž zrychlovalo své tempo rozvoje, otevíralo se mnoho nových mateřských škol a národních

¹¹⁵ KOCOURKOVÁ, Iva. *Vývoj školství v českých zemích a výkon samosprávy v oblasti školství na území hl. m. Prahy v období od josefínských reforem do roku 1939 a od roku 2004 po současnost*. Brno, 2013. Disertační práce. Masarykova univerzita, Fakulta právnická, s. 18–19.

¹¹⁶ BOBČÍKOVÁ, Laura. *Vývoj školské správy na našem území*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta právnická, s. 23–24.

¹¹⁷ KLOČKOVÁ, Lenka. MŠMT od roku 1848 do současnosti [online]. MŠMT, 2004. [cit. 12.04.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/165-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>

¹¹⁸ MORKEŠ, František. *Devětkrát o českém školství: (přehledný průvodce)*. V Praze: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2004. ISBN 80-901461-6-3, s. 34.

¹¹⁹ VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 159.

¹²⁰ MORKEŠ, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946)*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1999. ISBN 80-7020-051-0, s. 55.

škol, do nichž nastupovaly silné ročníky. Na pedagogických fakultách pak byly v roce 1952 zřízeny katedry marxismus-leninismu.¹²¹

Další reforma učitelského vzdělávání proběhla s vyhlášením školského zákona v roce 1953, došlo k celkovému **zrušení pedagogických gymnázií a pedagogických fakult**. Všechny dříve zmíněné školy nahradila instituce pedagogických škol. Učitelkám mateřských škol byla pak určena pedagogická škola s tříletou délkou studia, učitelé národních škol docházeli o jeden rok déle do téže školy.¹²² Učitelé 6.–8. ročníků byli připravováni na vyšších pedagogických školách a učitelé 9.–11. ročníků na Vysoké škole pedagogické v Praze.¹²³ Veškeré tyto změny v učitelském vzdělávání měly za následek jednak **snížení důstojnosti učitelů** a jednak také **omezení připravenosti** po stránce odborné i metodické.

V roce 1959 vznikly místo pedagogických škol ve všech krajských městech **pedagogické instituty**, které zřizovaly národní výbory. Studium bylo buď tříleté, nebo čtyřleté. Současně v témže roce byly zrušeny jednotlivé vyšší pedagogické školy a Vysoká škola pedagogická v Praze.¹²⁴ Zpět na vysoké školy se učitelé vrátili až v roce 1964, kdy byly **obrozeny pedagogické fakulty**.¹²⁵ Od tohoto roku až do současné doby je samozřejmostí, že budoucí učitelé studují na vysokých školách, nejčastěji na pedagogických fakultách. Ostatně sám zákon o pedagogických pracovnících to vyžaduje.

¹²¹ MORKES, František. *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích: (období let 1848-2001)*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-901461-9-8, s. 58.

¹²² VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 161.

¹²³ MORKES, František. *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích: (období let 1848-2001)*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-901461-9-8, s. 61.

¹²⁴ VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 163.

¹²⁵ MORKES, František. *Devětkrát o českém školství: (přehledný průvodce)*. V Praze: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2004. ISBN 80-901461-6-3, s. 35.

2. Kapitoly z historie Kralovic

Obec Kralovice (čes. Královice, Kralowicze, něm. Kralowitz, lat. Crelowitz) je město, jež se nachází na okraji okresu Plzeň – sever při hranicích se Středočeským krajem. K 1. lednu 2021 měly Kralovice dle Českého statického úřadu 3 460 obyvatel. Toto město o rozloze 3 970 ha je položeno 435 metrů nad mořem.

2.1. Počátky osídlení

Nad městem Kralovice se tyčí Červená hora, která měla pro **prvotní osídlení** velmi vhodnou polohu, kvůli nepříznivé skladbě půdy však zůstala tato oblast až do eneolitu neosídlena. Díky archeologickým nálezům z okolí lze usuzovat, že osídlení tohoto prostoru bylo poměrně pravidelné od dob pravěku až po raný středověk. Nejvíce archeologických nálezů je možno datovat na rozhraní doby halštatské a laténské.¹²⁶ Právě v době halštatské se i na tomto území začalo utvářet evropské obyvatelstvo protokeltského typu. Pohřebiště tohoto obyvatelstva detailně prohlédl František Xaver Franc¹²⁷, podařilo se mu nalézt 30 mohyl.

Pohřebiště na Červené hoře, jež dostala své jméno podle výrazně zbarvené hrubozrnné muskovitické žuly, bylo objeveno roku 1895 dělníky při kopání písku ze zvětralé žuly. Zpráva o nálezu (laténský meč, nádobka a mistička) byla ohlášena i místními archeologovi F. X. Francovi.¹²⁸ Pohřebiště bylo ukryto na severozápadním úbočí hory. F. X. Francovi se podařilo najít již 30 zmíněných hrobů, z nichž 12 prozkoumal. Sedm z těchto hrobů bylo umístěno ve středu kruhu, který tvořil okrouhlou dolinu. V ní se nacházela čtyřstěnná hrobová komora. Toto pohřebiště nedaleko dnešních Kralovic tvoří kulturně vyhraněnou skupinu, která se malým množstvím pozdně halštatských prvků v keramice, stavbou hrobů a kostrovými pohřby odlišuje od mohyl domácích obyvatel, ale i od halštatsko-laténských plochých žárových hrobů. Jedná se tedy o nový, i když etnický příbuzný prvek, který se obsahem hrobů přibližuje k Bavorsku a Salcbursku.¹²⁹ V letech

¹²⁶ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 11.

¹²⁷ František Xaver Franc (1838-1910) povoláním původně umělecký zahradník u Arnošta Karla z Valdštejna na zámku Kozel. Roku 1878 se právě na jeho popud začal zabývat archeologickou činností. Jako první prozkoumal mohylové pohřebiště v okolí zámecké obory na Hájku. V tomto oboru byl laikem, sám si vytvořil svou výzkumnou metodu a teorii si osvojil studiem odborné literatury. V roce 1893 byl jmenován tajemníkem Městského historického muzea v Plzni. Jeho celoživotní práci shrnuje kniha vydaná ve dvou svazcích *Štáhlauer Ausgrabungen-Přehled nálezů v oblasti Mže, Úhlavy, Radbuzy a Klabavy*.

¹²⁸ FRANC, František Xaver, ŠALDOVÁ-ŠTEFANOVÁ, Věra, ed. *Štáhlauer Ausgrabungen 1890; Přehled nálezů v oblasti Mže, Radbuzy, Úhlavy a Klabavy 1906*. Praha: Archeologický ústav ČSAV, 1988, s. 217.

¹²⁹ JANSOVÁ, Libuše. Datování laténského pohřebiště v Kralovicích u Plzně – Datierung des Latène-Gräberfeldes in Kralovice bei Plzeň. In: *Památky archeologické LII*. Praha: Československá akademie věd, 1913. ISSN 0031-0506, s. 273.

1975–1976 proběhl archeologický výzkum, jehož cílem bylo prozkoumat zbývající mohyly. V té době už byl tamní terén hodně pozměněný, a tak se toužený výsledek nedostavil.¹³⁰ Dnes už lze pohřebiště jen těžko lokalizovat.

V **mladší době železné** se rovněž na stejném místě usídlili Keltové, jejichž kulturní pozůstatky se však mísí s předcházející dobou. Významným objevem z této doby je **hrob keltské ženy**, který byl objeven v roce 2009 v Markově ulici.¹³¹ Kosterní pozůstatky ženy, jež byla uložena do jámy obložené dřevem, se kvůli agresivnímu složení půdy nedochovaly. Bylo však nalezeno velké množství bronzových šperků – nákrčníky, náramky, spony, jehlice, velká keramická nádoba apod. Další hroby se v okolí prozatím nepodařilo nalézt.

Po mladší době železné následovala **doba římská**, jejíž představitelé, v tomto případě nejspíše Markomané, zavítali i na Kralovicko, avšak žádné pozůstatky se po nich do dnešních dob nezachovaly.

2.2. Vznik městečka a jeho další vývoj

V 5. století přišli na území Kralovicka Slované z východní Evropy a již od 9. století lze prokázat **nepřetržité osídlení této oblasti**. Během několika dalších staletí začala vznikat ves, která do dějin vstoupila pod názvem Kralovice. Toto pojmenování je pravděpodobně odvozeno od majitele místní krajiny i vsi, v tomto případě od českého krále. V místní tradici se Kralovicím říkalo jako *ves lidí králových*.¹³² Dosud však není známo, za kterého panovníka byla ves založena, je ale možné, že Kralovice vznikly už za Vratislava II. Toto tvrzení potvrzuje nález kamenných stél z 11. století.¹³³

První zmínka o Kralovicích však pochází až z roku 1183, z donační listiny knížete Bedřicha. Onou listinou věnuje zděděnou ves po otci s veškerým příslušenstvím a trhem plaskému cisterciáckému klášteru (založen roku 1144).¹³⁴ Z výše uvedeného vyplývá, že Kralovice vzniklé na křižovatce významných zemských cest se přeměnily na konci 12. století v typickou trhovou ves středověku. Klášter chtěl ovládnout celé okolí Kralovic,

¹³⁰ SOUDSKÁ, Eva. První Keltové na Kralovicku a Manětínsku. In: *Sborník muzea okresu Plzeň-sever*. Plzeň: Muzeum okresu Plzeň-sever Mariánská Týnice – Kralovice, 1984, s. 5–41.

¹³¹ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 13.

¹³² VOREL, Josef. *450 let města Kralovic 1547-1997: dějiny rodného kraje*. Rabštejn nad Střelou: Skanzenmuzeum J. Vorla, 1996, s. 1.

¹³³ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 15.

¹³⁴ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 7.

proto postupně začal opanovat majetkově celé dnešní území města. Typickým pro takové vsi s trhem byl kostel. Kralovický **kostel sv. Petra a sv. Pavla** je poprvé zmíněn roku 1250 v listině papeže Inocence IV.¹³⁵

Z roku 1289 pochází teprve **druhá zmínka o Kralovicích**. Král Václav II. toho roku udělil Kralovicím právo vybírat clo a jiná tržní práva.¹³⁶ Kralovice v té době byly již městečkem, to kdy, popřípadě kým, byly na městečko povýšeny, opět není doloženo. Dalším významným rokem z pohledu školství je pro Kralovice rok 1380, kdy byla poprvé připomenuta **farní škola**.¹³⁷

Klášteřu ve 14. století začaly přibývat dluhy, proto mu Václav IV. povolil prodat nebo zastavit jeho zboží do výše 60 kop grošů. Zdánlivým řešením se pro klášter stalo **zavedení zákupního práva**¹³⁸, což se v Kralovicích stalo za opata Gottfrieda 2. února 1400.¹³⁹ Navzdory této snaze se ale postavení kláštera příliš nevylepšilo.

Kralovice, které náležely k Rakovnickému kraji, měly v této době svou **vlastní samosprávu**. Je více než pravděpodobné, že v té době mělo městečko již nějakou **radnici**, nebo alespoň místnost, kde se konšelé scházeli. O její poloze však nejsou žádné zmínky. Městečku bylo rovněž dovoleno vést městské knihy.

Na počátku **husitských válek**, přesněji roku 1420, byl plaský klášter vyplněn a vypálen husity. Nedlouho po této události byly Kralovice a okolní vsi dány králem Zikmundem Lucemburským do zástavy katolickým šlechticům, Bedřichovi a Hanušovi z Kolowrat.¹⁴⁰ Ani Kralovicím se však boje nevyhnuly, v roce 1424 se zde v boji potkalo husitské vojsko a katolické.¹⁴¹ Důsledky tohoto střetu pocítily Kralovice velice silně, byly totiž **zcela vyplněny**. Během požáru, který v městečku zažehli husité, shořela i privilegia

¹³⁵ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 17.

¹³⁶ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 9.

¹³⁷ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 10.

¹³⁸ Zákupní neboli emfiteutické právo – podstatou bylo, že místní obyvatelé získali své usedlosti do dědičné državy, za což ale museli klášteru odvádět různé poplatky.

¹³⁹ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 19.

¹⁴⁰ KOČKA, Václav. *Dějiny politického okresu kralovického*. 2. vyd. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeem T.G.M. Rakovník, 2010. ISBN 978-80-85081-32-9, s. 44.

¹⁴¹ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 12.

z roku 1400.¹⁴² Husitští vojáci nějaký čas prodleli v severní části městečka, což dnes dokládá název ulice Na Palcátech.

Jako **výraz vděku** Zikmund Lucemburský roku 1425 potvrdil opět zástavu bratrům z Kolowrat.¹⁴³ Bratři však nezůstali katolické straně dlouho věrni, protože v roce 1430 hrad Libštejn náležící ke kralovickému panství oblehl Prokop Holý se svým vojskem.¹⁴⁴ Kolowratové se s Prokopem Holým dohodli, že se přidají na jeho stranu, když přestane pustošit jejich majetek. Katolíky ale zůstali. Záhy na to vyzval Zikmund Lucemburský bratry Hanuše a Bedřicha z Kolowrat, aby zastavený majetek vrátili zpět do rukou plaského kláštera. Kolowratové krále neuposlechli, majetek si ponechali a následně si ho roku 1432 rozdělili. Hanuš si ponechal část městečka s hradem Krašovem a Bedřich tu s hradem Libštejnem.¹⁴⁵

Hanušovu část zdědil jeho syn, Hanuš II. Díky němu Zikmund Lucemburský v roce 1437 opět **potvrdil Kralovicím výsady**, jejichž písemná podoba shořela během husitských válek. Hanuš mladší svou zděděnou polovinu majetku navrátil klášteru roku 1480.¹⁴⁶

Bedřich měl na rozdíl od Hanuše dva syny, staršího Jindřicha a mladšího Beneše. Ti po něm panství zdědili. Dále jej vlastnil Benešův vnuk, Jaroslav. Ten měl však velké dluhy a byl nucen roku 1497 majetek i s hradem Libštejnem prodat, a to Albrechtovi z Kolowrat, což byl syn Hanuše II.¹⁴⁷ Albrecht z Kolowrat však roku 1510 zemřel a jeho žena celé panství vrátila plaskému klášteru o 3 roky později.¹⁴⁸ A tak znovu došlo ke **sjednocení Kralovic pod jednoho majitele**, plaský klášter, po 83 letech. Pozice kláštera se však od dob husitských válek příliš nezměnila, neustále jej trápily dluhy. Jeden takový dluh

¹⁴² VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 22.

¹⁴³ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 23.

¹⁴⁴ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 24.

¹⁴⁵ KOČKA, Václav. *Dějiny politického okresu kralovického*. 2. vyd. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeem T.G.M. Rakovník, 2010. ISBN 978-80-85081-32-9, s. 45.

¹⁴⁶ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 12.

¹⁴⁷ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 24.

¹⁴⁸ KOČKA, Václav. *Dějiny politického okresu kralovického*. 2. vyd. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeem T.G.M. Rakovník, 2010. ISBN 978-80-85081-32-9, s. 47.

měl klášter u Albrechta z Gutštejna, proto mu klášter poskytl do zástavy levou část městečka.¹⁴⁹

2.3. Kralovice za Floriána Gryspeka a jeho potomků

Ona zmíněná část městečka se **do vlastnictví Floriána Gryspeka**¹⁵⁰ dostala roku 1539 poté, co vyplatil předchozího majitele Viléma Podmokelského. Pravá část byla v té době stále pod kontrolou plaského kláštera, Gryspek o ni však usiloval. Podařilo se mu ji získat v roce 1541, mimo jiné také díky majestátu z roku 1530, když půjčil klášteru peníze, aby mohli zaplatit daň za válku proti Turkům.¹⁵¹ Oficiálně byl nový majitel potvrzen až roku 1543, Kralovice tak byly opět sjednoceny.¹⁵² Florián Gryspek však nezhálel a své državy postupně zvětšoval, vytvořil tak panství, jehož centrem byl Kaceřov.

I přestože klášter podepsal s Gryspekem smlouvu o změně majitele, stále měl o Kralovice zájem. Proto tehdejší opat Bohuslav plaského kláštera zařídil, že **Kaceřovské panství** bude Gryspekovi k dispozici jen čtyři generace, sám Florián Gryspek se počítal jako první generace.¹⁵³ Někteří odborníci se dnes diví tomu, že Gryspek s tím souhlasil, jelikož Kaceřov byl pro jeho rodinu hlavním sídlem. Když však Florián Gryspek v roce 1588 zemřel, žil už jen jeden jeho vnuk Bohuslav (třetí generace).¹⁵⁴ Tenkrát však neměl nikdo ani tušení, že třetí generaci bude zabaven takřka celý majetek a čtvrtá generace pro ně bude opravdu poslední.

Florián Gryspek byl pro Kralovice ale velmi významný, městečko za jeho působení zažilo **zlaté časy**. Během stavovského odboje v roce 1547 Kralovice zachovaly věrnost svému pánovi, stejně jako jejich pán králi Ferdinandovi I. Florián Gryspek cítil vděčnost, a tak požádal krále, aby Kralovice patřičně odměnil. Král se rozhodl **povýšit městečko**

¹⁴⁹ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 26.

¹⁵⁰ Florián Gryspek (1509–1588) šlechtic pocházející z Innsbrucku, zakladatel české větve rodu Gryspeků, prezident komorní rady za krále Ferdinanda I., majitel panství Kaceřov, Nelahozeves, Rožmitál a Nečtiny. Zadavatel renesanční přestavby kostela sv. Petra a Pavla v Kralovicích, v jehož hrobce je s celou svou rodinou pohřben.

¹⁵¹ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 27.

¹⁵² BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 15.

¹⁵³ GRIESENBECK, Roma von. *Florián Griespek z Griespachu na Kaceřově: ve službách Koruny české*. Plzeň: NAVA, 2013. ISBN 978-80-7211-445-0, s. 76–84.

¹⁵⁴ GRIESENBECK, Roma von. *Florián Griespek z Griespachu na Kaceřově: ve službách Koruny české*. Plzeň: NAVA, 2013. ISBN 978-80-7211-445-0, s. 76–84.

Kralovice na město, učinil tak vydáním listiny 29. září 1547.¹⁵⁵ **Rok 1547** byl pro Kralovice přelomový, nejenom, že byly povýšeny na město, ale také zde byl zřízen magistrát s hrdelním právem. Tohoto práva bylo město zbaveno až po roce 1765.¹⁵⁶

Navzdory tomu, že Gryspekovým sídlem byl Kaceřov, Kralovice si velmi oblíbil a druhá polovina 16. století pro ně byla ve znamení vzestupu. Gryspek nechal **přebudovat staré panské sídlo** v Kralovicích v duchu renesance na menší zámek. Nešlo však o zámek v pravém slova smyslu, nýbrž o dvoupodlažní městský dům s věží a dvorem. Bohužel se toto okázalé sídlo do dnešních dob nedochovalo, v roce 1845 vzplanulo a nejvyšší patro spolu s věží se zborilo.¹⁵⁷ Nejvíce se Florián Gryspek činil roku 1575, když rozhodl o **renesanční přestavbě gotického kostela sv. Petra a Pavla**. Rekonstrukce probíhala nejspíše ve dvou fázích, dokončena byla roku 1581, nebo 1582.¹⁵⁸ Kromě kostela se měnila i podoba města, zastavěná plocha se zvětšovala. Velmi populární byly zdejší trhy, které přilákaly mnoho lidí z okolí, díky tomu se tak rozvíjely cechovní organizace. Z roku 1577 dokonce pochází **první písemná zmínka o škole**, ve které je přesně doložena výuka 10 žáků učitelem Jakubem Tuxinensidem.¹⁵⁹

Po smrti Floriána Gryspeka roku 1588 přešlo kaceřovské panství i s Kralovicemi do rukou jeho syna Ferdinanda. **Posledními Gryspeky**, již měli Kralovice v držení, byli Václav a Albrecht Ferdinand, ani jeden z nich však už nedosáhl takové slávy jako Florián Gryspek.¹⁶⁰

2.4. Třicetiletá válka a její důsledky v Kralovicích

Třicetiletá válka, která začala roku 1618, ukončila vzestupný vývoj Kralovic. Válka, jejíž podstatou byl náboženský spor mezi katolíky a protestanty, se přenesla přes hranice náboženství a zasáhla do všech sfér lidského života.

¹⁵⁵ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 16.

¹⁵⁶ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 32.

¹⁵⁷ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 200.

¹⁵⁸ GRIESENBECK, Roma von. *Florián Griespek z Griespachu na Kaceřově: ve službách Koruny české*. Plzeň: NAVA, 2013. ISBN 978-80-7211-445-0, s. 76–84.

¹⁵⁹ KOČKA, Václav. *Dějiny politického okresu kralovického*. 2. vyd. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeem T.G.M. Rakovník, 2010. ISBN 978-80-85081-32-9, s. 54.

¹⁶⁰ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 20.

Vojáci protestantské armády byli většinou poddaní pocházející z panství protestantských pánů. Takový případ nastal i v Kralovicích. I přesto, že byl Florián Gryspek katolík, jeho děti se katolíky nestaly. Václav Gryspek poslal do boje ze svého panství 80 pěších a 4 jezdce.¹⁶¹ Kralovicím se válka však přiblížila ještě blíž v mnohem horší podobě, a to roku 1620, když tudy táhli směrem na Rakovník císařští pod velení vévody Maxmiliána I. Bavorského a generála Karla Bonaventury Buquoye.¹⁶² **Kralovice byly zpustošeny**, dokonce při požáru opět shořela privilegia obnovená Zikmundem Lucemburským.

České stavovské povstání skončilo výhrou Habsburků v bitvě na Bílé hoře, kteří si svou pozici na českém trůnu ještě navíc upevnili popravou 27 českých pánů 21. června 1621. Nastala velká vlna rekatolizace, poddaní museli povinně přestoupit na katolickou víru, stejně tak to měli i kněží. Vrchnost si mohla vybrat, buď se stát katolíky, nebo emigrovat. I v kralovickém kostele byl **protestantský kněz Ondřej Vavřinec Poličský**, který se rozhodl pro odchod ze země. Dochované prameny však neuvádějí, zdali byl utrakvistou, nebo luteránem. Můžeme se ale domnívat, že se jednalo o luterána, protože sám Florián Gryspek a jeho potomci tíhli více k luteránství. Jak již bylo výše uvedeno, Gryspekové stáli na straně protestantů, a tak jim byl roku 1622 na základě *Generálního pardonu* zabaven veškerý majetek. Tento akt znamenal **konec Gryspeků jako pánů v Kralovicích**.¹⁶³

Nedlouho potom, konkrétně 26. listopadu 1622, připadlo celé panství Floriána Gryspeka **do rukou plaského klášteřa**.¹⁶⁴ Kralovice tak opět po 79 letech patřily klášteři v Plasích. Roku 1626 byl vydán patent, kterým bylo obyvatelům města nařizováno, aby do dvou měsíců konvertovali ke katolicismu.

Když roku 1631 vpadli do Čech Sasové, vrátila se s nimi i řada exulantů. Při tažení na Prahu se nevyhnuli ani Kralovicím. Císař se však dohodl s Albrechtem z Valdštejna a ten vytlačil v roce 1632 Sasy z Čech. Jeho vojsko o zhruba 4 000 mužích se pak nakrátko usadilo v Kralovicích.¹⁶⁵ Zajímavostí je, že dnešní Žatecké ulici se říkalo „v krobotech“.

¹⁶¹ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 39.

¹⁶² VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 39.

¹⁶³ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 21

¹⁶⁴ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 40.

¹⁶⁵ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 22.

Jako *kroboti* se označovali chorvatští vojáci v císařském vojsku, říkalo se jim tak podle vázanky ve tvaru uzlu, jež nosily na krku.¹⁶⁶ Z toho pak vznikla kravata.

Kralovice byly už tak dost zdevastované, nepřispěl tomu ani požár 16. července 1634, při němž vyhořelo 22 domů, radnice, kovárna, obecní dvůr a věž s hodinami.¹⁶⁷ **Nepříznivý vývoj města** pokračoval i po uzavření Pražského míru v roce 1635. Situace se ještě víc zhoršila, roku 1639 vpadli do Čech již podruhé Švédové. V té době se v Kralovicích usadil pluk Maxmiliána z Valdštejna, jehož vojáci svou neopatrností zapálili 6 domů.¹⁶⁸ Když se roku 1645 Švédové vraceli z Moravy po úspěšném obléhání Brna, vpadli znovu do Čech a opět přitom neminuli Kralovice. Naposledy se kralovičtí se Švédy setkali v roce 1648, když se usadili na hradu Křivoklát a požadovali od obyvatel okolních měst a vesnic proviant.¹⁶⁹

Válka byla ukončena 24. října 1648 Vestfálským mírem, zpráva o míru do Čech dorazila 3. listopadu, neznamenovalo to však, že by se všichni vojáci stáhli. Ještě na jaře roku 1650 se v Kralovicích nacházelo **11 císařských vojáků**, kterým nikdo nevyplácel žold.¹⁷⁰

Přestože válka zasáhla místní velmi citelně, život se ve městě nezastavil. Místní se především zaměřili na opravu poničených domů. Díky této obnově města se zde objevují i **nová řemesla** – tesařství, zednictví a pokrývačství. Jelikož se domy nejčastěji stavěly z hořlavých materiálů, často tak ve městě hořelo, jako například v roce 1656. Berní rula z roku 1654 zachycuje v Kralovicích 105 osedlých¹⁷¹. V roce 1704 žilo v Kralovicích již 471 lidí.¹⁷²

Poddaní po válce zažívali horší časy než před ní. Jejich postavení se stále zhoršovalo, proto narůstal jejich **odpor vůči vrchnosti**. Nejčastěji poddaní volili možnost povstání.

¹⁶⁶ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 41.

¹⁶⁷ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 41.

¹⁶⁸ KOČKA, Václav. *Dějiny politického okresu kralovického*. 2. vyd. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeem T.G.M. Rakovník, 2010. ISBN 978-80-85081-32-9, s. 56.

¹⁶⁹ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 22.

¹⁷⁰ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 43.

¹⁷¹ Osedlý byl berní jednotkou rovnající se jednomu sedlákovu nebo čtyřem chalupníkům či osmi zahradníkům.

¹⁷² VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 50.

To kralovické se událo roku 1679, hlavní příčinou byla velká neúroda, dlouhá zima a strach z moru. V čele povstání stanuli rychtáři ze Dřevce, nejspíše Radim, a z Bohů. Vzbouřenci byli obvykle krutě potrestáni, ale v Kralovicích po potlačení povstání na jaře roku 1680 to však vypadalo jinak. Opat Benedikt Engelken a převor Ondřej Trojer se rozhodli, že vzbouřencům uloží spíše **výchovný trest**.¹⁷³ Vzbouřenci museli vyhloubit jámy pro lípy, které poté vysázeli podél cesty od Kralovic k Mariánské Týnici, a nakonec vystavět sedm kapliček. **Alej** se však do dnešních dní nedochovala, jistý pan Šmíd ji nechal z neznámých důvodů okolo roku 1870 vykácet. Z aleje zbyla dodnes jen jedna jediná lípa, dnes nazývána jako *Radimova lípa*.¹⁷⁴ Situaci poddaných si pokusil vylepšit Leopold I. svým robotním patentem z roku 1680, kterým omezil robotu jen na 3 dny v týdnu. Bohužel výnos byl vrchností často porušován.

Do tohoto období se datuje i další zmínka o škole pocházející z roku 1666, která pojednává o místním učiteli, jenž bral úplatky od žáků. **O budovu školy** se staralo město, proto je o škole nejvíce známo z městských kronik a účtů. Z roku 1736 se dochoval účet za plat učitele, který činil za půl roku 10 kop grošů.¹⁷⁵

2.5. Kralovice v 18. a v první polovině 19. století

Život v Kralovicích se jen pomalu vracel k časům za Floriána Gryspeka. Plaský klášter vedl velmi nákladný život, hodně investoval do klášterního vybavení a stavebních aktivit, a tak potřeboval neustálý přísun financí a naturálií. Obyvatelé města museli většinu svých příjmů odevzdat klášteru nebo státu. Právě kvůli **lepšímu systému výběru daní** byl sestaven v letech 1711–1713 nový soupis poddanské půdy, který se stal později základem pro 1. tereziánský katastr (1741–1748).¹⁷⁶

Po třicetileté válce došlo k obnově některých cechů, ale zároveň začaly vznikat také **nové cechy**. Soupis těchto cechů je dochován na listině z roku 1691, kdy došlo k obnovení městské rady.¹⁷⁷ Další cechy pak dokládá 2. tereziánský katastr.

¹⁷³ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 24.

¹⁷⁴ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 25.

¹⁷⁵ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 48.

¹⁷⁶ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 50.

¹⁷⁷ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 51.

Správa cechů i samotná správa města si udržely neměnný systém i v 2. polovině 18. století. Ve městě bylo neustále co řešit (sousedské spory, urážky na cti, dědictví atd.), a tak konšelé často opakovaně **žádali o potvrzení privilegií**, poprvé tak učinili 10. května 1752 za vlády Marie Terezie, podruhé 21. června 1783 u císaře Josefa II. a naposledy 10. března 1798 u císaře Františka II.¹⁷⁸

Společně se zvyšující se kvalitou života se měnila i **úroveň bydlení**. Bohatí lidé bydlící v centru města přestavěli své dřevěné domy na domy kamenné, leč pořád tyto domy měly slaměné došky nebo šindele. Chudí lidé však stále bydleli na periferii města v dřevěných domech. Dřevěné zůstaly i obecní budovy, chudobinec a škola. Až do roku 1770 však nebyl znám přesný počet domů, změnu přinesla až Marie Terezie, která v tomto roce uzákonila **povinné číslování domů**, které se začalo realizovat v roce 1771. V Kralovicích tak bylo k tomuto roku 156 domů, čísla popisná 157, 158 a 159 byla určena pro tři mlýny – pod Týneckým rybníkem, Prostřední a Podšibenský.¹⁷⁹ Revitalizace číslování proběhla roku 1805, protože matriky zavedly nový systém číslování. Celkem v této době čítaly Kralovice 229 domů. **Číslo 1** získala radnice, jelikož to byla pro město nejdůležitější budova, dodnes stojící na Masarykově náměstí. Číslování z tohoto roku se v centru města zachovalo až do dnešních dob. I přes reformy Marie Terezie byl klášter v Plasích ve velice špatném stavu, zprávu o tom podal hrabě Franz Moritz von Lacy. Situaci nepomohly ani tři hladové roky (1770-1772), které vyvrcholily řadou selských povstání v roce 1775.¹⁸⁰

Ve vývoji města sehrály velkou roli i požáry, které Kralovice sužovaly celou 2. polovinu 18. století. **Požárů** bylo ve městě hned několik, a to v letech 1754, 1769, 1771, 1782 a 1797.¹⁸¹ Nejhorší byl ten z roku 1782, kromě 71 poničených domů a 31 stodol byla značně poškozena fara, škola, špitál a obecní dvůr.

Velký vliv na chod Svaté říše římské měly reformy císaře Josefa II., nejvýznamnější byly patenty z roku 1781 toleranční, o zrušení nevolnictví a o zrušení kostelů a klášterů, které se nevěnovaly vyučování, vědě nebo se nestaraly o nemocné. V závislosti na těchto

¹⁷⁸ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 62.

¹⁷⁹ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 63.

¹⁸⁰ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 64.

¹⁸¹ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 28.

nařízeních došlo v roce 1785 ke **zrušení kláštera v Plasích**, pod jehož správou byly i Kralovice. Celý majetek plaského kláštera převzal do rukou Náboženský fond.¹⁸² V jeho vlastnictví však panství nezůstalo dlouho, roku 1826 ho koupil Klement Lothar Václav Metternich.¹⁸³

Už v roce 1793 byla postavena nová budova radnice s průčelní věží, na níž se nacházely hodiny. Ta právě později získala zmíněné číslo popisné. Původně město patřilo do Rakovnického kraje, avšak v roce 1794 byl v Kralovicích zřízen regulovaný magistrát a město se stalo **součástí Plzeňského kraje**.¹⁸⁴

Na konci 18. století se Kralovic dotkl i jeden evropský konflikt, byly jím napoleonské války. V letních měsících roku 1798 se v Kralovicích na krátko usadila **vojska ruského generála Suvorova** o počtu 147 mužů. Ještě roku 1813 se ve městě objevili kozáci, kteří tudy ale jen procházeli.¹⁸⁵

V průběhu 18. století rostl počet obyvatel ve městě, s tím se zvětšoval i počet dětí. Právě zvyšující se počet dětí byl důvodem ke **stavbě nové školy**. Původní škola poničená požárem roku 1782 byla opravena a částečně přestavěna, ale po 50 letech byla již nevyhovující, a tak na původním místě roku 1834 vznikla nová dvoupodlažní budova.¹⁸⁶ Ve spojitosti s touto stavbou také došlo k **založení nového hřbitova** na východní straně města, který je zde umístěn dodnes.

Polovina 19. století se stala pro Kralovice velmi zásadní. Tři roky před slavným revolučním rokem 1848 město postihl **velký požár**, horší než ten z roku 1782. O jeho průběhu a důsledcích informoval ve svých memoárech místní učitel Jan Brejcha. Požár zpustošil 103 domů včetně radnice, 44 stodol, obecní sýpku a masné krámy.¹⁸⁷ Oheň vzplanul na východní části dnešní Žatecké ulice a dále pak z části zasáhl dnešní náměstí

¹⁸² BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 29.

¹⁸³ KOČKA, Václav. *Dějiny politického okresu kralovického*. 2. vyd. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeem T.G.M. Rakovník, 2010. ISBN 978-80-85081-32-9, s. 62.

¹⁸⁴ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 28.

¹⁸⁵ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 70.

¹⁸⁶ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 70.

¹⁸⁷ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 40.

Osvobození. Pronikl i na nynější Masarykovo náměstí. Požár se vyhnul kostelu sv. Petra a Pavla, škole a faře. Jak již bylo zmíněno, požár zachvátil i radnici, ve které nacházel i městský archiv. Ten se však podařilo zachránit. Několik kralovických učitelů přistavilo vůz po okny radnice a veškerý materiál z archivu vyházeli z oken přímo do vozu. Veškeré spisy a kroniky pak byly uschovány ve sklepě školy.¹⁸⁸ Tento požár znamenal **konec historické zástavby města**, ulice se vyrovnaly, domy byly postaveny z nehořlavého materiálu. Město tak získalo novou tvář.

Pro Kralovice se během revolučního roku 1848 stal velmi významným Jan Jindřich Marek¹⁸⁹, farář a spisovatel. Tento rok byl plný zvrátů, jedna z nejvýznamnějších změn se udála v září, bylo totiž rozhodnuto o zrušení poddanství a roboty za výkup. Lidé tak dostali možnost se vyvázat z poddanských povinností a vymanit se z roboty. Zároveň byl v roce 1849 vydán zákon, jímž se staly **obce základem svobodného státu** a základem samosprávy, hned na začátku dalšího roku byl ve městě zřízen úřad okresního hejtmána. Kralovice byly centrem nového politického okresu, který sestával ze dvou soudních okresů – kralovického a manětínského.¹⁹⁰

2.6. Kralovice před 1. světovou válkou

Druhá polovina 19. století byla v Kralovicích ve znamení rozvoje politického a spolkového života a stavební činnosti. Popudem k tomu bylo vydání *Říjnového diplomu* císařem Františkem Josefem I., v němž se vzdal absolutismu.

Město se v tomto období rychle rozrůstalo, počet obyvatel se zvýšil na 2 086.¹⁹¹ V centru města se pravidelně pořádaly týdenní trhy, dobytčí trhy a jarmarky, akce pořádané místními spolky, náboženské slavnosti nebo i poutě. Na první pohled by se mohlo zdát, že Kralovice byly příkladným městem, které okolní vsi a města mohly obdivovat. Bohužel tomuto tak nebylo. Svědectví o situaci v Kralovicích podal učitel František Zetek, který uvádí, že **vzdělanost obyvatel byla nízká**, a tak si je obyvatelé z okolí často dobírali.

¹⁸⁸ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 73.

¹⁸⁹ Jan Jindřich Marek (1803–1853), pseudonym Jan z Hvězdy, český kněz a spisovatel, jako kněz působil v Plasích, Kozojedech a Kralovicích. Mezi jeho nejznámější díla patří *Balady, romance, pověsti a legendy, Mastičkář* nebo *České písně* (zhudebnil Bedřich Smetana).

¹⁹⁰ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 75.

¹⁹¹ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 113.

Vzniklo tak několik rčení, např. „*Má nápady jako Kralovičák*.“¹⁹² nebo „*To si se byl jistě poradit s měšťanem Kralovickým*.“¹⁹³ Lidé z vesnic považovali lidi z malých měst, kteří se živilo stejně jako oni zemědělstvím, za ne moc chytré a namyšlené.

Bujarý život Kralovic byl však pozastaven **prusko-rakouskou válkou** v roce 1866. Na počátku tohoto konfliktu bylo několik kralovických mužů odvedeno a začleněno do rakouské armády. Horší situace však byla, když se ve městě usadila pruská vojska. Nejdříve do města přišlo 400 mužů, naštěstí se zde pozastavili na pouhé dva dny. Další vojáci pak přišli ke konci července, jednalo se o pruské husary. Nenadále po nich se ve městě hned ocitl 56. pěší pluk se štábem a brigádním generálem.¹⁹⁴ Po ukončení prusko-rakouské války 23. srpna 1866 vojska z Kralovic sice v září odtáhla, ale opět je svou přítomností ve městě nahradili jiní Prusové, kteří s sebou naneštěstí přinesli i **cholera**.¹⁹⁵ Kralovickým se však podařilo tuto nemoc překonat a po odchodu vojsk se život města vrátil zpět do klidné a prosperující doby.

Tím, jak se město postupem času rozrůstalo, bylo zapotřebí **pojmenovávat i ulice**. První dochovaný záznam s pojmenovanými ulicemi a silnicemi pochází z roku 1872. Jedná se o ulice Radnická (dnes Jiráskova ulice), Pražská (dnes Tyršova ulice), Plzeňská (dodnes existující), Maria Tejnecká (dnes Manětínská) a Žatecká (dodnes existující).¹⁹⁶

Charakteristická pro toto období byla **spolková činnost**. V roce 1873 vznikl Spolek dobrovolných hasičů a Sokol, 1879 učitelská jednota Budeč Kralovická, 1885 Spolek veteránů, 1886 byl pak ustanoven místní odbor Ústřední matice školské, 1907 odstartoval svou činnost Okrašlovací spolek, ve městě také působil i divadelní spolek Kollár a pěvecký spolek Hvězda.¹⁹⁷

¹⁹² VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 78.

¹⁹³ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 78.

¹⁹⁴ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 81.

¹⁹⁵ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 81.

¹⁹⁶ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 82.

¹⁹⁷ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 37–42.

Pozadu nezůstal ani **politický život** ve městě, i když je pravdou, že se rozvíjel pomaleji. Počátky sociálně demokratické strany lze v Kralovicích nalézt až v letech 1896–1897.¹⁹⁸ Později, až v roce 1910, ve městě vznikla strana agrární. Od roku 1911 řídil politické organizace okresní výbor.¹⁹⁹

Pro rozrůstající se město hrála velmi důležitou roli **doprava**. Již v roce 1859 byla dostavěna silnice z Plas přes Kralovice směrem na Vysokou Libyni. Tato silnice byla součástí plzeňsko-žatecké komunikace, po níž se nejčastěji dopravovala pošta.²⁰⁰ Další k řešení pro město byla otázka **železnice**. V roce 1870 se o železnici v Kralovicích začalo mluvit poprvé v souvislosti s dráhou Plzeň-Břežno.²⁰¹ Kralovičtí dostali nabídku, aby se ke stavbě této trati připojili, ti to však odmítli ze strachu, že by se město zadlužilo a povozníci by přišli o práci. Úvahy o stavbě železnice se mezi místní lid vrátili až v roce 1887, a to díky zákonu, v němž se stát zaručil spolufinancovat výstavbu železnice. Stavět se začalo již roku 1887 a v roce 1899 bylo postaveno i nové nádraží.²⁰²

Pro oblast školství byl zásadní rok 1869, kdy byl vydán **Hasnerův školský zákon**, jímž byla ustanovena povinná školní docházka na 8 let a byly zřízeny obecné a měšťanské školy.²⁰³ Zřizovatelem škol se stal stát, z tohoto důvodu již farář nebyl vůdčí osobností školy a obával se, že děti budou hloupnout. I přesto se počet dětí školou povinných zvětšoval, a tak z kapacitních důvodů přestala vyhovovat kapacita stávající školní budovy. Navíc byla v roce 1893 **zřízena chlapecká měšťanská škola**, proto bylo rozhodnuto o **stavbě nové školní budovy**.²⁰⁴ Dnes je zde Střední škola Kralovice. Díky tomu se vyřešil i nedostatek volného místa na radnici. Okresní hejtmanství se přestěhovalo do staré školní budovy, radnice tak získala zpět uvolněné prostory. Navíc po obou stranách radnice byly postaveny další budovy. Vlevo na Masarykově náměstí byl vybudován domů s byty pro úředníky, naopak vpravo na

¹⁹⁸ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 87.

¹⁹⁹ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 93–94.

²⁰⁰ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 77.

²⁰¹ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 43.

²⁰² BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 44.

²⁰³ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 89.

²⁰⁴ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 42.

Markově ulice si své sídlo postavila Městská spořitelna. Právě v tomto objektu se dnes nachází městský úřad.

Po celou dobu se obyvatelé Kralovice dozvídali o dění ve městě především v hostincích, informace také sděloval městský sluha a od roku 1905 začal vycházet čtrnáctideník *Nový obzor*, v roce 1908 byl pak přejmenován na *Kralovický obzor*, který s jistými výjimkami dochází doteď.²⁰⁵

2.7. Kralovice za 1. světové války

První světová válka začala 28. července 1914, císař František Josef I. vydal manifest *Mým národům!*, který byl vyvěšen ve všech vsích a městech. Češi museli bojovat na straně Rakouska-Uherska, což samozřejmě ale nechtěli. Stejně pocity z války a bojů měli i kralovičtí občané, avšak **kvůli mobilizaci** opustilo Kralovice do října 1914 **asi 400 mužů**.²⁰⁶ Pravými boji ve smyslu válečné zóny Kralovice zasaženy nebyly, nejbližší se válečné realitě přiblížili místní, když roku 1915 přišli do Kralovic haličští uprchlíci po bitvě o Halič v roce 1914.²⁰⁷ Kromě toho, že Kralovice opustilo několik mužů, přišla i další rána dotýkající se kultury. V srpnu 1915 vydala rakousko-uherská armáda rozkaz, aby bylo zastaveno vydávání *Kralovického obzoru* kvůli článku *Živá mrtvola*, který byl shledán jako protistátní. Časopis byl obnoven až roku 1920.²⁰⁸

Kralovice byly zasaženy válkou především v oblasti potravin a nezbytného zboží. Byly vytvářeny **soupisy obilí, stanoveny limity** a přiděly, přebytky pak mířily do armády nebo na černý trh. Beznaděj obyvatelstva se v srpnu 1916 změnila v **přímou vzpouru**, lidé začali demonstrovat před budovou okresního hejtmanství, dav se postupně rozrůstal a vtrhl do obchodů, ve kterých dokonce došlo k rabování a fyzickému násilí.²⁰⁹

Nejhorším obdobím války se stal pro Kralovice rok 1917, byla totiž prováděna **rekvizice kostelních zvonů**. O dva ze tří svých zvonů přišel kostel sv. Petra a Pavla, nejdříve

²⁰⁵ Město Kralovice. *Kralovický obzor* [online]. Město Kralovice, 2020. [cit. 09.03.2022]. Dostupné z: <https://www.kralovice.cz/mesto/kralovicky-obzor-1/>

²⁰⁶ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 51.

²⁰⁷ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 96.

²⁰⁸ Město Kralovice. *Kralovický obzor* [online]. Město Kralovice, 2020. [cit. 09.03.2022]. Dostupné z: <https://www.kralovice.cz/mesto/kralovicky-obzor-1/>

²⁰⁹ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 96.

byl sňat zvon Petr, poté i „Poledníček“. Dále byl odvezen zvon z hřbitovní kaple a nakonec i školní zvonek.²¹⁰

Do války byly zavlečeny v jistém smyslu i děti. Ty kralovické sbíraly železo, papír, bylinky, staré oblečení a také peníze nebo sázely po městě lípy. Ve škole probíhala **povinná vojenská cvičení** a hodiny první pomoci.

Vedení města se postupem času čím dál více přiklánělo k myšlence samostatnosti národa, dokonce vyzývalo politiky Českého svazu, aby za to bojovali. V únoru 1918 vyslovalo obecní zastupitelstvo **souhlas s Tříkrálovou deklarací**. Zpráva o vyhlášení Československa dorazila do Kralovic 28. října 1918 až odpoledne, dovezl ji z Rakovníka učitel Žákovec.²¹¹ Kralovičtí nejdříve nevěřili, poté, co ale byla zpráva oficiálně potvrzena, se zvedla vlna oslav.

2.8. Meziválečné Kralovice

Kralovičtí se se starým režimem a **válkou rozloučili** poměrně **originálně**, 30. října 1918 totiž vytáhli na stožár lucerny vycpanou figurínu německého císaře Viléma II. Pruského, stažena byla až 4. listopadu a poté odvezena k Podměstskému rybníku, kde byla potopena.²¹² Lidé díky oslavám alespoň nakrátko zapomněli na starosti všedních dní. Po vyhlášení ČSR bylo zapotřebí zajistit novou správu města, **první volby** se konaly v dubnu 1919, zvítězila v nich sociální demokracie a starostou se stal Václav Boháč.²¹³

Nedlouho po válce byl ve městě **obnoven aktivní společenský, politický a spolkový život**. Pořádaly se nejrůznější akce – slavnosti, sportovní utkání ve fotbale a hokeji, divadlo, výstavy, promítání filmů, plesy atd. Své reprezentativní budovy si postavily místní organizace: Dělnická tělocvičná jednota Lidový dům (1922), Sokol sokolovnu (1923), Českobratrská církev evangelická kostel a sborový dům (1934).²¹⁴

²¹⁰ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 52.

²¹¹ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 98.

²¹² VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 100.

²¹³ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 59.

²¹⁴ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 104–112.

Největší radost Kralovickým v prvních letech po válce udělala **návštěva prezidenta republiky** Tomáše Gariggu Masaryka dne 2. října 1921.²¹⁵ Masaryk byl pro všechny symbolem svobody a demokracie, proto byl v Kralovicích velkolepě přivítán. Od tohoto roku se poválečná situace začala zlepšovat, ceny klesaly a zboží začalo být dostatek. Město se zvětšovalo, v roce 1921 žilo ve městě 1 989 obyvatel, v roce 1930 už 2 383.²¹⁶ To způsobilo, že v Kralovicích byl nedostatek bytů a nebytových prostor pro úřady a instituce, a tak došlo ve městě ke **stavebnímu rozmachu**. Bylo vystavěno 70 nových domů, četnická kasárna, budova Odborné hospodářské školy²¹⁷, budova Okresní hospodářské záložny²¹⁸. Nejenže se stavěly nové budovy a domy, ale také došlo k přejmenování ulic po významných osobnostech z války a ČSR a k odhalení pomníku Svobody na dnešním náměstí Osvobození. Rovněž byla **zavedena elektřina** do města, a to už v prosinci 1920, a v roce 1937 byl dostavěn vodovod.²¹⁹

Konjunktura byla přerušena na počátku 30. let s nastupující **světovou hospodářskou krizí**, v roce 1931 bylo v Kralovicích 148 nezaměstnaných lidí, město vyhotovilo žebračky a vytvořilo pracovní pozice na stavbách. S koncem první republiky a nástupem Hitlera k moci byl strach z budoucího dění „cítit“ i Kralovicích, v paměti místních byly stále hrůzy 1. světové války. Při částečné mobilizaci v květnu 1938 odešlo z Kralovic několik vojáků, definitivně pak byli odveleni v září 1938.²²⁰ Po **podepsání mnichovské dohody** z 29. na 30. září 1938 bylo území Sudet definitivně připojeno k Německé říši. Kralovice se ocitly na pomezí tohoto území, jelikož Vysoká Libyně vzdálená jen 6 km se už nacházela v Sudetech. Do Kralovic tak přišlo zhruba 70 lidí ze zabraného území, které bylo opravdu velmi blízko, hranice totiž vedla podél hubenovského lesa.²²¹

²¹⁵ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 102.

²¹⁶ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 113.

²¹⁷ Kromě této školy byly ve městě i Lidová škola hospodářská, Živnostenská škola pokračovací a již řečená obecná a měšťanská škola.

²¹⁸ četnická kasárna – dnes Na Palcátech 361

Odborná hospodářská škola – dnes Plzeňská třída 345

Okresní hospodářská záložna – dnes náměstí Osvobození 50

²¹⁹ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 111.

²²⁰ BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983, s. 65.

²²¹ BUKAČOVÁ, Irena, Miroslav HUS a Karel ROM. *Škoda lásky: druhá světová válka na severním Plzeňsku: Kralovicko 1936-1946*. 2. doplněné a rozšířené vydání. V Mariánské Týnici: Muzeum a galerie severního Plzeňska ve spolupráci se Západočeským muzeem v Plzni, 2019. ISBN 978-80-87185-26-1, s. 26.

2.9. Druhá světová válka v Kralovicích

Nejhorší obavy se potvrdily 15., resp. 16. března 1939, když byl vyhlášen **protektorát Čechy a Morava**, tato zpráva zastihla Kralovické již v 7 hodin ráno, když na náměstí byli spatřeni první němečtí vojáci.²²² Dochované prameny dokládají, že místní měli strach a byli bezradní, situace se zhoršila ještě více, když 1. září 1939 začala 2. světová válka. Byla nastavena přísná pravidla a předpisy – policejní hodina, odevzdání zbraní a radiopřijímačů, předání kronik a pamětních knih města Zemskému archivu v Praze, odvody potravin, povinná výuka němčiny, opětovné přejmenování ulic atd. Ve školách byly vybudovány kryty pro místní obyvatele.²²³

Hlavní nenávist Němců směřovala především na židy, příkladem toho je **incident židovského páru** Waltera Kohna a Františky Friedové s říšskou německou finanční stráží. Kohn s Friedovou odmítli sundat svůj majetek z povozů, poté co byli vysídleni z Nečtin, které už se nacházely v Sudetech.²²⁴ Většina židovského obyvatelstva v Kralovicích byla zatčena v polovině ledna 1942, byli deportováni do Terezína a pak dále do koncentračních táborů ve východní Evropě.²²⁵ Podobný osud čekal i na romské obyvatelstvo Kralovic, kdy většina z nich byla odvezena do kárných pracovních táborů v Letech u Písku.²²⁶

Po **atentátu na zastupujícího říšského protektora** Reinharda Heydricha 27. května 1942 byl vyhlášen v celém protektorátu výjimečný stav. V souvislosti s tím vyšlo v *Kralovickém obzoru* několik článků týkajících se odměny za dopadení atentátníků a také došlo 10.–13. května k zásahu německé kriminální policie, jehož cílem byla kontrola obyvatelstva. Životní situace byla kritická, lidé žili na hranici bídy a podvýživy. Většinu

²²² VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 115.

²²³ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 115–116.

²²⁴ Holocaust. *Zpráva okresního úřadu v Kralovicích: Walter Kohn a Františka Friedová v zemi nikoho* [online]. Holocaust, 2014. [cit. 16.05.2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/database-dokumentu/dokument/108866-zprava-okresniho-uradu-v-kralovicich-walter-kohn-a-frantiska-friedova-v-zemi-nikoho/>

²²⁵ BUKAČOVÁ, Irena, Miroslav HUS a Karel ROM. *Škoda lásky: druhá světová válka na severním Plzeňsku: Kralovicko 1936-1946*. 2. doplněné a rozšířené vydání. V Mariánské Týnici: Muzeum a galerie severního Plzeňska ve spolupráci se Západočeským muzeem v Plzni, 2019. ISBN 978-80-87185-26-1, s. 82.

²²⁶ BUKAČOVÁ, Irena, Miroslav HUS a Karel ROM. *Škoda lásky: druhá světová válka na severním Plzeňsku: Kralovicko 1936-1946*. 2. doplněné a rozšířené vydání. V Mariánské Týnici: Muzeum a galerie severního Plzeňska ve spolupráci se Západočeským muzeem v Plzni, 2019. ISBN 978-80-87185-26-1, s. 83.

místních však zachránila **mlynářská rodina Říhových**, těmito činy se však pohybovala na hraně zákona.²²⁷

Stejně jako v 1. světové válce, tak ani v téhle válce se lidé z Kralovic nedostali do přímých bojů, přesto nelze tyto situace ztotožňovat. Po vylodění v Normandii a ofenzivě na východní frontě došlo k ústupu německých vojsk a s nimi i německého obyvatelstva. Tak se do Kralovic dostalo z východu asi 400 **německy mluvících lidí**.²²⁸ Jejich počet se navyšoval s tím, jak se přibližovala Rudá armáda. V březnu a dubnu 1944 se začalo kralovické nebe plnit letadly spojenců, místní si tak ze strachu z náletů zbudovali kryty. Výpovědi pamětníků dokládají, že ve městě byly dokonce možno slyšet výbuchy a otřesy z bombardování Škodovky v Plzni.²²⁹

Když se blížil konec války, Kralovice ovlivnily především **události v Žihli**. Na tamní nádraží přijely v dubna 1945 dva vlaky, jeden z Osendorfu, druhý z Buchenwaldu. Tábory byly evakuovány kvůli spojeneckým vojskům, avšak ze Žihle už nemohly pokračovat dál, protože Plzeň byla pod palbou, a tak vlaky stály. Během toho se podařilo několika vězňům uprchnout, celkem 38 (někdy se uvádí i 47) jich uteklo do Kralovic, kde byli umístěni do provizorní nemocnice v hospodářské škole. I přes poskytnutou péči jich však 13 zemřelo, jsou pochováni na místním hřbitově.²³⁰

O pražském povstání 5. května 1945 se Kralovice doslechly hned o páté hodinu ranní. Z oken radnice začalo neprodleně znít vysílání rozhlasu, který podával zprávy přímo z Prahy. Místní se začali radovat, strhávali německé vlajky a nápisy, Němci se však nechtěli vzdát. Nakonec došlo ke **vzájemné dohodě mezi velitelem jednotek SS Fischerem a představiteli města** a okresu o tom, že německé vojsko do 17 hod. opustí Kralovice.²³¹ Dohoda byla dodržena a vše proběhlo v klidu. Ještě v ten den byl ustanoven okresní národní výbor.

²²⁷ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 117.

²²⁸ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 119.

²²⁹ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 119.

²³⁰ BUKAČOVÁ, Irena. *Hrdinové a oběti: druhá světová válka a holocaust v Kralovicích*. Mariánská Týnice: Muzeum a galerie severního Plzeňska, 2010. ISBN 978-80-87185-10-0, s. 3.

²³¹ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 120.

Jako první ze spojeneckých vojsk do města vstoupili Američané, a to 7. května 1945. Jen o 3 dny později pak přijeli vojáci Rudé armády, kteří zde setrvali až do 15. října.²³² Začalo panovat všeobecné veselí, lidé už se nemuseli bát. Za to, že se teď mohli lidé radovat, položilo život i několik kralovických občanů. Jejich jména jsou zvěčněna na pomníku obětem války na hřbitově.²³³

2.10. Poválečné Kralovice

Po válce bylo zapotřebí obnovit především hospodářství a vyřešit německou otázku, právě za tímto účelem byly vydány **Benešovy dekrety**. Němcům byl zabaven majetek a byli odsunuti. Takoví Němci byli i v okolí Kralovic, především ve Vysoké Libyni. Do jejich domů se pak nastěhovalo asi 500 lidí z města.²³⁴ Po volbách v květnu 1946, které vyhrála KSČ, se toho na malém městě příliš nezměnilo.

Rok 1948 byl pro Kralovice už zásadnější, sílila moc komunistické strany, a i proto již v roce 1947 **navštívil** Kralovice **prezident Edvard Beneš** a ministr spravedlnosti Prokop Drtina.²³⁵ Snaha obrátit politický vývoj však byla neúspěšná, což potvrdil 25. únor 1948, kdy komunisté oficiálně převzali moc. V Kralovicích byl sice zvolen akční výbor NF, ale lidé nezačali žádné protesty. Největší ranou pro město a jeho obyvatele se stala **správní reforma** v roce 1949, kdy bylo přesunuto sídlo okresu z Kralovic do Plas, město tak začalo upadat a ztrácelo na významu.²³⁶ Vedení města se však nechtělo vzdát, proto se rozhodlo pořádat o nedělích brigády s cílem upravit a vylepšit město. Zároveň docházelo k zestátňování soukromých firem a zavádění pětiletok. V únoru 1949 po zákonu o jednotných zemědělských družstvech bylo **jednotné zemědělské družstvo** založeno v roce 1951 i v Kralovicích. Kromě toho působily v Kralovicích i podniky jako Západočeské mlýny, n. p. – cukrárny a pekárna, Kovoslužba n. p. – slévárna šedé litiny, Plzeňská mlékárna, n. p. – sběrna mléka atd.²³⁷ I přestože to nebylo pro místní jednoduché smířit se

²³² BUKAČOVÁ, Irena, Miroslav HUS a Karel ROM. *Škoda lásky: druhá světová válka na severním Plzeňsku: Kralovicko 1936-1946*. 2. doplněné a rozšířené vydání. V Mariánské Týnici: Muzeum a galerie severního Plzeňska ve spolupráci se Západočeským muzeem v Plzni, 2019. ISBN 978-80-87185-26-1, s. 130 a 141.

²³³ BUKAČOVÁ, Irena. *Hrdinové a oběti: druhá světová válka a holocaust v Kralovicích*. Mariánská Týnice: Muzeum a galerie severního Plzeňska, 2010. ISBN 978-80-87185-10-0, s. 1.

²³⁴ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 124.

²³⁵ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 124.

²³⁶ Kolektiv autorů. *K 20. výročí osvobození*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965, s. 47.

²³⁷ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 126.

s praktikami komunistů, ještě větší šok přišel, když se lidé dozvěděli o politických procesech v 50. letech. Byli paralyzováni strachem a v důsledku toho se opět zapomínalo na správu města, v ulicích se povalovaly odpadky a drobná hospodářská zvířata pobíhala po městě. Mohlo by se zdát, že se život ve městě zastavil, ale ve městě stále sídlila národní, střední a hudební škola, zároveň v roce 1952 konečně došlo ke **stavbě budovy mateřské školy**.²³⁸

V souvislosti se Zákonem o územním členění státu z roku 1960 se Kralovice staly **součástí okresu Plzeň-sever**.²³⁹ Kralovice tak opět ztratily na vlivu, jelikož nebyly ani sídlem okresu. Ve městě se však musela řešit **kritická situace v oblasti školství**. Poměrně nová budova školy už přestávala stačit svou kapacitou, výuka probíhala na několik etap. Situaci alespoň na krátko vylepšila celková oprava školy v roce 1967/68.²⁴⁰ Také došlo k přesunu radnice do budovy bývalé Městské spořitelny, kde městský úřad sídlí dodnes.

Uvolnění v 60. letech zakončené pražským jarem se v Kralovicích neslo v klidném duchu. Místní politici otevřeně souhlasili s politickou obrodou a podpořili současnou vládu, za to například očekávali, že se Kralovice stanou sídlem okresu. Osmiměsíční utlumení režimu skončilo příjezdem vojsk Varšavské smlouvy a sovětskou okupací. Kolona vojenských aut a tanků projížděla Kralovicemi směrem na Plzeň po půlnoci z 20. na 21. srpna 1968.

Nastalo **období normalizace**. Ve městě se začaly stavět na tu dobu typické panelové domy, byly zde situovány i podniky jako Pošta Kralovice, Česká státní spořitelna, ČSAD, Okresní správa silnic a další. V 60. a 70. letech bylo ve městě stále hodně škol jako v předchozích letech – základní škola, střední zemědělské učiliště, škola pro mládež vyžadující zvláštní péči, lidová škola umění. Rok 1974 byl založen i Dům pionýrů a mládeže, scházeli se v bývalém mlýně u Říhů.²⁴¹ Jen čtyři roky poté se konečně začalo se **stavbou nového areálu pro základní školu**. Základní škola tento areál, který byl otevřen

²³⁸ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 127.

²³⁹ Kolektiv autorů. *K 20. výročí osvobození*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965, s. 60.

²⁴⁰ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 128.

²⁴¹ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 132.

27. srpna 1983, obývá dodnes.²⁴² Na začátku 80. let došlo k demolici *Starého zámku*, na jehož místě byl v roce 1986 otevřen obchodní dům *Mír*.²⁴³

2.11. Změny po roce 1989 a současné Kralovice

Ke změnám, které přinesl 17. listopad 1989, přihlíželi Kralovičtí s jistým odstupem vzhledem k minulým zkušenostem. Ale již 27. listopadu se v Kralovicích konala manifestace, která vítala změny s nadšením. Volby v listopadu 1990 rozhodly o tom, že **prvním postkomunistickým starostou** se stal RNDr. Jiří Tišer.²⁴⁴ V témže roce se skoro po 50 letech začal opět vydávat místní časopis, tentokrát pod názvem *Nový kralovický obzor*, od roku 2007 opět jako *Kralovický obzor*.²⁴⁵ Po sametové revoluci město mělo 3 025 obyvatel, přičemž se osamostatnily obce Kočín, Bílov, Potvorov a Sedlec. Společně s pádem komunismu opět došlo k přejmenování ulic a náměstí, názvy jsou aktuální dodnes.

Po vzniku České republiky v roce 1993 nebylo znát ve městě mnoho zvrátů. Jednou z nejvýznamnějších událostí bylo rozhodnutí o tom, že **místní vojenský útvar bude zrušen** a vojáci přesunuti jinam. Zdejší kasárna tak zůstala neobydlená a dodnes se pro ně nenašlo komplexní využití. Částečně v tomto objektu sídlí Policie ČR nebo Základní umělecká škola apod. V listopadu 1994 se opět konaly volby, starostou se stal Ing. Rudolf Salfický, jehož hlavním cílem bylo vrátit Kralovicím důstojnou tvář. Postupně tak bylo obnoveno celé náměstí Osvobození, postavena byla lékárna Arnika, hotel Beránek a budova finančního úřadu.²⁴⁶ Roku 2003 se Kralovice staly **obcí s rozšířenou působností**, pod níž spadají obce Bukovina, Trojany, Řemešín, Hradecko a Hubenov.

Ve 21. století se ve městě uskutečnilo **několik stavebních projektů**, díky kterým se město povzneslo na vyšší úroveň a změnilo pozitivně svůj vzhled. Začalo se dbát na úpravu centra, byla postavena nová moderní knihovna, Domov mládeže SŠ Kralovice, nový sportovní a rekreační areál u fotbalového hřiště, zateplena byla základní škola a opraveno její sportovní hřiště. Rovněž došlo k obnově parku okolo kostela sv. Petra a Pavla a odhalení

²⁴² VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 133.

²⁴³ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 133–134.

²⁴⁴ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 135.

²⁴⁵ Město Kralovice. *Kralovický obzor* [online]. Město Kralovice, 2020. [cit. 13.03.2022]. Dostupné z: <https://www.kralovice.cz/mesto/kralovicky-obzor-1/>

²⁴⁶ VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby*. V Plzni: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8, s. 136.

pomníku Floriána Gryspeka dne 19. října 2019.²⁴⁷ Zájem města samozřejmě nesměruje jen na nebytové jednotky, proto se dnes město rozrůstá směrem na sever, kde se rozšiřuje zástavba rodinných domů.

Od roku 2018 je starostou města Ing. Karel Popel. Kralovic nabízejí pro zdejší obyvatelé pracovní příležitosti jak ve státní správě, tak i v soukromém sektoru, přesto mnoho místních dojíždí za prací především do Plzně. Ve městě se dnes nachází mateřská, základní, základní praktická, základní umělecká a střední škola. **Největšími otázkami**, kterými se město Kralovice v současnosti zabývá, jsou: přesun Domu dětí a mládeže Kralovice do objektu bývalých kasáren, navýšení kapacity bydlení, zřízení obchvatu města, obnova vlakového spojení směrem na Rakovník, ale i směrem na Mladotice a převzetí správy nádražní budovy od Českých drah, postavení nové vyhovující sportovní haly, rekonstrukce Lidového domu.²⁴⁸

²⁴⁷ Spolek Gryspek. *Slavnost odhalení památníku Floriána Gryspeka* [online]. Spolek Gryspek, 2019. [cit. 13.03.2022]. Dostupné z: <https://www.gryspek.cz/news/slavnost-odhaleni-pamatniku-floriana-gryspeka/>

²⁴⁸ Město Kralovice. *Strategický plán rozvoje města Kralovice 2021–2028* [online]. Město Kralovice, 2021. [cit. 13.03.2022]. Dostupné z: https://www.kralovice.cz/modules/file_storage/download.php?file=7f47bb10%7C12&inline=1

3. Elementární školství v Kralovicích

3.1. Počátky školy

O počátcích školy v Kralovicích toho není příliš známo, **první souhrn o historii kralovického školství** vytvořil Jan Dyk, učitel a následně řídící učitel obecné a měšťanské školy v Kralovicích. Ve školní kronice z let 1884–1940 vytvořil kapitolu s názvem *Z nejstarších památek o škole Kralovické*, v níž popsal události týkající se školy od 12. století do roku 1892. Správně to mělo být jen do roku 1869, kdy byl vydán nový školský zákon, tím totiž oficiálně začalo písemné úřadování. **První kroniku** školy sepsanou v letech 1870–1879 však nelze považovat za pravou kroniku jako spíše za anály. Navíc řídící učitelé Václav Veselý a František Janoušek nevedli od roku 1878/79 do roku 1892/93 žádné záznamy. Právě proto se Jan Dyk, ustaven na školu roku 1883, rozhodl zpětně sepsat zmíněnou kapitolu o historii školy v Kralovicích v následující školní kronice, tu pak právě roku 1892 předal novému řídícímu učiteli Janu Hammersackovi. Na Dyka pak navázal roku 1943 Jaroslav Mancl, též řídící učitel. Ten Dykův výklad rozšířil a přepsal na stroji. Jeho útlý spisek je dnes vložen trochu paradoxně v kronice střední školy. Jedná se o jediné **prameny k historii kralovické školy** právě před rokem 1869. Některé kusé informace lze nalézt i v publikacích, které se věnují městu Kralovice. Více informací by bylo možné získat také z farních kronik, jenže některé z nich nejsou dodnes přístupné veřejnosti a některé byly i zničeny.

Kvůli výše popsaným skutečnostem tedy není možné zjistit, odkdy přesně byla v Kralovicích škola. Nejspíše ale již ve 12. století zde skutečně škola stála. Podrobnější záznamy však dochovány nejsou, kromě toho, že výuku zde opatrovali mniši.²⁴⁹ Více informací přinesla až doba Václava IV., kdy v Kralovicích zajišťovala vzdělání **farní škola**, jejímž rektorem byl v roce 1380 farář Strojetický.²⁵⁰ Poté ale prameny o škole mlčí až do roku 1577. Z té doby je dochována **první písemná zmínka o škole**, kterou v tehdy navštěvovalo 10 žáků, jež vyučoval Jakub Tuxinensis.²⁵¹ Další zmínka se datuje o necelých sto let později, přesněji do roku 1666. Kralovická škola se v té době řadila k nejmávanějším

²⁴⁹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, s. 1.

²⁵⁰ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, s. 1.

²⁵¹ KOČKA, Václav. *Dějiny politického okresu kralovického*. 2. vyd. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeem T.G.M. Rakovník, 2010. ISBN 978-80-85081-32-9, s. 54.

v kraji a její učitel zde nemusel vykonávat zvonické a kostelnické práce.²⁵² Právě od 17. století už jsou záznamy o zdejší škole pravidelnější, nejvíce se týkají samotné budovy, která byla původně dřevěná a spravovala ji obec. Díky městským kronikám a zachovaným účtům je známa **výše platu a jména učitelů** z roku 1736. Plat činil 10 kop grošů každého půl roku a obdrželi jej učitelé Ondřej Korotova, Bernard Brož a ještě jeden učitel, jehož jméno v pramenech uvedeno není.²⁵³ Jména všech tří učitelů se dochovala až z roku 1743, jednalo se o Josefa Štěrbu, Ondřeje Hybnera a Matěje Stvychmylera. Nejvýznamnějším byl pak učitel Václav Brejcha, který nastoupil na zdejší školu roku 1766.²⁵⁴ **Rod Brejchů** je v kralovické historii zapsán jako velmi známý učitelský rod, syn Václava, Jan, i jeho vnuk, také Jan, se stali učiteli. Jak v 18. a 19. století rostl počet obyvatel města, zvětšoval se i počet dětí školou povinných, kralovická škola měla už tři třídy a potřebovala více prostoru. Školní budova stojící vedle kostela a fary poničená požárem roku 1782 byla stržena a na jejím místě byla postavena v roce 1834 jednopatrová budova s č.p. 157. Dnes je v této budově Dům s pečovatelskou službou. Během toho, co se stavěla **nová budova**, I. třída měla sídlo v domě Čedíkově (č.p. 265), II. třída v Brunclíkově domě (č.p. 195) a III. třída v domě u lékárníka (č.p. 97).²⁵⁵ Do roku 1869 se na místní škole, která se stávala stále významnější, vystřídalo hned několik učitelů, mezi ty zásadní patřili Josef Krehov, Edvard Tittelbach, Jan Dürschmied, František Vyslyšel, Vojtěch Hyneš a Josef Wirka, právě ten se stal po roce 1869 řídícím učitelem.²⁵⁶

3.2. Obecná a měšťanská škola (1869/70–1947/48)

3.2.1. Založení obecné školy a její vývoj do roku 1892/93

Po vydání tzv. velkého říšského zákona roku 1869 byla v Kralovicích **otevřena obecná škola**. Prameny se však rozcházejí v tom, kterého školního roku se tak stalo. S jistotou lze ale říci, že to nebyl hned školního roku 1869/70, protože první zasedání c. k. okresní školní rady se konalo až 26. srpna 1870.²⁵⁷ Spor je tedy o roky 1870/71 a 1871/72. Prameny shodně

²⁵² SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, s. 1.

²⁵³ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 2.

²⁵⁴ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 4.

²⁵⁵ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 5.

²⁵⁶ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 6.

²⁵⁷ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 579, Pamětní kniha 1870–1879 (1903), s. 1.

uvádějí, že škola byla rozšířena na čtyřtřídní a řídícím učitelem se stal Josef Wirka. Školní kronika z let 1870–1879 a kronika města z období 1836–1945 uvádějí rok 1870/71, zatímco Jan Dyk uvádí ve zmiňované kapitole ve školní kronice 1884–1940 právě onen druhý školní rok. Dle výsledků bádání je pravděpodobnější rok 1870/71, a to především z důvodu, že Jan Dyk svůj záznam sepisoval zpětně, a mohl se tak snadněji dopustit špatného opisu.

Obecná škola v Kralovicích tedy byla **ustanovena jako čtyřtřídní**, což mylně bývá vykládáno tak, že žáci školu opouštěli po čtyřech letech. Tehdy to nebylo jako dnes, že jedna třída tvořila jeden postupový ročník. Povinná školní docházka byla 8 let, ve třídě tedy bylo obvykle několik postupových ročníků. **Počet tříd** se odvíjel především od počtu žáků, učitelů, dostupných prostorů a financí. Informace o chodu obecné školy v prvních dvou desetiletích získáváme především z dochovaných konferenčních protokolů a až poté ze zmíněné kroniky, která ale, jak už bylo řečeno, není příliš kvalitně vedena.

První školní rok obecné školy byl podle pramenů velmi netradiční. Škola totiž zatím neměla učitele kromě Josefa Wirka, ten tak zajišťoval výuku ve všech třídách.²⁵⁸ Jakým způsobem samotná výuka probíhala, prameny ale neuvádějí. **Další učitelé na obecnou školu** přišli až školního roku 1871/72. Výuku v I. třídě měl na starost Spal, ve II. třídě Wirka, ve III. třídě Veselý a ve IV. třídě Herman. Herman do školy přišel až v prosinci 1871, proto výuka ve IV. třídě začala se zpožděním.²⁵⁹ Původně se v kralovické obecné škole mělo učit od 9 hodin ráno do 12 hodin, odpoledne pak od 14 hodin do 16 hodin. Tento **časový rozvrh** však nevyhovoval, děti se ráno často shromažďovaly před školou a vesnické děti odpoledne čekaly příliš dlouho. Od 1. dubna 1872 se proto začalo vyučovat od 8 hodin do 11 hodin, odpoledne pak od 13:30 do 15:30, což se velmi podobá našemu současnému vyučování na základní škole.²⁶⁰ Učitelé se od tohoto školního roku začali pravidelně scházet na **učitelských konferencích**, na nichž řešili především provozní záležitosti, problémy ve výuce, slabou docházku, obsah učiva, stanovovali data prázdnin, rozdělovali žactvo na příští školní rok a vytvářeli požadavky na opravy v učebnách během prázdnin.²⁶¹ Učitelské

²⁵⁸ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 579, Pamětní kniha 1870–1879 (1903), s. 2.

²⁵⁹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 579, Pamětní kniha 1870–1879 (1903), s. 3.

²⁶⁰ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 1, Konferenční protokoly 1871–1874, nečíslováno.

²⁶¹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 1, Konferenční protokoly 1871–1874, nečíslováno.

konference se konaly většinou po měsíci a půl, postupně se jejich počet navyšoval, když řídicí učitel Wirka nařídil v lednu 1876, aby se konference konaly každý měsíc. Zajímavé je také zmínit, že školní rok začínal většinou až v posledním zářijovém týdnu a končil poslední týden v červenci. Jak první, tak i poslední den školy byl zahájen **návštěvou kostela**, kde se konala bohoslužba. Do kostela také žáci chodili v neděli. V ten den se totiž do školy nechodilo, stejně tak tomu bylo i ve čtvrtek. Právě v tyto dny dostávali žáci domácí úkoly.²⁶² Do kostela žáci také chodili, když císař Rakouska – Uherska a členové jeho rodiny slavili narozeniny, jmeniny, jubilea a výročí vlády.

Počet žáků se už od druhého školního roku zvětšoval, třetí školní rok byl počet žáků již 378²⁶³, proto byla už 1. června 1873 odeslána **žádost o rozšíření školy na pětitřídní obecnou školu**.²⁶⁴ Žádost ale nebyla kladně vyřízena, potřeba dalších tříd však postupem času čím dál více vzrůstala, v I. třídě pravidelně bylo více než 100 dětí. Třídy na zdejší obecné škole byly malé, proto si většina žáků neměla ani kam sednout. Navíc dívkám přibyl další předmět, a to ženské ruční práce, jimž vyučovala industriální učitelka, jejíž jméno prameny ale nezmiňují.²⁶⁵ I přes tyto nevyhovující podmínky se kralovická obecná škola stala **vzorem na okrese**, jak sám uvedl po kontrole c. k. okresní školní inspektore Václav Novák.²⁶⁶ Učitelé ale stále více pociťovali potřebu otevření další třídy, proto podali **další žádost**, v níž usilují dokonce o dvě V. třídy, případně o pobočky dívčí při I. a IV. třídě.²⁶⁷ Možnost viděli i ve zřízení pobočky dívčí při I. třídě a V. třídy smíšené, dokonce se objevily i názory týkající se nové školní budovy, na tu si ale museli počkat až do roku 1895. K smutku učitelů nebyla ani jedna možnost rozšíření obecné školy povolena, a tak se ještě ve školním roce 1873/1874 rozhodli podat **další žádost o zřízení osmitřídní obecné školy**, která byla ale rovněž také zamítnuta.²⁶⁸ Učitelé místní obecné školy se však nevzdali a i další školní roky usilovali o rozšíření školy, navíc se potýkali s odchody učitelů místo nichž na školu

²⁶² SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 1, Konferenční protokoly 1871–1874, nečíslováno.

²⁶³ První známý počet žáků dle dochovaných pramenů.

²⁶⁴ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 1, Konferenční protokoly 1871–1874, nečíslováno.

²⁶⁵ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 1, Konferenční protokoly 1871–1874, nečíslováno.

²⁶⁶ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 579, Pamětní kniha 1870–1879 (1903), s. 12.

²⁶⁷ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 1, Konferenční protokoly 1871–1874, nečíslováno.

²⁶⁸ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 419, Žádost o zřízení osmitřídní občanské (měšťanské) školy 1874.

dlouho nikdo nepřicházel, přesto se snažili zajistit vyučování tak, aby děti trpěly co nejméně. Kromě tohoto zásadního problému se učitelé v začátcích obecné školy potýkali s nedostatkem učebnic, školních potřeb a nedbalou docházkou u některých žáků, což se řešilo napomenutím jejich rodičů.

První úspěch ohledně **rozšíření obecné školy** přišel ve školním roce 1876/77, kdy byla rozdělena IV. třída na chlapeckou a dívčí. S tím ale vyvstala otázka, kam novou dívčí třídu umístit. Místní školní rada se rozhodla pronajmout místnost v domě tiskaře Šrekra č.p. 87 na náměstí.²⁶⁹ Od té doby jsou veškeré nové třídy přesouvány do tohoto domu na náměstí. Učitelkou v této dívčí třídě se stala **první žena v učitelském sboru** Antonie Haunerová.²⁷⁰ Situace na obecné škole se tak alespoň na chvíli stabilizovala, učitelský sbor byl doplněn na plný počet a skládal se z Wirky, Veselého, Nachtikala a Brettšnajdra. Wirka však na škole nezůstal dlouho, na konci tohoto školního roku odešel na vlastní žádost do důchodu a zemřel necelé dva roky poté. **Novým řídícím učitelem** se stal od školního roku 1877/78 Václav Veselý.²⁷¹

Po tomto školním roce se množství pramenů týkajících se vývoje školy zmenšilo, školní kronika byla ukončena roku 1879, i přestože zápisy měly být řádně vedeny. Jediným zdrojem jsou tedy **konferenční protokoly** a částečně školní kronika vedená od roku 1884, v níž je právě zmiňovaná kapitola o historii kralovické školy od Jana Dyka. Díky těmto pramenům alespoň víme, že byl na škole schválen nový školní řád, začal se vyučovat německý jazyk, učitelé se také dohodli na jednotném postupu ústního zkoušení a vytvořili návod, jak správně číst a ujednotili pozdrav „*Pochválen buď Ježíš Kristus*“.²⁷² Společně také 2. listopadu 1878 založili **učitelskou jednotu Budeč**.²⁷³ Postupem času se ale opět objevil požadavek na rozšíření o jednu třídu, protože počet žactva v roce 1879/80 byl už 461, což je o 61 více než zákon povoloval.²⁷⁴ Tentokrát to však nestálo takové úsilí jako před tím,

²⁶⁹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 9.

²⁷⁰ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 579, Pamětní kniha 1870–1879 (1903), s. 23.

²⁷¹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 579, Pamětní kniha 1870–1879 (1903), s. 24.

²⁷² SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 2, Konferenční protokoly 1874–1888, nečíslováno.

²⁷³ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 10.

²⁷⁴ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 2, Konferenční protokoly 1874–1888, nečíslováno.

V. třída totiž byla povolena výnosem c. k. zemské školní rady už na začátku školní roku 1880/81.²⁷⁵ Otevřena byla ale až v příštím školním roce a vyučoval v ní Brettšnajdr.²⁷⁶ Obecná škola v Kralovicích se tak stala **pětitřídní**, teď již s pobočkou dívčí při V. třídě.

Václav Veselý jako řídicí učitel zůstal na této pozici jen do roku 1882, od září ho nahradil **František Janoušek**, který však nepokračoval ve vedení školní kroniky až do roku 1892/93.²⁷⁷ Právě změna na pozici řídicího učitele je **posledním přípisem v první školní kronice**. A tak jsou o tomto období k dispozici pouze zlomkovité zprávy, a to jen díky píli nového učitele Jana Dyka, který si vedl osobní poznámky, prostudoval znovu obecní a farní záznamy a vytvořil několikrát zmiňovanou školní kroniku od roku 1883/1884. Tuto kroniku sepisoval zpětně a předal již až dalšímu řídicímu učiteli roku 1892. Otázkou zůstává, proč ji nevedl současně se školními roky. Lze se domnívat, že možná neměl dobrý vztah s tehdejší řídicím učitelem, proto kroniku vytvořil zpětně. Je to velmi zvláštní okolnost vzniku kroniky, protože o **Janu Dykovi** se ví, že byl milovníkem historie a sám dokonce vydal publikaci *Rod rytířů Gryspoků z Gryspachu v Čechách*. Prameny o okolnostech vzniku kroniky mlčí, takže vyslovenou domněnku nelze potvrdit.

Ve školní roce 1884/85 dosáhl počet žactva už 500, proto se znovu rozhořela diskuze o otevření další třídy. Kromě narůstajícího počtu žáků byl problém v tom, že žáci v V. třídě zůstali čtyři roky, jelikož zde byl 5.–8. postupový ročník, a tak docházelo v této třídě k hromadění žactva. Učitelé vypracovali několik návrhů – nová VI. třída chlapecká a dívčí, nebo zrušení V. dívčí, z níž by vznikla VI. třída smíšená. Nakonec byla roku 1885/86 otevřena VI. třída, obecná škola v Kralovicích tak byla nyní již **šestitřídní**.²⁷⁸ Tímto řešením nebylo potřeba shánět další prostory, a přesto se podařilo žáky a žákyně rozptýlit do více tříd. Žákyně však v VI. třídě přibývalo, proto c. k. zemská školní rada povolila otevřít ve školním roce 1887/88 dívčí pobočku při VI. třídě.²⁷⁹ Tato třída, IV. a III. třída se pak nacházely v té pronajaté budově na náměstí. Od tohoto školního roku až do otevření

²⁷⁵ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 10.

²⁷⁶ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 11.

²⁷⁷ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 579, Pamětní kniha 1870–1879 (1903), s. 31

²⁷⁸ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 2, Konferenční protokoly 1874–1888, nečíslováno.

²⁷⁹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 13.

měšťanské školy chlapecké jsou archivní záznamy velmi sporadické, k dohledání jsou pouze zprávy o nových členech c. k. okresní školní rady a c. k. okresních školních inspektorech.

Žactvo v tomto sledovaném období bylo ve většině případů dle dochovaných hlavních matrik **vyznání katolického**, jen zhruba 1 % žáků bylo **vyznání evangelického**, z matrik však není zřejmé, zda se jednalo o luterány, nebo kalvinisty. Jen několik desítek žáků byli židé. Mezi žactvem nejdříve první školní roky převažovali chlapci, u kterých se dbalo na vzdělání více než u dívek. Postupem času se však přidávaly i dívky, což dokazuje rozdělení výše zmíněné rozdělení IV. třídy. V hlavních matrikách, které se později nazývaly **soupis žáků školy** nebo soupisy dětí školou povinných, jsou uváděny jména žáků, datum a rok narození, bydliště, náboženství, údaje o otci dítěte, případně i datum nástupu do školy a rok ukončení školní docházky. Právě díky těmto záznamům je možno vyzorovat, že do Kralovic dojížděly i děti z Kozojezd, Hradecka, Vysoké Libyně, Výrova a Hadačky.

3.2.2. Otevření měšťanské školy chlapecké a otevření nové školní budovy

Významným se pro školu, ale i pro město Kralovice stal školní rok 1892/93. Novým řídicím učitelem obecné školy se stal Jan Hammersack a 1. ledna 1893 byla otevřena **trojtřídní chlapecká měšťanská škola**, společně pod správou se školou obecnou, která byla ustavena zatím jako pětitřídní, aby byla zajištěna správná návaznost na novou měšťanskou školu.²⁸⁰ V. třída obecné školy u sebe měla stále otevřenou dívčí pobočku. III. ročník měšťanské školy byl však otevřen až 15. září 1893 a přijato do něj bylo 9 žáků.²⁸¹ **Ředitelem obou škol** se stal již jmenovaný Jan Hammersack. Učitelství se s otevřením nové školy podstatně rozšířil, na měšťanské škole učili Jan Hammersack, Václav Brettšnajdr a Jan Dyk, na obecné škole pak František Cédla, František Nachtikal, Jan Kypta, František Popp, Jan Renner a Růžena Séglová, industriální učitelkou byla Ludmila Bohatová. Na obecnou školu bylo zapsáno 397 žáků, na měšťanskou 61.²⁸² Ač otevření měšťanské školy zvýšilo kvalitu vzdělání a samotnou prestiž města, potíže nastaly opět s prostory. Současná školní budova už kapacitně nestačila vůbec, proto byla pronajata celá budova č.p. 87 a umístěny v ní byly dvě třídy obecné školy a všechny třídy měšťanské školy.²⁸³ Učitelé si byli vědomi s místní

²⁸⁰ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 18.

²⁸¹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 422, Povolení zřídit chlapeckou měšťanskou školu 1892.

²⁸² SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 19.

²⁸³ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 22.

školní radou toho, že tento provizorní stav nemůže trvat věčně, proto bylo **rozhodnuto o stavbě nové budovy**. Pozemek pro novou školní budovu byl vytyčen na náměstí, za 6 000 zlatých byly vykoupeny dva domy, č.p. 32 a 33, které byly následně zdemolovány. Prameny však neuvádějí, kdo poskytl zmíněný finanční obnos, dle dochovaného stavebního deníku školy to ale bylo nejspíše samo město. **Základní kámen nové školní budovy** byl položen 20. dubna 1893.²⁸⁴ Náklad na stavbu budovy činil 50 000 zlatých. Na samotnou stavbu, kterou vedli inženýři Kapsa a Müller z Plzně, dohlížela místní zvláštní stavební rada, která vytvořila 27 stavebních podmínek týkajících se jak „*podnikatele stavby, tak i stavitele*“.²⁸⁵

Následující dva školní roky se upínala pozornost především ke stavbě nové školní budovy. Učitelé mezitím vypracovaly **nové osnovy** pro přírodopis, zpěv, zeměpis a dějepis. Řídící učitel také ustanovil, že do kostela se nově bude chodit denně od 1. května od III. třídy v 7:30 ráno. Ze zmíněných osnov je zajímavé upozornit na ty dějepisné, ve III. třídě byl zájem soustředěn především na regionální dějiny a české pověsti, ve IV. třídě se pak žáci učili dějiny české a rakouské, v poslední V. třídě se pak věnovali dějinám všeobecným a ze všeho se pak utvářel všeobecný přehled.²⁸⁶

Nová školní budova²⁸⁷ stojící na náměstí byla zkolaudována 19. ledna 1895, vysvěcena farářem pak byla 1. února. Vyučování v budově začalo 3. února, až poté, co se do nové budovy přesunul veškerý nábytek a pomůcky.²⁸⁸ Jelikož nová budova byla mnohem větší, bylo zapotřebí zaměstnat školníka, tím se stal Jan Šajner, byl mu přidělen byt ve školní budově a plat 250 zlatých za rok. V souvislosti s přestěhováním školy do nové budovy byla **definitivně ustanovena obecná škola jako pětitřídní** s pobočkou dívčí při V. třídě.²⁸⁹ Učitelkou při pobočce v V. třídě se stala Séglová, dřívější industriální učitelka.²⁹⁰ Na kralovickém náměstí tedy za dva roky byla postavena dvoupatrová budova s věží a hodinami. Za školou byl prostorný dvůr určený především ke shromažďování žactva.

²⁸⁴ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 23.

²⁸⁵ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 53, Stavební deník školy 1892–1893.

²⁸⁶ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 583, Učební osnovy a výuka 1870–1920.

²⁸⁷ Dnes se v této budově nachází Střední škola Kralovice.

²⁸⁸ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 29–30.

²⁸⁹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 424, Pobočka pro dívky při V. třídě obecné školy 1895–1898.

²⁹⁰ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 33.

Velkou výhodou nové budovy byla **tělocvična**, která v minulé školní budově nebyla, a kuchyň.²⁹¹ Ve staré škole byla pro výuku tělocviku vyčleněna jedna místnost, která se ale později přeměnila na učebnu a tělocvik se tak musel vyučovat venku v parku u kostela. Jelikož nová školní budova stála poblíž hlavní silnice, město se rozhodlo před školou vysadit pár stromů a ostatní zeleň, aby žáci měli příjemnější prostředí. Do dnešních dob se dokonce dochoval i stavební deník školy z roku 1895, ve kterém jsou detailně zakresleny výkopové práce, zdivo, plány přízemí, prvního patra, druhého patra, krovu a věže.²⁹²

3.2.3. Vývoj obecné a měšťanské školy do vypuknutí 1. světové války

Po zabydlení se obecné a měšťanské školy v nové budově na náměstí se ustálila i **pravidelná výuka** dle osnov a rozvrhu ve všech ročnících, každoročně se pak konaly v červnu zkoušky z náboženství²⁹³, které vyučoval na škole místní katecheta. Nejspolehlivějším pramenem k obecné a měšťanské škole je kromě konferenčních protokolů řádně vedená školní kronika z let 1884–1940 a také velké množství dochovaných rozvrhů skoro ze všech tříd a ročníků.²⁹⁴ Školní kronika je pro obě školy dohromady, protože byly zřízeny pod společnou správou.

Ve školní roce 1893/94 do obecné školy docházelo 365 dětí, do měšťanské pak 75.²⁹⁵ Po přestěhování do nové školy počet chlapců v měšťanské škole narostl na 83, zatímco v obecné škole počet klesl na 355, což ale nelze hodnotit negativně. Ve srovnání s uplynulými a nadcházejícími školními roky se nejednalo o žádný mimořádný výkyv.²⁹⁶ Podstatné je také upozornit na to, že obecná škola měla **třídy**, zatímco měšťanská škola měla **ročníky**. Takto zavedené označení je zcela pochopitelné, nedocházelo tím tak mýlkám a míšení žáků. Učitelé obou škol tvořili jeden učitelský sbor, který se stále pravidelně scházel na učitelských konferencích, zvlášť se scházeli pouze na klasifikačních poradách a ve zvláštních případech, většinou se jednalo o problémové chování žactva. Navíc na každé

²⁹¹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 581, Vlastivědný deník 1931, s. 38.

²⁹² SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 54, Stavební deník školy 1895.

²⁹³ První zkoušky z náboženství se konaly už ve školním roce 1870/71.

²⁹⁴ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 583, Učební osnovy a výuka 1870–1920.

²⁹⁵ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 24.

²⁹⁶ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 33.

učitelské konferenci vždy musel vystoupit jeden učitel ze sboru s referátem na určité téma týkající se školství.²⁹⁷

Jak bylo v minulé kapitole zmíněno, většina žáků na škole byla katolíky. Počet židů a evangelíků se ale zvětšoval, proto bylo na zdejší škole povoleno vyučovat židovské náboženství a později i evangelické. **Výuka židovství**, jehož věřících bylo na škole více, byla povolena jednu hodinu týdně c. k. zemskou školní radou 30. května 1897.²⁹⁸ Učitelem byl ustanoven Šalamoun Lövy z Kozové. **Hodiny evangelictví** se zavedly na škole až v lednu 1907, ovšem v tomto případě to bylo jednou měsíčně, protože evangelických žáků bylo méně. Výuku měl na starosti Vladimír Čech z Plzně.²⁹⁹ Obecná a měšťanská škola v Kralovicích se stala vůbec **první školou na okrese**, která vyučovala tomuto náboženství.

Obecná a měšťanská škola v Kralovicích v tom časovém úseku zažila několik zásadních událostí a změn. Hned školního roku 1898/99 došlo k **přeměně dívčí pobočky** při V. třídě v VI. třídu postupovou, která byla určena především pro dívky.³⁰⁰ V. třída se tak opět stala smíšenou. O tom, proč k tomu rozhodnutí došlo, nejsou v pramenech uvedeny žádné záznamy. Lze ale předpokládat, že to bylo kvůli tomu, aby i dívky měly šanci na kvalitnější vzdělání v obecné škole, když chlapci docházeli do místní měšťanské školy. Do nově ustanovené třídy docházelo 51 dívek.³⁰¹ Kromě této organizační změny vznikla v souvislosti s **oslavou 50. výročí panování Františka Josefa I. Jubilejní nadace pro sirotky českých učitelů politického okresu Kralovického**.³⁰² Učitelé do nadace vložili 1 % ze svého platu a navíc pořádali zábavy, tím tak získali 800 zlatých neboli 1 600 korun. Za tuto částku koupili zástavní listy České hypoteční banky. Kapitál pak uložili pod úrok do té doby, dokud obnos nevzrostl na částku 1 000 zlatých. Poté výši úroku vybrali a peníze přidělili

²⁹⁷ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 5, Konferenční protokoly 1902–1910, nečíslováno.

²⁹⁸ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 47.

²⁹⁹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 95.

³⁰⁰ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 424, Pobočka pro dívky při V. třídě obecné školy 1895–1898.

³⁰¹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 49.

³⁰² SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 51.

vybranému sirotkovi. První obdarovanou ve školním roce 1903/04 se stala Marie Čížková, dcera ovdovělého učitele v penzi.³⁰³

Významnou událostí na obecné a měšťanské škole se stala **inspekce c. k. zemského školního inspektora** Jaroslava Sobičky provedena v květnu ve školním roce 1899/1900. Výsledky jeho kontroly jsou zapsány v knize konferenčních protokolů. Inspektor vyjádřil své dojmy ze školy slovy „*jsem spokojen, jak náleží*“.³⁰⁴ Školní budovu označil za vhodnou, pozornost věnoval i tělocvičně. Chválil i docházku žáků do školy, rovněž i práci učitelů, kterou označil za vzornou. Podrobně se pak věnoval rozboru každého předmětu. Jedinou výtku měl ohledně šaten, které na škole scházely. Návštěva inspektora byla důležitá především pro učitele a město.

Žáci si své zážitky však spíše odnášely například z nově zavedených požárních zkoušek, které se konaly pravidelně jednou až dvakrát za rok od školní roku 1901/02.³⁰⁵ Nejvíce se však žáci těšili celý rok na školní výlety. **První školní výlety** se konaly v červnu o školním roce 1911/12. První čtyři třídy obecné školy se vydaly do okolí Kralovic, V. třída společně II. ročníkem měšťanské školy vyjela na hrad Křivoklát, VI. třída dívčí a I. ročník byli v Petrohradu, III. ročník jel vlakem na Krakovec a pokračovací kurz zamířil na Špičák.³⁰⁶ Tradici školních výletů však brzy přerušila 1. světová válka.

Místní školní rada začala věnovat ve školním roce 1903/04 pozornost péči o chudé děti školou povinné.³⁰⁷ Tyto děti nechodily především v zimě do školy, a tak jim byla poskytnuta polévka a nové kabáty, punčochy a boty. Od toho školního roku probíhala přes zimu tato podpora pravidelně, ať už materiálně nebo ve formě jídla, z čehož pak vznikly tzv. **stravovací akce**, kdy jídlo bylo i pro přesporní chudé žáky. Díky těmto akcím se školní docházka dětí zlepšila.

Význačným milníkem ve výchově mládeže se stal 12. říjen 1904. V ten byl založen *Městský sirotčinec* místní rodačkou **Marií Kovářikovou**, která nechala na své náklady

³⁰³ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 75.

³⁰⁴ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 4, Konferenční protokoly 1893–1902, nečíslováno.

³⁰⁵ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 4, Konferenční protokoly 1893–1902, nečíslováno.

³⁰⁶ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 121.

³⁰⁷ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 74.

vybudovat jednopatrový dům č.p. 72.³⁰⁸ **Sirotčinec** byl otevřen až 1. prosince 1908, o rok později pak byla v jedné místnosti zprovozněna i opatrovna.³⁰⁹ Původně byl sirotčinec určen pro sirotky z Kralovic, postupně do něj však byli umísťováni i děti z okolí. Tyto děti pak docházely do kralovické školy. V obecné škole se v roce 1904/05 učilo 396 dětí a na měšťanské škole 113 chlapců.³¹⁰ S příchodem sirotků se na škole **zhoršilo chování žáků**, řídící učitel kvůli tomu svolal učitelskou konferenci, na níž učitelé stanovili zásady hlášení a zdravení žáků.³¹¹

Učitelský sbor byl po většinu času stabilní, noví učitelé přicházeli především na záskok, když zdejší učitelé odjížděli na dovolenou nebo na vzdělávací kurzy. Největší změna v učitelském sboru nastala 1. září 1906, když řídící učitel Jan Hammersack odešel na vlastní žádost do penze, na jeho místo nastoupil již několikrát zmiňovaný **Jan Dyk**. Definitivně byl ustanoven až 18. února 1907.³¹² Složení učitelského sboru bylo následující, na obecné škole vyučovali Cédl, Séglová, Wagner, Ješke, Fencel, Mertl, industriální učitelka Korbová, na měšťanské škole pak Brettšnajdr, Zápál a Závorka.³¹³ Hned následující školní rok byl díky předsedovi okresní školní rady Boučkovi, starostovi města Slachovi a řídícímu učiteli Dykovi vytvořen **komitét pro zřízení pokračovacího kurzu** při zdejší měšťanské chlapecké škole. Žádosti o zřízení bylo vyhověno 5. srpna 1908, pokračovací kurz se tak otevřel na začátku školního roku 1908/09.³¹⁴ Pokračovací kurz vyvolal velmi kladné ohlasy, jelikož i ti nejchudší, již nestudovali na střední škole, dostali možnost se vzdělávat. Otevření kurzu vyvolaly pokroky ve společnosti, která poptávala vzdělanější jedince. Absolventi získali možnost většího uplatnění a oprávnění.³¹⁵ Do kurzu, který tvořil IV. ročník měšťanské školy, mohlo být přijato jen 40 chlapců, kteří vychodili III. ročník jakékoliv

³⁰⁸ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 77–78.

³⁰⁹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 108.

³¹⁰ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 77.

³¹¹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 5, Konferenční protokoly 1902–1910, nečíslováno.

³¹² SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 94.

³¹³ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 89.

³¹⁴ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 101–104.

³¹⁵ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 426, Pokračovací kurz při IV. třídě chlapecké měšťanské školy.

měšťanské školy.³¹⁶ Vhodné by bylo také uvést počet žáků, kteří do kurzu první rok nastoupili, ale školní kronika bohužel počet neuvádí. I přestože se Jan Dyk velmi podílel na zřízení pokračovacího kurzu, u jeho otevření už nebyl. Dva dny před schválením žádosti byl totiž jmenován c. k. školním inspektorem pro okres Strakonický, zastupujícím řídicím učitelem se stal Antonín Zápal, oficiálně to mělo být jen do té doby, než se Jan Dyk vrátí.³¹⁷ Za krátkou dobu ředitelování Jana Dyka se také **sešli poprvé učitelé s rodiči žáků**, kteří se na ohlášenou schůzi dostavili v hojném počtu.³¹⁸

V prvním desetiletí 20. století se největší změny udály na měšťanské škole, zdejší učitelé vypracovaly **nové učební osnovy**. Důvod byl vcelku prostý, ač ty současné osnovy sice vyhovovaly hospodářským a kulturním poměrům okresu, absolventi měšťanské školy už nechtěli pracovat v zemědělství, raději se učili řemeslu a odcházeli studovat dále na vyšší školy. Cílem nových učebních osnov bylo vyhovět požadavku regionálních poměrů, což znamenalo v osnovách využít především přírodní, společenské, hospodářské a kulturní poměry.³¹⁹ Měšťanská škola v Kralovicích se tak utvářela pod **vlivem místního charakteru**. Nové osnovy přijala i obecná škola, ve které se doposud řídila výuka podle osnov pro šestitřídní školu. Tyto osnovy narušovaly návaznost ve výuce na měšťanské škole chlapecké, na kterou odcházely chlapci z V. třídy obecné školy. Chlapcům v některých předmětech chyběly znalosti a v jiných byli zase napřed. Nově přijaté osnovy byly určeny osmitřídním školám, což více vyhovovalo chlapcům i dívkám, které nadále studovaly na obecné škole, protože učivo bylo lépe rozvrženo.³²⁰ Do měšťanské školy mohly doposud stále docházet jen chlapci, jak již bylo ale uvedeno, doba si kladla nové nároky, které se týkaly i dívek, proto bylo o školním roce 1910/11 **požádáno o zřízení měšťanské školy dívcí**.³²¹ Žádost sice byla zamítnuta, za to ale byla 14. října 1912 povolena koedukace na měšťanské škole chlapecké.³²² Příchod dívek na měšťanskou školu a jejich výuka měla ale přesná pravidla.

³¹⁶ *Kralovický obzor*. Město Kralovice, 1911, 1(16), s. 5.

³¹⁷ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 584, Pedagogický sbor 1869–1919.

³¹⁸ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 93.

³¹⁹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 6, Konferenční protokoly 1910–1915, nečíslováno.

³²⁰ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 6, Konferenční protokoly 1910–1915, nečíslováno.

³²¹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 425, Zřízení a financování dívčí měšťanské školy 1907–1911.

³²² SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 123.

Počet dívek nesměl být vyšší než počet chlapců, přijetí dívek nebylo automatické, jejich studium musela schválit místní školní rada, tělocvik pro ně nebyl povinný a na ruční práce musely docházet na obecnou školu. Do prvního I. ročníku nastoupilo 10 dívek, do II. ročníku 7, do III. ročníku žádná a do pokračovacího kurzu 13.³²³

Poslední školní rok před první světovou válkou obecnou školu navštěvovalo 388 žáků, měšťanskou 153 chlapců a 29 dívek a pokračovací kurz 7 žáků.³²⁴ V dostupných školních pramenech však o vypjaté situaci před 1. světovou válkou nejsou žádné zmínky, školní kronika se věnuje jen situaci ve škole samotné. Jediný záznam je o atentátu na Františka Ferdinanda d'Este a jeho ženu Žofii Chodkovou v Sarajevu. V **reakci na atentát** se v kostele konala smuteční bohoslužba, které se zúčastnila celé škola, a na znamení smutku pak byly vyvěšeny na školní budově smuteční prapory.

3.2.4. Obecná a měšťanská škola za 1. světové války

Pamětní kniha obecné a měšťanské školy se během čtyřletého válečného konfliktu, nazvaného 1. světovou válkou, po stránce obsahové několikanásobně zvětšila. Většina záznamů se však týká samotné války, především světových událostí, dále jsou pak uvedeny detailní seznamy cen potravin, popsány jsou i loajální slavnosti vůči Rakousku-Uhersku, kterých proběhlo během každého školního roku hned několik. Mnoho záznamů je i o všemožných válečných sbírkách a půjčkách. Navzdory četnosti zápisů se **o chodu a vývoji obecné a měšťanské školy** v Kralovicích nedozvídáme tolik informací, jako tomu bylo v minulých školních letech. Takto vedená školní kronika vypovídá o tom, že válečné školní roky probíhaly vcelku monotónně. Veškerý chod školy se podřídil válečným zájmům Rakouska-Uherska, proto nedošlo k dalšímu zkvalitnění výuky a otevírání dalších tříd. I přesto si kralovická škola udržela stávající vysokou úroveň, pomohlo tomu především to, že v Kralovicích nebyl enormní nedostatek učitelů. I tak ale docházka poklesla, protože mnoho dětí pomáhalo svým rodičům v hospodářství. V Kralovicích se také ani tak **neprojevila feminizace škol**, která byla pro tu dobu velmi typickou. Během války sice odešlo plnit vojenskou službu několik učitelů, a to Ješke, Mancl, Malec, Andrlík, Nachtikal a Wagner. Ve válce však padl pouze Andrlík.³²⁵ Většina učitelů se pak vrátila na své původní

³²³ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 582, Správa a organizace školy 1872–1919.

³²⁴ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 126.

³²⁵ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 131–152.

místo ve škole. Pokud odešly do války učitelé z místní obecné školy, tak byli nahrazeni učitelkami, a tak do sboru přibyly Suchardová, Chvalovská a Antošová. Všechny pak po válce školu opustily.³²⁶ Místo učitelů na měšťanskou školu nikdo ustanoven nebyl, a proto tam přecházeli učitelé z obecné školy.

První válečný školní rok 1914/15 bylo na měšťanské škole málo učitelů, a i přes velkou snahu učitelského sboru bylo nutno zastavit vyučování v pokračovacím kurzu. Kurz nebyl po celou válku obnoven. Na obecné škole vyučovala v I. a II. třídě Suchardová, proto v těchto třídách učitelé zavedli polodenní vyučování. Do obecné školy bylo sice zapsáno 396 žáků a do měšťanské 149, přesto do ní ve skutečnosti docházela jen nadpoloviční většina žáků.³²⁷ Mnoho žáků pomáhalo celý den svým rodičům, tedy především matkám, na poli a obstarávalo domácí práce v hospodářství, protože otcové od rodin byli odvedeni do války. Odpoledne se do těchto prací zapojovali i sami učitelé a učitelky, když nepracovali v kancelářích c. k. okresního hejtmanství.³²⁸ V témže školním roce byla do výuky **zavedena vojensko-vlastenecká výchova mládeže**, při níž se žáci vzdělávali v oblasti organizace vojska, z paměti se učili vojenské hodnostní stupně, poznávali typy zbraní, četli z mapy a identifikovali terén. Během této výuky jim byla vštěpována naprostá kázeň a poslušnost. Kvůli tomuto novému předmětu byly vytvořeny Ministerstvem kultu a vyučování vzorové rozvrhy, které musela přijmout každá škola.³²⁹

V průběhu války se polodenní vyučování v I. a II. třídě ukázalo jako neefektivní, proto došlo 16. listopadu 1916 ke změně, v V. a VI. třídě začal učitel Grůba vyučovat střídavě celodenně.³³⁰ Na měšťanské škole se hodiny zredukovaly na minimum, aby byla alespoň nějakým způsobem zajištěna kvalitní výuka. Kromě toho, že od března 1916 byly postupně **zakazovány učebnice**, které nevyhovovaly zájmům Rakouska-Uherska, se žáci museli učit rakouskou státní hymnu a vyjadřovat loajalitu vůči této zemi.³³¹ V celém

³²⁶ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 131–164.

³²⁷ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 133.

³²⁸ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 6, Konferenční protokoly 1910–1915, nečíslováno.

³²⁹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 6, Konferenční protokoly 1910–1915, nečíslováno.

³³⁰ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 142.

³³¹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 6, Konferenční protokoly 1910–1915, nečíslováno.

Rakousku-Uhersko se navíc začalo šetřit elektřinou, a tak byl v květnu zaveden letní čas, aby se ve školách nemuselo tolik svítit. Největší rána pro školu nastala 6. července 1917, kdy byl v rámci **rekvizice kostelních zvonů** sejmuto ze školní věže zvonek těžký 2,8 kg. Škola za 1 kg dostala 3 koruny.³³² Samotná, již tak narušená výuka, byla úplně zastavena až na samém konci války. Na přelomu září a října vypukla v Kralovicích **epidemie španělské chřipky**, škola musela být od 9. do 22. října zavřena.³³³

Během celé 1. světové války byli žáci zaměstnáni **válečnými sbírkami**. Předměty sbírky se řídily podle potřeb fronty. Nejdříve žáci obecné a měšťanské školy v Kralovicích sbírali ostružinové listí, kovy kvůli nedostatku střeliva, poté vlnu, předměty z gumy a kaučuku, papír, kopřivy a staré prádlo.³³⁴ Ve školní kronice jsou vždy u každé sbírky uvedeny i hmotnosti sebraného materiálu, podle nichž lze usuzovat, že žáci zdejší školy se velmi činili, například papíru nasbírali 410 kg. Kromě sbírek poslaly žákyně V. a VI. třídy na frontu 27 vlastnoručně upletených ponožek, 30 kukel, nátepníčky, nákolence, šály a přes 1 500 párů papírových vložek do bot.³³⁵ Žáci také po celou válku pravidelně přispívali do válečných půjček, kterých bylo celkem osm.

Učitelé místní školy byli za války pověřeni sepisování zásob jak ve škole, tak i v samotném městě. Místní z toho nebyli nadšení, ale učitelů si vážili, nehodlali proto vyvolávat zbytečné konflikty. Kromě toho také učitelé vyprosili skoro od všech obyvatel města **potřeby k zařízení místního vojenského lazaretu**.³³⁶ Školní, ale ani městská kronika se však nezmiňuje o tom, kde měl být vojenský lazaret otevřen. Na konci školního roku 1914/15 bylo učitelům zakázáno o prázdninách opustit místo svého působiště, pokud neměli úřední povolení.³³⁷

Rakousko-Uhersko se snažilo udržet si náklonnost a věrnost občanů několika různými způsoby, ve škole se to projevovalo loajálními slavnostmi, které se konaly nejčastěji

³³² SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 161

³³³ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 171.

³³⁴ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 131–170.

³³⁵ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 134.

³³⁶ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 584, Pedagogický sbor 1869–1919.

³³⁷ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 152.

u příležitosti oslav Františka Josefa I, následně pak Karla I.³³⁸ Slavnosti byly často spojeny s návštěvou kostela, kde se konaly bohoslužby, někdy také žáci dostali na významný den volno. Kromě oslav spojených s císařskou rodinou byly pořádány dožínkové slavnosti, stromkové slavnosti, dětský den. Podobně se slavil i konec školního roku. **Školní slavnost** se konala i poté, co zemřel František Josef I. Po všech těchto slavnostech museli všichni přítomní podepsat projev loajality, který byl následně odeslán c. k. okresní školní radě nebo c. k. okresnímu hejtmanství.³³⁹

Samotnému konci války a **vzniku Československé republiky** je ve školní kronice věnováno hodně prostoru, což je pochopitelné. Detailně je v kronice popsáno, co se dělo v Kralovicích a jak probíhaly **oslav**y. Do těch se zapojilo i žactvo školy, 29. října 1918 prošel městem lampionový průvod žáků, spolků a obecního zastupitelstva za podpory veškerého obyvatelstva.³⁴⁰ Zakázané učebnici byly nyní obnoveny, obrazy císaře ze školy se odstranily, účast na náboženských úkonech se stala dobrovolnou jak pro učitele, tak i pro žáky. Učitelé rovněž složili slib věrnosti nově vzniklé Československé republice. Cílem československého Ministerstva školství a národní osvěty bylo „*vykořenit jed, který nalévala do duše české mládeže bývalá vídeňská a maďarská správa*“.³⁴¹ O tom, zdali československé školství, zvláště pak kralovická obecná a měšťanská škola tomuto cíli dostála, pojednává následující kapitola.

3.2.5. Meziválečné období na kralovické škole

Vznik Československé republiky zásadně ovlivnil i **vizuální podobu pamětní knihy školy**, začaly se v ní objevovat fotografie na barevných papírech, kronikář rovněž začal použít barvy v nadpisech a zápisy školního roku ukončoval různými ornamenty. Kromě záznamů týkajících se průběhu školního roku se ve školní kronice nacházejí i zápisy o slavných českých osobnostech, jako byl například Bedřich Smetana a Jan Hus. Dále jsou zde zmínky o Tomáši Garriguu Masarykovi a místních volbách, důraz je však kladen především na 28. říjen.

³³⁸ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 7, Konferenční protokoly 1915–1923, nečíslováno.

³³⁹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 131–170.

³⁴⁰ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 173.

³⁴¹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 176.

Velký akcent byl kladen na **očistu československého školství** od rakouského vlivu. To se nejdříve projevilo v samotné organizaci školního roku a výuce. Školní rok 1920/21 nově začal již 1. září a skončil 28. června.³⁴² Zavedeny byly také nové předměty, a to občanská nauka a ruční práce výchovné. Kralovickým učitelům však pro tyto předměty chyběla potřebná příprava. Postupně byly přijaty také **nové osnovy**, zásadní změny se týkaly dějepisu. V němž se upřednostňovaly především národní dějiny, význam Karla IV., husitství, bitvy na Bílé hoře a národního obrození. Žáci se také učili o legionářích z 1. světové války a o tvůrcích československého státu.³⁴³ Rovněž se změnilo i **pojmosloví používané ve školách**, místo pojmu řídící učitel se začal užívat termín ředitel, pokračovací kurz na měšťanské byl přejmenován na učebný. Ve školní roce 1922/23 byly obnoveny i školní výlety konané na konci školního roku. Kromě toho začala škola v rámci výuky **organizovat poučné vycházky do okolí**, což lze považovat za moderní vyučovací metodu. Z konce 30. let pak pochází první zmínka o pololetních prázdninách.³⁴⁴

První školní rok po válce nastoupilo do obecné školy 391 dětí, do měšťanské školy chlapecké 152 chlapců a 28 dívek, do učebního kurzu se přihlásilo 8 chlapců a 6 dívek.³⁴⁵ V I. ročníku měšťanské školy bylo 96 žáků, takovému počtu však vyčleněná učebna nestačila, a tak místní školní rada podala žádost k zemské školní radě o zřízení pobočky při tomto ročníku. Zemská rada však 30. října 1919 rozhodla jinak, vydala výnos, jímž se v Kralovicích **založila měšťanská škola dívčí**, otevřena byla 9. listopadu 1919.³⁴⁶ Praměny bohužel neuvádějí, proč se zemská školní rada takto rozhodla, nebo jestli místní školní rada nepodala ještě jinou žádost místo té o zřízení pobočky při I. ročníku. Toto rozhodnutí podnítilo změny na obecné škole, byla zrušena VI. dívčí třída a obecná škola stala školou pětitřídní. Do I. ročníků přešlo z VI. třídy 43 žákyň a 18 jich přešlo z I. ročníku místní chlapecké měšťanské školy.³⁴⁷ Další ročníky v dívčí měšťanské škole byly otevřeny až následující školní roky. Vyučujícím dívek se stal Fencl, do té doby učitel na zdejší obecné

³⁴² SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 186–190.

³⁴³ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 7, Konferenční protokoly 1915–1923, nečíslováno.

³⁴⁴ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 257.

³⁴⁵ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 180.

³⁴⁶ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 180–181.

³⁴⁷ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 181.

škole. Po otevření všech ročníků na začátku školního roku 1921/22 se skládal učitelský sbor následovně. Na obecné škole učila Píclová, Brandtl, Kapsová, Hohans, Stránský. Na měšťanské škole chlapecké pak Manda, Šafránek, Fencel a Brůha. Nejnovějšími členkami sboru byly učitelky měšťanské školy dívčí, a to Tišerová, Tesková a Lexová.³⁴⁸ Zastupujícím ředitelem byl po válce stále Antonín Zápal. V září roku 1922 navrátil se Jan Dyk však oznámil odchod do důchodu, Antonín Zápal odešel pak do Plas. Novým ředitelem se stal Tomáš Manda, a to až do roku 1930.³⁴⁹

Celá 20. léta byla v kralovické škole ve znamení **zřizování poboček** jak při třídách obecné školy, tak i měšťanských škol. Právě do měšťanských škol docházelo stále více dětí, což potvrzuje to, že tento typ školy byl na vzestupu. První novou pobočkou byla roku 1922/23 pobočka při V. třídě. Dle dochovaných pramenů je pozoruhodné, že pobočku otevřel okresní školní výbor v září 1922, povolena však byla až zemskou školní radou v dubnu 1923. Jednalo se o zatímní pobočku, která se má zrušit, pokud v V. třídě nebude více jak 81 žáků, což se stalo za dva roky.³⁵⁰ Další pobočka na sebe však nenechala dlouho čekat, hned následující školní rok byla otevřena pobočka při prvním ročníku chlapecké měšťanské školy, z toho důvodu došlo ke sloučení III. ročníků obou měšťanských škol, bylo totiž zapotřebí mít volnou učebnu právě pro novou pobočku.³⁵¹ Tato nová pobočka postupovala každý školní do vyššího ročníku, protože ve zmíněném ročníku bylo stále hodně žáků. Zrušena byla až v září 1928 právě po odchodu onoho velkého množství žáků, společné vyučování však zůstalo zachováno.³⁵²

Význam nového československého státu a vlastenectví byl do výuky implementován několika různými způsoby. Jak už bylo výše zmíněno, postupně byly vytvářeny **nové osnovy pro obecné i měšťanské školy**. Oslavy císaře a jeho rodiny nahradily oslavy narozenin Tomáše Garrigua Masaryky, Jana Amose Komenského, Jana Husa a Bedřicha Smetany. **Školní slavnosti** se však pořádaly i na den úmrtí Milana Rastislava Štefánika nebo Jana

³⁴⁸ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 192.

³⁴⁹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 196.

³⁵⁰ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 427, Zřízení pobočky na obecné škole v Kralovicích 1925.

³⁵¹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 209–210.

³⁵² SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 218.

Žižky. Nejvýznamnějším dnem se však stal den založení Československé republiky. Ve výuce se pak žáci učili novou hymnu a státní symboly, učitelé jim vysvětlovali význam nového státu. Žáci se dokonce setkali s legionáři Jaroslavem Šálou a Františkem Václavíkem, kteří pocházeli z Kralovic. Vyprávěli žákům o tom, co zažili v bojích během první světové války a zároveň škole přivezli dary. Jednalo se kolekci korálů z východu a sbírku krápníků ze Slovenska.³⁵³ Vrcholem československého cítění se stala **návštěva prezidenta republika** v Kralovicích 2. října 1921. Tomáš Garrigue Masaryk navštívil město při své cestě z Lán do Plzně.³⁵⁴ Návštěva byla ohlášena a precizně zorganizovaná, prezident přijel do Kralovic v 9:15 a byl uvítán zástupci města a okresu, květiny na uvítanou mu předala žákyně Květa Fenclová. Ostatní žáci na něj čekali na začátku náměstí, kde vytvořili zástup po obou stranách, který se táhl až ke škole. O významu a dojmech z této návštěvy si žáci povídali ve škole ještě několik dní.

Rakousko-Uhersko během války vsadilo i na vliv katolické církve, která jim měla pomoci posílit loajalitu žáků vůči císařství. Tím se tak znovu **rozšiřoval vliv církve ve školství**. Po válce však nastala změna, věřících žáků postupně ubývalo a učitelé museli začít zachovávat nestrannost jak v ohledu náboženském, tak i politickém.³⁵⁵ Výuka náboženství však zrušena nebyla, katolictví vyučoval na obecné škole farář Ženíšek, na měšťanských školách pak kaplan Bláha. Zástupcem Církve československé husitské byl na škole farář Švejnoha a Českobratrské církve evangelické farář Kryštůfek. Prameny uvádějí, že ve školním roce 1925/26 bylo na škole 50 % katolíků, 22 % příslušníků Církve československé husitské, 19 % evangelíků a 9 % nevěřících.³⁵⁶

Zvyšující se mezinárodní napětí ve 30. letech a spory s Němci dle zápisů školní kroniky prozatím nenarušily chod obecné a měšťanské školy v Kralovicích. Škola měla hned na počátku školní roku 1930/31 jiné starosti, nenadále totiž onemocněl ředitel Manda a musel být uvolněn z funkce, na jeho místo ustanovil okresní školní výbor Stanislava

³⁵³ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 186.

³⁵⁴ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 192.

³⁵⁵ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 8, Konferenční protokoly 1923–1937, nečíslováno.

³⁵⁶ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 207–209.

Fenclo.³⁵⁷ Navíc ze sboru odešlo více učitelů a učitelek než tomu bývalo zvykem, proto se spojily II. ročníky měšťanských škol. Navzdory těmto problémům se učitelům podařilo **obnovit besedy rodičů s učiteli**, které zavedl Jan Dyk. Rodičovské sdružení ale prozatím nevzniklo.³⁵⁸ Společnost si uvědomovala, že mládež znamená budoucnost, proto bylo potřeba, aby učitelé a rodiče spolupůsobili při vývoji dítěte jednotně. **První zmínka o zhoršující se světové a domácí politické scéně** je až z roku 1933, kdy ředitel vyzývá učitele „*aby neztráceli hlavu, aby důkladně přemýšleli o nových cestách, kterými by mládež byla dovedena do lepších dob svého života*“.³⁵⁹ Řediteli Fenclovi se však nepodařilo dostat svému slovu, protože 30. září 1934 zemřel. Fenclovým nástupcem se stal Jaroslav Mancl.³⁶⁰ Poslední roky před vypuknutím 2. světové války se otevřela opět pobočka při I. ročníku měšťanské školy chlapecké. Zároveň se na této škole pořádal **kurz pro poddůstojníky armády**, jehož cílem bylo, aby tito vojáci složili zkoušky z III. ročníku měšťanské školy a mohli se pak dále vzdělávat.³⁶¹ Jedna z největších ran před podepsáním mnichovské dohody byla **smrt Tomáše Garrigua Masaryka**, děti byly v ten den propuštěny domů ze školy, volno měly i v den jeho pohřbu a v podvečer se zúčastnily tryzny na náměstí.³⁶² Po vyhlášení částečné mobilizace v květnu 1938 byla na škole deklarována sbírka na obranu státu, žákům se podařilo vybrat 1 195 korun a 85 haléřů, k této částce učitelé ještě přispěli 900 korunami.³⁶³ Po vyhlášení všeobecné mobilizace v září opustil školu pouze Karel Suchý, místo něj přišel Vojtěch Kepka, takže k narušení výuky nedošlo. Nejzásadnější změna týkající se správy školy nastala ještě před vypuknutím 2. světové války. Zemská školní rada výnosem z 24. září 1938 povolila **oddělení správy obecné školy od správy měšťanské školy chlapecké a dívčí**, a to s účinností od 1. září 1939.³⁶⁴

³⁵⁷ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 225.

³⁵⁸ *Kralovický obzor*. Město Kralovice, 1930, 18(48), s. 1.

³⁵⁹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 237.

³⁶⁰ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 238.

³⁶¹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 239.

³⁶² SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 255.

³⁶³ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 259.

³⁶⁴ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 262.

Rozsáhlou proměnou si prošla v tomto období i **školní budova** na náměstí postavená v letech 1893–95. Kromě toho, že bylo nutné na ní postupně opravovat narůstající závady, tak samotná budova již nevyhovovala kapacitně kvůli zvyšujícímu se počtu žáků a tříd. Po válce bylo potřeba všechny třídy vymalovat a obrousit staré školní lavice, případně opravit školní tabule. Zásadní opravy nastaly až o hlavních prázdninách roku 1930, protože střecha byla v havarijním stavu, klempíři na ni pracovali celé léto, zároveň byla v několika třídách položena nová podlaha. Nové vybavení bylo zakoupeno i do kuchyně, navíc se přestěhovala do prostorů sborovny a ředitelny. Z bývalé kuchyňské místnosti a bytu ředitele pak vznikla učebna a ředitelna, pro sborovnu už ale nezbylo místo.³⁶⁵ Nakonec se i kuchyně ze školní budovy odstěhovala během školního roku 1932/33 do soukromého domu, aby mohlo být ve škole ještě více učeben.³⁶⁶ O který dům se však jednalo, nebylo možné z pramenů zjistit. Největší zásah do vnitřní části budovy však přišel během školního roku 1931/32. Kvůli otevření pobočky při II. třídě obecné školy se **proměnila tělocvična na třídu**. Tím byla omezena výuka tělocviku. Původně se měla škola dohodnout se Sokolem, jenže ti nemohli svou tělocvičnu a hřiště poskytnout, jelikož je již na jaře propůjčili sportovnímu klubu Sparta. Děti tak musely cvičit na školním dvoře, v zimě chodily sáňkovat a na jaře jezdily na kole.³⁶⁷ Pokud to počasí nedovolovalo, tak se výuka nekonala. I přes výše zmíněné úpravy ve škole stále scházelo několik kabinetů, dílny, sborovna, kuchyně a šatny. Řešení nastalé situace přednesl při kontrole okresní školní inspektor, navrhl ke škole přistavit potřebnou část, nebo **postavit zcela novou školní budovu**.³⁶⁸ O druhé možnosti se ve vedení města a školy diskutovalo již dlouho. Městu však na novou školu scházely peníze. Učitelé se i navzdory těmto kapacitním problémům snažili udržet nastavenou kvalitu výuky a mezitím se pokoušeli nalézt tolik potřebné řešení. Jejich snahy však překazilo vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava a několik měsíců poté vypuknutí 2. světové války. Obě události jsou ve školní kronice zapsány, avšak stanovisko školy k nim bychom hledali marně, jedná se o pouhý faktografický popis.

³⁶⁵ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 221.

³⁶⁶ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 8, Konferenční protokoly 1923–1937, nečíslováno.

³⁶⁷ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 229.

³⁶⁸ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 236.

3.2.6. Osudy obecné a měšťanské školy za 2. světové války

Dopady 2. světové války byly ve školství mnohem větší a horší než ty z minulé světové války. Cílem třetí říše bylo **převzetí moci nad školstvím** a jeho následná likvidace, nejinak tomu nebylo ani v Kralovicích. Školství bylo řízeno příkazy a vyhláškami, kterých bylo vydáno za jeden školní rok okolo dvou desítek.³⁶⁹ Pro toto období se rozrostla šíře pramenů, jelikož se správa místní školy od 1. září 1939 rozdělila, tak měla **každá škola povinnost vést svou školní kroniku**. Do doby před oddělením správy obě školy vedl také jeden ředitel, a to Jaroslav Mancl. Ten se teď stal ředitelem pouze měšťanské školy a na místo ředitele obecné školy byl ustanoven František Zetek.³⁷⁰ Kronikou samostatné měšťanské školy se stala ta již stávající, avšak pouze do roku 1939/40, protože na konci tohoto roku ji zemská školní rada označila za závadnou, nařídila ji zapečetit a začít sepisovat novou. **Kronika samostatné obecné školy** se tak datuje již od roku 1939/40, zatímco **kronika měšťanské školy chlapecká a dívčí** až od roku následujícího. Pro badatele je oddělená správa kvůli kvantitě pramenů výhodou, školy to však ze začátku ale vnímaly negativně. Sice zůstaly sídlit ve stávající školní budově, ve které byl stále nedostatek tříd, ale majetek si však musely rozdělit a okamžitě sepsat inventář, což probíhalo velmi hektickým způsobem. Kroniky obou škol byly sepisovány ve stejném duchu, události jednoho školního roku se do kroniky zapisovaly až v červnu a následně se kroniky odevzdaly na kontrolu správci školy. Stejně to bylo i s výkazy a třídními knihami, u nich však kontrola probíhala každý týden.³⁷¹ V obou školních kronikách jsou k nalezení zápisy o počtech žáků, jejich státní příslušnosti, národnosti, zdravotním stavu, náboženském vyznání a školní docházce, dokonce jsou zde tabulky věnující se sociálnímu rozvrstvení žáků. Dále se záznamy týkají učitelského sboru, rušení a otevírání tříd, učebnic a pomůcek, oslav, nových vyhlášek a osnov, sbírek, ale také jsou zde zaznamenány válečné události. Kroniky se musely **sepisovat ve prospěch Německa**, stejně tak tomu odpovídal i reálný školní život. Když německá armáda zvítězila, děti musely oslavovat a věšet prapory z oken. Pokud německá armáda však nějakou bitvu prohrála, není o tom v kronice zmínka. Stejně tak je to například se zápisy týkajícími se smrti Reinharda Heydricha. O atentátu však ani v jedné kronice zpráva není. Tímto způsobem

³⁶⁹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 1, Konferenční protokoly 1939–1953, nečíslováno.

³⁷⁰ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 262.

³⁷¹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 1, Konferenční protokoly 1939–1953, nečíslováno.

chtěli Němci zabránit sympatizování s československým odbojem a obrodným procesem Československa.

Každý školní rok se řídil výnosy a vyhláškami Ministerstva školství a národní osvěty, jejichž realizace postupem času čím dál více poškozovala výuku a zabraňovala její realizaci. Mezi **první výnosy** patřil výnos o povinné účtě k symbolům Německé říše, výnos o zákazu přijímat židovské žáky, výnos o sušení kopřiv, výnos o vyplňování katalogů nebo výnos o zákazu užívání neschválených učebnic. Poslední válečný školní rok se pak vydávaly výnosy následující typu: výnos o ochraně žactva mimo školní budovu, výnos o skloňování a časování podle nových osnov, výnos o mimořádném sběru papíru nebo výnos o zvýšení počtu hodin ručních prací na obecné škole.³⁷² Z tohoto výčtu výnosů je vidět, jak precizní byla školská agenda, jež byla pod stálou kontrolou za protektorátu. V konferenčních knihách je detailně zaznamenán každý došlý výnos a úřední přípis, který se školy týkal.

První rok války se školy dotkl nejvíce ve smyslu **obsahu výuky a organizace školního roku**, protože škola přišla skoro o všechny učební pomůcky a učebnice. Němci je totiž vyhodnotili jako závadné, nové učebnice do kralovické školy poskytli ale až roku 1943.³⁷³ Do té doby se učitelé museli spoléhat především na svou paměť, zkušenosti z praxe a přípravy z minulých let. Ze školní budovy musela být také odstraněna veškeré výzdoba, která měla souvislost s Československem, zničit se musely také obrazy prezidenta Beneše a legionářů.³⁷⁴ Všechno ve škole muselo být označeno jak německy, tak i česky, například i třídy a kabinety učitelů. Na obou školách se 5. října 1939 stala němčina povinnou. Aby výuka probíhala podle představ okupantů, otevřel se v lednu 1941 v Kralovicích **kurz německého jazyka pro učitele**, který byl zakončen zkouškami.³⁷⁵ Na měšťanské škole byly hned v roce 1939 zavedeny nové osnovy, které rušily vyučovací hodiny, nahradily je tzv. časové jednotky s délkou 45 minut. Zvýšena byla i hodinová dotace tělocviku. Naopak hodin náboženství ubylo.³⁷⁶ Jestli stejné změny nastaly i na obecné škole, ale prameny neuvádějí,

³⁷² SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 1, Konferenční protokoly 1939–1953, nečíslováno.

³⁷³ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952, s. 25.

³⁷⁴ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952, s. 1–4.

³⁷⁵ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

³⁷⁶ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 263–265.

lze ale předpokládat, že ano. Zrušeny byly rovněž červnové školní výlety kvůli zákazu shromažďování na veřejných místech. Jak už ale bylo zvykem z minulých let, probíhaly během školního roku nějaké oslavy a slavnosti, tentokrát se však náklonnost musela projevovat německé říši. Každý rok se slavilo výročí protektorátu, narozeniny Hitlera a Háchy, pravidelně se na obou školách promítaly filmy s německou a protižidovskou tematikou. Největším trnem v oku byla pro Němce ale **vlastivěda a dějepis**, v těchto předmětech spatřovali největší možnost vlastního ohrožení, proto se ho hned na začátku snažili co nejvíce omezit a vyškrtali z něj učivo, které podporovalo vlastenectví.³⁷⁷ Zároveň začali v lednu 1942 přeškolovat učitele na **speciálně vytvořených kurzech pro výuku dějpisu**. Nakonec ale došlo na nejhorší a výuka dějpisu byla úplně zastavena 26. března 1942.³⁷⁸ Hodiny, které patřily dějpisu, tak připadly výuce němčiny. Všemi výše popsanými metodami chtěli Němci zabránit rozšiřování národnostních myšlenek a tradic, které byly úzce spjaty s kulturou.

Záměr Němců byl více než jasný, po uzavření vysokých škol přistoupili ke zrušení škol, které se v hierarchie nacházely pod nimi, nakonec se rozhodli **omezit radikálně i počet a docházku českých dětí** do obecných a měšťanských škol. Tento cíl realizovali jak již zmíněnými výnosy, ale i rušením poboček při třídách a tříd samotných. V roce 1939/40 byla obecná škola stále pětitřídní s pobočkami při II. až V. třídě, celkem ji navštěvovalo 267 žáků.³⁷⁹ V dalším školním roce měly skoro všechny třídy polodenní střídavé vyučování, protože nebyl nedostatek učeben. Začátkem školního roku 1941/42 už byly všechny pobočky při třídách zrušeny, tím narostla kapacita žáků v jedné třídě, ale uvolnily se učebny, takže střídavé vyučování bylo zachováno pouze v I. a II. třídě.³⁸⁰ Úbytek žáků byl první dva roky znatelný, ovšem po vytvoření hlavní školy s postupovým 5. až 8. ročníkem, zůstávalo více žáků na obecné škole právě v V. třídě, tím se opět navrátily kapacitní problémy. Protože **hlavní škola byla školou výběrovou**, tak na obecné škole docházelo k hromadění žactva právě v poslední třídě, pro se roku 1942/43 otevřela VI. třída s 6. postupovým ročníkem, aby

³⁷⁷ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 1, Konferenční protokoly 1937–1941, nečíslováno.

³⁷⁸ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 2, Konferenční protokoly 1941–1945, nečíslováno

³⁷⁹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952, s. 1–2.

³⁸⁰ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952, s. 9.

žáci řádně splnili povinnou školní docházku.³⁸¹ Následujícího školního roku tato třída tvořila jak 6., tak i 7. postupový ročník. Je více než logické, že poslední školní rok měl být zaveden i 8. postupový ročník, o něm se ale školní kronika již nezmiňuje. V tento rok do školy bylo zapsáno 266 dětí.³⁸² Z porovnání počtu žáků jednoznačně vyplývá, že v Kralovicích se Němcům nepodařilo dle čísel omezit počty dětí v obecné škole.

Osud měšťanské školy chlapecké a dívčí byl za války však odlišný. Na začátku války chodilo do této škola 123 chlapců a 109 dívek a k žádnému rušení tříd zatím nedocházelo.³⁸³ Naopak kvůli velkému počtu chlapců byla v dalším školní roce otevřena pobočka při I. ročníku měšťanské školy. Navíc Ministerstvo školství a národní osvěty výnosem z 11. dubna 1941 zřídilo pro kralovické měšťanské školy obvod, jenž byl tvořen z okolních obcí, Buček, Bukovina, Hodyně, Hradecko, Kralovice, Sedlec, Trojany, Výrov a Kopidlo. Nově zformovaný obvod je školním újezdem, **obě školy** se tak staly **školami újezdními**.³⁸⁴ Rozhodnutí bylo platné od 1. července 1941, díky němu se tak počet žáků ještě zvětšil. Do školy pravidelně docházeli na kontroly zemští inspektoři, kteří již dlouhodobě upozorňovaly na nevyhovující školní budovu. Tohoto dlouholetého problému si byli vědomi i učitelé, proto v září 1940 promluvili ředitel měšťanské školy František Tomeš a učitel obecné školy Václav Tomeš k zemské školní radě kvůli **stavbě nové školy pro kralovickou újezdní měšťanskou školu**. Výsledkem jejich intervence bylo komisionální šetření, o němž vyšel podrobný článek v *Kralovickém obzoru*. Členové zemské komise po prohlídce celé budovy a vyslechnutí několika názorů dospěli k jedinému možnému řešení, a to, že musí být postavena nová školní budova. Do té se však měla přestěhovat jen měšťanská škola chlapecká a dívčí. Stávající budova byla pro obecnou školu totiž shledána jako dostačující.³⁸⁵ Největším problémem ale byly finance, kterými město v současné době nedisponovalo, takže v dohledné době k žádné stavbě nové školní budovy nedošlo.

Němci však potřebovali omezit elementární školství ještě víc, a tak měšťanskou školu od 1. září 1941 přeměnili na **školu hlavní se čtyřmi postupovými ročníky**, na níž

³⁸¹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952, s. 15.

³⁸² SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952, s. 31.

³⁸³ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940, s. 263.

³⁸⁴ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

³⁸⁵ *Kralovický obzor*. Město Kralovice, 1941, 28(3), s. 3.

mohlo být tento rok přijato jen 40 % žáků z obecné školy. Později byl limit snížen na 35 %, Němci tak z této školy udělali školu výběrovou. Zároveň tento školní rok zrušili I. ročník měšťanské školy dívčí, dívky pak musely přestoupit na školu chlapeckou.³⁸⁶ K postupnému rušení ročníků na hlavní škole dívčí docházelo každý následující školní rok, až se 1. září 1944 škola hlavní stala smíšenou, v níž se vzdělávalo pouze 137 dětí.³⁸⁷ Na těchto číslech je vidět znatelný pokles žactva, což bylo způsobeno výše popsáním procesem. Měsíc po otevření hlavní školy na místo ředitele byl ustanoven Václav Farář, ten však v květnu odešel do penze a místo něj se stal prozatímním ředitelem Jaroslav Brettšnajdr.³⁸⁸

I přestože dle statistických údajů to vypadá, že na obecné škole bylo dětí stále hodně, jejich reálná **docházka do školy byla velmi nepravidelná**, a to hned z několika důvodů. Většina žáků musela, stejně tak jako v 1. světové válce, pomáhat doma svým rodinám, od kterých odešli muži do války. Během války byl velký nedostatek potravin a uhlí, děti trpěly hladu, takže byly více náchylné k nemocem. Na škole se objevilo několik desítek případů spály, záškrtu, spalniček.³⁸⁹ V roce 1944 už byla kvůli hladu docházka velmi slabá, proto se konala **stravovací akce**, kdy žáci dostali bílou kávu, chléb s medem a zvláštní potravinové lístky.³⁹⁰ Během války opět probíhaly nejrůznější sbírky, do kterých se žactvo muselo povinně zapojovat. Ve školních kronikách jsou vedeny přesné statické údaje, kolik čeho žáci sebrali každý rok. Během 2. světové války se shromažďovaly léčivé byliny, kovy, papír, kosti, kaštiny, pecky, guma, ale i jiné odpadové hmoty.³⁹¹ Kromě sběru materiálu byli žáci starších ročníků obecné a měšťanské školy společně s učiteli nasazováni na **sklizňové a válečné práce**, a to i o hlavních prázdninách. Nejdříve sklizňové práce byly dobrovolné, později už účast byla povinná. Žáci byli například nasazeni do Hubenova na sklízení brambor nebo do Olšan na zalesňovací práce.³⁹² Vzhledem k poloze Kralovic je vhodné se

³⁸⁶ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

³⁸⁷ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

³⁸⁸ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

³⁸⁹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952, s. 19.

³⁹⁰ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

³⁹¹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952, s. 1–36.

³⁹² SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

pozastavit nad národnostním složením žactva. Právě kvůli tomu, že hranice Sudet byla velmi blízko Kralovic, tak do města přišly ze zabraného území české rodiny s dětmi, které nastoupily do zdejší školy, proto počet žactva narůstal. Naopak německé rodiny se přesouvaly do Sudet, kde vznikaly německé školy, na než odcházeli žáci z místní obecné a měšťanské školy, a tak například v roce 1941/42 chodili na zdejší měšťanskou chlapeckou školu jen 2 žáci.³⁹³

Učitelé sbory obou škol byly za války značně oslabeny, všichni učitelé byli prověřováni, v úvahu byl brán jejich původ a smýšlení. Během války učitelé sepisovali ve městě přebytky a vydávali potravinové lístky, na starost měli i protiletectkou ochranu, protože sklep školní budovy byl upraven na protiletectký kryt.³⁹⁴ Učitelky byly často propuštěny poté, co se vdaly. Učitelé byli nasazováni na válečné práce, nejčastěji ve Škodovce v Plzni. Tyto práce se však nevyhnuly na konci války ani ženám, ty byly posílány do továrny v Horní Bříze.³⁹⁵ Změn v učitelských sborech bylo v každém školním roce minimálně pět, výuka na obecné škole byla zajištěna lépe než na měšťanské škole. I přestože z obecné školy učitelé odcházeli, vždy tam byl přidělen někdo jiný. Zatímco na měšťanské škole tomu tak nebylo, situace zde vygradovala natolik, že v roce 1944/45 se rozvrh hodin měnil třicetkrát a na škole nakonec zůstal jen ředitel a dva učitelé.³⁹⁶

První přerušování výuky za války nastalo kvůli epidemii spály v dubnu 1941, škola byla zavřena na 10 dní.³⁹⁷ Tím, že obě školy sídlily v jedné budově, veškeré pozastavení výuky se tak týkalo obou škol. Další přetržení pravidelné výuky nastalo během vánočních prázdnin 1941/42. Původně měly trvat do 19. ledna, několika výnosy Ministerstva školství a národní osvěty byly nakonec prodlouženy na neurčito. O tomto volnu žáci docházeli do školy jednou týdně pro úkoly. Výuku se podařilo obnovit až 4. března 1942.³⁹⁸ **Největší problémy s výukou** pak nastaly na konci války, v září roku 1944 přišla do Kralovic

³⁹³ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

³⁹⁴ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

³⁹⁵ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

³⁹⁶ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

³⁹⁷ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952, s. 7.

³⁹⁸ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

stočlenná skupina německého vojska, která pracovala v lese na Hubenově. Ve škole zabrali přízemí a první patro, obecné a měšťanské škole tak zbylo pouze druhé patro, proto se zavedlo polodenní střídavé vyučování. Dokdy tato situace trvala, však není možné zjistit, kronika obecné školy uvádí, že vojsko v Kralovicích strávilo celý měsíc.³⁹⁹ Zatímco kronika měšťanské školy sděluje, že vojáci odešli už 15. září.⁴⁰⁰ Žáci si ale pravidelnou výuku moc dlouho neužili, protože 14. listopadu na rozkaz oberlandrata musela být celá školní budova do tří dnů vyklizena, aby zde Němci mohli ubytovat 300 uprchlíků z Maďarska a Jugoslávie. Obecná škola byla nucena se rozmístit do třech budov po Kralovicích – hostinec u Boháčků (I. a II. třída), sál okresní hospodářské záložny (III. a IV. třída) a učebna v odborné hospodářské škole (V. a VI).⁴⁰¹ Měšťanská škola pak našla své útočiště v místnosti vedle lokálu v hotelu u Prusíka (I. a II. ročníky) a v zasedací místnosti městské spořitelny (III. a IV. ročníky).⁴⁰² Výuka v těchto provizorních prostorech skončila o Vánocích, Ministerstvo školství a národní osvěty zakázalo vytápět učebny, protože byl nedostatek uhlí. Obecné škole se však podařilo setrvat v sále okresní hospodářské záložny, který zůstal vytápěn z technických důvodů. Každé třídě byl přidělen jeden až dva vyučovací půldny v týdnu.⁴⁰³ Díky tomu se na obecné škole podařilo udržet celkem slušný prospěch žáků. Měšťanská škola na tom byla hůře, kvůli dalším uprchlíkům přišla o místo v hotelu Prusík, studenti se tak scházeli jen jednou týdně ve zbývající učebně.⁴⁰⁴ Po Velikonocích 1945 se vystupňovaly letecké nálety, čímž byly děti stále více v ohrožení, a tak se od 19. dubna **přestalo vyučovat úplně.**⁴⁰⁵

Kralovice osvobodili američtí vojáci, tuto skutečnost však ani jedna školní kronika neuvádí. Možným vysvětlením může být to, že kroniky se sepisovaly až zpětně, tedy po válce a na kronikáře už mohla mít vliv budoucí vládnoucí stran, a to KSČ. **Oslavy vítězství**

³⁹⁹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952, s. 32.

⁴⁰⁰ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁰¹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952, s. 33.

⁴⁰² SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁰³ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952, s. 34.

⁴⁰⁴ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁰⁵ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

byly tak velké a dlouhé, že v prvních dnech po osvobození nebylo možné obnovit výuku. Navíc školní budova byla ve velmi špatném stavu, poté co ji opustili uprchlíci. **Výuka na hlavní škole** začala 19. května, ale už v červnu byla zpět transformována na školu měšťanskou s třemi ročníky.⁴⁰⁶ Prameny však neříkají, ve které budově našla měšťanská škola své útočiště. Obecná škola začala se svou výukou až na počátku června, kdy jí bylo umožněno vrátit se do sálu okresní hospodářské záložny, po týdnu začala využívat i hostinec u Boháčků.⁴⁰⁷

3.2.7. Poslední léta obecné a měšťanské školy v Kralovicích

I přestože 2. světová válka skončila, její následky v obnoveném Československu, stejně tak i v Kralovicích, byly dalekosáhlé. Všeho byl nedostatek a stabilizovat situaci i samotný stát trvalo poměrně dlouho, toho využili komunisté, jejichž vliv začal sílit již na konci války. Jejich zájmy, které byly zakotveny i v Košickém vládním programu, se dotkly i školství. Nicméně doba poválečná jim nedovolila provést změny okamžitě, proto i ve školství zůstaly zachovány do roku 1948, kdy komunisté převzali moc, obecné a měšťanské školy. Prameny k **posledním létům obecné a měšťanské školy** zůstaly zachovány ve stejném rozsahu. Žádná ze školních kronik nebyla zničena, a tak bylo možné v nich pokračovat i nadále. Kronika obecné školy je v tomto období vedena přehledněji než kronika školy měšťanské.

První poválečný rok ve škole byl v Kralovicích ve znamení návratu a náprav škod. Již během prázdnin byla školní budova vyčištěna, vymalována, vyzdobena a připravena k návratu žáků v září 1945. Všichni samozřejmě byli rádi, že se mohli vrátit do budovy na náměstí, ta však byla poničena i zvenku, takže nevypadala tak reprezentativně jako dříve.⁴⁰⁸ Již během války se zastupujícím ředitelem na obecné škole stal Václav Tomeš, protože František Zetek se stal členem okresního školního výboru. **Obecná škola se stala znovu pětitřídní**, což znamenalo odliv žáků. Navíc spousta rodin odešla na území bývalých Sudet, aby se nastěhovala do domů po Němcích, kteří byli odsunuti, a tak na se na obecné škole vzdělávalo jen 211 žáků.⁴⁰⁹ **Měšťanská škola chlapecká a dívčí**, kterou vedl stále Brettšnajdr, na tom byla o mnoho lépe. Na školu totiž přešli žáci ze zrušeného 6.–8.

⁴⁰⁶ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁰⁷ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952, s. 35.

⁴⁰⁸ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 2, Konferenční protokoly 1941–1945, nečíslováno.

⁴⁰⁹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952, s. 37.

postupového ročníku, obnoven byl rovněž pokračovací (učebný) kurz. Na škole tam bylo dohromady 269 dětí.⁴¹⁰ Z organizačních důvodů nebyly obnoveny I. ročníky. Takže na škole vždy každý školní rok jeden ročník chyběl. Změny nastaly i v osnovách a předmětech, **ruský jazyk se stal povinným předmětem** od 4. postupového ročníku, občanská nauka se přejmenovala na politickou výchovu.⁴¹¹ Na měšťanské škole byly zavedeny nové nepovinné předměty, a to anglický jazyk, těsnopis a psaní na stroji. Výuka ruštiny si však vyžádala, aby byl v Kralovicích otevřen **kurz ruského jazyka pro učitele**.⁴¹²

Klasická výuka podle osnov na školách ale neprobíhala, žáci totiž nejdříve museli dohnat učivo, které zameškali kvůli válce. Navíc by se neměli ani z čeho učit, protože v Československu byl velký nedostatek papíru, nebyl papír ani na psaní a kreslení, natož na tisk nových učebnic.⁴¹³ K normální osnovám se obecná škola vrátila celkem rychle, a to již na jaře 1946. Pro měšťanskou školu byly vydány dosud jen **prozatímní osnovy**, které využila rovněž ve stejné době jako obecná škola.⁴¹⁴ Díky velké pílí místních učitelů, kterých mimochodem na obou školách po válce také hodně ubylo, byla v roce 1946/47 byla obecná škola v Kralovicích vyhlášena jako vzorová škola.⁴¹⁵

Jak bylo v úvodu této kapitoly zmíněno, nedostatek zboží a základních potravin způsobil to, že na školách stále **probíhaly sbírky** surovin, kaštanů, bylin, makovic atd. Obnovily se kvůli tomu i stravovací akce, protože děti, které nemají hlad, jde lépe vzdělávat. Akce se týkala nejdříve chudých, pak přespolečných dětí a nakonec si na za jídlo mohli zaplatit i „bohatí“. Děti dostávaly ráno mléko a rohlík, v poledne pak polévku a rohlík a odpoledne pak rohlík nebo přesnídávku. Velkou podporu při těchto akcích poskytl **nově založené rodičovské sdružení**, které vzniklo 25. května 1947.⁴¹⁶ Ihned uspořádalo sbírku, při níž se

⁴¹⁰ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴¹¹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952, s. 39.

⁴¹² SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴¹³ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952, s. 40.

⁴¹⁴ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴¹⁵ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952, nečíslováno.

⁴¹⁶ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 3, Konferenční protokoly 1946–1948, nečíslováno.

vybrala částka 37 000 korun, část byla použita na nákup jídla, ale většina se pak využila na nákup nového vybavení učeben.

Vliv teprve připravovaného nového školské zákona byl nejvíce patrný na měšťanské škole. Když se roku 1946/47 otevřely I. ročníky, byly už organizovány na základech školy druhého stupně, tedy jako **budoucí třídy jednotné školy**.⁴¹⁷ A tak to bylo se všemi následujícími ročníky, které se na měšťanské škole chlapecké a dívčí v Kralovicích otevřely.

Samozřejmostí každého školního roku byly **oslavý významných událostí**, obnovily se oslavý spojené s Československem a nově se začal slavit den osvobození, VŘSR a den vzniku Rudé armády. Přidal se i týden dětské radosti, škola dále pořádala besídky, na nichž žáci hráli nacvičené divadlo, do divadel se ale také jezdilo nebo se ve škole promítaly filmy.⁴¹⁸ Největší dvě oslavý se pak konaly při návštěvě prezidenta Edvarda Beneše 18. května 1947 a při 400. výročí města Kralovice. Na **návštěvu prezidenta republiky** se město připravovalo celé dva týdny, dle školní kroniky měšťanské školy to byla mnohem větší sláva, než když přijel Tomáš Garrigue Masaryk. Do Kralovic se sjely všechny děti z okresu, jen aby mohly vidět prezidenta.⁴¹⁹ Při této příležitosti byl natočen krátký film *Pan prezident Beneš v Kralovicích*, ten byl žákům puštěn následující rok při **oslavách výročí města**, jejichž součástí byla výstava ve školní budově.⁴²⁰ Velmi zajímavá je skutečnost, jak je ve školních kronikách zachycena návštěva Edvarda Beneše. Zatímco v kronice měšťanské školy je velmi detailní popis návštěvy, tak v kronice obecné školy je pouze záznam, že prezident navštívil město a na památku se do kroniky školy podepsal, stejně tak učinil i do kroniky měšťanské školy. Důvod těchto odlišných zápisů není znám.

Po vítězném únoru 1948 a **přebrání moci komunisty** netrvalo dlouho a jejich vliv se prosadil i v Kralovicích. Opět si ale nelze nevšimnout, že v kronice měšťanské školy se nachází líčení 28. února, ve kterém zapisovatel Vladimír Loula, nový ředitel, sympatizuje s komunistickým převratem. Právě akční výbor v Kralovicích odvolal 1. března 1948 dosavadního ředitele Brettšnajdra kvůli netečnému postoji vůči komunistické straně,

⁴¹⁷ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴¹⁸ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴¹⁹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴²⁰ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952, nečíslováno.

dosazen byl Vladimír Loula, který komunistickým záměrům více vyhovoval.⁴²¹ Ovlivněn komunisty byl i místní národní výbor, který podal **žádost na otevření veřejné mateřské školy**, jí zemská školní rada vyhověla. K údivu všech byla mateřská škola otevřena v již tak přeplněné školní budově, do které teď přibylo 40 dětí.⁴²² Definitivně školství komunisté ovládli 21. dubna 1948 vydáním nového školského zákona, **zákona o jednotné škole**, který začal platit 1. září 1948 a zaváděl místo obecných a měšťanských škol školy národní a střední.⁴²³ Význam nového zákona žákům nevysvětlil nikdo jiný než právě zmíněný Vladimír Loula.

⁴²¹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴²² SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952, nečíslováno.

⁴²³ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

3.3. Národní a střední škola (1948/49–1952/53)

Zákonem o jednotné škole se kromě zavedení nového typu škol prodloužila povinná školní docházka na 9 let, proto se z obecné školy stala pětiletá **škola národní** a z měšťanské školy čtyřletá **škola střední**. Škola národní byla prvním stupněm a škola střední druhým stupněm jednotné školy. Tento vývoj přesně reprezentuje školství v Kralovicích. K tomuto období jsou v archivu dostupné školní kroniky obou škol a konferenční knihy z národní školy. Národní škola pokračovala v pamětní knize školy obecné a škola střední navázala na kroniku školy měšťanské. Na tomto místě vyvstává otázka, proč komunisté kroniky minulých škol nenechali ukončit a nedali pokyn k založení kronik nových, když v podstatě začala nová éra, ve které se školství ocitlo až do roku 1989 v jejich područí. Na položenou otázku tak není možné bohužel odpovědět. Pokud bychom měli přistoupit k porovnání obou kronik, tak kronika obecné školy je vedena **přehledněji**. Každý školní rok je veden stejně, každý odstavec má svůj podtržený nadpis. Školní rok vždy začíná **základními informacemi** o počtu žáků a třídních učitelích, dále jsou pak uvedeny změny ve složení učitelů, zhodnocení zdravotního stavu žactva, sběr určeného materiálu a v neposlední řadě i školní docházka. Prostor je věnován i školním oslavám. Tyto primární zápisy jsou prokládány zprávami o událostech, které se neděly každý školní rok, jako například vyvažovací akce, výzdoba školy, hospodářská pomoc žactva nebo nový platový řád pro učitele.⁴²⁴ Díky **formální stránce** se v kronice dobře orientuje, po obsahové stránce však kvalita kroniky upadá. Zápisy jsou velmi strohé a o vývoji školy toho vypovídají jen málo. Zatímco u kroniky střední školy je tomu přesně naopak. Zápisy nejsou tolik strukturované, hůře se tak v kronice sice hledá, ale obsah každého školního roku je oproti obsahu kroniky národní školy více než dvojnásobný.

Zmapovat vývoj národní a střední školy a zhodnotit ho není zrovna lehké. Ať už kvůli výše popsaným pramenům, ale i kvůli délce existence národní a střední školy. Vznikem těchto škol byla přerušena 79 let trvající soustava škol obecných a měšťanských, která byla nahrazena **jednotnou výchovně vzdělávací soustavou**. Možná i z tohoto důvodu je společnost úplně nepřijala. Národní a střední školy jsou prvními školami, které byly zcela nově zřízeny komunistickým režimem, z pramenů je tak možné vysledovat rostoucí vliv strany na chod školy. Své skutečné ideologické a politické cíle začala KSČ prosazovat postupně, čímž narušila zásady jednotné školy. V národní a střední škole bylo zavedeno

⁴²⁴ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 1, Konferenční protokoly 1939–1953, nečíslováno.

povinné poslušání *Věstníku Ministerstva školství, věd a umění*, vydány byly i nové osnovy, které kladly důraz na dopolední vyučování a nové zájmové kroužky.⁴²⁵ Pokračovalo se ve vyvažovacích akcích a sběru různých materiálů, zvláště žáci střední školy čím dál častěji pomáhali zemědělcům při sklizni brambor a chmele, sázení stromů nebo hubení mandelinky bramborové. Důraz byl kladen i na **kulturní život**, během školního roku se opět pořádaly oslavy a vzpomínkové akce, kterých ale výrazně přibýlo. Již 1. září bylo samo osobě velmi slavnostní, ve školách se vzpomínalo na 28. říjen, slavilo se výročí VŘSR, narozeniny Gottwalda a Lenina, pak i jejich úmrtí, velkou událostí byl dětský den, pozornost se věnovala 25. únoru, výročí Rudé armády, 1. máji nebo květnové revoluci atd. V rámci těchto oslav se žáci účastnili různých soutěží, například Běhu vítězství.⁴²⁶ Při všech těchto akcích byla škola náležitě vyzdobena tak, aby odpovídala nastavené ideologii. Zásadní vliv na formování žactva měla **Pionýrská organizace**⁴²⁷ (PO) a **Československý svaz mládeže** (ČSM), pod něž přešly všechny dosud ustanovené **zájmové kroužky** a zároveň vznikaly nové. První na národní a střední škole v Kralovicích vznikl dramatický kroužek, poté těsnopisný, matematický a technický, po vzniku PO se přibyl kroužek taneční a pěvecký, modelářský a fotografický.⁴²⁸ PO a ČSM společně se **Sdružením rodičů a přátel školy** (SRPŠ) získaly veškerý vliv na mimoškolní aktivity a oslavy, během nichž byla prosazována státní ideologie. Právě výše popsanými činnostmi škola vychovávala vlastní dělnickou mládež za pomoci **tzv. socialistických principů**.

První školní rok 1948/49 v rámci jednotné školy nastoupilo do pěti tříd národní školy, kterou vedl Václav Tomeš, 167 žáků, které vyučovala Rumlová, Pechová A., Tomeš, Havlová, Žákavcová a Pechová E.⁴²⁹ V tomto školním roce učitelé vypracovali **pětiletý plán**, v němž se zavázali, že během těchto pěti let vybaví tři učebny novým nábytkem a rozhodli se kooperovat na přístavbě školní budovy, která stále byla sídlem dvou škol.

Na střední škole studovalo v témže roce 186 žáků v čtyřech ročních, avšak IV. třída, kterou se ukončoval devátý rok povinné školní docházky, se ještě nazývala jednoročním

⁴²⁵ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952, nečíslováno.

⁴²⁶ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴²⁷ Pionýrská organizace byla součástí Československého svazu mládeže.

⁴²⁸ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴²⁹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 1, Konferenční protokoly 1939–1953, nečíslováno.

učebním kurzem při měšťanské škole.⁴³⁰ Následující rok bylo od toho názvu již upuštěno. Učitelský sbor na střední škole byl širší než na národní, v jeho čele stál ředitel František Tomeš⁴³¹, tvořili Brettšnajdrová, Dáňová, Tomešová, Loula, Živná, Polcar, Klírová a Holopírková.⁴³² I tito učitelé sepsali pětiletý plán, v němž se zavázali ke stejným věcem jako učitelé národní školy, navíc se usnesli, že zajistí podmínky pro pravidelné stravování žactva a že nakoupí tělocvičné náradí a upraví školní dvůr pro výuku tělocviku.⁴³³

Žáci chodili do školy **šestkrát v týdnu**. V pondělí, ve středu, v pátek a v sobotu se učilo jen do 13 hodin, zatímco v úterý a ve středu se vyučovalo i odpoledne, a to až do 17 hodin podle toho, jak bylo potřeba.⁴³⁴ Své studium po devíti letech zakončili **závěrečnými zkouškami** na střední škole. Tyto zkoušky se v místní škole poprvé konaly až v červnu 1951. Žáci nejdříve plnili zkoušky písemné a pak ústní. V školním roce 1952/53 k těmto zkouškám mohlo díky novému zákonu o organizaci školství přistoupit 60 % žáků ze III. třídy střední školy.⁴³⁵

Po celou dobu existence národní a střední školy se nepodařilo vyřešit **problém se školní budovou**, nedošlo k žádné přístavbě, natož ke stavbě nové školní budovy. Nezbývalo tedy nic jiného než upravovat stávající budovu a její okolí. Aby výuka tělocviku už nemusela probíhat po parcích ve městě, byl upraven **školní dvůr na hřiště** a oddělen od zahrady, aby žáci při sportování nepoškozovali rostliny. I tak to ale nebylo ideální, proto se škola pokoušela dohodnout se Sokolem o propůjčení tělocvičny, ti si ale kladli nesplnitelné podmínky. O jaké podmínky se přesně jednalo, prameny neuvádějí. Postupně se ve všech třídách obnovoval nábytek a podlahy. Největší změny proběhly na půdě, která byla přestavěna na kabinety. Z těch původních pak vznikla nová třída.⁴³⁶

⁴³⁰ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴³¹ František Tomeš byl již ředitelem měšťanské školy v Kralovicích v letech 1940/41.

⁴³² SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴³³ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴³⁴ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴³⁵ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴³⁶ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

O tom, jaký postoj ke KSČ měli jednotliví učitelé, se ve školních kronikách nepíše, ani to nebylo možné, jelikož dle ideologie všichni učitelé měli hrdě podporovat zájmy vládnoucí strany. O čemž svědčí i **závazky**, které si stanovili k IX. sjezdu KSČ v květnu 1949. Vypracovaný dokument obsahuje závazky pro školu (nacvičení pokrokových písní, exkurze do závodů, recitace s politickým zaměřením...) i pro jednotlivé členy sboru (účast na pracovních brigádách, studium marxisticko-leninské literatury) a žákovskou organizaci (zlepšení prospěchu).⁴³⁷ Od tohoto sjezdu si učitelé obou škol stanovovali závazky pro jednotlivé školní roky, zavazovali se ke dalšímu studiu, vzájemným hospitacím a plněním osnov. Těmito závazky se dle pramenů povzbuzovala aktivita učitelstva.

Pionýrská organizace byla na národní a střední škole ustanovena 29. ledna 1951, na počátku měla jen 26 členů, ale po měsíci pionýrů bylo již 60. Vedoucím byl Miroslav Kuchař a členy byli žáci národní a střední školy, kromě posledního ročníku.⁴³⁸ Ti byli organizováni ČSM a říkalo se jim „**svazáci**“. Dle okresního tajemníka ČSM Václava Lehkého by však bylo lepší, kdyby i tito žáci byli členy PO, protože členství v ČSM na ně nemá dobrý vliv z hlediska výchovy. K navrhované změně ale nedošlo. Dalším vedoucím PO byla Libuše Kratochvílová, která ale neměla příslušnou kvalifikaci, navíc bez vědomí ředitele pořádala pro veřejnost představení nízké úrovně, proto byla odvolána a vedení převzal Jaromír Janeček, který rozdělil žáky do **družin** a zavedl ranní hlášení, rozcvičky a nošení **pionýrských šátků**.⁴³⁹ Od roku 1952/53 nastupovali pionýři při zahájení a ukončení školního roku jako samostatná jednotka, každý den před vyučováním měli nástup na školním dvoře. Další organizací pro žáky je od 31. října 1952 sokolská družina, která se přeměnila v březnu 1953 v zájmový **kroužek tělovýchovný** při DSO Sokol.⁴⁴⁰ Stejně jako se sdružovali žáci, organizovali se i rodiče do znovu založeného Sdružení rodičů a přátel školy v říjnu 1949 podle nového výnosu Ministerstva školství, věd a umění.⁴⁴¹ Toto sdružení

⁴³⁷ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴³⁸ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, neinventarizováno, Kronika města 1951–1958, s. 231.

⁴³⁹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁴⁰ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁴¹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

dlouhodobě podporovalo národní i střední školu finančně, organizovalo plesy a pomáhalo při školních oslavách.

Ačkoliv většina dnešní populace nemá povědomí o významu národní a střední školy, všem jsou známy pojmy jako branná cvičení, náborové akce, *Soutěž radostné práce* a *Soutěž tvořivosti mládeže*. A nakonec i pojem „**národka**“ se u starší části populace využívá dodnes pro označení prvního stupně základní školy. Typická **branná cvičení** probíhala na kralovických školách od školního roku 1950/51, nahradila dřívější pochodová cvičení.⁴⁴² Branná cvičení měla své přesně dané předpisy, o kterých není záznam ani v jedné z kronik. Stejně je to i s jejich průběhem, o kterém se také z pramenů nic nedozvídáme, kromě toho, že od roku 1952/53 se pořádala dvě cvičení za jeden rok, a to v oblasti Hadačky a Hodyně. Co se týká zmíněných **soutěží**, kralovická škola v *Soutěži radostné práce* soutěžila v oboru prospěchu a v oboru budování. V *Soutěži tvořivosti mládeže* kralovická škola soupeřila s jinými školami v recitaci.⁴⁴³ V dubnu a v květnu každého roku do školy docházeli **náboráři** z Československých státních statků, horníci ze Zbůchu a dělníci z Horní Břízy, kde se těžil kaolin.⁴⁴⁴ Do těchto podniků mohl být přijat jen určitý počet žáků, protože vládnoucí strana na to stanovila kvóty, které se ale v průběhu školního roku často měnily, což žákům činilo po ukončení střední školy velké problémy. V souvislosti se vznikem JZD v Kralovicích měli všichni učitelé propagovat mezi zemědělci **družstevní výrobu**, která je dle KSČ mnohem efektivnější než výroba soukromá.⁴⁴⁵ Všechno výše popsané v tomto odstavci přesně odpovídá závazkům, které učitelé měli plnit vůči KSČ v oblasti výchovy mládeže.

V 50. letech se tlak ze strany SSSR na Československo a KSČ zvětšoval, to se kromě politických procesů a čistek projevilo i ve školství v podobě nového školského zákona z roku 1953, kdy národní a střední školu nahradila jedna škola, a to osmiletá škola střední, která čerpala ze **sovětského vzoru**.

⁴⁴² SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁴³ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁴⁴ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁴⁵ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

3.4. Osmiletá střední škola (1953/54–1959/60)

Novým školským zákonem byla kralovická škola přejmenována na osmiletou střední školu, a jak napovídá sám název, povinná školní docházka byla v tomto vymezeném období zkrácena na 8 let. **Vliv KSČ** na školu značně zesílil, více se uplatňoval i třídní princip.

K tomuto období z historie kralovické školy se v archivu nachází pouze školní kronika, která, jak už bývá u kralovické školy zvykem, nezačala založením nové knihy, nýbrž navazuje na zápisy v kronice střední školy. Část této kroniky týkající se osmileté střední školy byla sepisována zpětně některým z učitelů nebo i samotným ředitelem vždy po skončení každého školního roku. **Podklady** pro záznam každého školního roku tvořily zápisy ředitele, které si vedl pravidelně po celý školní rok.⁴⁴⁶ Díky tomu, že se vše sepisovalo zpětně, a hlavně podle pravidel, jsou zápisy z formálního hlediska zcela totožné. Hlavní, co z pramenů vyplývá, je, že **socialistická výchova mládeže** byla na prvním místě a až na druhém pak samotné vzdělání. Záznamy o každém školním roku jsou řazeny chronologicky, z čehož vyplývá, že první informace jsou vždy o zahájení školního roku, počtu tříd a žáků a o učitelském sboru. Dále následují zprávy o PO, ČSM, SRPŠ, poradách učitelského sboru, sběrech, brigádách, sportovních hrách, případně spartakiádách, Měsíci československo-sovětského přátelství, oslavách 1. máje, Dnu dětí a Dnu učitelů, branných cvičení, zápisu do I. třídy, závěrečných a výročních zkouškách.⁴⁴⁷ Tyto záznamy jsou pak vždy doplněny o mimořádné akce a události, které se nekonaly každý školní rok. Navíc se do kroniky zapisovaly i regionální, československé a mezinárodní události. Z uvedeného výčtu školních zápisů je jasné patrné, že jeden školní rok zabírá v kronice i více než 15 stran.

Ředitelem osmileté střední školy byl jmenován František Tomeš, minulý ředitel střední školy, a jeho zástupcem byl Karel Suchý. První školní rok měla škola původně 13 tříd, později 14, ve kterých se učilo celkem 444 dětí.⁴⁴⁸ Skoro všechny třídy měly svou pobočku, navíc byl pro tento rok ke škole připojen jednoroční učebný kurz jako **devátý postupový ročník**, což dle zákona bylo z organizačních důvodů povoleno. V průběhu školního roku byla také rozdělena IV. třída na A a B. Pro pobočku ale na škole nebylo místo,

⁴⁴⁶ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁴⁷ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁴⁸ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

proto byla třída umístěna do **bývalé Městské spořitelny č.p. 2.**⁴⁴⁹ Tento způsob výuce ale příliš neprosplával, proto se třída vrátila zpět do školní budovy. Následkem tohoto stěhování bylo v I. třídách zavedeno střídavé dopolední a odpolední vyučování vždy po týdně. Ke zvýšení kvality výuky výrazně pomohl **přesun mateřské školy** z budovy, která zde byla od roku 1948. Mateřská škola se přestěhovala do **domu č.p. 100 na konci Masarykova náměstí**. Dnes tento dům na náměstí již nenajdeme, byl zbořen.⁴⁵⁰ Škola tak mohla využít opět dvě místnosti, ve kterých mateřská škola přebývala. O ně ale škola přišla hned následující školní rok, když byla do budovy umístěna **zimní škola zemědělské mládeže**, jejímž ředitelem se stal Karel Suchý. V této zimní škole probíhala výuka každý čtvrtek, proto se na „osmiletce“ zavedl pětidenní vyučovací týden s **volným čtvrtkem a nedělí**.⁴⁵¹ Ve stejném školním roce také bylo povoleno zřídit **Družinu mládeže** při osmileté střední škole, ale tu rozhodně nebylo kam umístit, proto se její otevření posunulo až na 1. leden 1955, když bylo rozhodnuto, že se družina otevře při mateřské škole v **nové budově č.p. 504**.⁴⁵² Současně se do této budovy přesunula i školní kuchyně s jídelnou, protože ta stávající ve školní budově již nevyhovovala kvůli velkému počtu žáků a hygienickým požadavkům. Navzdory výše zmíněným snahám o zvýšení kapacity budovy, vždy byla nějaká třída umístěna mimo školní budovu nebo se třídy některého ročníku vyučovaly střídavě či jen odpoledne. Zimní škola zemědělské mládeže odešla z budovy až ve školním roce 1956/57, přesto se všechny třídy do budovy nevešly, protože se počet dětí stále navyšoval. Ve školním roce 1959/60 do školy dokonce dojížděly děti z 27 obcí, a to díky **nově zřízené autobusové lince** pro svoz dětí.⁴⁵³ Žáků v tomto školním roce bylo už 473, a tak MNV předložil plán výstavby nové školní budovy, která měla mít 21 tříd, tělocvičnu, jídelnu a družinu. Se stavbou se mělo začít roku 1961, dokončena měla být už roku 1963.⁴⁵⁴ Tento plán však zůstal „jen na papíře“, protože nebylo potřebných financí pro stavbu. Na novou školní budovu se tak muselo počkat ještě dalších 20 let.

⁴⁴⁹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁵⁰ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, neinventarizováno, Kronika města 1951–1958, s. 247.

⁴⁵¹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁵² SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, neinventarizováno, Kronika města 1951–1958, s. 247.

⁴⁵³ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁵⁴ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

Běžný školní rok byl plný oslav a jiných kulturních či sportovní akcí, které výrazně podporovaly výchovu k socialistickému vlastenectví. K oslavám a akcím, které byly zmíněny v předcházející kapitole, se nově přidala další desítka slavností a událostí. Samotné zahájení školního roku se oslavovalo ve větší míře než v uplynulých letech. Nově se pořádaly sportovní hry žactva, besídka s dědou Mrázem, Mezinárodní den dětí, Mezinárodní den žen a Den učitelů. Ovšem největší oslavy se konaly v **Měsíci československo-sovětského přátelství**, v rámci něhož se soutěžilo v Běhu přátelství, slavilo se výročí VŘSR, probíhala výstava sovětských knih a především se pořádaly besedy o sovětské kultuře a koncerty, pouštěly se filmy a hrálo se divadlo.⁴⁵⁵ Během školního roku se pak konaly nejrůznější besedy, výlety, vědomostní a dovednostní soutěže, zachovány zůstaly i sběry materiálu, kdy se každý měsíc sbírala jedna surovina, a brigády, které se pak pořádaly i o prázdninách a žáci při nich nejčastěji vybírali brambory, česali chmel a sázeli stromky. Školní rok byl pak zakončen slavnostním shromážděním, při němž zazněla Píseň práce a hymna.⁴⁵⁶ Účast žactva na všech zmíněných akcí lze označit za **budovatelskou činnost**, navíc doprovodný program při slavnostních akcí vytvářelo PO a ČSM. Velkou aktivitu rovněž vyvíjelo SRPŠ, nejnámější jejich akcí byl ples v Lidovém domě. Mezi další budovatelské aktivity žáků patřilo psaní dopisů místním vojákům, účast na branných cvičeních, a především na okresních a celostátních spartakiádách. Po dobu trvání osmileté střední školy se konaly dvě celostátní spartakiády⁴⁵⁷, v červnu 1955 a 1960, na které žáci místní školy poctivě trénovali, prameny ale dokládají, že nácviky často narušovaly výuku.⁴⁵⁸ O případných úspěších kralovických žáků a účasti na celostátních spartakiádách však prameny mlčí. Právě **spartakiády** se staly v celé Československé lidově demokratické republice největšími propagandistickými akcemi. Nejpodrobnější zápisy o školním roce sepsal v červenci 1958 ředitel František Tomeš, pro kterého to byl poslední školní rok ve funkci ředitele. Místo něj se stal ředitelem František Polcar. Poslední záznam Františka Tomeše přesně vystihuje, jak těžké, bylo v tomto období žáky dobře vzdělávat: *„Třebaže záznamy ze školního roku 1957/58 jeví se dosti podrobnými, nevystihují v plném rozsahu všechn ruch, chvat, shon*

⁴⁵⁵ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁵⁶ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁵⁷ Spartakiády navázaly na Vsesokolské slety.

⁴⁵⁸ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

*a nepravdivost, které se na škole zvláště v II. pololetí vyskytovaly a ke konci roku se stále stupňovaly.*⁴⁵⁹

Stejně jako žáci, tak i učitelé, kteří se začali oslovovat „*soudružko učitelko, soudruhu učiteli*“, vytvářeli svou budovatelskou činnost, školní i mimoškolní. Jejich hlavním úkolem bylo především podporovat politické organizace působící při škole, tedy PO a ČSM, kromě toho se dle pramenů dodatečně vzdělávali, navštěvovali různé kurzy, například kurz pro polytechnickou výchovu, a docházeli na **školení a instruktáže**. Sami se také účastnili brigád v zemědělství a ve městě, aby tím žákům dávali dobrý příklad, zároveň s žáky také jezdili na náborové akce do různých závodů a JZD. Učitelé se také museli zúčastňovat okresních učitelských aktivů, na škole se pak konaly jednou měsíčně pedagogické rady, čtyři provozní porady, čtyři úsekové schůze, výborové a členské schůze ZO KSČ, výborové a členské schůze SRPŠ atd. Navíc se na prvním stupni ustanovilo **metodické sdružení učitelů**, na druhém stupni pak vznikly **předmětové komise**, v rámci sdružení i komisí se pak učitelé také scházeli. Sám pan ředitel uvádí, že toto časté setkávání učitelů výrazně narušovalo výuku, například během školního roku 1955/56 učitelé kvůli schůzím zameškali 46 dní, proto také často odpadaly páté vyučovací jednotky.⁴⁶⁰ Což potvrzuje počáteční tvrzení v kapitole, že výuka byla až na druhém místě. Zásadní mimoškolní činností, kterou vyvíjeli učitelé společně s PO, JZD a SRPŠ, bylo budování stálého letního **pionýrského stanového tábora** u řeky Střely pod Strážištem, dnes tento tábor nese název *Oblátek*.⁴⁶¹ Do tábora odjížděly děti vždy po ukončení školního roku, většinou se pořádaly dva běhy, později i tři.

Ukončení povinné školní docházky probíhalo stejně jako v minulých středních školách. Žáci na konci roku skládali závěrečné zkoušky, písemné a ústní. Do výběrových ročníků „jedenáctiletky“ pak žáci museli dojíždět do Rakovníka nebo do Plas. Do výuky na střední škole osmileté byly zaváděny i **nové školní předměty** – praktická cvičení na dílnách a na školních pozemcích a kreslení, nepovinně pak práce v domácnosti a hudební výchova. Na školním dvoře bylo kromě hřiště a zahrady i **mičurinské**⁴⁶² **políčko**, po zavedení nových

⁴⁵⁹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁶⁰ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁶¹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁶² Pojmem mičurin se označoval v 50. letech šlechtitel nebo zručnější pěstitel ovocných stromů, pojem je odvozen od Ivana Vladimiroviče Mičurina, ruského šlechtitele a ovocnáře, kterého proslavila sovětská propaganda.

předmětů v roce 1956/57 škola dostala od JZD ještě pozemek poblíž hřiště u kasáren.⁴⁶³ Další novinkou ve vyučování byl i **kurz plavání** pro žáky VIII. tříd.

Zákon z roku 1953 způsobil v našem školství velké problémy, definitivně byla zrušena jednotná škola, ale co bylo horší, žáci byli přetížení množstvím učiva, protože byl druhý stupeň zkrácen o jeden rok. Převažovat začalo také **polytechnické vyučování**. Navíc učebnice, které žáci měli k dispozici, byly plné ideologických frází a komunistických pojmů. Vše bylo podřízeno vývoji socialistické společnosti a výchově socialistického občana, na vše měla KSČ pravidla a předpisy, díky nimž se ve výuce například vytrácelo pro ně nevyhovující učivo, což pak u žáků způsobovalo mezery ve vzdělání. KSČ si byla vědoma, že je nutné školský zákon z roku 1953 reformovat, proto už roku 1959 probíhaly diskuze o tom, jak školství v Československu nastavit jinak. Ještě před vydáním nového školského zákon v roce 1960, komunisté na některých školách zaváděli devátý ročník, aby se ujistili, že už nenastane taková reakce ve školství jako v roce 1953. **Zkušební školou** byla i ta v Kralovicích, ve které byla 1. září 1959 otevřena IX. třída, ve které učitelka Hofmanová učila 20 dětí.⁴⁶⁴ Kralovická škola se tak stala školou s devíti postupovými ročníky ještě před tím, než vznikla základní devítiletá škola.

3.5. Základní devítiletá škola (1960/61–1977/78)

Další školský zákon, další změna povinné školní docházky. Ta byla tentokrát prodloužena opět na 9 let a žáci ji plnili na **novém typu školy**, kterým byla základní devítiletá škola. Tímto zákonem byla obnovena jednotná školská soustava. Vývoj 60. let byl ve znamení **uvolňování**, zatímco v 70. letech probíhala v souvislosti se sovětskou okupací tzv. **normalizace**. Obě tyto tendence se objevily i ve školství, o čemž svědčí dochované školní kroniky kralovické školy. O vývoji základní devítileté školy pojednávají čtyři školní kroniky. První školní kronika „pamatuje“ pouze tři roky existence této školy. Jedná se vlastně o další část kroniky, ve které jsou již zápisy z měšťanské školy, střední školy i osmileté střední školy, tato problematika nezakládání nových kronik v souvislosti s novým typem škol byla popsána již v předchozích kapitolách. Druhá kronika se začala sepisovat z velmi prostého důvodu, v té předcházející došly prázdné stránky. Věnuje se školním rokům v rozmezí 1963/64–1966 /67, avšak záznamy z posledního roku nenadále končí 3. ledna

⁴⁶³ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁶⁴ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

1967. Odpovědět na otázku, proč se kronika z nenadání přestala vést, není možné, žádné zprávy o tom nejsou ani v ostatních pramenech. Dalším zdrojem uloženým v archivu je kronika z let 1967/68–1973/74, ovšem jako kroniku ji hodnotit nelze, jedná se **pouze o zápisky ředitele**, což by ve výsledku vlastně nebylo překážkou, kdyby zápisky nebyly sporadické a vedené nahodile. Poslední dostupnou archiválií je obsáhlá školní kronika dovedená až do školního roku 1995/96. Všechny školní kroniky, až na tu třetí, jsou vedeny stejným stylem jako kronika osmileté střední školy, zápisy jsou tedy velmi podrobné. Díky tomu tak lze konstatovat, že se jedná o primární zdroj poskytující potřebné informace k vývoji základní devítileté školy v Kralovicích.

Když porovnáme zápisy ve školních kronikách z 60. a 70. let hned na první pohled jsou vidět dvě výše zmíněné tendence. I přestože škola v 60. letech nadále plnila požadavky komunistické strany – zaváděla polytechnické vzdělání, prosazovala **spojení školy se životem** a snažila se inovovat metody a formy výuky, je v tomto období vidět úpadek vlivu KSČ na školu stejně jako v celých Kralovicích. Naopak znovu vzrůstající vliv KSČ lze pak vyzorovat v záznamech ze 70. let, příkladem je prosazování **nové koncepce výuky na škole** od roku 1976/77.⁴⁶⁵

Ředitelem této školy zůstal František Polcar a za svého zástupce si zvolil Jana Weichera. V prvním školním roce měly skoro všechny postupové ročníky dvě třídy, protože žáků do školy chodilo už 500.⁴⁶⁶ Ve školní budově bylo k dispozici pro takový počet žáků jen 13 učeben, chybělo 6 pracoven, 3 učebny, šatny, kabinety, tělocvična a kvalitní hřiště. Kvůli nedostačující kapacitě školní budovy na tak velký počet žáků byly II., III., IV. a V. třídy vyučovány střídavě. V závislosti na počtu tříd se navyšoval i počet učitelů, kterých bylo ve školním roce 1960/61 na škole 18.

V tomto ohraničeném časovém úseku se nejvíce **proměnila školní budova**, její okolí a pozemky. Škola během roku 1960/61 získala nový pozemek za domem požárníků, který byl pro ni blíže než ten u stadionu, proto ho škola vrátila. Ke školním nemovitostem nově přibyla i dílna v **domě u Opatrných č.p. 96**, druhá dílna byla již z dřívějšíka ve školní budově.⁴⁶⁷ Prostorové problémy začala ve školním roce 1962/63 pocítovat i školní jídelna,

⁴⁶⁵ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁴⁶⁶ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁶⁷ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

do které se vešlo jen 200 dětí, ale ke stravování jich bylo přihlášeno necelých 300, proto se část žáků chodila stravovat **do hostince U Boháčků**, kde jim byla vyčleněna samostatná místnost.⁴⁶⁸ Situace ale začínala být velmi kritická, proto na konci tohoto školního roku předložila škola **požadavky na generální opravu** školy Okresnímu národnímu výboru, v nichž požadovala nové osvětlení do tříd, rekonstrukci rozhlasu, opravu čelní omítky, hodin, věže a sociálního zařízení. O stavbě nové školní budovy se zatím mohlo pouze uvažovat, protože opět nebyly k dispozici potřebné finanční prostředky k realizaci těchto úvah. S opravou školní budovy se začalo hned v roce 1963/64, vše se ale nestihlo, proto se pokračovalo ještě další školní rok.⁴⁶⁹ I přestože škola žádala o generální opravu, nedošlo k ní v plném rozsahu, byla opravena především omítka, za to ale začaly vznikat postupně nové **odborné učebny** – matematiky, biologie, fyziky, literární výchovy, zeměpisu, dějepisu, hudební výchovy a výtvarné výchovy.⁴⁷⁰ Od vzniku nových učeben začali žáci o přestávkách přecházet mezi jednotlivými učebnami, aby výuka probíhala ve vhodném prostředí. Skutečná generální oprava byla zahájena až v roce 1967/68, během té byly podmínky pro učení velmi ztížené, proto se vyučovalo v **osmi různých prostorech** – I. a II. třídy v OSP⁴⁷¹, III. třídy v ČSAD⁴⁷², IV. třídy v STS⁴⁷³ a V. třídy u Správy silnic⁴⁷⁴. Vyšší stupeň byl pak rozmístěn do sokolovny, Lidového domu, lidové školy umění a dílny v domě č.p. 96.⁴⁷⁵ Právě od tohoto roku není řádně vedena školní kronika, na tomto místě je tedy možné vidět **souvislost právě s opravou školy**, muselo být totiž velmi složité vést kroniky, když škola byla rozmístěna v několika budovách. To ovšem nevysvětluje, proč tento stav trval až do září 1974, když generální oprava skončila už 2. září 1968.⁴⁷⁶ Navzdory rozsáhlé opravě musela být i tak jedna třída přesunuta do zrušeného dětského domova. Problémy nadále přetrvávaly se školní kuchyní, jídelnou a družinou. Navíc v této budově, kde se tyto části

⁴⁶⁸ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁶⁹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Pamětní kniha ZŠ Kralovice 1963–1967, nečíslováno.

⁴⁷⁰ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Pamětní kniha ZŠ Kralovice 1963–1967, nečíslováno.

⁴⁷¹ Okresní stavební podnik, dnes zde sídlí Bechtoplast, s.r.o. (Žatecká 501).

⁴⁷² Československá státní autobusová doprava, dnes zde je zde jiná přepravní společnost, a to Arriva střední Čechy, s.r.o. (Nádražní 566).

⁴⁷³ Strojní traktorová stanice, dnes se v této budově nachází ZT Metal, a.s. (Nádražní 505).

⁴⁷⁴ V této budově dodnes sídlí Správa a údržba silnice Plzeňského kraje (Žatecká 732).

⁴⁷⁵ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1967–1974, nečíslováno.

⁴⁷⁶ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1967–1974, nečíslováno.

školy nacházely, byla také otevřena lidová škola umění. Nakonec se problém vyřešil 9. května 1971, kdy byla **otevřena nová mateřská škola**⁴⁷⁷, proto se mohla rozšířit jídelna, a žáci už tak nemuseli chodit do hostince u Boháčků.⁴⁷⁸ Umístění družiny bylo i tak nadále nevhodné, protože vzrůstalo nebezpečí nehody, když děti přecházely z jednoho náměstí na druhé. Proto se přesunula o prázdninách v roce 1972 družina zpět do školní budovy.⁴⁷⁹ Počet žáků na škole ale neustále narůstal, proto se nikdy nepřestalo uvažovat o nové školní budově, navíc se stalo již zvykem, že některé třídy byly definitivně mimo hlavní školní budovu. Konečné obrysy získala stavba v roce 1977/78, kdy byl **vytyčen pro stavbu školy pozemek** vedle mateřské školy.⁴⁸⁰ Nová škola byla však otevřena až za 5 let.

Každý školní rok probíhal vesměs stejně tak, jak bylo popsáno v předchozí kapitole – oslavy, filmy, besedy, přednášky, besídky, brigády, soutěže, branná cvičení, do kterých se přidávaly prvky civilní obrany, sběry – jen s tou změnou, že nejrůznější školní oslavy už nebyly tak velkolepé jako v 50. letech. Výrazně ale vzrostla činnost zájmových kroužků za stálé podpory a vedení ze strany učitelů, PO, ČSM, Svazarmu⁴⁸¹ a SRPŠ. Ve školním roce 1960/61 fungovalo na škole 7 **zájmových kroužků**, a to požárníci, radisté, včelaři, fotokroužek, dramatický kroužek, pěvecký kroužek a turistický kroužek. Další školní rok se přidal kroužek elektrotechnický, zámečnický, truhlářský, zdravotnický, chovatelský a výtvarný. Postupně pak přibýly další kroužky, například biologický, keramický, maňáskový.⁴⁸²

S rostoucím počtem žáků, rostl i počet členů PO, ve školním roce 1960/61 bylo členy pionýrské skupiny 317 žáků v 15 oddílech.⁴⁸³ Součástí PO byla nově i **organizace Jisker**, do níž vstupovali žáci první třech tříd základní školy, později jen prvních dvou tříd. Úkolem této organizace bylo připravit dítě na vstup do PO. Pionýři se stále účastnili všech akcí, které byly popsány v minulé kapitole, jejich aktivita rostla zejména v rámci zájmových kroužků,

⁴⁷⁷ Mateřská škola je dodnes umístěna v této budově z roku 1971 (Mírová 605).

⁴⁷⁸ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, neinventarizováno, Kronika města 1965–1971, s. 346–351.

⁴⁷⁹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1967–1974, nečíslováno.

⁴⁸⁰ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁴⁸¹ Svaz pro spolupráci s armádou, založen v Kralovicích 18. října 1954.

⁴⁸² SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁸³ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

jejichž součástí byly vlastní nejrůznější akce, například turisté chodili každou neděli na vycházky.⁴⁸⁴ Na škole byly i 2 oddíly ČSM, do kterých docházeli žáci IX. třídy, jejich činnost byla v podstatě totožná s PO.⁴⁸⁵ Problémem PO bylo, že neměla vlastní budovu, kde by se mohli scházet, doposud k tomu účelu využívali parky, školní místnosti, fotbalové hřiště atd. To se však změnilo, když byl 1. června 1974 slavnostně otevřen **Dům pionýrů a mládeže**⁴⁸⁶ v přebudovaném mlýně rodiny Říhů.⁴⁸⁷ Na vzestupu v tom období bylo SRPŠ, začalo organizovat více přednášek pro rodiče a založilo si své vlastní kroužky: tělovýchovně turistický, kulturní a polytechnický. Prameny uvádějí, že náplní těchto kroužků bylo například provozování tábora na Střele, organizování MDŽ a MDD nebo spravování školních pozemků a dílen. V důsledku pražského jara se rozpadla organizace Jisker, PO i ČSM, nahradila je pak nástupnická organizace nazvaná **Socialistickým svazem mládeže (SSM)**, která zahrnovala jak Pionýra, tak i Jiskry. Nekonala se kvůli tomu ani spartakiáda v roce 1970, místo toho se konaly jen tělovýchovné slavnosti.

Jak již bylo v úvodu kapitoly řečeno, 60. léta jsou známá především kvůli rozvolnění režimu, přesto se základní devítiletá škola v Kralovicích nadále řídila pokyny KSČ. Ve škole se prosazovala **zásada spojení školy se životem**, která dle zápisů byla realizována formou žákovské pomoci při podzimních sklizních na okolních farmách a v místním JZD, při chmelových brigádách, současně také žáci objížděli okolí a seznamovali se s nejrůznějšími technologiemi v zemědělství.⁴⁸⁸ Rok 1960 byl pro stát i nový okres Plzeň-sever zásadní, stejně důležitým se tento rok stal i pro školství, protože českoslovenští žáci dostali jako první na světě učebnice a školní potřeby **zdarma**. Prameny uvádějí, že se jedná o velmi významný krok vzhledem ke zvýšení kvality vzdělávání, protože do té doby si žáci museli vše obstarávat sami, takže většině mnoho učebnic a pomůcek chybělo. Od roku 1963/64 obrátila škola svou pozornost na vnitřní práci, aby více spolupůsobila při výchově mládeže v duchu socialismu. Za **hlavní body** si určila tyto: posílit působení na mládež, prohloubit spojení

⁴⁸⁴ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Pamětní kniha ZŠ Kralovice 1963–1967, nečíslováno.

⁴⁸⁵ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

⁴⁸⁶ Tato budova, která je v chátrajícím stavu, se dnes nachází na okraji města na křižovatce směrem na Lednici a Kozojedy. V současnosti je budova majetkem města, které se snaží sehnat dotaci na její opravu a udělal z ní sídlo budoucí městské policie (Jiráskova 230).

⁴⁸⁷ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, neinventarizováno, Kronika města 1972–1980, s. 172–174.

⁴⁸⁸ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963, nečíslováno.

školy se životem a polytechnické vyučování, ideový a odborný růst učitelů, prosazovat moderní pomůcky s důrazem na samostatnou práci a komplexní hodnocení žáků.⁴⁸⁹ Do škol se opět vrátily i některé předměty jako vlastivěda a občanská výchova, která byla důležitým článkem při zmíněné výchově mládeže stejně jako pracovní vyučování, které bylo základem polytechnického vyučování.⁴⁹⁰ Díky velké péli učitelů a výborným výsledkům žáků byla kralovická škola ve školním roce 1964/65 hodnocena jako jedna z nejlepších na okrese a stala se **střediskem** pro Kožlany, Kozojedy a Žihli, nakonec byla vyhlášena **školou vzorovou** pro celý kraj. Začaly se tak na místní škole dělat vzorové hodiny, zavádět nové a efektivnější formy práce a uplatňovala se **diferenciace ve výuce**. Jako vzorová škola ukazovala ostatním školám své úspěchy v soutěžích a zájmových kroužcích.⁴⁹¹ Diferencované třídy vznikly v kralovické škole ve školním roce 1965/66, třídy s označením A byly zaměřeny studijně, třídy B pak prakticky. Rodičům bylo vysvětleno, že to žákům „*umožní soustavnou práci navozováním problémových situací*“.⁴⁹² Na konci školního roku pak byla vyhodnocena efektivita těchto tříd, výsledky ukázaly, že se zlepšila úroveň výuky ve všech předmětech, tím i výsledky žáků. Zásadní rozdíl mezi oběma třídami byl v hloubce osvojování učiva. Zajímavostí je, že na zdejší škole se věnovala pozornost i dětem s vadami řeči, proto byla 1. září 1963 otevřena **logopedická poradna**.⁴⁹³

Výše popsané události a změny ve výuce přesně odpovídají vývoji školství v 60. letech, kdy kvůli kritice KSČ a nenaplnění myšlenek zákona z roku 1960, začala strana ustupovat ze svých požadavků, zároveň se ale snažila zavádět nové postupy do výuky, které by udržely její vliv ve školství. Z toho měla vzejít celá nová koncepce školské politiky. Tyto snahy KSČ byly přerušeny pražským jarem, které ale bylo ukončeno vstupem vojsk Varšavským smlouvy na naše území. Během krátkého demokratického období byla například **omezena výuka ruštiny**.

⁴⁸⁹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Pamětní kniha ZŠ Kralovice 1963–1967, nečíslováno.

⁴⁹⁰ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Pamětní kniha ZŠ Kralovice 1963–1967, nečíslováno.

⁴⁹¹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Pamětní kniha ZŠ Kralovice 1963–1967, nečíslováno.

⁴⁹² SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, neinventarizováno, Kronika města 1965–1971, s. 69.

⁴⁹³ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Pamětní kniha ZŠ Kralovice 1963–1967, nečíslováno.

Po upevnění moci nastalo v 70. letech období normalizace, do školství se znovu vrátil rázný vliv KSČ s cílem odstranit chyby předešlé vlády, a to pomocí **nové koncepce**, která opět prosazovala polytechnické vzdělání, nové metody a prostředky, které ale neohrozí její pozici. Na počátku 70. let se škola stále potýkala s velkým počtem žáků, z nichž někteří nedosahovali požadovaných studijních výsledků, proto bylo v září roku 1971 vyhověno žádosti místní základní školy a MNV zřídit **zvláštní školu**⁴⁹⁴ v bývalém dětském domově.⁴⁹⁵ V kralovické škole se nové nároky prosazovaly postupně, nejrazantnější změna nastala během školního roku 1974/75, novým ředitelem se stal Milan Bušek, byla zajištěna řádná výuka tělocviku v tělocvičně Sokola, ale protože to bylo daleko od školy, byly zavedeny „dvouhodinovky“.⁴⁹⁶ Před zahájením školního roku byly pro základní devítiletou školu stanoveny **hlavní úkoly**. Škola měla za úkol prohlubovat účinnost komunistické výchovy, zdokonalovat metody a formy ideově politické výchovy školní i mimoškolní, zlepšovat efektivitu výuky, prohlubovat polytechnizaci, připravovat žáky na volbu povolání a zvyšovat politickou, odbornou a pedagogickou úroveň učitelů.⁴⁹⁷ Na školu se tak vrátily velké oslavy, největší se konala u příležitosti 30. výročí osvobození. V tomto školním roce bylo také rozhodnuto, že se na kralovické škole od školního roku 1976/77 zavede **nová koncepce** výuky s cílem přestavby školství do roku 1983. Nová koncepce pojímala základní školu jako osmiletou, důraz byl kladen na aktivizaci dětí, samostatnost v řešení problémů a rozvíjení logického myšlení.⁴⁹⁸ Na kralovické škole se tak uplatňovaly dvě různé koncepce výuky, a to až do roku 1981/82, kdy byl na škole zrušen IX. ročník. Typickým znakem normalizace byl **koutek tradic**, který byl vybudován v prvním pololetí školního roku 1975/76. Jednalo se o prostor ve škole, kde byly vystaveny obrazy a texty, které souvisely s vývojem města v období budování socialismu.⁴⁹⁹ Za normalizace také byly obnoveny spartakiády, na něž žáci kralovické školy cvičili usilovněji než kdy dříve. Spartakiádě v roce 1975 se podřídila

⁴⁹⁴ Prameny dokládají, že zvláštní škola byla otevřena bez příprav a vůbec nebyla vybavena, proto výuka probíhala velmi složitě. Škola měla 2. až 5. postupový ročník a první rok do ní docházelo 10 dětí. Této škole se v budově vyčlenily 2 místnosti – ředitelna a třída. Ředitelem se stal Karel Šimandl z Plzně. Dodnes se v této budově nachází právě ZŠ praktická Kralovice (Plzeňská třída 172).

⁴⁹⁵ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, neinventarizováno, Kronika města 1965–1971, s. 369–370.

⁴⁹⁶ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁴⁹⁷ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁴⁹⁸ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁴⁹⁹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

veškerá výuka tělocviku, zaveden byl i nepovinný předmět sportovní hry za účelem intenzivnějšího nacvičování skladeb. Tato snaha nakonec slavila **úspěch**, protože do Prahy bylo vybráno 63 žáků z místní školy. Čilé styky také navázali učitelé místní školy se školami v NDR, kam se pak jezdilo na výlety a exkurze, pionýři tam v létě zase jezdili na tábory, do kralovické školy naopak dojížděly delegace učitelů a zástupci žáků.⁵⁰⁰

Základní devítiletá škola v Kralovicích představuje v 70. letech typický příklad školy, do které se znovu vrátila obnovená moc komunistické strany. Snaha o reorganizaci školství pak vyvrcholila vydáním novely školského zákona v roce 1978, která zaváděla novou osmiletou základní školu. Novela zákona se kralovické školy příliš nedotkla, protože nová koncepce ve škole už zavedena byla, prameny se proto o novém typu školy ani nezmiňují a školní kronika je vedena dál beze změn. Vzhledem k povaze této práce, která je členěna do kapitol právě podle školských zákonů, je příhodné na tomto místě kapitolu o základní devítileté škole ukončit.

3.6. Osmiletá základní škola a nová školní budova (1978/79–1989/90)

V roce 1978 byla vydána novela školského zákona, kterou se devítiletá základní škola změnila na osmiletou, současně se však změnila i délka povinné školní docházky. Poprvé v historii byla její délka stanovena na 10 let. Na kralovické škole byla ale nová koncepce již od roku 1976/77, zároveň však zůstal dle pramenů na místní škole otevřen i devátý ročník, což ale zákon povoloval. **Devátá třída**⁵⁰¹ byla v Kralovicích zrušena na konci školního roku 1980/81, škola tak splnila svůj cíl přestavby školství do roku 1983.⁵⁰² Následujícího roku pak vešel v platnost nový školský zákon, který hovořil už jen o existenci osmileté základní školy, pro místní školu se tak nic nezměnilo. Není tak překvapením, že ani jeden zákon není ve školní kronice zmíněn.

Jediným pramenem k tomuto úseku historie kralovické školy je poslední zmiňovaná školní kronika v předcházející podkapitole, kterou začal psát v září 1974 nový ředitel Milan Bušek, po vydání novely zákona v roce 1978 se ředitelkou stala bývalá zástupkyně Zdeňka Pohanková, která navázala na činnost ředitele Buška a kroniku vedla velmi svědomitě, jak

⁵⁰⁰ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁵⁰¹ Deváté ročníky na základní devítileté škole se dle zákona od 1. září 1978 už neotevíraly a tento typ školy měl být zrušen nejdéle 31. srpna 1984.

⁵⁰² SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

dokládají její zápisy.⁵⁰³ Tuto kroniku vedla sama a sepisovala ji vždy zpětně po konci školního roku, jak sama uvedla v rozhovoru, jehož přepis je ve čtvrté kapitole této práce. Kronika je strukturována stejným způsobem jako doposud, postupně však množství zpráv z jednotlivých školních roků klesá, protože školní roky byly poměrně monotónní co se týče oslav, akcí a soutěží, proto nebylo nutné vše dopodrobna rozepisovat. I přesto je tato školní kronika cenným a jediným zdrojem informací pro tuto část práce.

I v tomto období byla kralovická škola stále pod vlivem komunistické strany stejně jako všechny ostatní školy v Československé socialistické republice, jenže v Kralovicích je toto období socialismus ve školství zastíněno stavbou **nové školní budovy**. Již v minulé podkapitole bylo upozorněno na vytyčení pozemku pro stavbu, samotná stavba začala až v říjnu 1978.⁵⁰⁴ Na školu v té době chodilo už skoro 550 dětí, které docházely do **čtyřech různých budov**, proto bylo potřeba novou školu postavit co nejrychleji. Problémy se vyskytly hned na začátku, protože se nedařilo zajistit hlavního dodavatele a generálního projektanta. Nakonec se stavby ujal Okresní stavební podnik Plzeň-sever, který neměl doposud s takovou stavbou žádné zkušenosti.⁵⁰⁵ Samotné zahájení stavby bylo velmi náročné, protože po sejmutí ornice na pozemku bylo zjištěno, že je zde skála, kterou bylo potřeba odstřelit. Poté už stavba probíhala podle plánu a dokončena měla být za šest let. Škola dál pokračovala ve vyučování v hlavní budově a provizorních prostorech po Kralovicích. Dle záznamů ve školní kronice probíhala stavba v následujících školních rocích nad rámec časového harmonogramu, proto se jí podařilo otevřít o několik měsíců dříve. Průběh stavby chodili kontrolovat představitelé města společně s ředitelkou Pohankovou. **Závěrečná kolaudace** nové školní budovy proběhla 25. srpna 1983, slavnostně pak škola byla otevřena o dva dny později, 27. srpna.⁵⁰⁶ Této slávy se účastnili skoro celé Kralovice, všichni učitelé, většina žáků, čelní představitelé okresu a kraje, a dokonce i ministr školství doc. Milan Vondruška.⁵⁰⁷ Celý průběh slavnostního otevření je popsán v kronice města. Po přestřihnutí pásky se konala **veřejná prohlídka** nové školy, která sestávala ze 2 pavilonů,

⁵⁰³ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁵⁰⁴ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁵⁰⁵ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, neinventarizováno, Kronika města 1980–1994, s. 51–54.

⁵⁰⁶ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁵⁰⁷ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

jídelny, kuchyně, tělocvičny a sportovního areálu, který ale nebyl ještě dokončen. Součástí školy byla i na tu dobu typická *síň tradic*, stejně jako tomu bylo i ve staré školní budově, dominantní částí byla keramická stěna, která se ve škole nachází dodnes. Síň tradic byla koncipována z historicko-politického pohledu na Kralovice a okolí, nejvíce se tak využívala při hodinách dějepisu.⁵⁰⁸

Prameny dokládají, že školu by se nepodařilo otevřít bez příznivců a podporovatelů školy, kteří ji pomohli uklidit a přestěhovat ze staré školní budovy.⁵⁰⁹ Stará školní budova na náměstí byla předána k užívání již 4. července 1983 střednímu odbornému učilišti.⁵¹⁰ Novou školní budovou kralovická škola získala výrazně lepší prostorové a materiální podmínky. Prvním školním rokem v nové školní budově byl rok 1983/84.

Školní roky v 80. letech byl v kralovické škole stejný jako v předchozích desetiletích. Více se začal slavit jen Den armády, v rámci něhož místní vojenský útvar uspořádal den otevřených dveří a Měsíc československo-sovětského přátelství. Branná cvičení se pro žáky stala atraktivnějšími, protože se jejich součástí staly **dvě nové soutěže**. Během jarního branného cvičení na Volesku probíhala soutěž O partyzánský samopal, v zimě se v areálu lednického mostu běhala Pionýrská stezka odvahy, kterou pak v roce 1983/84 nahradil turistický branný závod.⁵¹¹ Obě tyto soutěže se staly základem pro **turistický závod**, který je v Kralovicích dodnes velmi populární. Škola byla dlouhodobě úspěšná ve vědomostních a sportovních soutěžích, ke kterým se nově přidala recitační soutěž *Rossiana*, ve které několikrát za sebou excelovala současná ředitelka M. Kronďáková, roz. Grossová, dopravní soutěž, soutěž *O zemi, kde zítra již znamená včera* a olympiády v ruském jazyce, dějepise, matematice, fyzice a českém jazyce. Na konci 80. let se také začal rozvíjet mezi chlapci volejbal a mezi dívkami basketbal.⁵¹² Velkého úspěchu dosáhli žáci na spartakiádách v roce 1980 a 1985. Na Strahov se probojovali v roce 1980 starší žáci pod vedením učitele Olšiaka a v roce 1985 na stadionu cvičili mladší žáci s červenými raketami

⁵⁰⁸ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁵⁰⁹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, neinventarizováno, Kronika města 1980–1994, s. 51–54.

⁵¹⁰ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁵¹¹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁵¹² SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

a molitanovými míčky.⁵¹³ **Skladbu** pro ně sestavil Walter Pech, bývalý kralovický učitel, který při vymýšlení zmíněné skladby využil k nácviku dva bývalé žáky základní školy, a to Jiřího Buňku, otce autorky této práce, a Radka Čuříka, nyní učitele na SŠ Kralovice. Veškerou mimoškolní činnost nadále zajišťoval PO SSM, SSM, oddíl ZRTV⁵¹⁴, LŠU a SRPŠ.⁵¹⁵ Prameny hovoří o tom, že děti v Kralovicích měly stále mnoho možností vyžití, které bylo dobře organizované.

Žáci osmileté základní školy se již tradičně účastnili všech oslav, soutěží a branných cvičení, kromě toho také jezdily VII. ročníky pravidelně na **lyžařský kurz** a žáci III. tříd na **plavecký výcvik** do Kaznějova. Aktuální zůstalo i promítání filmů, besedy, exkurze do Škodovky v Plzni nebo STS v Kralovicích.⁵¹⁶ Naopak se už v pramenech nedočteme nic o brigádách a sběrech. V tomto období do kralovické školy také nastupovali noví mladí učitelé, kteří tam ještě dodnes učí, například Duxová, Vaňhová, Bechyňová, Polívková, Plechová a Rom.⁵¹⁷ Naproti tomu zkušení učitelé, kteří na škole učili již dlouho, sbírali ocenění na Den učitelů. Největšího uznání se dostalo učitelce Alici Buňkové, prarodičce autorky této práce, ve školním roce 1982/83, když od prezidenta ČSSR Gustáva Husáka **obdržela státní vyznamenání** za vynikající práci.⁵¹⁸

Bezesporu největší událostí pro školu bylo v těchto letech přestěhování se do nové budovy. I tak se ale z pramenů dozvídáme o další změnách, které pomáhaly nadále formovat vlastní tvář školy. V roce 1980/81 byla poprvé udělena **cena Nejúspěšnější sportovec školy**, tenkrát se však jednalo o 100 žáků, kteří nejlépe reprezentovali školu a město v okresních a nejvyšších soutěžích.⁵¹⁹ Dnes jsou oceňováni už jen dva žáci – jedna dívka a jeden chlapec. Tradicí kralovické školy se stalo od roku 1980/81 slavnostní vyřazení posledních ročníků

⁵¹³ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁵¹⁴ Základní a rekreační tělesná výchova v rámci TJ Sokol Kralovice. Nejednalo se o spolek Sokol, ten byl v roce 1956 zakázán, pokusy o jeho obnovy proběhly během pražského jara v roce 1968. Úplně obnovena organizace Sokol byla už v roce 1990.

⁵¹⁵ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁵¹⁶ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁵¹⁷ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁵¹⁸ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁵¹⁹ SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

o den dříve, než byl oficiálně ukončen školní rok. Po vydání nového školského zákona v roce 1984 byl 13. června téhož roku škole předán **čestný název** „Škola československo-sovětského přátelství“, což svědčí o tom, že normalizační úsilí KSČ na škole bylo více než patrné.⁵²⁰ Kralovická škola vždy byla na vysoké úrovni, proto se i teď snažila udržet krok s dobou, a tak byla ve školní roce 1986/87 otevřena **počítačová učebna** s počítači PP-01. Poslední novinkou před sametovou revolucí bylo 4. září 1989 vytvoření **sportovní třídy** V.A. Tato třída měla větší hodinovou dotaci tělesné výchovy a tři jednogodinové tréninky v týdnu po škole. Žák se do třídy mohl dostat, pokud měl průměr do 1,7 a uspěl v testu pohybových a sportovních předpokladů.⁵²¹

Posledním školním rokem, kdy moc nad školstvím držela komunistická strana, se stal rok 1989/90. Záznam z tohoto školního roku začíná úplně stejně jako doposud, **poslední zápis** před 17. listopadem 1989 se týká oslavy VŘSR, kde je ale zdůrazněno, že žáci a učitelé se zúčastnili jen lampionového průvodu. Poté jsou již dvě strany věnovány změnám ve státě po sametové revoluci. Ve školní kronice jsou uvedeny v evropském kontextu události od listopadu 1989 až po červen 1990. Největším zvratem pro školu v Kralovicích byl 30. červen 1990, kdy byli k tomuto datu Radou ONV **odvoláni** všichni ředitelé osmiletých základních škol okresu Plzeň-sever, tedy i Zdeňka Pohanková. Na ředitelská místa byl vyhlášen konkurz, do kterého se v Kralovicích přihlásil Pavel Rom, Jaroslava Poková a Vladimír Příbyl. Výběrové řízení vyhrál Pavel Rom, který byl do funkce jmenován od 1. července 1990.⁵²² O tom, jak žáci a učitelé prožívali pád komunistického režimu, prameny mlčí. Pokud ale srovnáme například záznam o úmrtí Stalina a Gottwalda se záznamem o 17. listopadu 1989, vliv KSČ na školu a její podřízenost vůli strany je zde více než znatelná. Je otázkou, jak by asi vypadal zápis o 17. listopadu, kdyby režim nepadl. Na základě předchozích zápisů ve školních kronikách lze předpokládat, že by o tomto dni zapsáno nic nebylo, nebo by musel vyznít ve prospěch komunistické strany. Navzdory těmto domněnkám nastoupilo Československo touto klíčovou událostí cestu demokratického vývoje. To se týkalo i školství, ve kterém sice nadále platil zákon z roku 1984, který byl však hned roku 1990 **novelizován**.

⁵²⁰ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁵²¹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁵²² SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

3.7. Krátký pohled na vývoj základní školy po roce 1989

Po přelomovém roce 1989 se školství v Československu, následně pak i v České republice vyvíjelo v souladu s **demokratickými principy** v průběhu posledního desetiletí 20. století. Až do roku 2004 platil zákon z roku 1984, který byl však upraven několika novelami. Pramenem k dějinám této školy zůstala školní kronika započatá v září roku 1974. Záznamy se však značně ztenčily, protože jejich součástí přestala být totalitní ideologie. Kronika se stále sepisovala zpětně, ale **orientačními body** teď byly kalendářní měsíce a ne události či akce, jako tomu bylo doposud. Školní kronika je dovedena do roku 1995/96. I přestože se tato práce zabývá obdobím, které končí rokem 1989, bylo by na škodu nevyužít alespoň částečně tento dostupný pramen. Další zdroje k novodobé historii kralovické základní školy nejsou přístupné kvůli Zákonu o ochraně osobních údajů.

Díky novele z roku 1990 byl na místní škole opět otevřen devátý ročník, novela ale i nadále umožňovala žákům odejít i v osmém ročníku. Prameny však neuvádějí, kolik žáků odcházelo z osmého ročníku a kolik z devátého. Nelze tedy zhodnotit, jaký dopad mělo na školu takto nastavené školství. Další novelou zákona z roku 1995 se stal **devátý ročník** povinný pro všechny žáky, což uvádí i samotná školní kronika.⁵²³

Nejen první školní rok po sametové revoluci se nesl znamení demokratizace, škola usilovala o zvýšení kvality v oblasti výchovy a vzdělávání. Ve 25 třídách se vzdělávalo 540 žáků.⁵²⁴ Součástí školy se stala dislokovaná třída víceletého gymnázia z Plas, což kralovické škole zvyšovalo prestiž. Ve školním roce 1990/91 byla na školu také vrácena výuka **náboženství**, která ale nebyla povinným předmětem. Zásadní byl i vývoj mimoškolní činnosti, která hrála v životě kralovických žáků vždy velkou roli, PO SSM i SSM po sametové revoluci zanikly a budova Domu pionýrů a mládeže byla v restituci vrácena rodině Říhových. Všichni však měli zájem o to, aby tato činnost nebyla přerušena, **Městský dům dětí a mládeže** v Kralovicích se proto převedl pod místní ZŠ.⁵²⁵

⁵²³ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁵²⁴ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁵²⁵ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

V roce 1991/92 se základní škola stala jako první v obci organizací, která měla **samostatné hospodaření** s přidělenými finančními prostředky.⁵²⁶ Sídlem školy byla i po revoluci nová školní budova, která si ale na počátku roku 1992 vyžádala generální opravu střechy. Zatékalo totiž do vestibulu, šaten a kanceláří.⁵²⁷ Škola se nadále snažila zvyšovat svou prestiž a kvalitu vzdělávání, proto bylo v roce 1992/93 ustanoveno **širší vedení školy**, jehož členy byli vybraní učitelé z 1. a 2. stupně, zástupce střediska volného času, zástupce správních zaměstnanců a zástupkyně školní jídelny. Vzniklo také **pedagogické vedení**, které mělo za úkol hledat nové a moderní cesty ke zkvalitnění výuky. Členové tohoto vedení byli zkušení pedagogové na škole a předsedkyní se stala Alice Buňková.⁵²⁸ Proces demokratizace se na škole projevoval i zapojením žáků do chodu školy. V roce 1993/1994 vznikla **tzv. dětská školní rada**, kdy se každý měsíc scházeli zástupci žáků jednotlivých tříd a diskutovali se zástupcem školy o problémech a možných inovacích ve škole.⁵²⁹ Žáci školy nadále jezdili do divadla, chodili do místního kina, ale především využívali možnost cestovat v rámci školních zájezdů, například do Anglie, Rakouska nebo Německa.

Vývoj po roce 1996 až do současné doby již nelze zmapovat pomocí pramenů, navíc časový odstup pro zhodnocení vývoje Základní školy Kralovice není příliš dostatečný na to, aby mohl být výsledek objektivní. Jediným z mála zdrojů pro přelom 20./21. století jsou výroční zprávy za jednotlivé školní roky, které ale mají spíše statistickou povahu, tudíž pro tuto práci nemají potřebnou výpovědní hodnotu. Podobné je to i s informacemi získanými metodou oral history od učitelů, správních zaměstnanců a žáků ať již z minulých nebo současných let. Takto získané informace by bylo nutné podrobit kritickému pohledu ještě před tím, než by byly zařazeny do této práce. Dále by se mohly využít i městské kroniky a novodobá vydání *Kralovického obzoru*. Ovšem poslední městská kronika, která je veřejnosti přístupná, je dovedena do roku 1994 a články o škole, které se v zmíněném periodiku objevují, jsou převzaty z dřívějších vydání.

⁵²⁶ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, neinventarizováno, Kronika města 1980–1994, s. 349.

⁵²⁷ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, neinventarizováno, Kronika města 1980–1994, s. 374.

⁵²⁸ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

⁵²⁹ SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996, nečíslováno.

Ve školním roce 2020/21 navštěvovalo Základní školu v Kralovicích 380 žáků.⁵³⁰ **Ředitelkou** této školy je od roku 2014 Miroslava Kronďáková, se kterou byl v rámci této práce veden rozhovor, který je zaznamenán v následující kapitole. V současnosti se základní škola vyvíjí v souladu s pokrokem lidské společnosti, v důsledku toho se modernizuje vybavení školy a také metody a formy vyučování.

⁵³⁰ ZŠ Kralovice. *Výroční zpráva ZŠ Kralovice ze školní rok 2020/21*. Kralovice, 2021, s. 4.

4. Rozhovory doplňující obraz historie základní školy za socialismu

Do této diplomové práce jsem se rozhodla zařadit i praktickou část, která zahrnuje tři rozhovory s významnými osobnostmi kralovické školy. Jedná se o Zdeňku Pohankovou, ředitelku základní osmileté školy v letech 1978–1990, Alici Buňkovou, didaktičku a učitelku dějepisu a ruského jazyka působící na škole od roku 1974 do roku 1994, a Miroslavu Krondřákovou, bývalou žákyni této školy a nyní ředitelku ZŠ Kralovice. Jedním ze dvou důvodů zařazení této části do práce byla snaha o přiblížení školní reality za dob socialismu jak z pohledu učitelů, tak i z pohledu žáků. Potenciální čtenář tak získá možnost konfrontovat předchozí kapitoly, které právě zahrnují popis běžného školního roku v tomto období s vnímáním zmíněných školních událostí ze strany učitelů a žáků. Dalším důvodem bylo také zjistit, kam nyní směřuje budoucnost kralovické školy.

4.1. Rozhovor s bývalou ředitelkou paní Zdeňkou Pohankovou

V Kralovicích jste učila jak na základní devítileté škole, tak i na osmileté základní škole? Spatřovala jste jako učitelka nějaké zásadní rozdíly v těchto dvou různých koncepcích vzdělávání?

„Upřímně pro učitele v tom žádný rozdíl nebyl, byly nové osnovy a podle nich jsme učili. Ale jako matikářka jsem redukci učiva uvítala a tenkrát bych uvítala klidně ještě jednu, protože té látky, kterou už pak ti žáci nikdy v životě nepotřebovali, tam bylo mnoho. Raději bych ten čas investovala do toho, aby uměli pořádně základy. Navíc kralovická škola měla podle mého názoru vždy štěstí na kvalitní učitelky, jako byly za mého působení Vildová, Nindlová, Stiborová a Buňková.“

Proč se vlastně nová koncepce (osmiletá základní škola) zavedla v Kralovicích už v roce 1976/77, když nový školský zákon byl vydán až v roce 1978?

„Škola byla vybrána jako jedna ze škol na okrese, protože měla dobré studijní výsledky, proto se nová koncepce tady zavedla již dříve, aby si ji právě ověřili, před vydáním nového školského zákona.“

Když jste se stala ředitelkou osmileté základní školy, převzala jste i kroniku školy. Jaká pro Vás byla práce kronikářky? Jak vlastně probíhal samotný proces vytváření zápisu? Musela jste dodržovat nějaká pravidla nastavená od KSČ?

„Kronika byla součástí kontrolní dokumentace tenkrát a ve vyhlášce bylo, že ředitel školy je nezastupitelný, proto ji musel psát sám ředitel školy. Jenže ředitel Bušek k tomu měl odpor,

nebavilo ho to. V té už jsem byla na škole a všechny podklady k tomu jsem mu připravovala já, takže už jsem měla s psaním kroniky zkušenosti ještě dřív, než jsem ji oficiálně měla psát z pozice ředitelky školy. Ale zapsat jsem to za něj do kroniky nemohla.“

„Já jsem kroniku vždy také sepisovala zpětně, většinou o Vánocích, protože kontrola chodila po novém roce a kontrolovala zápisy za minulý kalendářní rok. Na každý školní rok jsem na stole měla vždy sešit a zapisovala jsem si do něj všechno, co se na škole událo během roku, to ale byly pouze poznámky. Vytvořit pak samotný zápis dalo celkem dost práce, ale tím, že jsem měla poznámky, tak to ještě nebylo tak hrozné. Musím uznat že prvních letech mě to zapisování do kroniky bavilo, ale s postupem času už to nadšení upadalo.“

„Podmínkou při psaní kroniky byl například silný okraj po stranách stránky a tam byly odkazy podle toho, čeho se týkal ten daný odstavec.“

70. léta se nesla ve znamení normalizace, jak se toto období projevilo ve škole v Kralovicích? Spatřujete dnes nějaký rozdíl mezi 70. a 80. lety, co se týče kralovické školy?

„Já si myslím, že v Kralovicích se toho moc neprojevilo z těch velkých věcí. Ale je jedna věc, která mě dodnes mrzí. Na škole učila paní učitelka Vávrová, která se při prověrce vyjádřila ke vstupu sovětských vojsk jako k okupaci, KSČ jí za to vyhodila, jak ze strany, tak i ze školy. V 80. let jsme jako učitelé nějaký ten slábnoucí vliv pocítili, ale rozhodně se to dle mého názoru neprojevilo v těch školních oslavách, besídkách a akcích, nebo já jsem to tak alespoň nevnímala. Dodnes si nemyslím, že to bylo vůči těm dětem něco špatného, děti se rády předváděly. A ty texty, které se tam četly, to byl prostě výraz doby, tak to bylo. Také musím uznat, že jsem jako ředitelka rozhodně nezažívaly žádný nátlak z místní městské organizace KSČ. Nikdy na mě nepřišla z vyšší instance nějaká stranická kontrola, ale samozřejmě politických školení jsme se jako učitelé museli účastnit. Ty jsme si také ale přizpůsobili na škole k obrazu svému, abychom se všichni nemuseli učit všechno z toho, co po nás chtěli. Mám ale dojem, že v té době, na to jaká byla, ve škole nevládla žádná hrůza a byla tam pohoda a nikdo se nikoho navzájem ve škole úplně nebál.“

Výrazem doby byly i spartakiády, na těch v roce 1980 a 1985 kralovická škola dosáhla velkého úspěchu? Slavily jste je i nějakým způsobem ve škole?

„Na to se tenkrát v televizi koukal každý, hledali jsme tam ty naše žáky. Byl to veliký úspěch, všichni to tak vnímali, ale že bychom to pak nějak speciálně slavili s těmi žáky ve škole, to ne.“

Jak na škole fungovala PO SSM a SSM? Jak s odstupem hodnotíte mimoškolní aktivity a kroužky, které se řídily pokyny KSČ?

„To se školy jako takové úplně netýkalo, ale mnoho učitelů se na té činnosti dobrovolně podílelo. Pamatuji si hlavně, že do roku 1974 byl Pionýr pod školu, pak se právě ve mlýně otevřel Dům pionýrů a mládeže a oni se osamostatnili a spadali už jen pod město. Ale ty možnosti vyžití pro žáky byly skutečně velké.“

S kterými problémy se škola potýkala za Vašeho působení? Mám na mysli například problémy s vybavením a kapacitou školy, nebo nedostatek učebnic.

„Jelikož jsem byla ředitelkou ještě ve staré škole, tak to byly především kapacitní problémy, kdy jsme byli různě roztroušeni po Kralovicích. Ty kapacitní problémy tady byly už dlouho přede mnou, vlastně skoro hned potom, co se ta stará škola dostavěla. Pamatuji si na generální opravu staré školy v roce 1968, to bylo něco neskutečného, že se to dělo za provozu, takže výuka nebyla přerušena, ale třídy byly po celých Kralovicích.“

Jak jste prožívala otevření nové školní budovy? Co to pro Vás osobně znamenalo?

„Pro mě to bylo nádherných 5 let, já po nové školní budově vždy toužila od dob, co jsem učila v Kralovicích, proto jsem nevynechala jediný kontrolní den, i když mě stavbyvedoucí neměl rád, protože jsem na rychlé kontroly chodila každý den odpoledne. Já jsem měla nastudované plány stavby a vždy jsem měla napsané poznámky, co se musí udělat jinak. Nakonec jsem se domluvila s jistým pánem, jméno už nevím, který pracoval v Okresním stavebním podniku a připomínkovali jsme stavbu přes stavební deník, tak nemohlo dojít k zastavení stavby a zahájení kontrolního řízení.“

„Problémem stavby totiž bylo, že projekt kralovické školy byl jen přizpůsoben státnímu projektu, protože takové typy škol vznikaly po celém Československu. Ale individuální vnitřní záležitosti už si škola řešila sama, proto jsem všechno hlídala, aby mi nic neuteklo. Stejně mi něco uniklo, jako třeba poklop odpadního kanálu v ředitelně, který měl být původně na chodbě.“

„V průběhu stavby jsem už objednávala dokonce nábytek a všechno jsem to mělo spočítané, s tím, že ty moje připomínky určitě vyjdou, což se nakonec teda ve většině stalo. Nejvíce jsem ráda, že nebyl žádný problém s vybavením školy, to jsme měli k dispozici hodně peněz.“

„Ten den, kdy se škola otvírala, už to pro mě bylo jen takové dovršení všeho, ale byla jsem hrozně ráda, že ji máme.“

Kdybyste mohla zpětně zhodnotit své působení na pozici ředitelky školy, co považujete za svůj největší úspěch?

„Kromě otevření nové budovy bych řekla, že celkově to, jak škola úspěšně fungovala. Ale z čeho jsem měla velmi dobrý pocit bylo to, že se mi na škole povedlo vytvořit příjemné pracovní prostředí, že 80 % učitelů zde bylo spokojených. Myslím si, že díky tomu jsme také vyhrávali celoroční soutěže mezi školami, protože ti učitelé chtěli ty žáky vzdělávat a věnovat se jim.“

4.2. Rozhovor s bývalou učitelkou paní Alicí Buňkovou

Co tě motivovalo k tomu stát se učitelkou a kde všude si během své učitelké kariéry učila?

„Po maturitě jsem šla na VŠP v Brně, po vystudování jsem dostala umístěnku do Vamberka v Orlických horách. Kromě svých předmětů jsem tam učila i tělocviky a občanskou nauku. Po svatbě jsem odešla za manželem, který byl vojákem, do Opatovic, protože on tam sloužil. Zde jsme byli jen dva roky. Zajímavé je, že na obou školách bylo hodně mužů učitelů, učitelek bylo málo, a přesto jsem tělocviky učila já. Poté manžela převeleli do Bučovic u Brna, to byla dokonce jedenáctiletka, a byla jsem tady velmi spokojená, protože jsem dost často vyučovala ruštinu právě na tom vyšším stupni, což mě velmi bavilo. Od té doby jsem taky jezdila na jazykové kurzy do Leningradu/Petrohradu. V Bučovicích jsem učila 8 let, poté jsme se museli přesunout do Nových Mitrovic, kde jsem byla 1 rok, než jsme přišli do Kralovic. Tam ale místo na škole zatím nebylo, proto jsem musela dojíždět do Žihle, kde jsem byla asi nejvíc spokojená, i když jsem tam byla jen 2 roky. Pak jsem se vrátila do Kralovic, kde jsem nakonec zůstala 20 let.“

„K tomu stát se učitelkou mě motivovali někteří kantoři, se kterými jsem se setkala během mého vzdělávání, asi v tom hrál roli i můj původ, protože jsem Rusínka. Když jsem do Čech

přišla s rodinou v roce 1945, mnoho lidí na nás koukalo jako na nevzdělance, až v 5. třídě jsem dostala učitelku, která se mi věnovala a důvěřovala. To byl můj vzor, říkali jsme jí třídní matka. Pak na druhém stupni to byla velmi přísná učitelka, která s námi jezdila na výlety do Prahy, a do života mi dala hrozně moc. Měla nás právě na dějepis a češtinu, proto jsem to chtěla vystudovat taky, ale tu aprobaci tenkrát neotevřeli, takže nakonec jsem si zvolila dějepis a ruštinu, přeci jen jsem k ní měla blízko, i když u nás doma se mluvilo maďarsky. “

Do kralovické školy si přišla ze Žihle v roce 1974 a povedlo se ti během 20letého působení na škole za sebou zanechat výraznou stopu. Jaké byly tvé začátky v Kralovicích na škole? Čím tě škola překvapila v porovnání s jinými školami, na kterých si předtím učila?

„V Kralovicích jsem byla také velice ráda, samozřejmě to byla větší škola, tím víc jsem ale mohla učit. Samozřejmě tam byl i větší učitelský sbor, v němž se našlo pár jedinců, kterým jsem nesedla, protože jsem odmítla vstoupit do KSČ, kam jsem dostala nabídku už před rokem 1968, a to celkem 3x, bylo to hlavně kvůli tomu, že jsem učila právě ruštinu a dějepis. Ale já Rusko měla vždy ráda kvůli tomu jazyku a kultuře, ale nebyla jsem slepá vůči komunistům, navíc jsem byla poučená z obecných dějin i historie vlastní rodiny, když můj otec byl několik let v gulagu. Takže jsem rozhodně neměla iluze o komunismu. S žádným velkým překvapením jsem se po příchodu do školy v Kralovicích ale nesetkala. “

Jak bys zhodnotila vliv KSČ na školu v 70., případně v 80. letech?

„Vliv na škole samozřejmě byl, ale že by se někdo měl špatně to ne, jako že by někoho na škole hodně prošetřovali. Ač na mě po roce 1968 v Nových Mitrovicích přišlo udání, jak můžu učit, když nejsem ve straně, a navíc jsme jako rodina veřejně odsoudili sovětskou okupaci. Nikdy jsem na to nedoplatila, ani v Kralovicích. Dokonce jsem pobírala jedny z nejvyšších odměn, právě protože jsme učila ruštinu a dělala jsem překladatelku, kdykoliv na školu přijela ruská delegace. S vedením školy jsem také nikdy neměla problém, ač paní ředitelka byla například ve straně. Na tomhle malém městě to bylo víc o lidech, než o straně samotné. Paní ředitelka byla jedna z nejlepších lidí, které jsem za svůj život potkala, mohla jsem jí naprosto důvěřovat ve všem. Dobré vztahy jsem měla dokonce i s vedoucím odboru, což byl volyňský Čech, který mě právě bral s sebou k těm delegacím překládat. Takhle zpětně si říkám, že jsem měla štěstí, nikdy jsem nebyla ve straně, ale KSČ mi nikdy nic neudělala, potřebovali mě, ale členství po roce 1968 už mi nenabídli, to nepřicházelo v úvahu, a stejně bych to nepřijala. “

Jak jste jako učitelé tento vliv strany vnímali?

„Upřímně o tomto mluvit nechci, nikoho jmenovat nehodlám. Samozřejmě, jak už jsem říkala, někdo ve straně byl, tak to prostě bylo, ta doba byla taková, ty lidi byli zblblí. Samozřejmě, že nikdo si nedovolil odporovat vyšší moci, nikdo nechtěl problémy, všechny problémy jsme se snažili řešit ve škole interně, aby škola neměla problémy. Ač někteří učitelé byli ve straně a někteří ne, všem šlo o školu, na to měla kralovická škola štěstí, nikdy ve sboru nebyl žádný udavač.“

„Co se týká těch oslav, kterými byl vyplněn školní rok a škola se jich účastnila povinně, všem bylo jasné, že je politická kampaň, ale každý učitel to zase vnímal jinak. Za mě 1.máj byl v pořádku, ale oslavu VŘSR jsem rozhodně nevnímala normálně, protože jsem od otce věděla tolik o Rusku, co nikdo v Kralovicích ne. Z pohledu učitelky jsem viděla, jak si to děti užívaly, byly rády, že jsou v kolektivu a rozhodně nepřemýšlely nad nějakou politikou.“

Byla jsi učitelkou dějepisu a ruského jazyka, byl i v těchto předmětech cítit vliv KSČ ve smyslu, že jsi věděla, že nesmíš nějakou látku vyučovat?

„Já jsem učila pravdivě, tak jak jsem to cítila. Dovolila jsem si říct, jak to na té frontě bylo ve skutečnosti, vždyť jsem to zažila. Vyprávěla jsem jim příběh mé rodiny, ovšem, že jsem nemohla říct slovo gulag, ale vše okolo jsem jim řekla. Měla jsem to samozřejmě prezentovat ve prospěch SSSR a komunistů, ale já těm žákům říkala pravdu. Často jsem s nimi jezdila do Prahy a říkala jsem jim, jak by to mělo nebo nemělo zrovna být.“

Na kralovické škole se často pořádaly vzorové hodiny, jak pro učitelé z místní školy, tak i z okolí. Ty jsi tyto hodiny právě vedla. Co to pro školu, případně pro tebe, znamenalo?

„Ty vzorové hodiny mě hrozně bavily, brala jsem to jako odměnu za svou práci. A pro školu to samozřejmě byla také čest, v Kralovicích měla škola vždy vysokou úroveň.“

Jedním z vrcholů tvé učitelské kariéry bylo udělení státního vyznamenání. Myslíš si, že ti k tomu tenkrát pomohlo, že si učila právě na kralovické škole? Ovlivnilo toto vyznamenání pak nějak tvé postavení ve škole?

„Je možné, že bych možná byla oceněná v i těch minulých školách, protože jsem měla vždy dobré vztahy s vedením školy a těmi komunisty tam, protože jsem prostě učila tu ruštinu. Těch učitelů ruštiny navíc tenkrát nebylo moc, což dnes může znít vlastně neuvěřitelně, ale bylo to tak. Na to státní vyznamenání mě navrhl ten volyňský Čech a bylo to naprosto

neskutečné, jak někdo jako já se svým původem a nestraník mohl dostat státní vyznamenání. Já jsem před tím byla tenkrát na jazykovém kurzu v Rusku, takže jsem z letiště rovnou jela na Hrad, takže ve škole to moc lidí nevědělo, pokud se zrovna nedívali na televizi, a já to ani pak většinou neřekla, takže to moje postavení nějak nezměnilo.“

Dodnes je v Kralovicích o tobě známo, že si ve výuce používala moderní metody a pomůcky. O které metody šlo? Musela si žádat někde na vyšších místech, když jsi chtěla tyto metody a pomůcky využívat při vyučování?

„Všechny své nápady jsem mohla realizovat díky svému manželovi, ten všechno s čím jsem přišla převedl do reality. Na té VŠP nás toho z metodiky moc nenaučili, ale na těch jazykových kurzech to bylo něco jiného, právě všechno, co jsem pak realizovat doma, jsem si přivezla z Ruska, tam už se to používalo běžně. Na všech těch školách jsem si třídu vždy přizpůsobila tak, jak jsem potřebovala, ale musela jsem si to udělat sama se svým manželem, podporu vedení jsem přitom měla, ale všechno sama. V Kralovicích ten stav byl teda hodně špatný, museli jsme to vymalovat, manžel mi tam udělal dlouhé nástěnky, aby děti měly přehled o učivu. Doma jsme vyvolávali fotografie, abych to mohla dát na ty nástěnky. Dokonce už v Bučovicích jsem používala magnetofon a sluchátka při výuce, stejně tak tomu bylo i v Kralovicích. Ten magnetofon a sluchátka dostali ti chytří a já jsem se mezitím mohla věnovat těm slabším. Já jsem prostě chtěla, aby všichni měli dobré základy a dobré známky. Čtyřky umí nasázet každý, to já jsem ale nechtěla.“

„Nikdy jsem nemusela oficiálně o něco žádat, vždy jsem jen řekla vedení, co mám v plánu a oni mě podpořili a finančně to zabezpečili. Oni chtěli, aby se o těch novinkách vědělo.“

Jak jste jako učitelé prožívali sametovou revoluci v roce 1989? Byly na škole vidět změny okamžitě?

„Změny byly znát, navíc v mém případě jsem to prožívala ještě víc, protože jsem nebyla ve straně. U učitelů to bylo různé, záleželo na jednotlivcích.“

Kdybys mohla porovnat 80. a 90. léta, v čem bys viděla zásadní rozdíl na kralovické škole?

„O tom nerada mluvím, velmi mě mrzí, jak jsem v Kralovicích završila svou učitelskou kariéru. Nicméně největší rozdíl byl ve vedení, to se změnilo hned po revoluce a podle toho taky pak vypadala ta škola. Zdeňka Pohanková byla výborná ředitelka, a to že to bylo v 70. a 80. to je úplně jedno, ona by byla výborná v jakémkoli období. Zásadní rozdíl byl prostě

v tom, že teď se všechno uvolnilo a já mohla už úplně nahlas říct všechno v tom dějepise popravdě, což jsem stejně tak na 80 % dělala i před tím. Ale hlavně jsem konečně mohla jet s dětma ze školy do Vídně, do Paříže a ukázat jim všechno, o čem jsem s nimi mluvila. Je fakt, že ve mně už nebyl ten povědomý strach, kterému jsem ale dle mého názoru odolávala.“

4.3. Rozhovor se současnou ředitelkou paní Miroslavou Kronďákovou

Na základní škole v Kralovicích jste studovala. Jak jste jako žákyně vnímala běžný školní rok ovlivněn socialismem? A jak byste ho zhodnotila zpětně?

„Z mého pohledu byla škola institucí, která měla svůj pevný řád a jasná pravidla. Žáci a rodiče si byli vědomi toho, že porušení pravidel bude nekompromisně trestáno a raději nevyvolávali zbytečné konflikty. Disciplína a kázeň byly vyžadovány na všech úrovních. Škola byla místem vzdělávání, žáci byli podporováni v rozvíjení talentu a nadání. Školní akce typu výlety byly plánovány vždy s přihlédnutím ke vzdělávacímu obsahu; pobyt mimo školu byl minimální. Rodiče přijímali s pokorou kritiku svých dětí, s učiteli nediskutovali, nepsali stížnosti a nepodávali podněty k prošetření vyšším instancím. Vztahy mezi žáky byly vesměs přátelské; v kolektivech se nešířilo napětí, závist, arogance, šikana.“

Jak hodnotíte veškeré mimoškolní aktivity, které se v 80. letech odehrávaly?

„Veškeré mimoškolní aktivity byly řízeny Domem pionýrů a mládeže, kde se děti sdružovaly v oddílech podle svého zájmu. Oddíly měly své klubovny, vedoucí a náplní činností byla obdoba skautských oddílů. Podnikaly se výlety, rozvíjel se zájem o přírodu, děti získávaly dovednosti, které v létě využily na letních táborech. Mezi mimoškolní aktivity bych zařadila i Lidovou školu umění, která měla a má v Kralovicích dlouholetou tradici, a která společně se školou přispívala k formování dětí a mládeže.“

Jak jste jako žáci vnímali KSČ a její vliv ve školství?

„Komunistická strana řídila život ve společnosti a z mého pohledu, jako dítěte, se jednalo o nějakou vyšší, nadřazenou instituci, kterou bylo třeba respektovat a ctít. V té době jsem nevnímala její působení jako něco špatného, neboť jsme neměli přístup k informacím a neuměli si představit, že někde je něco jinak. Užívala jsem si velkolepé oslavy, např. 1. máj, VŘSR aj. a byla hrdá na to, že se mohu (třeba recitací) zapojit do průběhu. Až později jsem pochopila, že členství rodičů ve straně je např. „vstupenkou“ pro dítě ke studiu apod., ale

já osobně jsem s tím neměla, vzhledem k náklonnosti k ruskému jazyku a Rusku všeobecně, žádný problém.“

Stala jste se učitelkou, co vás k tomu vedlo? Případně proč jste do zaměstnání nastoupila právě v Kralovicích?

„Učitelkou jsem chtěla být odjakživa, nikdy jsem o jiné profesi neuvažovala a tuším, že mě k tomu přivedly vzory v podobě mých vyučujících, zejména p. učitelky Alice Buňkové, která mne nadchla pro ruský jazyk a dějepis, které jsem následně vystudovala. To byla paní učitelka s velkým P, můj životní vzor a zdroj inspirace. Základní škola v Kralovicích byla jasnou volbou nejen vzhledem k mému místu bydliště, ale i pro to, že jsem zde kráčela ve stopách p. Alice Buňkové a pokusila se získat stejný respekt a náklonnost ze strany žáků, jaký měla ona.“

Jak byste jako učitelka dějepisu s odstupem času posoudila činnost Pionýrské organizace a vliv KSČ?

„Jako dítě jsem žádnou souvislost neviděla, ale s odstupem času je mi jasné, že strana formovala myšlení dětí prostřednictvím sdružení jiskřiček, pionýrů, svazáků a s ohledem na moji osobní zkušenost se jí to úspěšně dařilo. My jsme byli opravdu pyšní na pionýrský šátek, kroj a pomyslně i společenství, ve kterém jsme žili.“

Nyní jste ředitelkou Základní školy v Kralovicích. Co Vás vedlo k tomu, přihlásit se do výběrového řízení?

„Když bylo vyhlášeno výběrové řízení, zvažovala jsem, zda využít této příležitosti, která už by se nemusela nikdy v budoucnu opakovat. Již z doby působení na pozici pedagoga jsem si uměla představit, a to díky velké podpoře žáků, rodičů i minulého vedení, že se jednou postavím do čela školy, což pro mne byla a stále je velice prestižní záležitost. Až ředitelská praxe ukázala, s jakou naivní představou se většina ředitelů o tento post uchází, nicméně dosud jsem nikdy nelitovala, že jsem se tenkrát k tomuto kroku odhodlala a opět mě, i při konkursu (slovně), provázela moje inspirace v podobě p. učitelky A. Buňkové.“

Co se na škole pod vaším vedením změnilo?

„Od mého nástupu do funkce se snažím o modernizaci školy na všech úrovních a velký důraz kladu na přátelské, bezpečné klima a spokojenost všech partnerů výchovně-vzdělávacího procesu, tj. žáků, rodičů a zaměstnanců školy. Nejvíce si cením toho, že se v naší škole

„podařilo docílit výrazného zlepšení mezilidských vztahů mezi zaměstnanci školy, což přispívá k pohodové a tvůrčí atmosféře na pracovišti.“

Kam nyní v současnosti základní škola směřuje? Jaké jsou cíle pro následující školní roky?

„V souladu s koncepcí školy chceme nadále vést kvalitní výchovně-vzdělávací přípravu žáků s ohledem na jejich působení v budoucnosti; materiálně i duchovně zkvalitňovat školní prostředí; posilovat přátelské mezilidské vztahy, respekt a úctu.“

Vedete v současnosti na škole kroniku? Pokud ano, na co v ní kladete důraz a sepisujete ji průběžně, nebo zpětně?

„Kroniku teď bohužel nevedeme. Poslední kroniku, která byla dovedena do roku 1995/96 jsme již přidali archivu.“

5. Výstava *Historie Základní školy Kralovice*

Díky veškerému studiu odborné literatury, periodika *Kralovický obzor*, archivních pramenů a terénnímu výzkumu vznikla široká faktografická základna, která se stala podkladem pro zorganizování **výstavy** s názvem *Historie Základní školy Kralovice*.

Výstava, která se otevře v prostorách školy na začátku školní roku 2022/23, je určena především žákům a učitelům této školy. Cílem této výstavy je zprostředkovat nenásilnou **edukační formou** informace o vývoji a historii této školy. Návštěvník po zhlédnutí výstavy **pozná** dlouholetou tradici základního vzdělávání v Kralovicích, **najde** souvislosti s historií města a státu, ale i s obecným vývojem školství. Nakonec **zaujme stanovisko** k celému vývoji prezentovaných školních institucí a kriticky jej zhodnotí.

Byla bych ráda, kdyby se myšlenka a záměr celé výstavy však šířily i ve městě, aby výstava byla dostupnější. Proto v současnosti jedním s městem Kralovice, o tom, že by se výstava mohla přesunout v říjnu do prostorů městské knihovny, kde by byla **veřejně přístupná**.

Tato diplomová práce a výstava mají **společný záměr**, a to, aby se o historii kralovické základní školy mluvilo daleko více než doposud, protože její tradice je pro město a jeho obyvatele velmi důležitá, aniž by si to nejspíše někteří uvědomovali.

V příloze této diplomové práce jsou k nahlédnutí také **některé panely** z výstavy.

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo zpracovat dějiny všech typů škol v Kralovicích poskytujících základní vzdělávání, uvést v systém jejich vývoj a ten pak následně zhodnotit. To celé v kontextu historie města a obecného vývoje školství na našem území od roku 1869 do roku 1989. Mou hlavní motivací k sepsání této práce byla skutečnost, že doposud nevznikla žádná ucelená práce o historii Základní školy Kralovice, i přestože její historie je velmi bohatá a pro město se jedná o významnou instituci. Dalším motivem byl pak osobní vztah k této škole.

V průběhu mé badatelské činnosti jsem se potýkala s jistými rozporů ve fázi heuristiky a kritiky pramenů. Ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích jsem pracovala celkem se čtyřmi fondy, které se týkaly vybraných typů škol v Kralovicích, a s fondem města. Zmíněné nesrovnalosti spočívaly v tom, že některé školní kroniky a konferenční knihy byly zařazeny v jednom fondu, přitom svým obsahem patřily do dvou, třech nebo dokonce i čtyřech fondů zároveň. To jsem například zjistila u školní kroniky z let 1940–1963, která je zařazena do fondu střední školy, přitom jsou v ní uvedeny i zápisy ze školy měšťanské, z osmileté střední školy a základní devítileté školy. Z tohoto důvodu bylo nutné všechny archivní prameny, které jsem měla k dispozici, uspořádat jiným způsobem. Zvolila jsem systém, které vychází ze školských zákonů. Tento způsob jsem mohla zvolit, protože jsem v té době již měla prostudovanou literaturu týkající se vývoje školství v Rakousku-Uhersku, Československu a Protektorátu Čechy a Morava v období, o kterém pojednává tato diplomová práce.

Ke splnění hlavního cíle bylo zapotřebí naplnit několik dalších dílčích cílů, které jsem si rovněž vytyčila v úvodu práce.

Prvním takovýmto cílem bylo popsat vývoj povinné školní docházky na našem území v období 1869–1989. V souvislosti s tímto dílčím cílem bylo zapotřebí uvést v rámci první kapitoly práce typy škol, které umožňovaly tuto docházku splnit. Typy těchto škol se měnily v závislosti na aktuálně platných školských zákonech. Popis proměn povinné školní docházky v této kapitole však nezačíná rokem 1869, kdy byl vydán tzv. velký říšský zákon, ale již rokem 1774. Právě v tomto roce bylo za vlády Marie Terezie *Všeobecným školním řádem* uzákoněno všeobecné vzdělávání pro děti od 6 do 12 let. Povinnost do nich docházet však děti neměly, protože tento zákon o ní přímo nehovořil, a tak docházka ve všech těchto školách byla velmi nízká.

Povinnost plnit školní docházku ukládal až říšský zákon z roku 1869. Od tohoto roku bylo až do roku 1990 vydáno celkem dalších 6 školských zákonů či novel, které vždy upravovaly elementární školství na našem území. Všechny tyto zákony nikdy neměly v úmyslu poškodit školství, ale jejich vydání vždy bylo ovlivněno politickou situací. Zákon z roku 1869 ustanovil osmiletou povinnou školní docházku a zavedl nový typ školy, a to školu obecnou, která se rozlišovala na obyčejnou školu obecnou a školu měšťanskou. K oddělení měšťanské školy od obecné školy došlo až v roce 1883. Tyto školy existovaly až do roku 1948, „přežily“ tak rozpad Rakouska-Uherska po 1. světové válce i 2. světovou válku. Tento velký říšský zákon nebyl v Čechách pozitivně přijat kvůli svému dualistickému pojetí školství, navíc koncepce obecného vzdělávání nebyla veřejnosti dostatečně objasněna. Proto český národ považoval tento zákon za germanizující, přesto národnostní tendence šířily na školách především čeští učitelé, kteří vycházeli z děl Jana Amose Komenského. První světová válka byla pro školství ranou, nejenže výuka byla omezena, ale výrazně se proměnilo i složení žactva na školách, kdy do českých přestupovalo mnoho německy mluvících dětí. Vzniklý stát československý po první světové válce zachoval stávající systém elementárního vzdělávání a do budoucna jej chtěl upravit podle potřeb nového státu i doby. Tyto úmysly však z velké většiny nebyly vykonány, a to až do vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava. Za první republiky se zvýšila prestiž měšťanských škol a výrazně vzrostly pokusy reformovat školství, protože vnitřní systém školství z dob rakousko-uherských se skoro vůbec nezměnil, v československém prostředí se tak například objevila myšlenka jednotné školy. Veškeré reformní snahy ale přerušilo podepsání mnichovské dohody a vypuknutí 2. světové války. Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava se obecné a měšťanské školy ocitly největší krizi za dobu své existence, Němci totiž začali naše školství likvidovat. Měšťanská škola se v roce 1941 stala školou hlavní s délkou trvání čtyř let, ale především to byla škola výběrová, takže na těchto školách rapidně klesl počet žáků, zatímco na obecných školách kvůli této změně žáků přibývalo. Docházka ale v průběhu války byla velmi malá oproti předcházejícím rokům, neboť Němci neustále omezovali kapacitu škol, aby zabránili českým dětem se vzdělávat. Škola byla totiž považována za centrum šířící národnostní myšlenky, o což okupační správa rozhodně nestála. Nakonec výuka v posledních měsících války byla přerušena skoro na celém území. Po 2. světové válce se v Československu moci postupně ujímali komunisté, ale obecné a měšťanské školy ještě zůstaly zachovány a délka studia na nich se vrátila před rok 1941.

Změna ve školství nastala až po přebrání moci komunistickou stranou v roce 1948, kdy byl vydán nový školský zákon, nazývaný jako zákon o jednotné škole. Jak už bylo výše poznamenáno, snaha uplatnit principy jednotné školy se projevovala už za první republiky. Ale až tímto školským zákonem byla myšlenka jednotné školy zavedena v celém státě. Tímto zákonem byl ze školství odstraněn dualismus, obecnou a měšťanskou školu nahradila jednotná všeobecná vzdělávací škola, která měla dva stupně – národní školu a střední školu. Změnila se i délka povinné školní docházky, byla prodloužena o jeden rok. Cílem tohoto zákona bylo rozšířit vzdělání mezi všechny vrstvy obyvatelstva, odstranit rozdíly mezi městem a venkovem a vychovávat mládež v socialistickém duchu. Školství se ocitlo pod politickou nadvládou, která svůj vliv postupně stupňovala.

Z tohoto důvodu byl vydán v roce 1953 nový školský zákon, který vycházel ze sovětského vzoru, proto se zkrátila školní docházka opět na 8 let a vznikly úplně dva nové typy škol – osmiletá střední škola a jedenáctiletá střední škola, opět se tak do školství částečně navrátil dualismus, protože obě tyto školy poskytovaly základní vzdělání. Na tento zákon se ve školství někdy zapomíná, přitom s sebou přinesl mnohem větší negativní důsledky než ten z roku 1948. Principy nového zákona se však v Československu prosazovaly na školách s obtížemi, žáci byli přetíženi, a to hlavně na druhém stupni. A tak už v roce 1960 byl vydán nový školský zákon, kterým se realizoval nový přístup o těsném spojení školy se životem. Jak už bylo zvykem, nový školský zákon s sebou přinesl prodloužení školní docházky opět o jeden rok a obnovila se jednotná školská soustava, protože byla ustanovena základní devítiletá škola. Zákon z roku 1960 si však brzy našel své kritiky, stejně jako KSČ. Vedení strany si uvědomovalo, že je potřeba něco změnit, jinak bude ohrožen jejich vliv nad školstvím, proto komunisté přijali několika opatření, která jejich obavy oddálila, současně ale také začali pracovat na nové koncepci. Jejich úsilí však přerušily události pražského jara, během nichž se do školství krátce vrátily demokratické principy. Po vstupu vojsk Varšavské smlouvy nastalo v Československu období normalizace, které ve školství vyvrcholilo obnovení vlivu komunistické strany v podobě vydání novely školského zákona v roce 1978. Ač se jednalo „pouze“ o novelu, byla jí zavedena desetiletá povinná školní docházka, která se plnila na osmileté základní škole a dva roky na jednom z typů střední školy. I tato nová koncepce se však neobešla bez problémů, protože na střední školy přicházeli žáci, kteří neměli o daný obor zájem, ale museli splnit zbývající dva roky. Na zmíněnou novelu navázal nový školský zákon z roku 1984, který ale jen potvrdil již stávající soustavu školství. Tento zákon platil s několika novelami na našem

území až do roku 2004, jeho účinnost nezměnila ani sametová revoluce a rozpad Československa. Nejdůležitější byla novela z roku 1990, díky níž se sjednotila délka povinné školní docházky a délka studia na základní škole na 9 let, což se zachovalo až do dnešních dob.

Toto shrnutí přesně demonstruje vývoj školství za socialismu, který byl poznamenán neustálými změnami za účelem co nejefektivnějšího řízení, udržení vlivu a prosazování státní ideologie do škol právě v duchu socialistické výchovy mládeže.

Podobnými změnami, které se týkaly elementárního vzdělávání, si prošlo vzdělávání učitelů, kteří působili na tomto stupni vzdělávání. Už v roce 1774 bylo nutné, aby v nových školách působili kvalifikovaní učitelé, proto se od roku 1775 začaly zakládat tzv. preparandy. Přesto na školách stále působil mnoho nevystudovaných učitelů. Preparandy byly po roce 1869 nahrazeny učitelskými ústavami. Ani v jednom případě se však nejednalo o vysoké školy. O tom, že by učitelé měli mít pro výkon svého povolání vysokoškolské vzdělání, se začalo mluvit na konci 19. století, postupně se tak otevíraly tzv. univerzitní extenze. Nejednalo se však o úplné vysokoškolské vzdělání, o to se bojovalo po celou dobu první republiky, avšak neúspěšně. Místo toho se alespoň otevřely Školy vyšších studií pedagogických, Československá soukromá pedagogická fakulta a pedagogické akademie. Tato forma vzdělávání učitelů obecných a měšťanských škol byla zrušena až po druhé světové válce. Učitelé se totiž měli začít vzdělávat na pedagogických fakultách, jenže už v roce 1950 museli učitelé národních škol přejít na pedagogická gymnázia. V souvislosti s novým školským zákonem v roce 1953 došlo ke zrušení zmíněných gymnázií a fakult. Místo všech dřívějších institucí vznikly pedagogické školy, jejichž délka studia byla rozdílná podle toho, na jakém druhu školy měl budoucí učitel vyučovat. Navrátit na vysoké školy se učitelé mohli až po roce 1964, kdy byly znovuotevřeny pedagogické fakulty.

Tento popis týkající se vzdělávání učitelů ukazuje, že nebylo vždy automatické, aby učitelé na základních školách měli vysokoškolský titul. Trvalo poměrně dlouho tento požadavek prosadit, o to větší úsilí bylo zapotřebí k jeho udržení. Tyto proměny ve vzdělávání učitelů byly důsledkem neustálého prodlužování nebo zkracování školní docházky a zakládání nových typů škol.

Druhým dílčím cílem bylo prezentovat dějiny města Kralovic, ve kterých lze nalézt dvě specifika. Tím prvním bylo období v novověku, kdy město výrazně ovlivnil Florián

Gryspek. Druhým specifikem pak byl fenomén školství. Právě kvůli této záležitosti je v diplomové práci zařazena druhá kapitola, v níž je v několika podkapitolách naplněn druhý dílčí cíl.

První písemná zmínka o Kralovicích pochází z roku 1183, kdy kníže Bedřich věnuje ves plaskému klášteru. Druhá zmínka se pak datuje teprve až do roku 1289, král Václav II. udělil tehdy již městečku právo vybírat clo a jiná tržní práva. Během husitských válek byl klášter vypálen a městečko získali Bedřich a Hanuš Kolowratové. Ti městečko vlastnili až do roku 1513, kdy jej navrátili zpět klášteru v Plasích, ten v té době měl již plno dluhů, proto levou část dal do zástavy. Tu nakonec v roce 1539 získal právě Florián Gryspek. Druhá část městečka patřila v té době ještě zatím klášteru, ale jen do roku 1541, kdy se Gryspekovi podařilo získat i ji. Během toho, co Kralovice byly součástí panství Floriána Gryspeky, tak zažívaly zlaté časy, které vyvrcholily povýšením městečka na město 29. září 1547. Gryspek si město velmi oblíbil, proto několikrát vylepšil práva svým poddaným, dokonce si zde postavil „menší zámek“ v duchu renesance. Největším jeho počinem z hlediska kultury však byla renesanční přestavba kostela sv. Petra a v Pavla. Právě z tohoto období je dochována první písemná zmínka o škole.

Vzestup města pak ukončila třicetiletá válka, navíc kralovičtí poddaní bojovali na straně protestantské armády, protože Gryspekové byli luteráni. Kralovice tak po roce 1622 připadly zpět plaskému klášteru. Po třicetileté válce se obyvatelé měste ocitli v horší životní situaci než před ní. Jejich nespokojenost nakonec vygradovala povstáním, které dodnes připomíná *Radimova lípa*. Do tohoto období se datuje další zmínka o škole z roku 1666.

Návrat k normálnímu životu byl v 18. století ve městě poměrně těžký, protože místní museli finančně dotovat aktivity plaského kláštera. Navíc vývoj města v tomto století negativně ovlivnilo pět požárů, kdy při jednom z nich byla poškozena i škola. Největší změnou pro Kralovice byl rok 1785, kdy byl zrušen klášter v Plasích. Veškerý majetek kláštera, jehož součástí bylo i město, převzal Náboženský fond. Bývalé panství pak koupil roku 1826 Klement Lothar Václav Metternich. Tuto změnu Kralovice ale příliš nepocítily, Plasy naopak ano. Kralovicím při vzestupu pomohla stavba nové radnice v roce 1793 a také stavba nové školní budovy v roce 1834. Zvyšující životní úroveň v polovině 19. století ve městě ale přerušil požár, který byl nejničivější v historii města. Při hašení požáru se velmi vyznamenali místní učitelé, kteří zachránili městský archiv. Tento požár je v dějinách města velkým mezníkem, protože při něm byla zničena historická zástavba města a město se tak muselo z velké části vybudovat znovu. Po revolučním roku 1848 se Kralovice staly centrem nového politického okresu, to místní velmi namotivovalo k tomu, aby město získalo po obnově co nejlepší vzhled.

Před 1. světovou válkou se ve městě nejvíce rozvíjela politická a spolková činnost. Čilý ruch města byl přerušen prusko-rakouskou válkou, když se ve městě usadili vojáci, navíc do města zavlekli cholera. Místní se však s nastalou situací vypořádali celkem rychle a ve městě obnovili prosperitu. Rychle se ve městě zdokonalovala oblast silniční a železniční dopravy a školství, kdy do školy už chodilo tolik dětí, že musela být v roce 1895 otevřena nová školní budova.

Kralovice, stejně jako ostatní města, zasáhl začátek první světové války především tak, že odešlo kvůli mobilizaci mnoho mužů. Do přímých bojů se město nikdy nedostalo, nejbliže se s hrůzami války setkalo, když do města přišla skupina haličských uprchlíků. Nejhorší válečným rokem byl rok 1917, kdy Kralovice přišly v rámci rekvizice o 3 zvony.

Konec války a vznik Československa obyvatelé města oslavili velmi originálně, dva dny po vyhlášení nového státu vytáhli na stožár vycpanou figurínu Viléma II. v upomínku konce starých časů. Do města se pomalu vracel rušný život, který se tu vedl na přelomu 19./20. století. Nejvýznamnější událostí v meziválečných Kralovicích byla návštěva prezidenta republiky T. G. Masaryka. Ve 20. letech začalo město opět prosperovat, bydlelo zde více obyvatel, proto ve městě došlo ke stavebnímu rozmachu. Tato konjunktura byla přerušena začínající celosvětovou hospodářskou krizí ve 30. letech, která se samozřejmě projevila i ve městě ve formě velké nezaměstnanosti a nedostatku peněz. Následky hospodářské krize zastínil ve městě strach budoucího vývoje Československa, nejhorší obavy místních se postupně naplňovaly. Poté, co kvůli podepsání mnichovské dohody bylo území Sudet odevzdáno Třetí říši, se Kralovice ocitly nedaleko nové hranice státu.

Vývoj Kralovic během druhé světové války koresponduje s obecně známými informacemi o běžném životě v Protektorátu Čechy a Morava. Válečné realitě se místní obyvatelé nejbliže ocitli, když do Kralovic přišlo několik stovek uprchlíků z východu, a pak když byla bombardována Škodovka v Plzni, protože výbuchy bylo slyšet až v Kralovicích. Nejvíce však město zasáhlo, když do něj přišli uprchlí vězni z evakuovaných koncentračních táborů, jejichž vlaky zastavily v Žihli. Po pražském květnovém povstání v Kralovicích propukly mohutné oslavy, větší než po první světové válce. Město jako takové přijeli osvobodit Američané, a až tři dny po nich vstoupili do města vojáci Rudé armády.

Po válce město opustilo asi 500 lidí, aby se nastěhovali do domů po Němcích, kteří byli odsunuti na základě Benešových dekretů. Po volbách v roce 1946, které vyhrála KSČ, se toho ve městě příliš nezměnilo, za to rok 1948 už byl zásadnější. Před vítězným únorem Kralovice dokonce navštívil prezident Edvard Beneš spolu s ministrem spravedlnosti Prokopem Drtinou. Kromě toho, že se v únoru 1948 dostali k moci komunisté, v roce 1949 přestaly být Kralovice sídlem okresu. Město tak začalo pomalu ztrácet na významu. Město se postupně smiřovalo

s praktikami a principy fungování komunistické strany, přesto se život ve městě nezastavil. Ve městě sídlila národní a střední škola, odborná hospodářská škola, mateřská škola, lidová škola umění, poté i střední zemědělské učiliště, škola pro mládež vyžadující zvláštní mládež. Od roku 1960 se Kralovice staly součástí nového okresu Plzeň-sever, ale ke zklamání všech opět nebyly sídlem onoho okresu. V 60. letech město muselo řešit několik kapacitních problémů, a to ve škole a na radnici. Situaci ve škole alespoň částečně pomohla vyřešit generální oprava školní budovy ve školním roce 1967/68. Problémy týkající se radnice byly definitivně vyřešeny, když se přesunula do budovy bývalé Městské spořitelny, kde se nachází dodnes. Po období pražského jara, se kterým místní politici souhlasili, nastalo období normalizace. To se ve městě projevilo hlavně vizuálně, protože zde byly umístěny podniky jako ČSAD, Okresní správa silnic, Česká státní spořitelna atd.

Pád komunistického režimu v roce 1989 lidé v Kralovicích neslavili okamžitě, jejich zkušenosti napovídaly, že se může ještě něco změnit. Nakonec byla 27. listopadu uspořádána manifestace na oslavu demokracie. Prvním postkomunistickým starostou se stal RNDr. Jiří Tišer. Po vzniku České republiky v roce 1993 byl zrušen místní vojenský útvar, novým starostou se stal Ing. Rudolf Salfický, který si uložil za cíl vrátit Kralovicím odpovídající vzhled. Nyní je starostou Ing. Karel Popel. Od roku 1994 bylo ve městě realizováno mnoho stavebních projektů – nová moderní knihovna, zateplení základní školy, nové koupaliště u fotbalové hřiště, oprava kostela sv. Petra a Pavla. V současnosti se upravuje okolí základní školy a školky a řeší se především efektivní využití objektu bývalých kasáren.

Dějiny Kralovic jsou vzorovým příkladem vývoje malého města na našem území od pravěku až po současnost. Lze na něm totiž ukázat obecné zákonitosti vývoje společnosti na pozadí světových i českých dějin. To, co ale dělá tyto dějiny unikátními, jsou právě regionální či dokonce místní události, stavby, instituce nebo rodáci. A právě na tuto jedinečnost by mělo být upozorňováno v hodinách dějepisu na místní škole.

Po splnění dvou výše popsaných dílčích cílů bylo možné přistoupit k naplnění hlavního cíle této práce, kterým bylo zpracovat dějiny vývoje všech škol v Kralovicích, jež poskytovaly základní vzdělání v období 1869–1989. Celý vývoj těchto škol je shrnut a zhodnocen ve třetí kapitole této práce. I přestože se tato práce zabývá obdobím počínající rokem 1869, je první podkapitola věnována počátkům školy v Kralovicích, protože se tak vytvořil kompletní obraz vývoje školství v tomto městě.

O počátcích kralovické školy toho není příliš známo, o první souhrn dochovaných poznatků o škole před založením první školní kroniky se zpětně pokusil Jan Dyk, na jeho práci pak navázal Jaroslav Mancl, jehož práce v podobě brožury je dnes uložena v jedné ze školních

kronik. Dodnes se neví, kdy byla založena první škola ve městě, jisté ale je, že v roce 1380 sídlila ve městě farní škola. První písemná zmínka o škole má však původ až v roce 1577 a hovoří se v ní o 10 žácích a učiteli Jakubu Tuxinensovi. Více informací o škole se zachovalo až po roce 1666, kdy byla škola zmíněna podruhé. Právě ze 17. století se zachovalo mnoho jmen učitelů, z nich nejznámější byl Václav Brejcha a následně pak jeho synové. V 18. století měla škola v Kralovicích tři třídy, které už ale nedostačovaly počtu žáků, navíc nevyhovovala ani samotná budova, proto byla zdemolována a na jejím místě byla v roce 1834 postavena nová školní budova. Právě kapacitní problémy a peripetie týkající se školních budov jsou příznačné pro kralovické školy v celém sledovaném období.

V souvislosti se školským zákonem z roku 1860 byla ve městě otevřena obecná škola s čtyřmi třídami, ve které se začalo vyučovat až v říjnu 1870. Prvním řídícím učitelem se stal Josef Wirka. Počet žáků v obecné škole se zvyšoval už po prvním školním roce, po celou dobu své existence škola žádala o zřízení poboček nebo nových tříd, což již v té době svědčí o jisté kvalitě výuky. První změny se škola dočkala až v letech 1876/77, když byla rozdělena IV. třída na chlapeckou a dívčí, dívčí třída ale musela být umístěna mimo školní budovu v domě tiskaře Šrekra. Školou pětitřídní se obecná škola stala v roce 1880/81. Problémem V. třídy bylo, že zahrnovala 5.–8. postupový ročník, takže se v ní žáci postupem času hromadili, proto byla v roce 1885/86 otevřena VI. třída, i tak v ní ale bylo spousta žáků. Nakonec se za dva roky otevřela dívčí pobočka při této nové třídě. Už během prvních školních roků se začali pravidelně učitelé scházet na konferencích, během nichž řešili například špatnou docházku žáků, osnovy pro výuku, nové pomůcky, rekonstrukce školní budovy atd.

Počet žáků nadále rostl a navíc bylo potřeba ve městě zpřístupnit další možnost kvalitnějšího vzdělání. Ta se otevřela, když bylo povoleno zřídit od roku 1892/93 pod společnou správou se školou obecnou trojtřídní chlapeckou měšťanskou školu. Řídícím učitelem obou škol byl jmenován Jan Hammersack. Otevření měšťanské školy bylo pro město velmi významné, zvedla se tím jeho prestiž. Otázkou ovšem bylo, kam tuto novou školu umístit. Řešení kapacitních problémů byla dosti provizorní a rozhodně neodpovídala podmínkám kvalitní výuky. Navíc byla kvůli tomu ohrožena i pověst kralovické školy, která v té době patřila mezi nejlepší na okrese. Situaci nakonec vyřešila stavba nové školní budovy na náměstí, která probíhala mezi roky 1893–1895. Tato nová školní budova byla mnohem větší než ta stávající, ovšem s přibývajícími žáky, třídami a dívčí měšťanskou školou přestala opět vyhovovat. Postavit další školní budovu však stálo mnohem větší úsilí než v 19. století.

V souvislosti s otevřením chlapecké měšťanské školy byla obecná škola přeměněna zpět na pětitřídní, aby byla zajištěna kontinuita vzdělávání. Díky přesunu do nové školní budovy byla

obnovena pravidelná výuka, která do té doby byla často narušována. Otevření měšťanské školy však umožňovalo v Kralovicích získat vyšší vzdělání pouze chlapcům, dívky získaly jistou možnost vyššího vzdělání až v 1898/99, kdy se otevřela VI. třída na obecné škole. Ta byla určena právě především dívkám poté, co chlapci odcházeli na místní „měšťanku“. Ještě většího věhlasu se dostalo kralovické škole po otevření pokračovacího kurzu při měšťanské škole v roce 1908/09. Žáky tohoto kurzu většinou byli chudí chlapci, kteří si nemohli dovolit studium na střední škole. Díky absolvování tohoto kurzu však získali možnost většího uplatnění na trhu práce. Již na začátku prvního desetiletí 20. století se na místní škole diskutovalo o zřízení dívčí měšťanské školy v důsledku nových nároků společnosti, které se začaly týkat i dívek. Žádost o otevření dívčí měšťanské školy v roce 1910/11 sice byla zamítnuta, ale alespoň byla povolena jistá alternativa, a to koedukace na místní měšťanské škole. Léta před vypuknutím před 1. světové války se tak na obecné a měšťanské škole nesla v duchu zkvalitnění výuky a jejího zpřístupnění co největšímu počtu dětí.

Po vypuknutí 1. světové války se škola přizpůsobila válečným zájmům Rakouska-Uherska. Během této války bylo největším problémem zajistit řádnou výuku, protože mnoho učitelů bylo povoláno na frontu. Následkem těchto odchodů bylo zastaveno vyučování v pokračovacím kurzu, I. a II. třída se učila polodenně, V. a VI. třída střídavě celodenně. Typickým znakem během války byla nízká docházka žáků do školy, to se projevilo v Kralovicích. Ti, kteří do školy chodili do školy, museli vyjadřovat loajalitu vůči Rakousku-Uhersku na různých oslavách, sbírali materiál na válečné sbírky, učili se typy zbraní a číst z mapy. Výuka ve škole po dobu války byla samozřejmě značně omezena i předpisy, které zakazovaly nejrůznější učebnice a činnosti, ale místní zůstavše učitelé stále udržovali výuku na určité úrovni. Jejich snahy přerušila na konci války epidemie španělské chřipky, proto musela být škola zavřena.

Vznik Československé republiky a konec války oslavilo i žactvo obecné a měšťanské školy, které se začalo pomalu vracet do svých školních lavic, ve kterých se začali vzdělávat především v duchu československého vlastenectví podle nových osnov a učebnic. Takto nastavenou výuku podporovaly školní slavnosti, besedy s legionáři, ale především návštěva T. G. Masaryka v říjnu 1921. Když škola opět získala potřebnou stabilitu, začali se do ní navracet i žáci, kterých bylo mnohem více než před 1. světovou válkou, hlavně na měšťanské škole. Nakonec se vyplnila ona žádost o zřízení měšťanské školy dívčí podaná ještě před válkou. Ta se otevřela v listopadu 1919, tím se sjednotila i obecná škola, protože se zrušily zmíněná VI. třída určená pro dívky. Obnoven při měšťanské škole byl i pokračovací kurz, teď nazývaný učebný. Ředitelem všech třech škol pod společnou správou byl Antonín Zápal. Počet žáků byl na všech

třech školách v jednotlivých třídách i tak dost vysoký, proto se začaly zřizovat pobočky, jenže ty nebylo kam umístit, a tak začalo „nekonečné“ dlouhé období týkající se oprav a úprav školní budovy, slučování tříd a ročníků, pronajímání dalších prostor a diskuzí o stavbě nové školní budovy. Zatímco ve 20. letech na škole přibývaly děti a třídy, tak ve 30. letech odešli někteří učitelé a vystřídali se zde tři ředitelé. Ještě před vypuknutím druhé světové války bylo rozhodnuto o oddělení správy obecné školy od správy měšťanské školy chlapecké a dívčí, a to s účinností od 1. září 1939. V období první republiky kralovická škola opět zažila zvýšení kvality a prestiže, svou činností příkladně podporovala ČSR. Tuto fázi však přerušila 2. světová válka.

Od začátku 2. světové války se obecná a měšťanská škola chlapecká a dívčí vyvíjela v jistém smyslu odděleně, ale stále sídlily v jedné školní budově na náměstí. Obecnou školu vedl František Zetek, měšťanskou pak Jaroslav Mancl. Každý školní rok se řídil výnosy a vyhláškami Ministerstva školství a národní osvěty tak, aby se škola podřídila zájmům nacistického Německa. Ihned první rok války došlo k zásadním změnám ve výuce – odebrání závadných učebnic, povinná výuka němčiny, více tělocviku, vyškrtnutí některých témat z vlastivědy a dějepisu. Jejich metodami se mělo zabránit šíření národnostních myšlenek a tradic ve školách. Své cíle prosazovali Němci několika způsoby, obecné školy se nejvíce dotklo rušení poboček při třídách, měšťanské školy pak její transformace na školu hlavní s čtyřmi postupovými ročníky. Kvůli tomu na obou školách ubylo hodně žáků, ale protože hlavní škola byla školou výběrovou, tak se na obecné škole opět hromadili žáci. Navíc na měšťanské škole docházelo k rušení dívčích ročníků, takže nakonec dívčí měšťanská/hlavní škola zanikla. Docházka během války byla opět nízká, navíc děti trpěly hlady, proto se konaly stravovací akce. Udržet výuku během této války bylo mnohem složitější než minule, učitelé byli prověřováni a hodně jich školu opustilo. Během války byla výuka přerušena několikrát kvůli nemocem, nedostatku uhlí, německým vojákům nebo uprchlíkům. Právě v posledních dvou případech byla zabrána celá školní budova, a učit se tak muselo po různých místnostech ve městě. Počet místností se však ke konci války zmenšoval, a tak výuka probíhala na obecné škole v každé třídě jen po půldnech jednou až dvakrát v týdnu, na měšťanské škole pak jen jednou v týdnu. Po Velikonocích 1945 se přestalo vyučovat úplně. Vyučovat se začalo v polovině května na měšťanské škole a až v červnu na obecné škole, obě školy se však nevrátily do hlavní budovy, protože byla značně zdevastovaná.

Do budovy na náměstí se děti a učitelé vrátili až na začátek školního roku 1945/46. Organizace obecné a měšťanské školy se vrátila do dob před 2. světovou válku, což znamenalo velmi nízký počet žáků na obecné škole, zatímco na měšťanské škole dosud rekordních 269 dětí. Místo povinné němčiny byl zavedena ruština. Obnovit výuku podle osnov ale trvalo déle, protože žáci se nejdříve museli doučit zameškané učivo, ale díky učitelům se výuka začala řídit

podle osnov celkem rychle. Postupně se na škole začal projevovat vliv komunismu a budoucího školského zákona, protože od roku 1946/47 se I. ročníky měšťanské školy otevřely jako třídy druhého stupně jednotné školy. Po vítězném únoru komunisté prosadili svůj vliv právě na měšťanské škole, když na místo ředitele dosadili Vladimíra Loula, svého sympatizanta. Na obecné škole ale k žádné změně nedošlo.

Obecná a měšťanská škola odstartovala v Kralovicích dlouholetou tradici základního vzdělávání, které již od 1870 prokazovalo jisté kvality, jež ještě více rostly během školních let, a to především díky neutuchající pedagogické činnosti všech učitelů na škole, kteří byli podporováni představiteli města. Právě v tomto spatřuji osobitost vývoje obecné a měšťanské školy.

Obecnou a měšťanskou školu nahradila v roce 1948 jednotná škola se dvěma stupni – národní škola a střední škola. Vliv KSČ se ve škole projevoval postupně, byly vydány nové osnovy, přibylo školních oslav, které měly ideologický podtext, pomáhalo se zemědělcům při sklizních, svou činnost při škole odstartovala i PO a ČSM. Škola měla za 9 let vychovat dělnickou mládež pomocí tzv. socialistických principů. I přestože na škole bylo vyučováno méně žáků než v minulých letech, problémy s kapacitou školní budovy nadále přetrvávaly. V tomto období byl upraven školní dvůr na hřiště a půda se přestavěla na kabinety, aby z těch původních mohla vzniknout třída. Učitelé během školního roku přijímali několik závazků, kterými podporovali socialistickou výchovu mládeže, to ale nevypovídalo nic o tom, zda byli ve straně, nebo ne.

Národní a střední škola zaujímá v dějinách základní školy v Kralovicích oproti minulému období jen krátký časový úsek. Proto je těžké vývoji této jednotné školy nějak hodnotit. Většina si nestihla ani zvyknout a už byl tento typ školy zrušen. Myšlenka jednotné školy nebyla špatná, jen ji narušil vliv komunistické strany, a proto je dnes brána populací spíše negativně. Nicméně kralovická škola si i nadále udržela své kvality, což přičítám tomu, že Kralovice byly a jsou malým městem, ve kterém se dalo domluvit i s lidmi, kteří byli ve straně. Z tohoto důvodu nebylo na školu nikdy posláno udání, nekonal se výslech učitelů a podobné praktiky komunistické strany.

Kvůli vzrůstajícímu tlaku ze strany SSSR vyšel v roce 1953 nový školský zákon, kterým byla místo jednotné školy zřízena v Kralovicích osmiletá střední škola. Počet žáků na této škole značně vzrostl, proto skoro všechny třídy měly své pobočky, jenže pro ty na škole nebylo místo. Tato situace se opět řešila pronajímáním dalších prostor po městě nebo střídavým vyučováním. Navíc se ve škole také měla otevřít Družina mládeže, ale nakonec byla přesunuta společně s mateřskou školou, školní kuchyní a jídelnou do nové budovy na okraji Masarykova náměstí.

Tohle stěhování škoie sice pomohlo, ale ne dostatečně. Znakem této osmileté střední školy je polytechnické vyučování, školní rok plný oslav, besed, filmů, výletů, soutěží a brigád podporující výchovu k socialistickému vlastenectví. Zákon z roku 1953 však nebyl vhodný pro československé školství, proto jej nahradil další zákon v roce 1960, který zavedl základní devítiletou školu. Kralovická škola však byla již v roce 1959 určena jako zkušební, proto v ní byl 9. ročník otevřen už na začátku školního roku 1959/60. Tato škola byla typickým příkladem školy 60. let, v níž se prosazovalo spojení školy se životem a inovovali se metody a formy výuky. Období devítileté školy v Kralovicích je spojeno s největšími změnami školní budovy, v roce 1967/68 došlo ke generální opravě této budovy, která ale opět nevyřešila tíživé podmínky školy, protože stále jedna třída zůstávala mimo budovu. Na konci existence této školy bylo konečně rozhodnuto o stavbě nové školní budovy. Běžný školní rok na této škole se v zásadě nelišil od těch předchozích, jen výrazně vzrostla činnost PO, ČSM a SRPŠ a nově i Jisker. Právě pro organizace ČSM se otevřel v roce 1974 Dům pionýrů a mládeže. Uvolnění 60. let se projevilo i ve škole v podobě návratů některých předmětů a uplatňovat se začala i diferenciaci ve výuce, přesto se stále pokračovalo ve výchově v duchu socialismu. Změny na škole však přerušila normalizace způsobená událostmi po pražském jaru. Škola měla za úkol prohloubit činnost komunistické výchovy a zvýšit efektivitu výuky. V důsledku toho byla na škole opět zavedena zkušebně od roku 1976/77 nová koncepce ještě před vydáním dalšího školského zákona v roce 1978. Tato koncepce i zákon znamenaly jediné, jiný typ školy, a to osmiletou základní školu. Vývoj této školy je z poloviny zastíněn stavbou nové školní budovy vedle mateřské školy. Stavba začala již roku 1978 a skončila slavnostním otevřením v srpnu 1983. Ani v 80. letech se školní rok nerůznil od těch minulých, přibýly pouze nové soutěže v rámci branných cvičení. Výrazných úspěchů škola dosahovala v soutěžích ruského jazyka a spartakiádách. Škola i nadále plnila všechny stanovené závazky, které jí udávala KSČ. Vliv této strany na školství skončil 17. listopadem 1989, zákon z roku 1984 byl novelizován rok po sametové revoluci a v Kralovicích tak vznikla základní škola již s 9. ročníky tak, jak ji známe dnes.

Definitivní vliv na školství získala KSČ prosazením školského zákona v roce 1953. Na dějinách kralovické školy za socialismu se dá ukázat mnoho fenoménů doby – fungování PO, školní oslavy a akce s ideologickým podtextem, výchova mládeže v duchu socialismu, polytechnizace vzdělávání, branná cvičení, spartakiády atd. Jak už bylo výše řečeno, tato škola nikdy neměla problémy s režimem, který ve státě byl. Ano, svou činností režim v jistém smyslu podporovala, tak to ale ani jinak nešlo, pokud si škola měla nadále udržet vysokou kvalitu vzdělávání, která tady byla minimálně od dob obecné a měšťanské školy. Rozhodně ale toto období nelze hodnotit negativně! Jak vyplynulo z rozhovorů, které jsem vedla, škola měla především v 70. a 80. letech kontakty na důležitých místech, proto si mohla dovolit některé

závazky a pokyny plnit trochu jiným stylem, než jak bylo požadováno. Současná škola za nastavenou úroveň tak dnes může vděčit právě vedení školy a učitelskému sboru, který v tomto období měl i nadále, co největší zájem o to, aby se dětem dostalo dobrého vzdělání.

Čtvrtá kapitola sestavená z rozhovorů s pamětníci a současnou paní ředitelkou už jen doplňuje hlavní cíl této práce, který byl dle mého názoru naplněn.

Třetím dílčím cílem bylo vytvořit výstavu o historii základní školy, tento cíl mohl být ale realizován až po dokončení této diplomové práce. Svým obsahem ale plně koresponduje s hlavním cílem této práce, s tím rozdílem, že výstava je určena široké veřejnosti, zatímco tato diplomová práce především akademické obci.

Při vytváření této práce jsem pracovala s různými typy zdrojů a pramenů, které vyžadovaly rozličné přístupy a metody zpracování. Tato diplomová práce mě tak obohatila nejen po stránce faktografické, ale i po stránce badatelské. Každé splnění vytyčených cílů si žádalo se zřetelem k použité odborné literatuře nebo pramenům jinou formu práce. První a druhá kapitola vycházela především z odborné literatury, zákonů, článků a sborníků. Zatímco třetí kapitola byla založena na badatelské činnosti v archivních fondech, kde jsem procházela především městské kroniky, školní kroniky, konferenční knihy, spisový materiál, třídní výkazy a soupisů žáků. Čtvrtou kapitolu jsem postavila na metodě oral history, kterou jsem v odborné práci využila vůbec poprvé. Poslední kapitola poukazuje na mou vlastní iniciativu, která vyvrcholila vytvořením výstavy s názvem *Historie Základní školy Kralovice* (zpřístupněna od září 2022).

Výsledná diplomová práce je interpretací odborné literatury a dostupných pramenů k vývoji elementárního školství v Kralovicích. Jedná se vůbec o první ucelený pohled na dějiny kralovické základní školy a jejích předcházejících typů. Tento výzkum v jistém smyslu nelze ukončit, protože Základní škola Kralovice je nadále činnou institucí. Samozřejmě by se výzkum mohl zabývat jen předcházejícími školami, které již dnes neexistují, v tom případě by ale zhodnocení vývoje nebylo komplexní. Z tohoto důvodu bude mým cílem sledovat další vývoj základní školy. Tomuto slibu nejspíše bez problému dostojím, protože na této škole právě od školního roku 2022/23 nastupují.

Výstupem této práce je již zmíněná výstava *Historie Základní školy Kralovice*. Kvůli aktuální vytíženosti školy a jejím možnostem jsme se s paní ředitelkou M. Krondřákovou domluvily, že se výstava otevře právě až na začátku školního roku 2022/23.

Výsledkem je odborná práce, která měla za cíl zmapovat a zhodnotit vývoj školních institucí skýtajících základní vzdělání v Kralovicích. Usuzuji, že se to do jisté míry zdařilo, a to i s ohledem na to, že jde právě o první odbornou práci zabývající se touto tematikou. I přestože je práce poměrně obsáhlá, mohla by být doplněna o další problematiku jako například rozbor osnov na všech typech zmíněných škol nebo pravidelnost docházky a s tím související napomínání rodičů žáků školy nedbalých. Jako studentka učitelství v navazujícím magisterském oboru spatřuji možnost rozšířit práci o didaktický aspekt. Využít by se k tomu dala samotná výstava, kterou vlastně už lze považovat za edukační materiál. Součástí výstavy by mohl být i pracovní list pro žáky, pomocí něhož by si lépe zafixovali nové informace. Nicméně doufám, že práce splní hlavní účel, ke kterému byla vytvořena. Tím bylo, že se povědomí o dějinách Základní školy Kralovice a její tradici začne ve větší míře šířit jak mezi učiteli a žáky, tak i širokou kralovickou veřejností, než jak tomu bylo doposud.

SUMMARY

This diploma thesis focuses on development of school institutions, which provided from the year 1869 to 1989 basic education in Kralovice. The examined period is associated with different types of schools- general and municipal school, national and secondary school, eight-year secondary school, nine-year primary school, eight-year primary school and primary school. The I'm on this thesis is to describe the development of these institutions and valorize it in context of general development of education in Austria-Hungary, Czechoslovakia and Protectorate of Bohemia and Moravia. All this with regard to the history of the town Kralovice. In order to achieve the set goal, it was first necessary to summarize the changes in compulsory schooling in our area from 1774 to 2004. In first chapter I focused the most on school laws and results, which were brought alongside. Due to the nature of this thesis, it was also important to dedicate few pages to history of the town, from prehistoric times to present. Only then was it possible to describe the development of the mentioned schools and its valorizing on the background of an influence from Habsburg's monarchy, eventually Habsburg-Lorraine dynasty, Czechoslovak politicians and pedagogical experts of the First Republic, the occupation administration under the Protectorate of Bohemia and Moravia and, last but not least, the Communist party. The factual basis created in this way about the development of schools providing elementary education in Kralovice became the basis for the creation of the exhibition *The History of the Kralovice Elementary School*, which is intended not only to convey to the pupils of this school its history, for the first time in its entire existence.

SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

Seznam literatury

BOBČÍKOVÁ, Laura. *Vývoj školské správy na našem území*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta právnická.

BUKAČOVÁ, Irena, Miroslav HUS a Karel ROM. *Škoda lásky: druhá světová válka na severním Plzeňsku: Kralovicko 1936-1946*. 2. doplněné a rozšířené vydání. Mariánská Týnice: Muzeum a galerie severního Plzeňska ve spolupráci se Západočeským muzeem v Plzni, 2019. ISBN 978-80-87185-26-1.

BUKAČOVÁ, Irena. *800 let Kralovic: dějiny a současnost města*. Autor úvodu Zdeněk VÁCLAVÍK. Kralovice: MěNV, 1983.

BUKAČOVÁ, Irena. *Hrdinové a oběti: druhá světová válka a holocaust v Kralovicích*. Mariánská Týnice: Muzeum a galerie severního Plzeňska, 2010. ISBN 978-80-87185-10-0.

BUŇKOVÁ, Klára. *Gryspekové a Kralovice: kulturně-historická reflexe*. Plzeň, 2020. Bakalářská práce. ZČU, Pedagogická fakulta.

DEVÁTÁ, Markéta a OLŠÁKOVÁ, Doubravka. *Ideologizace vědy a školství. Formy a vlivy kulturní politiky KSČ, 1945–1953*. In: *1948: únor 1948 v Československu: nástup komunistické totality a proměny společnosti*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2011. ISBN 978-80-7285-108-9.

FÁK, Jiří. *Stoleté proměny Kralovicka*. Mariánská Týnice: Muzeum a galerie severního Plzeňska, 2019. ISBN 978-80-87185-27-8.

FRANC, František Xaver, ŠALDOVÁ-ŠTEFANOVÁ, Věra, ed. *Štáhlauer Ausgrabungen 1890; Přehled nalezišť v oblasti Mže, Radbuzy, Úhlavy a Klabavy 1906*. Praha: Archeologický ústav ČSAV, 1988.

GRIESENBECK, Roma von. *Florián Griespek z Griespachu na Kaceřově: ve službách Koruny české*. Plzeň: NAVA, 2013. ISBN 978-80-7211-445-0.

KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*. Díl I. Praha: Sfinx Bohumil Janda, 1929.

KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*. Díl II. Praha: Sfinx Bohumil Janda, 1931.

KOCOURKOVÁ, Iva. *Vývoj školství v českých zemích a výkon samosprávy v oblasti školství na území hl. m. Prahy v období od josefínských reforem do roku 1939 a od roku 2004 po současnost*. Brno, 2013. Disertační práce. Masarykova univerzita, Fakulta právnická.

KOČKA, Václav. *Dějiny politického okresu kralovického*. 2. vyd. Rakovník: Agrosience ve spolupráci s Musejním spolkem královského města Rakovníka a okresu rakovnického a Muzeem T.G.M. Rakovník, 2010. ISBN 978-80-85081-32-9.

Kolektiv autorů. *K 20. výročí osvobození*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1965.

KOPÁČ, Jaroslav. *Dějiny české školy a pedagogiky v letech 1867–1914*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1968.

KOPÁČ, Jaroslav. *Dějiny školství a pedagogiky v Československu*. Díl I. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1971.

KŘEŠŤAN, Jiří. *Zdeněk Nejedlý: politik a vědec v osamění*. Praha: Paseka, 2012. ISBN 978-80-7432-253-2.

KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. III. díl. Kolín – Miro*. Praha: Libri, 1998. ISBN 80-85983-15-X.

MORKES, František. *Devětkrát o českém školství: (přehledný průvodce)*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2004. ISBN 80-901461-6-3.

MORKES, František. *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích: (období let 1848-2001)*. Praha: Pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-901461-9-8.

MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času: (pokus o základní chronologii 1774-1946)*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1999. ISBN 80-7020-051-0.

PELANT, Jan. *Města a městečka Západočeského kraje: stručné dějiny, současnost a výběrová bibliografie 129 míst*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1984.

PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny. Díl II. CH – L*. Praha: Československá akademie věd a umění, 1949.

RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. ISBN 978-80-7395-322-5.

STÁTNIK, Dalibor. *Boj o duši dítěte podle Ministerstva školství a národní osvěty. Několik úvah o schvalování učebních pomůcek, učebnic a školních obrazů v meziválečném Československu a za Protektorátu Čechy a Morava.* In: *Názorné vyučování a škola: historický vývoj a současné trendy používání didaktických pomůcek.* Praha: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, 2013. ISBN 978-80-86935-22-5.

VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. *Kralovice: stručné dějiny města a významné stavby.* Plzeň: Nava, 2018. ISBN 978-80-7211-522-8.

VOREL, Josef. *450 let města Kralovic 1547-1997: dějiny rodného kraje.* Rabštejn nad Střelou: Skanzen-muzeum J. Vorla, 1996.

ZETEK, František J. *Kralovice a okolí: dějepisný přehled, popis obce, přírodní přehled a vycházky do okolí.* Kralovice: okresní úřad, 1933.

ZETEK, František J. *Z dob utrpení našeho lidu.* Rakovník: Vlastivědný sborník, 1934.

ZŠ Kralovice. *Almanach 1983–2008.* Plzeň: Digitální centrum s.r.o., 2008.

ZŠ Kralovice. *Výroční zpráva ZŠ Kralovice ze školní rok 2020/21.* Kralovice, 2021.

Seznam pramenů

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 45, Kronika města 1836–1945 (1950).

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 46, Kronika města 1923–1940 (1947).

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, neinventarizováno, Kronika města 1951–1958.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, neinventarizováno, Kronika města 1959–1965.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, neinventarizováno, Kronika města 1965–1971.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, neinventarizováno, Kronika města 1972–1980.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, neinventarizováno, Kronika města 1980–1994.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 53, Stavební deník školy 1892–1893.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 54, Stavební deník školy 1895.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 355, Stavba a stavební úpravy školy 1868–1934.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 417, Farní škola 1864–1869.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 418, Zřízení hlavní školy 1868.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 419, Žádost o zřízení osmitřídní občanské (měšťanské) školy 1874.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 422, Povolení zřídit chlapeckou měšťanskou školu 1892.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 424, Pobočka pro dívky při V. třídě obecné školy 1895–1898.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 425, Zřízení a financování dívčí měšťanské školy 1907–1911.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 426, Pokračovací kurz při IV. třídě chlapecké měšťanské školy.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 427, Zřízení pobočky na obecné škole v Kralovicích 1925.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 1, Konferenční protokoly 1939–1953.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Národní škola Kralovice, inv. č. 85, Pamětní kniha 1939–1952.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 1, Konferenční protokoly 1871–1874.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 2, Konferenční protokoly 1874–1888.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 3, Kniha pozvánek na učitelské konference 1882–1888.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 4, Konferenční protokoly 1893–1902.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 5, Konferenční protokoly 1902–1910.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 6, Konferenční protokoly 1910–1915.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 7, Konferenční protokoly 1915–1923.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 8, Konferenční protokoly 1923–1937.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 569, Hlavní matrika 1876.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 570, Hlavní matrika 1878–1880.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 571, Hlavní matrika 1881–1884.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 572, Hlavní matrika I. třídy OŠ 1882–1883.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 573, Hlavní matrika I. třídy OŠ 1883–1884.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 574, Hlavní matrika I. třídy OŠ 1887–1891.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 575, Soupis žáků školní obce 1893–1894.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 576, Soupis žáků školy 1894–1895.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 577, Soupis dětí školou povinných 1917–1918.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 578, Soupis dětí školou povinných 1920–1921.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 579, Pamětní kniha 1870–1879 (1903).

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 580, Pamětní kniha 1884–1940.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 581, Vlastivědný deník 1931.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 582, Správa a organizace školy 1872–1919.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 583, Učební osnovy a výuka 1870–1920.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 584, Pedagogický sbor 1869–1919.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 585, Žáci 1869–1919.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 586, Školní budova a zahrada 1879–1907.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 587, Mimoškolní činnost 1873–1919.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 1, Konferenční protokoly 1937–1941.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 2, Konferenční protokoly 1941–1945.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 3, Konferenční protokoly 1946–1948.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Střední škola Kralovice, inv. č. 101, Pamětní kniha 1940–1963.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Pamětní kniha ZŠ Kralovice 1963–1967.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1967–1974.

SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Základní škola Kralovice, neinventarizováno, Kronika 1974–1996.

Sborníky a periodika

JANSOVÁ, Libuše. Datování laténského pohřebiště v Kralovicích u Plzně – Datierung des Latène-Gräberfeldes in Kralovice bei Plzeň. In: *Památky archeologické LII*. Praha: Československá akademie věd, 1913. ISSN 0031-0506.

Kralovický obzor 1910

Kralovický obzor 1911

Kralovický obzor 1913

Kralovický obzor 1914

Kralovický obzor 1915

Kralovický obzor 1921

Kralovický obzor 1924

Kralovický obzor 1927

Kralovický obzor 1928
Kralovický obzor 1929
Kralovický obzor 1930
Kralovický obzor 1931
Kralovický obzor 1932
Kralovický obzor 1933
Kralovický obzor 1934
Kralovický obzor 1935
Kralovický obzor 1936
Kralovický obzor 1937
Kralovický obzor 1938
Kralovický obzor 1941
Nový kralovický obzor 1990
Nový kralovický obzor 1991
Nový kralovický obzor 1993
Nový kralovický obzor 1994
Nový kralovický obzor 1995
Nový kralovický obzor 1996
Nový kralovický obzor 1997
Měsíčník kralovický obzor 1998
Měsíčník kralovický obzor 1999
Měsíčník kralovický obzor 2000
Měsíčník kralovický obzor 2001
Měsíčník kralovický obzor 2002

Měsíčník kralovický obzor 2003

Měsíčník kralovický obzor 2004

Měsíčník kralovický obzor 2005

Měsíčník kralovický obzor 2006

Měsíčník kralovický obzor 2007

Kralovický obzor 2008

Kralovický obzor 2009

Kralovický obzor 2010

Kralovický obzor 2011

Kralovický obzor 2012

Kralovický obzor 2013

Kralovický obzor 2014

Kralovický obzor 2015

Kralovický obzor 2016

Kralovický obzor 2017

Kralovický obzor 2018

Kralovický obzor 2019

Kralovický obzor 2020

Kralovický obzor 2021

SOUDSKÁ, Eva. První Keltové na Kralovicku a Manětínsku. In: *Sborník muzea okresu Plzeň-sever*. Plzeň: Muzeum okresu Plzeň-sever Mariánská Týnice – Kralovice, 1984.

Seznam internetových zdrojů

Holocaust. *Zpráva okresního úřadu v Kralovicích: Walter Kohn a Františka Friedová v zemi nikoho* [online]. Holocaust, 2014. [cit. 16.05.2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-dokumentu/dokument/108866-zprava-okresniho-uradu-v-kralovicich-walter-kohn-a-frantiska-friedova-v-zemi-nikoho/>

KLOČKOVÁ, Lenka. MŠMT od roku 1848 do současnosti [online]. MŠMT, 2004. [cit. 04.04.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/165-let-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>

Město Kralovice. *Kralovický obzor* [online]. Město Kralovice, 2020. [cit. 13.03.2022]. Dostupné z: <https://www.kralovice.cz/mesto/kralovicky-obzor-1/>

Město Kralovice. *Strategický plán rozvoje města Kralovice 2021–2028* [online]. Město Kralovice, 2021. [cit. 13.03.2022]. Dostupné z: https://www.kralovice.cz/modules/file_storage/download.php?file=7f47bb10%7C12&inline=1

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Předpis 138/1995 Sb.* [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2021. [cit. 17.05.2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=138&r=1995>

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Předpis 171/1990 Sb.* [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2021. [cit. 17.05.2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=171&r=1990>

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Předpis 186/1960 Sb.* [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2021. [cit. 17.05.2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=186&r=1960>

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Předpis 29/1984 Sb.* [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2021. [cit. 17.05.2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=29&r=1984>

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Předpis 31/1953 Sb.* [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2021. [cit. 17.05.2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=31&r=1953>

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Předpis 561/2004 Sb.* [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2021. [cit. 17.05.2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=561&r=2004>

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Předpis 63/1978 Sb.* [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2021. [cit. 17.05.2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=63&r=1978>

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Předpis 95/1948 Sb.* [online]. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 2021. [cit. 17.05.2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=95&r=1948>

Spolek Gryspek. *Slavnost odhalení památníku Floriána Gryspeka* [online]. Spolek Gryspek, 2019. [cit. 13.03.2022]. Dostupné z: <https://www.gryspek.cz/news/slavnost-odhaleni-pamatniku-floriana-gryspeka/>

Ústní prameny

Rozhovor s Mgr. Zdeňkou Pohankovou, bývalou ředitelkou Osmileté základní školy Kralovice. Kralovice, 11. 7. 2022. Soukromý archiv autorky.

Rozhovor s Mgr. Alicí Buňkovou, bývalou učitelku dějepisu a ruského jazyka v Kralovicích. Kutná Hora. 10. 7. 2022. Soukromý archiv autorky.

Rozhovor s Mgr. Miroslavou Kronďákovou, současnou ředitelkou Základní školy Kralovice. Kralovice, 7. 7. 2022. Soukromý archiv autorky.

SEZNAM PŘÍLOH

Obrázek 1: Zákon č. 95/1948 Sb.	II
Obrázek 2: Zákon č. 31/1953 Sb.	II
Obrázek 3: Zákon č. 186/1960 Sb.	III
Obrázek 4: Zákon č. 63/1978 Sb.	III
Obrázek 5: Zákon č. 29/1984 Sb.	IV
Obrázek 6: Zákon č. 171/1990 Sb.	V
Obrázek 7: Zákon č. 138/1995 Sb.	VI
Obrázek 8: Zákon č. 561/ 2004 Sb.	VII
Obrázek 9: Erb české větve Gryspeků.....	VIII
Obrázek 10: Florián Gryspek	VIII
Obrázek 11: Kostel sv. Petra a Pavla v Kralovicích.....	IX
Obrázek 12: Stav hrobky po rekonstrukci	IX
Obrázek 13: mumie Floriána Gryspeka a jeho žena Rozina	X
Obrázek 14: Znak města Kralovice	X
Obrázek 15: Vyobrazení Kralovic z roku 1740, veduta od F. B. Wenera	XI
Obrázek 16: Vyobrazení Kralovic z roku 1823	XI
Obrázek 17: Starý zámek ve 20. století	XII
Obrázek 18: vlevo bývalá budova radnice, vpravo současná radnice	XII
Obrázek 19: Původní školní budova postavená v roce 1834.....	XIII
Obrázek 20: Stará školní budova postavená v roce 1895.....	XIII
Obrázek 21: Nová školní budova, rok 1983 a 2022	XIV
Obrázek 22: Rozvrh z roku 1898/1899, V. třída obecné školy	XIV
Obrázek 23: Rozvrh z roku 1901/02, I. třída měšťanské školy.....	XV
Obrázek 24: Propouštěcí vysvědčení z obecné školy, rok 1911	XV
Obrázek 25: Půdorys zdí staré školní budovy	XVI
Obrázek 26: Povolení zřídit chlapeckou měšťanskou školu	XVI
Obrázek 27: Výstava Historie Základní školy Kralovice.....	XVII
Tabulka 1: Seznam ředitelů	XVIII
Tabulka 2: Počet žáků	XXII

Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé

Částka 38. Vydána dne 10. května 1948. Cena Kčs 2.60.

O B S A H :

95. Zákon o základní úpravě jednotného školství (školský zákon).

95.

Zákon ze dne 21. dubna 1948 o základní úpravě jednotného školství (školský zákon).

Ústavodárné Národní shromáždění republiky Československé naneslo se na tomto zákoně:

ČÁST PRVNÍ. Úvodní ustanovení.

§ 1.

(1) Veškeré mládeži se dostane jednotné výchovy a obecného i odborného vzdělání na školách, které tvoří jednotnou soustavu.

(2) Podle dalších ustanovení tohoto zákona chodí mládež do školy mateřské ve věku od tří do šesti let, do školy prvního stupně (národní) a druhého stupně (střední) od šesti do patnácti let a mládež starší do školy třetího stupně.

§ 2.

Školy pečují o všestranný rozumový, citový, mravní a tělesný rozvoj žactva. Vzdělávají mládež v duchu pokrokových národních tradic a ideálů humanitní, vychovávají k samostatnému myšlení, cílevědomému jednání, činné práci i družné spolupráci a probouzejí v mládeži touhu po sebevzdělání a pokroku. Vedou ji k činné účasti na životě školy a na budování, skvělém díle republiky. Pěstují smysl pro společenství v rodině, národě, Slovanstvu a lidstvu. Vychovávají národní a politicky uvědomělé občany lidové demokratického státu, statečně obránce vlasti a oddané zastánce pracujícího lidu a socialismu.

§ 3.

(1) Na školách v zemi České a v zemi Moravskoslezské se vyučuje český, na Slovensku slovenský.

(2) Výjimky může stanoviti vláda.

§ 4.

(1) Školy jsou učitelské státní.

(2) Výjimky z ustanovení odstavce 1 stanoví zvláštní zákon.

§ 5.

Základní školní vzdělání poskytují školy prvního a druhého stupně. Toto vzdělání je povinné, jednotné a bezplatné.

§ 6.

Školy podléhají veřejnému zdravotnímu dozoru, předpisům o zdravotních opatřeních, o preventivní zdravotní péči a o péči sociální.

§ 7.

Ministerstvu školství a osvěty přísluší veřejná správa škol a dozor na ně.

ČÁST DRUHÁ.

Mateřská škola.

§ 8.

Mateřská škola poskytuje v těsné součinnosti s rodinou dětem ve věku od tří let do doby, kdy začnou docházeti do národní školy, výchovnou péči a zdravotní a sociální ochranu.

(1) Náboženská výchova a dozor na ni přísluší orgánům církevním (náboženským obcím) bez újmy práva veřejného dozoru a správy, které přísluší ministerstvu školství a osvěty (§ 7).

(2) Účelní osnovy náboženské výchovy stanoví na návrh církevních orgánů (náboženských obcí) ministerstvo školství a osvěty, přezkoumá je s hlediska občanské a náboženské snášlivosti.

(3) Učitelé náboženství (církevní orgány a náboženské společnosti) jsou povinni četiti předpisů, které v mezích zákona vydají školní úřady.

(4) Vyučování náboženství musí být v souladu s výchovnou činností školy.

(5) Předpisy o zřizování oddělení pro náboženskou výchovu a o počtu vyučovacích hodin vydá vláda nařízeními.

§ 20.

Školy prvního a druhého stupně zřizuje a zrušuje zemský školní úřad a stanoví též jejich obvody.

§ 21.

Předpisy o obvodech, o zřizování a rušení škol (tříd) a o plánování budování sítě škol vydá vláda nařízeními.

Díl II.

Národní škola.

§ 22.

Národní škola poskytuje základy obecného vzdělání.

§ 23.

Národní škola má pět postupných ročníků.

§ 24.

Národní škola se zpravidla zřídí, je-li v jejím předpokládaném obvodu podle tříletého průměru nejméně 20 dětí, které jsou povinny do ní choditi a které pro vzdálenost, neschůdnost cesty nebo pro dopravní poměry nemohou docházeti do jiné školy.

§ 25.

V první třídě a na jednotřídní škole má býti nejvýše 20, v ostatních třídách nejvýše 40 žáků; při vyšším počtu se zpravidla zřídí další třída (pobočka).

§ 26.

Výchovné a vzdělávací obory jsou: společenské, jazykové, počty, věsné nauky, obory technické, estetické, zdravotní a tělovýchovné. Podrobnosti určí vláda nařízením.

Díl III.

Střední škola.

§ 27.

Střední škola poskytuje ucelené základní obecné vzdělání.

§ 28.

Střední škola má čtyři postupné ročníky.

§ 29.

Střední škola se zpravidla zřídí, je-li v jejím předpokládaném obvodu podle tříletého průměru nejméně 100 dětí, které jsou povinny do ní choditi (§ 13, odst. 1 a 3) a které nemohou pro vzdálenost, neschůdnost cesty nebo pro dopravní poměry docházeti do jiné střední školy.

§ 30.

V jedné třídě má býti nejvýše 40 žáků; při vyšším počtu se zpravidla zřídí pobočná třída.

§ 31.

Výchovné a vzdělávací obory a nauky jsou: společenské, jazykové (jazyk vyučovací, jazyk ruský), matematika, přírodní vědy, obory technické, estetické, zdravotní a tělovýchovné. Podrobnosti určí vláda nařízením.

§ 32.

Žáci posledního postupného ročníku jsou povinni tělesně pracovat nejvýše čtyři týdny v některém hospodářském oboru. Podrobnosti a výjimky určí vláda nařízením.

ČÁST ČTVRTÁ.

Díl I.

Společná ustanovení pro školy třetího stupně.

§ 33.

Školy třetího stupně jsou:
1. povinné: základní odborné školy,

Obrázek 1: Zákon č. 95/1948 Sb.

zdroj: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=95&r=1948>

Sbírka zákonů republiky Československé

Částka 18. Vydána dne 7. května 1953. Cena Kčs 2.50.

O B S A H :

31. a 32. 31. Zákon o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon). — 32. Nařízení o přeměně dosavadních škol na školy podle nového školského zákona

31.

Zákon

ze dne 21. dubna 1953

o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon).

Národní shromáždění republiky Československé usneslo se na tomto zákoně:

§ 1.

Úvodní ustanovení.

(1) Pro socialistickou společnost, kterou budujeme, musí naše škola vychovávat všestranně rozvíjet a dokonale připravovat nové socialistické občany — dělníky, rolníky a inteligenci.

(2) Toto poslání může splnit jen škola zjedná s veškerými školami socialistického budování a s politickým, hospodářsko-technickým a kulturním rozvojem vlasti a její obranou.

(3) Velikému poslání socialistické školy musí odpovídat taková příprava a vzdělání učitelů, hlavních tvůrců školní výchovy mládeže, které zajišťují vysokou úroveň i odbornou úroveň jejich pedagogické práce.

Část první.

Školská soustava.

§ 2.

Mateřská škola.

(1) Mateřská škola poskytuje dětem ve věku od tří let předškolní výchovnou péči a

zdravotní a sociální ochranu. Mateřské školy jsou určeny především pro děti zaměstnaných rodičů.

(2) Docházka do mateřské školy je povinná.

Školy všeobecné vzdělávací.

§ 3.

Základní všeobecné vzdělání.

(1) Základní všeobecné vzdělání je povinné a bezplatné.

(2) Poskytuje je osmiletá střední škola nebo prvních osm postupných ročníků jedenáctileté střední školy.

(3) Povinnost chodit do školy trvá osm let a začíná počátkem školního roku následujícího po dni, kdy dítě dovrší šestý rok věku.

§ 4.

Typy všeobecné vzdělávacích škol.

(1) Osmiletá střední škola poskytuje základní všeobecné vzdělání a připravuje pro povolení, odbornou školu nebo pro vyšší všeobecné vzdělání.

(2) Jedenáctiletá střední škola dává základ v prvních osmi postupných ročnících základní všeobecné vzdělání a v posledních třech postupných ročnících vyšší všeobecné vzdělání a připravuje především pro studium na vysoké škole. Tyto poslední tři postupné ročníky jsou výběrové. Může být do nich přijímáni žáci, kteří úspěšně ukončili osmiletou střední školu nebo prvních osm postupných ročníků jedenáctileté střední školy.

Obrázek 2: Zákon č. 31/1953 Sb.

zdroj: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=31&r=1953>

Sbírka zákonů Československé socialistické republiky

Částka 82 Vydána dne 28. prosince 1960 Cena 60 haléřů

OBSAH:
186. Zákon o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon)

186

ZÁKON

ze dne 15. prosince 1960

o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon)

§ 1

Dvodílná ustanovení

(1) Právo všech občanů na vzdělání je zajištěno jedinou soustavou škol, výchovných a vzdělávacích zařízení.

(2) Stálý růst výrobních sil a rozmanitování bohatství společnosti vyžaduje příznivé podmínky pro výchovu a vzdělávání a umožňuje poskytovat bezplatně výchovu a vzdělání školní učeňské a školní potřebám. Mládeži a pracujícím se ve stále větší míře usnadňuje studium poskytováním stipendií. Materiální podmínky pro výchovu a vzdělávání mládeže a pracujících se budou soustavně zlepšovat.

(3) Výchova a vyučování jsou založeny na vědeckém světovém názoru, marxismu-leninismu, těsně spojeny se životem lidu a opírají se o nejnovější poznatky vědy a o pokrokové kulturní tradice. Při veškeré učební a výchovné práci školy se spoleje studium základní vědy, polytechnické vyučování a pracovní výchova se společensky užitečnou, zvířetě výrobní prací, do níž se mládež začíná přiměšovat již od svého mládí.

(4) Rozhodujícím činitelem ve výchově a vzdělávání na školách a ve výchovných zařízeních jsou učitelé a vychovatelé. Jejich posláním je i veřejná kulturně politická činnost. Veliká společenská od-

vítězstvím socialismu vstoupil československý lid do nového období svých dějin. Všechno jeho usilování směřuje nyní k vytvoření materiálních a duchovních předpokladů pro přechod ke komunismu.

Budování vyspělé socialistické společnosti a přechod ke komunismu vyžaduje všestranně rozvířeného a vzdělaného člověka. Jeho výchova je věcí celé společnosti a uskutečňuje se se pod vedením Komunistické strany Československa.

Veliká díla ve výchově nového člověka připadá škole. Posláním škol v Československé socialistické republice je vychovávat mládež a pracující v duchu vědeckého světového názoru v řádně vzdělané, způsobilé osvobodit si poznatky současné vědy a techniky, připravit ke společenskému užitému práci, v bližší budoucnosti, nahlížející radostně spolupráci v kolektivu a v práci pro celou, prochnutou ideami socialistického vlastnictví a internacionálního — v ušlechtilé občany Československé socialistické republiky, nasazené budování komunismu.

Proto Národní shromáždění Československé socialistické republiky se usneslo na tomto zákoně:

ni, kdy dítě dosáhne šesté věkové. Děti, které do- vrší šestý rok věku v době od počátku školního roku do konce roku kalendářního, může být vyjím- něčně přijato do školy, podléhá-li o to jeho rodiče nebo jiní zákonní zástupci. Zřízčí-li se je tělesně i duševně vyspělé, a souhlasí-li s přijetím místní národní vyluč.

(1) Základní škola, která splní povinnost školní docház- ky, avšak nedosaženo vzdělání, může být povolená základní devítiletá škola, může být povolena další docházka do této školy, nejdříve však do konce škol- ního roku, v němž žák dosáhne věku šestnácti let. Nežiskal-li však ani takto úplné základní vzdělání, vedou [e] závod a společenská organizace k tomu, aby si je doplnil při zaměstnání.

§ 2

Základní devítiletá škola

(1) Základní vzdělání a výchovnou péči posky- tuje základní devítiletá škola a příslušné ročníky škol hudebních a tanečních.

(2) V místech, kde nejsou podmínky pro zřízení všech devíti ročníků základní devítileté školy, může se zřídit základní devítiletá škola jen s nižšími ročníky. Žáci, kteří ukončí poslední ročník takové školy, pokračují ve školní docházce na základní devítileté škole se všemi ročníky, do jejíž obvodu patří základní devítiletá škola s nižšími ročníky; obvodí státní okresní úřad, včetně školní a školní spolupráci základních devítiletých škol s nižšími ročníky a základních devítiletých škol se všemi ročníky spraví ministerstvo školství a kultury.

(3) Součástí základní devítileté školy je školní družina pro žáky 1. až 5. ročníku a školní klub pro žáky 6. až 9. ročníku. Ve školní družině a ve škol- ním klubu pečují vychovatelé a učitelé o výchovu dětí v době mimo vyučování a o přezítování. Za činnost těchto výchovných zařízení odpovídá ředitel školy. Do školní družiny a školního klubu se přijímají děti na žákově rodičů nebo jiných zákonných zástupců.

Střední a vyšší vzdělání

§ 7

(1) Socialistická společnost zajišťuje mládeži, po patnáctém roce věku střední a vyšší vzdělání, přípravu k práci a k dalšímu vzdělávání, výchovu k všeobecnému světovému názoru, výchovu morální a politickou, estetickou, tělesnou a brannou a vy- tvorí potřebné podmínky a předpoklady pro vše- stranný rozvoj jejich tělesných a duševních sil a schopností.

(2) Středním vzděláním se rozumí všeobecné, polytechnické a odborné vzdělání, v němž náma- ření a rozsahu, rovnocenně svou společenskou hod- notou, které se získává v různých druzích škol po

ukončení základního vzdělání a při němž je veške- rá milder zapojena různými způsoby do práce výrobní. Zámětem a rozsah středního vzdělání jsou určeny potřebami národního hospodářství a kultury. (3) Střední vzdělání poskytuje odborná učiliště učeskové školy, střední školy pro pracující, odborné školy, střední odborné školy, střední všeobecné vzdělávací školy, podnikové technické školy, konzervatoře a příslušné ročníky škol hudebních a ta- nečních a škol pro mládež vyzdaující zvláštní péče. Do těchto škol se přijímají děti podle schopnosti a zájmů a v souladu s potřebami národního hospo- dářství a kultury. Obecným předpokladem studia na odborné škole, střední odborné škole, na střední škole pro pracující, na střední všeobecné vzdělá- vací škole a na konzervatoři je ukončení základní vzdělání.

(4) Vyšším vzděláním se rozumí vyšší odborné vzdělání, které poskytují příslušné ročníky konzervatoří a podnikové instituty.

(5) Za podmínek stanovených prováděcími předpisy může být vzdělání poskytováno v jiných vzdělávacích zařízeních, než které uvádějí odstáv- ce 3 a 4, a unáco se rovnocenně se vzděláním střed- ním nebo vyšším.

(6) Pracujícími se zajišťuje možnost prohloubit si své vzdělání nebo získat vzdělání nové při zaměstnání na školách a v kurzech i v různých vzdělávacích zařízeních ústředních útadů a orgánů, v kurzech závodní školy práce, jakostí i ve vzdělá- vacích zařízeních závodů, úadů družstev a jiných společenských organizací. Vzdělávacími zařízeními závodů jsou podnikové technické školy, podnikové instituty, podnikové i střední školy pro pracující. Vzdělávacími zařízeními společenských organizací jsou zejména ústřední školy, večerní školy, večerní univerzity a lidové akademie; vzdělávacími zařízeními družstev jsou zejména podnikové technické školy, podnikové střední školy pro pracující.

§ 3

Odborné učiliště a učeskové školy

(1) Odborné učiliště poskytuje učilám odbornou přípravu, střední všeobecné a odborné vzdělání a mimoslovní výchovu. Učeskové školy poskytují učilám střední všeobecné a odborné vzdělání, přípravu k mimoslovní výchovu.

(2) Na odborném učilišti a učeskové škole se vztahují ustanovení tohoto zákona, v nichž jsou tato zařízení výslovně uvedena; veškeré ostatní otázky jsou upraveny zvláštními předpisy.

§ 4

Střední škola pro pracující

(1) Střední škola pro pracující doplňuje a roz- šřuje odbornou kvalifikaci a všeobecně a polytech- nické vzdělání pracujících, kteří mají vzdělání na

Obrázek 3: Zákon č. 186/1960 Sb.

zdroj: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=186&r=1960>

Sbírka zákonů Československá socialistická republika

ČESKÁ
SOCIALISTICKÁ REPUBLIKA

SLOVENSKÁ
SOCIALISTICKÁ REPUBLIKA

Částka 14

Vydána dne 23. června 1978

Cena

OBSAH:

- 62. Ústavní zákon, kterým se mění článek 24 odstavec 2 Ústavy Československé socialistické republiky
- 63. Zákon o opatřeních v soustavě základních a středních škol
- 64. Zákon, kterým se mění a doplňuje branný zákon
- 65. Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 79/1959 Sb., o občanských služebních poměrech vojáků, ve znění pozdějších předpisů
- Oznamenání o vydání občanských předpisů předpisů

63

ZÁKON

ze dne 21. června 1978

o opatřeních v soustavě základních a středních škol

Federální shromáždění Československé socialistické republiky se usneslo na tomto zákoně:

§ 1

Účel zákona

(1) Další rozvoj socialismu klade zvýšené požadavky na každého člena socialistické společnosti a vyzaduje, aby se výchova a vzdělávání v Československé socialistické republice neustále prohlubovalo a zdokonalovalo.

(2) Účelem zákona je vytvořit ve školské soustavě podmínky pro postupné zavádění středního vzdělání a úplného středního vzdělání veškeré mládeže.

(3) Do jednotné školské soustavy se zařazují nové druhy škol, jimiž jsou základní škola a střední odborné učiliště, stanoví se délka povinného vzdělávání a povinné školní docházky i způsob, jakým plnit a stupně vzdělání získávaného žáky.

§ 3

(1) Základní škola má osm ročníků; tvoří ji první stupeň s prvými až čtvrtým ročníkem a druhý stupeň s pátým až osmým ročníkem. Na prvnímu stupni si žáci osvojují základní vědomosti a doved- nosti, získávají základní poznatky o přírodě a spo- lednosti, základní pracovní návyky a návyky kolektivního jednání. Druhý stupeň obsahuje nauky na první stupeň a rozvíjí výchovný a vzdělávací základ, který žáci získali na prvnímu stupni.

(2) V místech, kde nejsou podmínky pro zři- zení všech osmi ročníků základní školy, se může zřídit základní škola jen s ročníky prvního stupně. Žáci, kteří ukončí poslední ročník takové školy, pokračují v povinné školní docházce na základní škole se všemi ročníky, do jejíž obvodu základní škola jen s ročníky prvního stupně patří.

§ 4

Základní devítiletá škola

(1) Základní devítiletá škola poskytuje základ- ní všeobecné a polytechnické vzdělání, přípravu ke společenskému prospěšné práci a k dalšímu vzdělá- vání, výchovu k všeobecnému světovému názoru, vý- chovu rozumovou, výchovu morální a politickou, estetickou, tělesnou, brannou a výchovu pracovní.

(2) V místech, kde nejsou podmínky pro zřízení všech devíti ročníků základní devítileté školy, se může zřídit základní devítiletá škola jen s nižšími ročníky (do pátého ročníku). Žáci, kteří ukončí po- slední ročník takové školy, pokračují ve školní docházce na základní devítileté škole se všemi ročníky, do jejíž obvodu základní devítileté školy jen s nižšími ročníky patří.

(3) Základní devítiletá devítiletá škola, která splní povinnost školní docházky, avšak nedosaženo vzdě- lání, může být povolena další docházka do konce školního roku, v němž žák dosáhne věku šestnácti let. Nežiskal-li občan ani takto základní vzdělání, umožní mu organizace, v níž je zaměstán, aby si je doplnil při zaměstnání.

Č Á S T P R V N Í

VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ V ZÁKLADNÍCH A STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH

D Í L P R V N Í

ZÁKLADNÍ ŠKOLA A ZÁKLADNÍ DEVÍTILETÁ ŠKOLA

Základní škola

§ 2

(1) Základní škola poskytuje základy všeobecného polytechnického vzdělání; zabezpečuje rozu- movou výchovu, výchovu k všeobecnému světovému názoru, výchovu politickou, výchovu k socialis- tickému vlastnictví a proletářskému internacione- lismu, morální, pracovní, estetickou, tělesnou vý- chovu a brannou výchovu žáků.

(2) Základní škola připravuje žáky pro stu- dium ve všech druzích středních škol, na kterých

Obrázek 4: Zákon č. 63/1978 Sb.

zdroj: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=63&r=1978>

Sbírka zákonů

Československá socialistická republika

ČESKÁ
SOCIALISTICKÁ REPUBLIKA

SLOVENSKÁ
SOCIALISTICKÁ REPUBLIKA

Částka 5

Vydána dne 4. dubna 1984

Cena Kčs 2,60

OBSAH:

27. Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 135/1961 Sb., o pozemních komunikacích (silniční zákon)
28. Zákon o státním dozoru nad jednocornou bezpečností jaderných zařízení
29. Zákon o soustavě základních a středních škol (školský zákon)
30. Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení doplňovací volby do Západočeského krajského národního výboru ve volebním obvodu č. 85 Rotavsko
Oznámení o vydání obecně závazných právních předpisů

29

ZÁKON

ze dne 22. března 1984

o soustavě základních a středních škol
(školský zákon)

Vysoké úroveň, prohlubování a zdokonalování socialistické výchovy a vzdělanosti mladé generace i všech pracujících je jedním ze základních předpokladů dalšího rozvoje socialistické společnosti, její ekonomiky a kultury, upevnování socialistických výrobních vztahů a socialistického způsobu života. Úloha výchovy a vzdělání nabývá zvláště na důležitosti v etapě vědeckotechnické revoluce a má zásadní význam pro rychlejší uplatňování jejích výsledků v praxi.

Výchova a vzdělávání v Československé socialistické republice jsou věcí celé společnosti a uskutečňují se pod vedením Komunistické strany Československa a socialistického státu, jsou založeny na vědeckém světovém názoru, na těsném spojení školy se životem a prací lidu a opírají se o nejnovější poznatky vědy a techniky. Smyslem a hlavním úkolem výchovy a vzdělávání je připravit mládež pro život a práci v rozvinuté socialistické společnosti a obranu socialistické vlasti. Hlavní úloha při plnění tohoto úkolu připadá škole.

Rozhodujícími činiteli výchovně vzdělávacího procesu ve školách jsou učitelé a další pedagogičtí pracovníci. Škola v úzké spolupráci s rodinou, společenskými organizacemi, zejména Socialistickým svazem mládeže a jeho pionýrskou organizací, Revolučním odborovým hnutím a dalšími výchovnými institucemi státu usiluje o jednotu výchovy a vzdělávání a pečuje o zdravý vývoj žáků aktivním rozvíjením jejich duševních i tělesných schopností.

Státní orgány a socialistické organizace vytvářejí podmínky pro přípravu mládeže pro výkon povolání.

Federální shromáždění Československé socialistické republiky se usneslo na tomto zákoně:

ČÁST PRVNÍ ZÁKLADNÍ USTANOVENÍ

§ 1

Základní školy a střední školy jsou součástí Československé výchovně vzdělávací soustavy a

svými výchovně vzdělávacími cíli a obsahem tvoří jednotný celek.

§ 2

(1) Soustavu základních a středních škol tvoří základní škola, střední odborné učiliště, gymnázium, střední odborná škola a školy pro mládež vyžadující zvláštní péči.

(2) Ministerstvo školství České socialistické republiky v České socialistické republice a ministerstvo školství Slovenské socialistické republiky ve Slovenské socialistické republice (dále jen „ministerstva školství“) stanoví obecně závazným právním předpisem typy a názvy jednotlivých druhů škol uvedených v odstavci 1.

§ 3

Výchova a vzdělávání se uskutečňují v jazyce českém nebo slovenském. Občanům maďarské, německé, polské a ukrajinské (rusínské) národnosti se v rozsahu přiměřeném zájmům jejich národního rozvoje zabezpečuje právo na vzdělání v jejich jazyce.

§ 4

(1) Výchova a vzdělávání jsou bezplatné.
(2) V rozsahu stanoveném vládou Československé socialistické republiky se žákům bezplatně poskytují učebnice a učební texty a základní školní potřeby.

ČÁST DRUHÁ

ZÁKLADNÍ ŠKOLA

§ 5

(1) Základní škola poskytuje základy všeobecného polytechnického vzdělání; zabezpečuje rozumovou výchovu, výchovu k vědeckému světovému názoru, ideově politickou výchovu, výchovu k socialistickému vlastenečství, socialistickému a proletářskému internacionálistu, mravní, pracovní, estetickou, tělesnou výchovu a brannou výchovu žáků.

Částka 5

Sbírka zákonů č. 29/1984

Strana 111

(2) Základní škola připravuje žáky pro studium ve všech druhích středních škol.

(3) Základní škola navštěvují žáci nejdříve do splnění povinné školní docházky (§ 34).

§ 6

(1) Základní škola má osm ročníků; ročníky první až čtvrtý tvoří první stupeň základní školy, ročníky pátý až osmý druhý stupeň základní školy. První stupeň základní školy poskytuje základní vědomosti a dovednosti, základní poznatky o přírodě a společnosti, základní pracovní návyky a návyky kolektivního jednání. Druhý stupeň obsahově navazuje na první stupeň a rozvíjí výchovný a vzdělávací základ, získaný na prvním stupni.

(2) V místech, kde nejsou podmínky pro zřízení všech osmi ročníků základní školy, může se zřídit základní škola jen s ročníky prvního stupně. Žáci, kteří ukončí poslední ročník takové školy, pokračují v povinné školní docházce v základní škole se všemi ročníky, do jejíhož obvodu patří základní škola s ročníky prvního stupně.

§ 8

(1) Střední vzdělání zahrnuje všeobecné polytechnické vzdělání a základy odborné přípravy; získává se úspěšným ukončením druhého ročníku střední školy.

(2) Opíná střední vzdělání zahrnuje střední vzdělání, obsahově širší a hlubší všeobecné polytechnické vzdělání a odbornou přípravu, diferencovanou podle studijních oborů; získává se úspěšným vykonáním maturitní zkoušky ve střední škole.

(3) Odborná příprava je součástí výchovy a vzdělávání ve středních školách, v níž si žáci osvojují vědomosti a dovednosti umožňující kvalifikovaný výkon povolání a odborných činností; ukončuje se v učebních oborech úspěšným vykonáním závěrečné zkoušky, ve studijních oborech úspěšným vykonáním maturitní zkoušky.

DÍL DRUHÝ

STŘEDNÍ ODBORNÉ UČILISTE

§ 9

Výchova a vzdělávání ve středním odborném učilišti

Obrázek 5: Zákon č. 29/1984 Sb.

zdroj: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=29&r=1984>

Sbírka zákonů

ČESKÉ A SLOVENSKÉ FEDERATIVNÍ REPUBLIKY

ČESKÉ REPUBLIKY / SLOVENSKÉ REPUBLIKY

Částka 30

Vydána dne 18. května 1990

Cena Kčs 8,-
(dotisk)

OBSAH:

171. Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon)
 172. Zákon o vysokých školách
 173. Zákon, kterým se zrušuje zákon č. 68/1956 Sb., o organizaci tělesné výchovy, a kterým se upravují některé další vztahy týkající se dobrovolných tělovýchovných organizací
 174. Vyhláška Ministerstva kultury Slovenské republiky o společenském ohodnocení stromů rostoucích mimo lesa

171

ZÁKON
ze dne 3. května 1990,
kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb.,
o soustavě základních a středních škol (školský zákon)

Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky se usneslo na tomto zákoně:

1. § 1 zní:

„§ 1

Čl. I
Vypouští se úvodní část (preambule) v celém rozsahu.

Čl. II
Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon), se mění a doplňuje takto:

(1) Základní školy, učiliště a střední školy jsou součástí československé výchovně vzdělávací soustavy; v právních vztazích vystupují svým jménem a mají odpovědnost vyplývající z těchto vztahů, pokud není dále stanoveno jinak.

(2) Ve věcech výchovy a vzdělávání jsou přímo řízeny ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy

České republiky v České republice a ministerstvem školství, mládeže a tělesné výchovy Slovenské republiky ve Slovenské republice (dále jen „ministerstva školství“).

2. § 2 zní:

„§ 2

(1) Soustava základních a středních škol tvoří základní škola, základní umělecká škola, učiliště, střední odborné učiliště, gymnázium, střední odborná škola a speciální škola.

(2) Ministerstva školství stanoví vyhláškou typy a názvy jednotlivých druhů škol uvedených v odstavci 1.“

3. V § 3 se dosavadní text označuje jako odstavec 1 a připojuje se odstavec 2, který zní:

„(2) Neslyšícím a nevidomým se zajišťuje právo na vzdělání v jejich jazyce s použitím znakové řeči nebo Braillova písma.“

4. V § 4 se v odstavci 1 připojuje věta, která zní: „V soukromých školách a v církevních školách se může právo na vzdělání zajišťovat za úplatu.“

5. § 5 zní:

„§ 5

(1) Základní škola poskytuje základní vzdělání; zabezpečuje rozumovou výchovu ve smyslu vědeckého poznání a v souladu se zásadami vlastnictví, humanity a demokracie a poskytuje mravní, estetickou, pracovní, zdravotní, tělesnou výchovu a ekologickou výchovu žáků; umožňuje též náboženskou výchovu.

(2) Základní škola připravuje žáky pro další studium a práci.“

6. § 6 zní:

„§ 6

(1) Základní škola má devět ročníků. Od pátého ročníku se zpravidla diferencuje podle zájmů a schopností žáků.

(2) V místech, kde nejsou podmínky pro zřízení všech devíti ročníků základní školy, může se zřídit základní škola, která nemá všechny ročníky. Žáci, kteří ukončí poslední ročník takové školy, pokračují v plnění povinné školní docházky v základní škole se všemi ročníky.“

7. Za část druhou se vkládá část druhá A, která zní:

„ČÁST DRUHÁ A

§ 6a

Základní umělecká škola

(1) Základní umělecká škola poskytuje základy vzdělání v jednotlivých uměleckých oborech a připravuje pro studium učebních a studijních oborů ve středních školách uměleckého zaměření a v konzervatořích, připravuje také odborné pro studium na vysokých školách s uměleckým zaměřením.

(2) V základních uměleckých školách se mohou zřizovat oddělení hudební, taneční, výtvarná a literárně dramatická nebo některá z nich.

(3) Základní umělecká škola organizuje studium určené převážně pro žáky základní školy; může též organizovat studium pro dospělé.

(4) Ministerstva školství stanoví vyhláškou podrobnosti o organizaci studia v základních uměleckých školách.“

8. V § 7 odst. 1 zní:

„(1) Střední školy poskytují žákům střední odborné vzdělání, úplné střední vzdělání, úplné střední odborné vzdělání a vyšší odborné vzdělání a připravují je pro výkon povolání a činnosti v národním hospodářství, správě, kultuře, umění a v ostatních oblastech života; připravují žáky i pro studium na vysokých školách.“

odstavec 2 zní:

(2) Střední školy uplatňují jednotu výchovy a vzdělávání, spojení školy se životem a usilují o všestranný harmonický rozvoj osobnosti mladého člověka; vychovávají jej ve smyslu vědeckého poznání a v souladu se zásadami vlastnictví, humanity a demokracie, formují jeho intelektuální a mravní rozvoj, připravují jej na tvůrčivou práci a odbornou činnost v povolání a poskytují výchovu estetickou, zdravotní, tělesnou a výchovu ekologickou; umožňují též náboženskou výchovu.“

9. § 8 zní:

„§ 8

(1) Střední odborné vzdělání zahrnuje všeobecné vzdělání a odbornou přípravu; ukončuje se úspěšným vykonáním závěrečné zkoušky ve studijních nebo učebních oborech.

(2) Úplné střední vzdělání a úplné střední odborné vzdělání zahrnuje obsahově širší a hlubší všeobecné vzdělání a odbornou přípravu diferencovanou podle druhu středních škol; úplné střední vzdělání se ukončuje úspěšným vykonáním maturitní zkoušky v gymnáziu, úplné střední odborné vzdělání se ukončuje úspěšným vykonáním maturitní zkoušky ve střední odborné škole nebo ve středním odborném učilišti.

(3) Vyšší odborné vzdělání zahrnuje všeobecné vzdělání, speciální odbornou přípravu a uměleckou a pedagogicko-uměleckou přípravu; vyšší odborné vzdělání se ukončuje úspěšným vykonáním absolutoria.“

Obrázek 6: Zákon č. 171/1990 Sb.

zdroj: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=171&r=1990>

SBÍRKA ZÁKONŮ ČESKÉ REPUBLIKY

Částka 37

Rozeslána dne 27. července 1995

Cena Kč 18,50

OBSAH:

137. Zákon o ochranných známkách
 138. Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon), ve znění zákona č. 188/1988 Sb., zákona č. 171/1990 Sb., zákona č. 522/1990 Sb., zákona č. 134/1993 Sb., zákona č. 331/1993 Sb., nálezu Ústavního soudu České republiky č. 49/1994 Sb., a zákon České národní rady č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, ve znění zákona České národní rady č. 31/1984 Sb., zákona České národní rady č. 390/1991 Sb. a zákona č. 190/1993 Sb.
 139. Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění zákona č. 190/1993 Sb. a zákona č. 256/1994 Sb.
 140. Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky, ve znění zákona č. 272/1993 Sb.

138

ZÁKON

ze dne 22. června 1995,

kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon), ve znění zákona č. 188/1988 Sb., zákona č. 171/1990 Sb., zákona č. 522/1990 Sb., zákona č. 134/1993 Sb., zákona č. 190/1993 Sb., zákona č. 331/1993 Sb., nálezu Ústavního soudu České republiky č. 49/1994 Sb., a zákona č. 256/1994 Sb., a zákon České národní rady č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, ve znění zákona České národní rady č. 31/1984 Sb., zákona České národní rady č. 390/1991 Sb. a zákona č. 190/1993 Sb.

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

Čl. I

Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon), ve znění zákona č. 188/1988 Sb., zákona č. 171/1990 Sb., zákona č. 522/1990 Sb., zákona č. 134/1993 Sb., zákona č. 190/1993 Sb., zákona č. 331/1993 Sb., nálezu Ústavního soudu České republiky č. 49/1994 Sb. a zákona č. 256/1994 Sb., se mění a doplňuje takto:

1. Název zákona zní: „ZÁKON o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon)“.

2. V § 1 odst. 1 část věty před středkem zní: „Součástí výchovně vzdělávací soustavy jsou základní školy, základní umělecké školy, učiliště, střední školy, speciální školy a vyšší odborné školy, pokud jsou zařazeny do sítě škol, předškolních zařízení a školských zařízení“.

Na konci odstavce 1 se připojuje tato věta, která včetně poznámky č. 1) zní: „Způsob zařazování do sítě škol, předškolních zařízení a školských zařízení stanoví zvláštní zákon.“

1) Zákon ČNR č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění zákona č. 190/1993 Sb., zákona č. 256/1994 Sb. a zákona č. 139/1995 Sb.*

Dosavadní poznámka č. 1) se označuje jako poznámka č. 1a).

3. § 1 odst. 2 zní:

„(2) Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „ministerstvo“) odpovídá za koncepci, stav a rozvoj výchovně vzdělávací soustavy.“

4. V dalších ustanoveních zákona se slova „ministerstva školství“ nahrazují slovem „ministerstvo“.

5. V § 2 odst. 1 se vypouštějí slova „základní umělecká škola“.

Strana 1900

Sbírka zákonů č. 138 / 1995

Částka 37

základní škola, která nemá všechny ročníky. Žáci, kteří ukončí poslední ročník takové školy, pokračují v plnění povinné školní docházky v základní škole se všemi ročníky.

(3) Základní škola tvořená jednou nebo dvěma třídami prvního stupně má průměrný počet nejmeně 13 žáků ve třídě. Základní škola tvořená samostatnými třídami všech ročníků prvního stupně má průměrný počet nejmeně 15 žáků ve třídě. Tyto základní školy mohou být zřízeny tehdy, jestliže jsou jedinou základní školou v obci. O výjimkách hodných zvláštního zřetele rozhoduje, po vyjádření školského úřadu, ministerstvo.

(4) Žáci, kteří ukončí poslední ročník základní školy uvedené v odstavci 2, pokračují v plnění povinné školní docházky v základní škole se samostatnými třídami pro každý ročník.

(5) Základní školy, s výjimkou škol uvedených v odstavci 3, mají průměrný počet nejmeně 17 žáků ve třídě. O výjimkách hodných zvláštního zřetele rozhoduje, po vyjádření školského úřadu, ministerstvo.“

10. V § 8 odst. 2 se za slova „ve střední odborné škole“ vkládají tato slova: „nebo konzervatoři“.

11. § 8 odst. 3 zní:

(3) Vyšší odborné vzdělání poskytované v konzervatořích zahrnuje všeobecné vzdělání, uměleckou nebo umělecko-pedagogickou přípravu a ukončuje se výkoním absolutoria.“

12. V § 9 odst. 4 a v dalších ustanoveních zákona se slova „ministerstva zdravotnictví a sociálních věcí“ nahrazují slovy „ministerstvo zdravotnictví“.

13. V § 10 odst. 6 se v první větě vypouštějí slova „nebo jejich právní nástupce“ a slova „a nebo s jejich právními nástupci“.

14. V § 11a odst. 5 a v dalších ustanoveních zákona se slova „vlády republik“ nahrazují slovem „vláda“, v odstavci 6 se slova „orgány hospodářské arbitráže“ nahrazují slovem „soudy“.

15. § 14 včetně nadpisu se vypouští.

16. V § 15 odst. 1 poslední věta zní: „Gymnázium má čtyři nebo šest nebo osm ročníků.“

17. V § 15 se vypouští odstavce 2.

Dosavadní označení odstavce 1 se zrušuje.

18. V § 16 poslední věta zní: „Denní studium trvá nejvýše čtyři roky.“

19. V § 17 odst. 1 se na konci připojuje tato věta: „Konzervatoř má šest ročníků, v oboru tanec osm ročníků.“

6. V § 2 se za odstavce 1 vkládá nový odstavec 2, který zní:

„(2) Školy uvedené v § 1 může zřizovatel slučovat nebo zřizovat jako jednu právnickou osobu. Je-li zřizovatelem obec, může školy slučovat se souhlasem územně příslušného školského úřadu.“

Dosavadní odstavec 2 se označuje jako odstavec 3.

7. § 3 zní:

„§ 3

(1) Výchova a vzdělávání se uskutečňují v jazyce českém. Výjimky v případech hodných zvláštního zřetele, pokud nejde o plnění povinné školní docházky, povoluje ministerstvo.

(2) Žákům příslušejícím k národnostním menšinám se v rozsahu přiměřeném zájmem jejich národnostního rozvoje zabezpečuje právo na vzdělání v jejich mateřském jazyce.

(3) Neslyšícím a nevidomým se zajišťuje právo na vzdělání v jejich jazyce s použitím znakové řeči nebo Braillova písma.“

8. V § 4 se za odstavce 1 vkládá nový odstavec 2, který zní:

„(2) Vzdělávání ve vyšších odborných školách zřizovaných státem lze poskytovat za úplatu od doby, kdy její výši a způsob úhrady stanoví vláda národnosti; v těchto školách zřizovaných obcí od doby, kdy výši a způsob úhrady stanoví obec obecně závaznou vyhláškou. Úplata nemůže být vyšší než polovina kalkulovaných nákladů na jednoho žáka školy.“

Dosavadní odstavec 2 se označuje jako odstavec 3.

9. § 6 zní:

„§ 6

(1) Základní škola má devět ročníků a člení se na první a druhý stupeň. První stupeň je tvořen prvním až pátým ročníkem a druhý stupeň šestým až devátým ročníkem.

(2) V místech, kde nejsou podmínky pro zřízení všech devíti ročníků základní školy, může se zřídit

20. § 17 odst. 2 zní:

„(2) Studium na konzervatoři se ukončuje zpravidla absolutoriem (§ 27b). Žáci mohou ukončit studium také maturitou, nejdříve však po čtvrtém ročníku, v oboru tanec po osmém ročníku (§ 8 odst. 2).“

21. V § 19 odst. 1 se za slova „ve středních školách“ vkládá čárka a tato slova: „kromě škol uvedených v odstavci 2“.

22. V § 19 odst. 2 zní:

„(2) Do prvního ročníku osmiletého gymnázia a osmileté konzervatoře v oboru tanec se přijímají žáci, kteří úspěšně ukončili pátý ročník základní školy. Do prvního ročníku šestiletého gymnázia se přijímají žáci, kteří úspěšně ukončili sedmý ročník základní školy.“

23. V § 19 se za odstavce 2 vkládají nové odstavce 3 a 4, které znějí:

„(3) Výjimky z ustanovení odstavce 2, a při přijetí do vyššího ročníku než prvního, povoluje v jednotlivých případech hodných zvláštního zřetele školský úřad, v jehož územní působnosti je škola, kam se žák hlásí k přijetí.

(4) V rámci přijímacího řízení do prvního ročníku středních škol ředitel školy stanoví, že se žáci nebo uchazeči přijímají na základě přijímací zkoušky. Přijímací zkoušky pro následující školní rok se konají nejdříve v posledním úplném kalendářním týdnu měsíce dubna. Rozhodnutí o přijetí nebo nepřijetí žáka nebo uchazeče ke studiu zasílá písemně ředitel školy žákovi nebo uchazeči anebo jeho zákonnému zástupci do sedmi dnů po termínu konání přijímací zkoušky. V případě, že se přijímací zkoušky nekonají, zasílá ředitel školy rozhodnutí o přijetí nebo nepřijetí žáka nebo uchazeče ke studiu do sedmi dnů po rozhodnutí, nejdříve však v posledním úplném kalendářním týdnu měsíce dubna.“

Dosavadní odstavce 3 a 4 se označují jako odstavce 5 a 6.

24. § 22 odst. 3 zní:

„(3) Praktické vyučování se uskutečňuje ve školách a školských zařízeních, popřípadě v orgánech a organizacích v oboru působnosti ústředních orgánů nebo u dalších právnických osob nebo u fyzických osob, které mají oprávnění k činnosti v daném oboru.“

25. § 25 odst. 1 až 3 znějí:

„(1) V osmiletém, šestiletém a ve čtyřletém denním studiu gymnázia a ve studiu při zaměstnání se studium ukončuje maturitní zkouškou. Čtyřleté studium na gymnáziu se může pro účely studia při zaměstnání rozložit na pět let. Ve čtyřletých studijních oborech denního studia a pětiletých oborech studia při zaměstnání na střední odborné škole a středním odborném učilišti se studium ukončuje maturitní zkouškou. Nástavbové studium se ve dvouletém denním

Obrázek 7: Zákon č. 138/1995 Sb.

zdroj: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=138&r=1995>

SBÍRKA ZÁKONŮ

ČESKÁ REPUBLIKA

Částka 190

Rozešlána dne 10. listopadu 2004

Cena Kč 63,50

OBSAH:

561. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
 562. Zákon, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím školského zákona
 563. Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

561

ZÁKON

ze dne 24. září 2004

o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání
(školský zákon)

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ

OBEČNÁ USTANOVENÍ

§ 1

Předmět úpravy

Tento zákon upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a některé jiné vzdělávání ve školách a školských zařízeních, stanoví podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova (dále jen „vzdělávání“) uskutečňuje, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství.

§ 2

Zásady a cíle vzdělávání

- (1) Vzdělávání je založeno na zásadách
- rovného přístupu každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana,
 - zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce,
 - vzájemné úcty, respektu, názorové snášenlivosti, solidarity a důstojnosti všech účastníků vzdělávání,
 - bezplatného základního a středního vzdělávání státních občanů České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ve školách, které zřizuje stát, kraj, obec nebo svazek obcí,
 - svobodného šíření poznatků, které vyplývají z výsledků soudobého stavu poznání světa a jsou v souladu s obecnými cíli vzdělávání,
 - zdokonalování procesu vzdělávání na základě výsledků dosažených ve vědě, výzkumu a vývoji a co nejširšího uplatňování účinných moderních pedagogických přístupů a metod,
 - hodnocení výsledků vzdělávání vzhledem k dosa-

- hování cílů vzdělávání stanovených tímto zákonem a vzdělávacími programy,
- možnosti každého vzdělávat se po dobu celého života při vědomí spoluodpovědnosti za své vzdělávání.
- (2) Obecnými cíli vzdělávání jsou zejména
- rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života,
 - získání všeobecného vzdělání nebo všeobecného a odborného vzdělání,
 - pochopení a uplatňování zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost,
 - pochopení a uplatňování principu rovnosti žen a mužů ve společnosti,
 - utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého,
 - poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic, pochopení a osvojení zásad a pravidel vycházejících z evropské integrace jako základu pro soužití v národním a mezinárodním měřítku,
 - získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvalé udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví.
- (3) Vzdělávání poskytované podle tohoto zákona je veřejnou službou.

Vzdělávací programy

§ 3

Systém vzdělávacích programů

- (1) Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „ministerstvo“) zpracovává Národní program vzdělávání, projednává jej s vybranými odborníky z vědy a praxe, s příslušnými ústředními odbornými orgány, příslušnými organizacemi zaměstnavatelů s celostátní působností a s kraji a předkládá jej vládě k projednání. Vláda předkládá Národní program vzdělávání

období školního vyučování ve školním roce, v němž dokončí poslední rok povinné školní docházky.

stupeň je tvořen prvním až šestým ročníkem a druhý stupeň sedmým až desátým ročníkem.

§ 47

Přípravné třídy základní školy

- (1) Obec, svazek obcí nebo kraj mohou se souhlasem krajského úřadu zřizovat přípravné třídy základní školy pro děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, které jsou sociálně znevýhodněné a u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj. Přípravnou třídu lze zřídit, pokud se v ní bude vzdělávat nejméně 7 dětí.

- (2) O zařazování žáků do přípravné třídy základní školy rozhoduje ředitel školy na žádost zákonného zástupce dítěte a na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení. Obsah vzdělávání v přípravné třídě je součástí školního vzdělávacího programu.

§ 48

Vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením, s více vadami a s autismem

- Žáci s těžkým mentálním postižením, žáci s více vadami a žáci s autismem se mohou vzdělávat v základní škole speciální, a to se souhlasem zákonného zástupce a na základě písemného doporučení odborného lékaře a školského poradenského zařízení.

Průběh základního vzdělávání

§ 49

- (1) O přestupu žáka základní školy do jiné základní školy rozhoduje na základě žádosti zákonného zástupce žáka ředitel školy, do které se žák hlásí. Pokud ředitel školy rozhodne, že žádosti o přestup vyhovějí, informuje o této skutečnosti bez zbytečného odkladu ředitele školy, z níž žák přestupuje. Ředitel školy, z níž žák přestupuje, zašle do pěti pracovních dnů poté, co se dozvěděl o přijetí žáka na jinou školu, řediteli této školy kopii dokumentace žáka ze školní matriky.

- (2) Ředitel školy může převést žáka do vzdělávacího programu základního vzdělávání pro žáky se zdravotním postižením nebo do vzdělávacího programu základní školy speciální na základě písemného doporučení odborného lékaře a školského poradenského zařízení pouze s předchozím písemným souhlasem zákonného zástupce žáka. Ředitel školy je povinen informovat zákonného zástupce žáka o rozdílech ve vzdělávacích programech a o organizačních změnách, které ve spojení s převodem do jiného vzdělávacího programu mohou nastat.

- (3) Při přestupu nebo převedení žáka podle odstavců 1 a 2 vytvoří základní škola, do níž žák přestoupil nebo byl převeden, podmínky pro vyrovnání

HLAVA II

ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

§ 44

Cíle základního vzdělávání

Základní vzdělávání vede k tomu, aby si žáci osvojili potřebné strategie učení a na jejich základě byli motivováni k celoživotnímu učení, aby se učili tvořit, myslet a řešit přiměřené problémy, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořit hodnoty a životní postoj; být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění.

§ 45

Stupeň vzdělání

- (1) Stupeň základního vzdělání získá žák úspěšným ukončením vzdělávacího programu základního vzdělávání v základní škole, na nižším stupni šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo v odpovídající části osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře. Stupeň základního vzdělání se získá po splnění povinné školní docházky rovněž úspěšným ukončením kursu pro získání základního vzdělání uskutečňovaného v základní nebo střední škole (§ 55 odst. 3).

- (2) Ukončením vzdělávacího programu základního vzdělávání v základní škole speciální získá žák základy vzdělání.

§ 46

Organizace základního vzdělávání

- (1) Místo a dobu zápisu do prvního ročníku základního vzdělávání stanoví ředitel školy, a to v souladu s § 36 odst. 4, a oznámí to způsobem v místě obvyklým. O přijetí k základnímu vzdělávání rozhoduje ředitel školy za podmínek stanovených v § 36.

- (2) Základní vzdělávání v základní škole má 9 ročníků a člení se na první stupeň a druhý stupeň. První stupeň je tvořen prvním až pátým ročníkem a druhý stupeň šestým až devátým ročníkem. V místech, kde nejsou podmínky pro zřízení všech 9 ročníků, lze zřídit základní školu, která nemá všechny ročníky.

- (3) Základní vzdělávání pro žáky se zdravotním postižením, kteří se vzdělávají ve třídách nebo školách s upraveným vzdělávacím programem, může s předchozím souhlasem ministerstva trvat deset ročníků; první

Obrázek 8: Zákon č. 561/ 2004 Sb.

zdroj: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=561&r=2004>

Obrázek 9: Erb české větve Gryspeků

zdroj: Soukromý archiv MVDr. Tomáše Soukupa

Obrázek 10: Florián Gryspek

zdroj: GRIEBENBECK, Roma von. *Florián Griespek z Griespachu na Kaceřově: ve službách Koruny české*. Plzeň: NAVA, 2013. ISBN 978-80-7211-445-0.

Obrázek 11: Kostel sv. Petra a Pavla v Kralovicích

zdroj: Soukromý archiv MVDr. Tomáše Soukupa

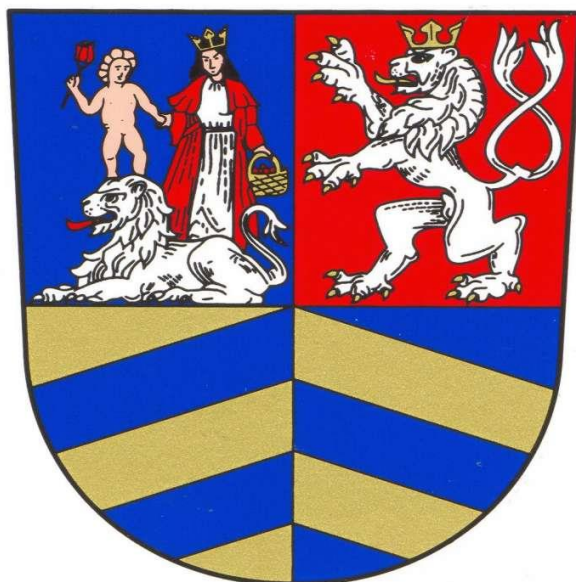
Obrázek 12: Stav hrobky po rekonstrukci

zdroj: Soukromý archiv MVDr. Tomáše Soukupa

Obrázek 13: mumie Floriána Gryspeka a jeho žena Rozina

zdroj: Soukromý archiv MVDr. Tomáše Soukupa

Obrázek 14: Znak města Kralovice

zdroj: Soukromý archiv MVDr. Tomáše Soukupa

Obrázek 15: Vyobrazení Kralovic z roku 1740, veduta od F. B. Wenera

zdroj: Soukromý archiv MVDr. Tomáše Soukupa

Obrázek 16: Vyobrazení Kralovic z roku 1823

zdroj: Soukromý archiv MVDr. Tomáše Soukupa

Obrázek 17: *Starý zámek* ve 20. století
zdroj: Soukromý archiv MVDr. Tomáše Soukupa

Obrázek 18: vlevo bývalá budova radnice, vpravo současná radnice

zdroj: Soukromý archiv autorka

Obrázek 19: Původní školní budova postavená v roce 1834

zdroj: Soukromý archiv autorky

Obrázek 20: Stará školní budova postavená v roce 1895

zdroj: Soukromý archiv autorky

Obrázek 21: Nová školní budova, rok 1983 a 2022

zdroj: Soukromý archiv autorky

ROZVRH HODIN.

Dni	Dopoledne.				Odpoledne.		
	8-9	9-10	10-11	11-12	1-2	2-3	3-4
Pondělí	počty	mluvnice	náboženství	němčina	přírodopis	kreslení	
Úterý	počty	sloh	žen. a práce tělocvič.	němčina	mluvnice	reměsí	ž. zpív.
Středa	náboženství	počty	mluvnice	dějepis	přírodopis	kreslení	
Čtvrtek							
Pátek	počty	sloh	přírodopis	němčina	reměsí	psaní	ž. zpív.
Sobota	počty	přírodopis	ženské ruční práce tělocvič.		dějepis	čtení	
Neděle	Služby Boží						

V Kralovicích, dne 16. září 1898.
 1898.
 Prof. Mat. třídní učitel.
 Hammersack
 ředitel

Obrázek 22: Rozvrh z roku 1898/1899, V. třída obecné školy

zdroj: SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 583, Učební osnovy a výuka 1870–1920.

Rozvrh hodin						
Pro I. třídu měst školy v Kralovicích. 1902.						
Dni	Dopoledne.			Odpoledne.		
	8-9	9-10	10-11	11-12	2-3	3-4
Pondělí	Mluvnice	Měřivce	Práce	Čtení		
Úterý	Sochy	Soch	Měřivce	Čtení		
Středa	Sochy	Mluvnice	Kábova	Měřivce	Čtení	Práce
Čtvrtek						
Pátek	Sochy	Práce	Čtení	Čtení		
Sobota	Sochy	Kábova	Měřivce	Čtení	Práce	Práce
Neděle	Svátek Páně					

V Kralovicích, dne 16. září 1901.

Hammerstein, učitel
 J. H. Ševčík, učitel
 Sedláček, učitel
 J. H. Ševčík, učitel

Obrázek 23: Rozvrh z roku 1901/02, I. třída měšťanské školy

zdroj: SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 583, Učební osnovy a výuka 1870–1920.

Kralovství české, Školní okres Kralovický, Číslo 502, Školní rok 1911/12.

VYSVĚDČENÍ NA PROPUSTĚNOU ZE ŠKOLY.

Marie Brunclíkova,
 narozená dne 10. dubna 1897 v Kralovicích,
 náboženství katolického, chodila do školy od 16. září 1903
 do 10. dubna 1911 (posledně do II. oddělení šesté třídy
 v síti třídní školy obecné v Kralovicích
 a obdržela tyto známky:

Mravy: *chvalitebně*
 Pílnost: *dostatečně*

Prospěch:

V záležitosti	<i>dostatečně</i>
V čtení	<i>dobře</i>
V jazyce v mluvnici a v pravopise	<i>dostatečně</i>
V slohu	<i>dostatečně</i>
V psaní	<i>dobře</i>
V počtech a v znalosti o tvaroch mříčkových	<i>dostatečně</i>
V přírodopise a v přehledu	<i>dostatečně</i>
V zeměpisu a v dějinách	<i>dostatečně</i>
V kreslení	<i>dostatečně</i>
Ve zpěvu	<i>dobře</i>
V ženských pracích ručních	<i>dobře</i>
V tělocviku	<i>dobře</i>
Vnější úprava písemných prací	<i>velmi dobře</i>

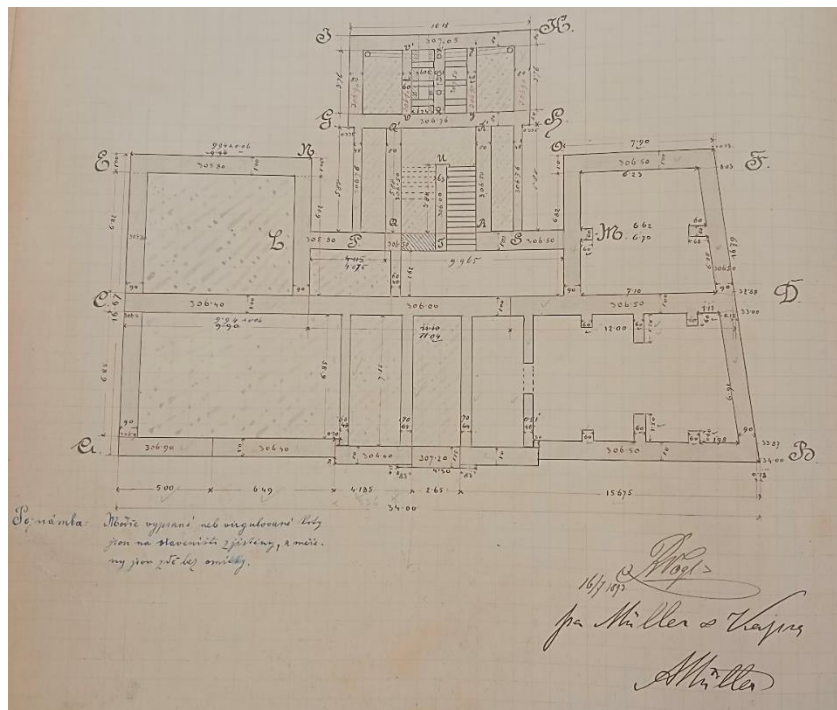
Protože žákyně na školním zákonem (§ 21. říšského zákona o školách národních ze dne 2. května 1883) dosti učila, propouští se vysvědčením tímto ze školy a zprostuje se povinnosti nadále do školy choditi.

Obecná škola v Kralovicích,
 dne 20. prosince 1911.

Učitel: *And. Janal*
 Předseda: *Antonín Červený*
 Podpisy učitelů: *Růžena Šoplová, J. H. Ševčík, J. H. Ševčík*

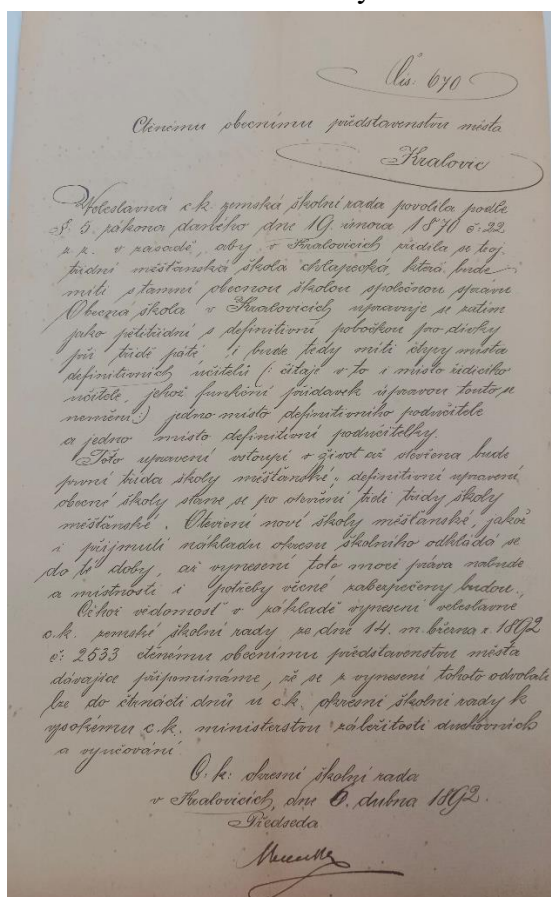
Obrázek 24: Propouštěcí vysvědčení z obecné školy, rok 1911

zdroj: SOKA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Obecná a měšťanská škola Kralovice, inv. č. 585, Žáci 1869–1919.

Obrázek 25: Půdorys zdi staré školní budovy

zdroj: SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 54,
 Stavební deník školy 1895.

Obrázek 26: Povolení zřídit chlapeckou měšťanskou školu

zdroj: SOkA Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond Archiv města Kralovice, inv. č. 422,
 Povolení zřídit chlapeckou měšťanskou školu 1892.

Školní budovy

1834
-
1895

1895
-
1983

1983
-
dosud

Obrázek 27: Výstava Historie Základní školy Kralovice

zdroj: Soukromý archiv autorky

Obecná a měšťanská škola 1870/71 - 1947/48		
školní rok	obecná	měšťanská
1870/71 - 1876/77	Josef Wirka	
1877/78 - 1881/82	Václav Veselý	
1882/83 - 1891/92	František Janoušek	
1892/93 - 1905/06	Jan Hammersack	
1906/07 - 1907/08	Jan Dyk	
1908/09 - 1921/22	Antonín Zápál	
1922/23 - 1929/30	Tomáš Manda	
1930/31 - 1933/34	Stanislav Fencel	
1934/35	Stanislav Fencel/Jaroslav Mancl	
1935/36 - 1938/39	Jaroslav Mancl	
1939/40	František Zetek	Jaroslav Mancl
1940/41	František Zetek	František Tomeš
1941/42	František Zetek	František Tomeš/Jaroslav Brettšnajdr
1942/43 - 1946/47	Václav Tomeš	Jaroslav Brettšnajdr
1947/48	Václav Tomeš	Jaroslav Brettšnajdr/Vladimír Loula
Národní a střední škola 1948/49 - 1952/53		
školní rok	národní	střední
1948/49 - 1952/53	Václav Tomeš	František Tomeš
Osmiletá střední škola 1953/54 - 1959/60		
školní rok		
1953/54 - 1959/60	František Tomeš	
Základní devítiletá škola 1960/61 - 1977/78		
školní rok		
1960/61 - 1973/74	František Polcar	
1974/75 - 1977/78	Milan Bušek	
Osmiletá základní škola 1978/79 - 1989/90		
školní rok		
1978/79 - 1988/89	Zdeňka Pohanková	
1989/90	Pavel Rom	
Základní škola 1990/1991 - dosud		
školní rok		
1990/91 - 1999/00	Pavel Rom	
2000/01 - 2003/04	Jaroslav Berbr	
2004/05 - 2012/13	Dana Duxová	
2013/14	Dana Duxová/Miroslava Krondřáková	
2014/15 - dosud	Miroslava Krondřáková	

Tabulka 1: Seznam ředitelů

Obecná a měšťanská škola 1869 - 1947/48

školní rok	obecná	měšťanská
1870/71		
1871/72		
1872/73	378	
1873/74	367	
1874/75	390	
1875/76	419	
1876/77	441	
1877/78	451	
1878/79	440	
1879/80	461	
1880/81	450	
1881/82	441	
1882/83	468	
1883/84	471	
1884/85	498	
1885/86	501	
1886/87	493	
1887/88		
1888/89	452	
1889/90		
1890/91		
1891/92		
1892/93	397	61
1893/94	365	75
1894/95	356	75
1895/96	355	83
1896/97	374	89
1897/98	398	93
1898/99	396	98
1899/00	384	96
1900/01	389	114
1901/02	406	124
1902/03	393	125
1903/04	411	116
1904/05	396	113
1905/06	383	121
1906/07	386	121
1907/08	384	122
1908/09	383	181
1909/10	386	152
1910/11	410	144

1911/12	385	132
1912/13	383	155
1913/14	388	189
1914/15	396	149
1915/16	399	130
1916/17	403	140
1917/18	398	150
1918/19	388	174
1919/20	391	194
1920/21	336	228
1921/22	322	247
1922/23	285	258
1923/24	283	258
1924/25	247	255
1925/26	209	265
1926/27	202	260
1927/28	221	208
1928/29	232	195
1929/30	243	157
1930/31	271	184
1931/32		
1932/33		
1933/34		
1934/35	261	264
1935/36	231	276
1936/37	243	287
1937/38	246	260
1938/39	245	237
1939/40	267	232
1940/41	271	235
1941/42	231	308
1942/43	239	260
1943/44	261	235
1944/45	266	137
1945/46	211	269
1946/47	193	215
1947/48	174	160
Národní a střední škola 1948/49 - 1952/53		
školní rok	národní	střední
1948/49	167	186
1949/50	192	193
1950/51	211	202
1951/52	200	227

1952/53	195	246
---------	-----	-----

Osmiletá střední škola 1953/54 - 1959/60

školní rok

1953/54	444
1954/55	423
1955/56	427
1956/57	447
1957/58	450
1958/59	443
1959/60	473

Základní devítiletá škola 1960/61 - 1977/78
--

školní rok

1960/61	500
1961/62	539
1962/63	532
1963/64	535
1964/65	531
1965/66	548
1966/67	559
1967/68	
1968/69	556
1969/70	535
1970/71	
1971/72	
1972/73	
1973/74	530
1974/75	529
1975/76	560
1976/77	546
1977/78	549

Osmiletá základní škola 1978/79 - 1989/90
--

školní rok

1978/79	536
1979/80	561
1980/81	542
1981/82	512
1982/83	549
1983/84	571
1984/85	573
1985/86	594
1986/87	627
1987/88	611

1988/89	597
1989/90	581
Základní škola 1990/1991 - 2021/22	
školní rok	
1990/91	540
1991/92	550
1992/93	410
1993/94	493
1994/95	471
1995/96	450
1996/97	508
1997/98	516
1998/99	519
1999/00	533
2000/01	541
2001/02	544
2002/03	524
2003/04	514
2004/05	500
2005/06	472
2006/07	446
2007/08	423
2008/09	422
2009/10	390
2010/11	361
2011/12	354
2012/13	358
2013/14	370
2014/15	377
2015/16	388
2016/17	387
2017/18	386
2018/19	385
2019/20	382
2020/21	380

Tabulka 2: Počet žáků